דער ביאַליסטאָקער צענטער פאַר מדינת ישראל

פסח נומער

BIALYSTOKER STIMME

ביאַליסטאָקער שטימע

אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 332 ■ ערב פסח, תשמ"ג — ניו יארק, מארטש, 1983 ■ 61-טער יאָרגאַנג

בייַם איבערגעבן דעם אַמבולאַנס פאַר ישראל

AT THE PRESENTATION OF THE AMBULANCE FOR ISRAEL

די עקזעקוטיוו פון דעם ביאליסטאָקער עמוירדשענסי קאמפּיין פאר מדינת ישראל בייַם איבערגעבן דעם נייעם אמבולאנס פאר ישראל. עס שטייען פון רעכטס צו לינקס: סאל קרים, דוד סיידמאן (פאַרטרעטער פון מגן־דוד־אדום), סעם סאלאזש, איסאק ריבאלאווסקי, יהושע שעכטער, רובין בינדלער, מאלי ריבאלאווסקי, דינה מעדוועדעוו, און משה־ל קרעמער.

The Executive Committee of the Bialystoker Emergency Campaign for the State of Israel, at the presentation of the new ambulance for Israel. Standing, left to right: Mike Kremer, Diana Medvedev, Molly Rybal, Rubin Bindler, Yehoshua Schachter, Izaak Rybal, Sam Solasz, David Sidman (Director, Magen David Adom), and Sol Krim.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

אינהאַלט

אונזער דרינגענדע הילף פאַר מדינת ישראל ..... איסאַק ריבאַלאָווסקי 1
ישראל'ס אויסערן מיניסטער יצחק שמיר 3
ביאַליסטאָק, די חרובע היים ..... אַרנאַלד א. באַגאַן 4
א ל"ג פייערונג אין ביאַליסטאָק ..... שלמה גאַרבער 5
צערעמאָניע ביים איבערגעבן דעם אַמבולאַנס 6
די פאַרבינדונג מיט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט
אין לאַטיין־אַמעריקע ..... איסאַק ריבאַלאָווסקי 8
אַפרופן וועגן דעם יזכור־בוך 12-13
דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך ..... אברהם שייקעוויטש 14
אין דעם ראַטנער פאַמיליע־גאַרטן אין
אַלט ירושלים ..... י. שמולעוויטש 16
אוירווינג סטאָון באַערט פון די ליובאַוויטשער ישיבות 18
קוגעלאַך פון זאַמד /ליד/ ..... חוה שטיינמאן 18
די חנוכה ליכטלעך /ליד/ ..... פעני גוט 18
א באַזוך באַגלייט מיט בענקשאַפט ..... ראַלף בעל 19
וויכטיקער בוך פון א ביאַליסטאָקער פרוי 20
40 יאָר נאָך דער ליקווידאַציע פון געטאָ 21
יאַרצייט ליכט /ליד/ ..... אברהם שבח 21
טראַגישער טויט פון די ביאַליסטאָקער קינדער 22
א אידישע פרוי פון ביאַליסטאָק אין מאָסקווע 24
ווי אַזוי איך בין געוואָרן א טרעגער .. זלמן ביאַליסטאַצקי 26
צוויי שוועסטער /ליד/ ..... מרים יהב 27
זכרונות פון ביאַליסטאָק ..... מאיר באַראַק 30
דאָס ערשטע ביאַליסטאָקער קינד אין
ארץ ישראל ..... ידידיה האַמבורג 33
די פייערלעכע אויפנאַמע פאַר ריבאַלאָווסקי
און קרים ..... יצחק צעסלער 34
ביי די לאַנדסלייט אין ארגענטינע ..... י. צ. 36
בייַ די ביאַליסטאָקער אין מדינת
ישראל ..... אברהם שייקעוויטש 39
מיין פאַרבינדונג מיט די ביאַליסטאָקער
אין פאַריז ..... יצחק פאַזניאַק 42
פון אונזער אינסטיטוציע, באַריכטן פון טעטיקייטן,
אונזערע פאַרלוסטן, באַגריסונגען, מעלדונגען

שאַפט זיך איין דעם נייעם גרויסן מאָנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך

ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער, ווי אויך אונזערע אומצאָליקע פריינט, קאָנען זיך איצט איינשאַפן דעם נייעם גרויסן מאָנומענטאַלן **ביאַליסטאָקער יזכור־בוך**, דורכן ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. דער וויכטיקער בוך, וואָס איז אַרויסגעגעבן אין פראַכט־באַנד און באַגלייט מיט פיל פאַסיקע בילדער, אַנטהאַלט העכער 600 זייטן גרויסן פאָרמאַט. פון דעם זיינען העכער 400 זייטן אין אידיש און 200 זייטן אין ענגליש. דער מינימום פאַר אַ בוך איז דרייסיק דאָלאַר, פלוס פיר דאָלאַר פאַר איבערשיקן מיט דער פאָסט. איילט זיך צו מיט אייער באַשטעלונג, וויל דער יזכור־בוך ווערט שנעל אויס־פאַרקויפט.

פילט אויס דעם בייגעליגטן קופאָן און שיקט דאָס גלייך צום ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, מיט אייער טשעק, אויפן אַדרעס:

BIALYSTOKER CENTER Book-Committee
228 East Broadway, New York, N.Y. 10002

צום קאָמיטעט פון דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך,

זייט אַזוי גוט און שיקט מיר דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס איז איצט אַרויסגעגעבן געוואָרן פון אייער צענטער. בייגעליגט איז מיין טשעק אויף _____ דאָלאַר.

Name.....

Address.....

City..... State.....

גרייט זיך צו דעם גרויסן יערלעכן טעאַטער־קאָנצערט

רעזערווירט באַצייטנס אייערע טיקעטס און גרופּן־בעגעפיטס פאַר דעם גרויסן און וויכטיקן

ביאַליסטאָקער יערלעכן טעאַטער קאָנצערט

וואָס וועט פאָרקומען

זונטיק, דעם 25טן סעפּט. 1983, 2 בייטאָג

אין פרעכטיקן לינקאָלן צענטער,

בראָדוועי און 67טער גאַס, נ. י.

פאַרשטענדיקט זיך גלייך מיטן אָפּיס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוועי, ניו יאָרק, נ.י. 10002, טעל. (212) 475-7755

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 332 ■ ערב פסח, תשמ"ג — ניו־יאָרק, מאַרטש, 1983 ■ 61־טער יאָרגאַנג

אונזער דרינגענדע הילף פאַר מדינת ישראל

פון איסאַק ריבאַלאָווסקי

געוועזענער־סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאַל

פון דעם ערשטן טאָג אָן וועט מדינת ישראל איז אָנטשטאַנען מיט קנאַפּע 35 יאָר צוריק, איז אונזער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק שטענדיק און כסדר מיט הילפס־גרייטקייט פאַר דער אידישער מדינה. דער ביאַליסטאָקער צענטער, סאי אַלס אָרגאַניזאַציע און די מיטגלידער אַלס יחידים, שראָגן אַלע יאָרן צו נויטיקע הילף פאַר ישראל דורך קויפן און פאַרקויפן ישראל־באָנדס, דורך שטיצן דעם יונגעטעד דזשואיש אפיל און אויף אַנדערע וועגן. אַחוץ דעם אַלעם האָבן מיר אויך געהאָלפן שאָפן אייגענע וויכטיקע פרויקטן אין מדינת ישראל. גאָר באַזונדערס דאַרף דאָס געזאָגט ווערן וועגן „קרית ביאַליסטאָק", אַ שטעטל ניט וויַיט פון תל־אָביב, וואָס איז געשאַפן געוואָרן מיט דער גרויסער מאַראַלישער און פינאַנציעלער הילף פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, אין 1949.

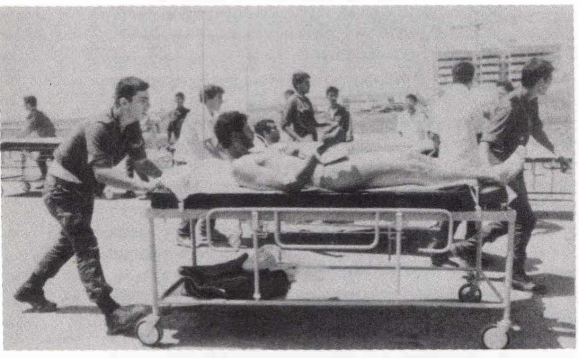
אַ גרויסע הילף פאַר דער אידישער מדינה, אַ דאַנק דער טרייַשאַפט פון די טויזנט און מיטגלידער פון אונזער צענטער, האָבן מיר אַריסגעווויזן אין פאַרלויף פון דער אַנדערער העלפט 1982, ווען עס איז אָנגעקומען די מלחמה פון ישראל אין לבנון. היות ווי עס איז געווען זומער און מיר האָבן ניט געהאַט קיין מיטינגען, האָבן מיר דעם ספעציעלן „ביאַליסטאָקער עמוירדזשענסי קאַמפּיין פאַר ישראל" געפירט — בייַ גרויסע אַנשטרענגונגען — כמעט פריוואָט. דאָס מיינט, אין מיר האָבן דעם קאַמפּיין געפירט דורך טעלעפאָניר־ן צו אונזערע לאָנדסלייט, מען האָט זיך מיט אויפלכע באַגעגנט פריוואָט, דורך אומצאָליקע בריוו־ן א.ד.ג. און מען דאַרף פעסטשטעלן, אַז דער רעזולטאַט איז געווען אַ זייער גוטער.

עס דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז אין דאַזיקן ספעציעלן דרינגענדן קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל האָבן אויף אַן אקטיוון אופן זיך אויך באַטייליקט אונזערע גוטע פריינט די גראַדנער לאָנדסלייט, מיטגלידער פון דעם „קלוב פון גראַדנער פריינט". דער באָאַרטער טויר פון די גראַדנער לאָנדסלייט, משה'ל קרעמער, וועלכער איז וויצע־פרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, איז אויסגעקליבן געוואָרן אַלס טשערמאַן פון דעם ספעציעלן קאַמפּיין־קאַמיטעט. ער האָט די דאַזיקע אויפגאַבע דורכגעפירט מיט גרויס טריישאַפט. די געשטעלטע אויפגאַבע פון שאַפן הונדערט טויזנט דאָלאַר, איז כמעט שוין דערפילט געוואָרן. מיר פירן דאָס וויייטער אָן ביז דער ציל וועט פולשטענדיק דערגרייכט ווערן.

מיט טריישאפט פאַר די העלדישע קעמפער פון מדינת ישראל

עס דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז דאָס פראָקלאַמירן דעם „ביאַליסטאָקער עמוירדזשענסי קאַמפּיין פאַר ישראל", איז געקומען גלייך נאָכדעם ווי אונזער אומדערמידלעכער פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, סעם סאַלאַש, איז צוריקגעקומען פון זיין באַזוך אין ישראל. געווען איז דאָס אין אָנהויב יוני 1982, ווען ישראל האָט אָנגעהויבן די מלחמה פון „שלום אין גליל". דעם באַריכט וואָס מיר אַלע האָבן געהערט דאָן פון פריינט סאַלאַש, האָט אונז גלייך באַוואָרפן אָנצוהויבן אַ גרויסן דרינגענדן קאַמפּיין פאַר דער אידישער מדינה. מיר האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל, ווי געזאָגט, צו שאַפן הונדערט טויזנט דאָלאַר. און ווי שוין אָנגעוויזן, האָבן מיר דעם ציל כמעט דערגרייכט, מיר האָבן די געזאַמלטע סומע אויסגעטיילט אויף פאַלגענדן אופן:

באַלד פון אָנהויב האָבן מיר אויף דער גיך איינגעקויפט אַ וואַסער־קילער, וואָס מיר האָבן אונטערגעשיקט און דאָס איז אייגנטשטעלט געוואָרן אין כפר־תבור, אין דאַרטיקן מעדיצינישן צענטער וואָס איז אויפן נאָמען פון סעם און ראָזז סאַלאַש. דאָס איז געווען געוואָרן אלס רעזולטאַט פון דעם וואָס מר. סאַלאַש האָט איבערגעגעבן, אַז זייַנדזיק נאָענט ביי דעם ישראל־לבנון פראָנט האָט ער געזען ווי סאָלדאָטן פון דער ישראל־אַרמיי גייַען פאַרבייַ מאַטערטע און זיי נויטיקן זיך אין אַ פרישן, גוטן און קאַלטן טרונק

פאַרוואונדעטע ישראל־סאָלדאָטן בעת דער מלחמה אין לבנון, ווערן אויף דער גיך איבערגעפירט אין דעם תל־השומר שפיטאָל.

וואַסער. פאַר דעם וואַסער־קילער און איבערשיקן דאָס האָבן מיר אויסגענעבן איבער טויזנט דאָלאַר.

גלייכצייטיק מיט דעם האָבן מיר באַשלאָסן צו געבן 25 טויזנט דאָלאַר פאַר אַ האָספיטאָל אין ישראל, וואו עס ווערן געהיילט פאַרוואונדעטע סאָלדאָטן. מיר האָבן זיך וועגן דעם גלייך פאַרשטענדיקט מיט מיכא גאָלדמאַן, דער מעיַאר פון כפר־תבור. ער וויידער האָט גלייך זיך פאַרבונדן מיט פראָפ. מ. שני, וועלכער איז דירעקטאָר פון דעם באַוואוסטן מיליטעריש־ן שפיטאָל תל־השומר, ניט וויַיט פון תל־אָביב. קורץ נאָכדעם האָבן מיר באַקומען אַ טעלעפאָניש רוף פון פראָפ. שני, וועלכער האָט אונז מיטגעטיילט אַז דער תל־השומר שפיטאָל נויטיקט זיך אין צווייַ ספעציעלע „דיסקס" (וויכטיקע טיילן) פאַר דער קאַט־סקאַן מאַשין אין דעם שפיטאָל.

די דאַזיקע זייער וויכטיקע און טייערע קאַט־סקאַן מאַשין מאַכט אויך געהאָרעריקע מעדיצינישע דורכלויכטונגען פון מוח בייַ

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

פֿאַרוואונדעטע סאָלדאַטן, וואָס ווערט גלייך רעקאָרדירט אויף ספּעציעלע קאָמפּיוטערס און באַלויכטונגס־בילדער. אָלס רעזול־טאַט פון דעם אָלעם באַקומט מען נויטיקע רעזולטאַטן וועגן דעם גרינטלעכן צושטאַנד פון געבראַכטע פֿאַרוואונדעטע סאָלדאַטן אין דעם שפּיטאָל. דאָס דינט אויך, פֿאַרשטייט זיך, פֿאַר אַנדערע וויכטיקע צוועקן אין פֿאַרבינדונג מיטן געזונט־צושטאַנד פון די געגעבענע סאָלדאַטן.

די וויכטיקע דערמאָנטע טיילן פֿאַר דער קאַט־סקאַן מעדיצי־נישער מאַשין, ווערן פֿראָדוצירט אין דער געגנט פון חיפה, אין ישׂראל. די קאָמפּאַני האָט פֿאַרטרעטערשאַפֿטן אין אַמעריקע, וועלכע פירן דורך פון דאָנען די געהעריקע באַשטעלונגען. מיר האָבן דעם גאַנצן ענין דורכגעפירט זייער שנעל. ווי נאָר מיר האָבן זיך פֿאַרבונדן מיטן אָפּיס פון דער פֿאַרטרעטערשאַפֿט אין באָסטאָן און מיר האָבן אָנגעזאָגט וועגן דער באַשטעלונג, און איידער נאָך מיר האָבן איינגעצאָלט די באָטרעפענדע סומע פון 25 טויזנט דאָלאָר פֿאַר די דיסקס, האָבן מיר צומאָרגנס געהאַט אַ טעלעפֿאָן פון פֿראָפֿ. שני, אַז זיי האָבן שוין באַקומען די וויכטיקע טיילן. ווי געזאָגט, האָט דער ביאָליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק פֿאַר דעם באַצאָלט 25 טויזנט דאָלאָר.

נאָכדעם האָבן מיר באַקומען אַ זייער ווארעמען דאַנק־בריוו פון פֿראָפֿ. מ. שני, אין נאָמען פון דעם תל־השומר שפּיטאָל, פֿאַר דער נוטיקער און זייער נוצלעכער מתנה וואָס מיר האָבן זיי געשיקט. גלייכצייטיק האָט דר. שני אויך איינגעלאָדן די טוער און מיטגלידער פון אונזער ביאָליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, אַז ווען מען וועט זיין אין ישׂראל זאָל מען קומען באַזוכן דעם תל־השומר שפּיטאָל, וואו מען קאָן זען די נוצלעכקייט פון דער קאַט־סקאַן מאַשין מיט די וויכטיקע צוגעשיקטע טיילן פון אונזער ביאָלי־סטאָקער צענטער.

הילף פֿאַר ישׂראל אין אַ שווערער צייט

איידער נאָך מיר האָבן געזאָמלט די נויטיקע סומע פון קנאַפּע הונדערט טויזנט דאָלאָר, פֿאַר דעם ספּעציעלן „ביאָליסטאָקער עמוירדזשענסי קאָמפּעין פֿאַר ישׂראל", האָבן מיר באַשלאָסן צוצו־טראָגן נאָך הילף פֿאַר דער אידישער מדינה.

פריינט סעם סאָלאָזש האָט אונז כסדר דערציילט, אַז זייענדיק אויף זיין באַזוך אין ישׂראל, איז ער אויך געווען ביי דער גרענעץ פון לבנון. ער האָט דאָרט געזען ווי אַזוי אַמבולאַנסן פירן כסדר פֿאַרוואונדעטע ישׂראל־סאָלדאַטן אין שפּיטאָלן. מר. סאָלאָזש האָט דערביי אָנגעוויזן ווי וויכטיק עס זיינען דאָרט אַמבולאַנסן. מיר האָבן דעריבער באַשלאָסן, אַז פון דער געזאַמלטער סומע אין דעם קאַמפּעין, זאָלן מיר קויפן אַן אַמבאָלאַנס.

דער ביאָליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק האָט גלייך באַשטעלט אַן אַמבולאַנס מיט אַלע נויטיקע און מאָדערנע אייניריכ־טונגען פֿאַר מדינת ישׂראל. מיר האָבן פֿאַר דעם באַצאָלט 22 טויזנט דאָלאָר. זונטיק פרי, דעם 24טן אָקטאָבער 1982, איז אין אָרום דעם ביאָליסטאָקער צענטער, אויף 228 איסט בראָדוויי, פֿאַרגע־קומען אַ גרויסע און זייער איינדרוקספולע צערעמאָניע. דאָס איז געווען ווען די פירער פון אונזער צענטער האָבן איבערגעגעבן דעם אַמבולאַנס צו פֿאַרטרעטער פון דעם ישׂראל רויטן מגן־דוד אין אַמעריקע, וועלכער האָט דאָס גלייך נאָכדעם איבערגעשיקט קיין ישׂראל. (אַ באַזונדערע באַשרייבונג וועגן דער דאָזיקע צערע־מאָניע, פון איבערגעבן דעם אַמבולאַנס, איז געדרוקט אויף אַן אַנדערן פּלאַץ אין דער היינטיקער „ביאָליסטאָקער שטימע").

וויטערדיקע געלטער פון דעם ספּעציעלן „ביאָליסטאָקער עמוירדזשענסי קאָמפּעין פֿאַר ישׂראל", האָבן מיר פֿאַרנוצט פֿאַר אַנדערע נויטיקע צוועקן פֿאַר דער אידישער מדינה.

דאַנק און אַנערקענונג

מיר זיינען צופֿרידן און שטאָלץ פון דעם וואָס דער ספּע־ציעלער קאָמפּעין פון ביאָליסטאָקער צענטער, האָט געבראַכט אַזעלכע גוטע רעזולטאַטן. איך וויל דורך דעם וועג אויסדריקן דאַנק און אַנערקענונג צו אַלע אונזערע לאַנדסלייט און פריינט, וועלכע האָבן צוגעטראָגן זייערע ביישטייערונגען פֿאַר דעם וויכטיקן צוועק. אַ באַזונדערן לויב קומט דעם ספּעציעלן קאָמיטעט, וואָס האָט אויף אַן ענערגישן און טרייען אופן אָנגע־פירט מיט דעם קאָמפּעין. אַן זייערע אַנשטרענגונגען, וואָלטן מיר ניט דערגרייכט די גוטע רעזולטאַטן. אַנגעפירט מיט דעם קאָמפּעין האָבן; סעם סאָלאָזש, פֿרעזידענט פון דעם ביאָליסטאָקער צענטער; משה'ל קרעמער, פֿאָרזיצער פון דעם עמוירדזשענסי קאָמיטעט; פרוי מאַלי ריבאל, פינאַנס־סעקרעטאַרין און מיין ווייניקייט, וואָס איך האָב קאָאָרדינירט די גאַנצע אַרבעט אַרום דעם ספּעציעלן „ביאָליסטאָקער עמוירדזשענסי קאָמפּעין פֿאַר ישׂראל". מען דאַרף מיט צופֿרידנקייט צוגעבן, אַז צווישן די טרייע ביישטייערער פֿאַר דעם ספּעציעלן קאָמפּעין, זיינען אויך געווען די עלטערע אייני־וואוינער פון דער ביאָליסטאָקער היים און שפּיטאָל, וועלכע האָבן צוגעטראָגן אַ פיינע סומע. מיר אַלע דאַרפן זיין שטאָלץ פון די דערגרייכונגען, דאָס באַווייזט ווידעראַמאָל די וויכטיקייט פון דעם ביאָליסטאָקער צענטער פֿאַר מדינת ישׂראל און כלל־ישׂראל.

אַ דאַנק בריוו פון דעם תל השומר שפּיטאָל אין תל־אביב

דאָ ווייטער ברענגען מיר אַ דאַנק־בריוו פון תל־השומר שפּיטאָל אין תל־אביב, פֿאַר דער הילף וואָס דער ביאָליסטאָקער צענטער האָט אַרויסגעוויזן, אָלס טייל פון אונזער ספּעציעלן עמויר־דזשענסי קאָמפּעין, פון הונדערט טויזנט דאָלאָר פֿאַר מדינת ישׂראל.

צו די פּירער פון דעם ביאָליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פֿאַר עלטערע מענטשן, 228 איסט בראָדוועי, ניו יאָרק 10002

זייער חשובע פריינט!

איך האָב מיך געפרייט צו באַקומען אייער בריוו פונם 21טן אָקט. 1982 און וויל נאָך אַמאָל דאַנקן אייך און אייערע פריינט פֿאַר דער שיינער הילף, וואָס איר האָט געגעבן אונזער שפּיטאָל. ס'איז גוט צו וויסן, אַז אונזערע בריידער אין דער בריטאַניע וועלט טוען אַלץ לויט זייערע מעגלעכקייטן צו העלפן אונז אין דעם שווערן געראַנגל פֿאַר אונזער עקזיסטענץ.

דאָס איינשאָפן די טיילן (דיסקס) פֿאַרן קאַט־סקאַן אָפּאַראַט, וועלכע האָט געבראַכט אין די לעצטע יאָרן אַ ראַדיקאַלע ענדע־רונג ביים פּעסטשטעלן די דיאַגנאָזע און דעם שאָדן אין מוח פון די קראַנקע, וואָס איר האָט געשיקט, איז זייער וויכטיק. אין דעם קריג „שלום הגליל" האָט דער אָפּאַראַט געהאָלפן פּעסטשטעלן די ריכטיקע דיאַגנאָזע ביי די פֿאַרוואונדעטע חיילים און מעגלעך געמאַכט צו אָפּערירן זיי אין דער ריכטיקער צייט. פון דער צווייטער זייט, זיינען אויך געווען פֿאַלן, אַז אַ דאַנק דער אונטער־זוכונג מיט דעם אָפּאַראַט זיינען אויסגעמיטן געווארן איבעריקע אָפּעראַציעס, וועלכע האָבן געקענט שעדיקן דעם מוח.

די טעטיקייט פון מעדיצינישן צענטער אויף דעם נאָמען פון ד"ר שיבא אין תל־השומר, נעמט אָרום 1,100 בעטן פון פּולער האָספּיטאַליזאַציע, 100 בעטן אָלס טאָג־שפּיטאָל, העכער 100,000 פאַציענטן באַזוכן יערלעך די אויפּנעם־אָפּטיילונגען און בערך 400,000 קראַנקע באַקומען מעדיצינישע און קאָנסולטאַטיווע הילף אין די אַמבולאַטאָריעס און ספּעציעלע אינסטיטוטן פון אונזער שפּיטאָל.

ס'איז שווער צו פירן אַזאַ בריייטע מעדיצינישע טעטיקייט, וואָס פאַדערט גרויסע פינאַנציעלע מיטלען. אָבער אַ דאַנק איבער־געגעבענע פריינד ווי איר, האָבן מיר די מעגליכקייט ווייטער צו פֿאָרזעצן אונזער טעטיקייט אויף אַ הויכער מעדיצינישער ניוואָ און דערפֿאַר שיקן מיר אייך אונזער בעסטן דאַנק.

ס'איז כדאי צו באַמערקן, אַז אין אונזער שפּיטאָל זיינען באַשעפטיקט, צווישן אַנדערע, אויך מעדיצינישע און אַדמי־ניסטראַטיבע אַרבעטער געבוירענע אין ביאָליסטאָק, און זיי זענען שטאָלץ פון דעם, אַז „די ביאָליסטאָקער היים" אין ניו־יאָרק האָט געהאָלטן פֿאַר נויטיק צו העלפן אונזער שפּיטאָל אין ישׂראל.

מיט דרך ארץ און שלום גרוסן,

פראָפ. מרדכי שני,

דירעקטאָר פון דעם תל־השומר שפּיטאָל

דזשאָרדזש שולץ דריקט די האַנט פון רות שמיר, די פרוי פון אויסערן מיניסטער פון ישראל, יצחק שמיר. לינקס שטייט אַמבאַסאַדאָר יהודה בלום און פרוי דזשין קילפּאַטריק, אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדאָר צו דער יו־ען.

ישראל'ס אויסערן־מיניסטער און חשוב'ער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן יצחק שמיר, אויף וויכטיקער שליחות אין אַמעריקע

יצחק שמיר, דער אויסערן־מיניסטער פון מדינת ישראל און פּראָמינענטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן, איז דעם פּאַרגאַנגענעם חודש אָקטאָבער געווען אין אַמעריקע, מיט א זייער וויכטיקער שליחות פון דער אידישער מדינה. בעת זיין באַזוך אין ניו יאָרק, איז דער חשובער ישראל־דיפּלאָמאַט אַרויסגעטראָטן פאַר די דעלע־גאַטן אין דער יו־ען פאַר וועמען ער האָט אויפגעקלערט ישראל'ס שטעלונג וועגן גרייכן א שלום אין מיטל־מזרח, באַזונדערס נאָך דער מלחמה אין לבנון. זייענדיק דאָ אין ניו יאָרק, האָט מר. שמיר אויך געהאַט וויכטיקע באַגעגענישן און שמועסן מיט פירער פון דעם היגן אידישן לעבן.

וועז יצחק שמיר איז געווען אין וואַשינגטאָן, האָט ער דאָרט געהאַט וויכטיקע באַגעגענישן מיטן סעקרעטערי אָוו סטעיט, דזשאָרדזש שולץ, און מיט אַנדערע פירער פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג. מר. שמיר האָט אויף א מוטיקן אופן אויפגעקלערט די שטעלונג פון דער אידישער מדינה אַרום דעם קאַנפליקט וואָס גייט־אַן צווישן ישראל מיט די אַראַבישע לענדער. די גרויסע אַמעריקאַנער פּרעסע, ראַדיא און טעלעוויזיע האָבן אויף א פּראָמי־נענטן אופן באַריכטעט וועגן שמיר'ס באַזוך דאָ, וועגן זיין אַרויס־טריט ביי דער אַלגעמיינער אַסמבלי פון דער יו־ען, ווי אויך וועגן זיינע באַגעגענישן און שמועסן מיט די אַמעריקאַנער רעגירונגס־פירער.

מיר, ביאַליסטאָקער, זיינען שטאָלץ מיט אונזער חשובן לאַנדסמאַן, וואָס פאַרשאַפט גרויס כבוד און אַנזען מדינת ישראל און דעם אידישן פאָלק בכלל. יצחק שמיר איז א ליבלעכער האָרציקער מענטש, ער איז שטענדיק גרייט זיך צו באַגעגענען מיט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט מיט וועמען ער שמועסט אויך אין א היימישן אידיש.

יצחק שמיר איז געבוירן געווארן, אין יאָר 1915, אין דעם שטעטל ראַשקיי, לעבן ביאַליסטאָק. ער האָט זיין העברעאישע און אַלגעמיינע דערציאונג באַקומען פון ערשטן קלאַס־אַן אין א העברעאישער שולע און שפּעטער, ביז זיין גראַדוירן, האָט ער געלערנט אין דער העברעאישער גימנאַזיע אין ביאַליסטאָק. ער האָט שטודירט יוריספּרודענץ אין וואַרשע און איז עולה געווען קיין ארץ־ישראל אין יאָר 1935. ער האָט אויך שטודירט אין דעם העברעאישן אוניווערסיטעט אין ירושלים.

אין זיין יוגנט האָט שמיר זיך אַנגעשלאָסן אין דער יוגנט־באַוועגונג בית"ר, שפּעטער איז ער אויך געווען טעטיק אין אירגון צבאי לאומי (אצ"ל), ווי אויך אין לח"י. ער איז צוויי מאָל געווען אַרעסטירט פון די ענגלענדער און ביידע מאָל אַנטלאָפן. א געוויסע צייט איז ער געווען אין פראַנקרייך, וואו ער האָט באַקומען אַזיל־רעכט אלס פּאָליטישער פּאַרפאָלגטער. אין חודש מאי 1948, וועז עס איז אַנטשטאַנען די מדינת ישראל, איז ער צוריקגעקומען קיין ישראל. יצחק שמיר, וועלכער פּאַרנעמט אַלע יאָרן וויכטיקע שטעלעס אין מדינת ישראל, וואו ער איז א פּראָמינענטער מיט־גליד פון דער כנסת, איז פּריער — איידער ער איז געווארן אויסערן־מיניסטער — געווען פאָרזיצער פון דער ישראל־כנסת.

מזל טוב

דינסטאָג, יאַנואַר 18, 1982, איז פאַרגעקומען אין ארץ ישראל די חתונה פון רות מלול צו משה גרינשטיין, וועלכער איז דער זון פון יחזקאל גרינשטיין, א געטרייער פריינט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן. ער איז אויך איינער פון די וועלכע זיינען דורכגעגאַנגען דעם גיהנם צוזאַמען מיט אונזער פּרעזידענט סעם סאַלאַזש.

א גרויסער עולם פון ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט זיינען געווען בא דער חתונה, וועלכע איז געהאַלטן געווארן אין די אולמי „דולפין", רמלה.

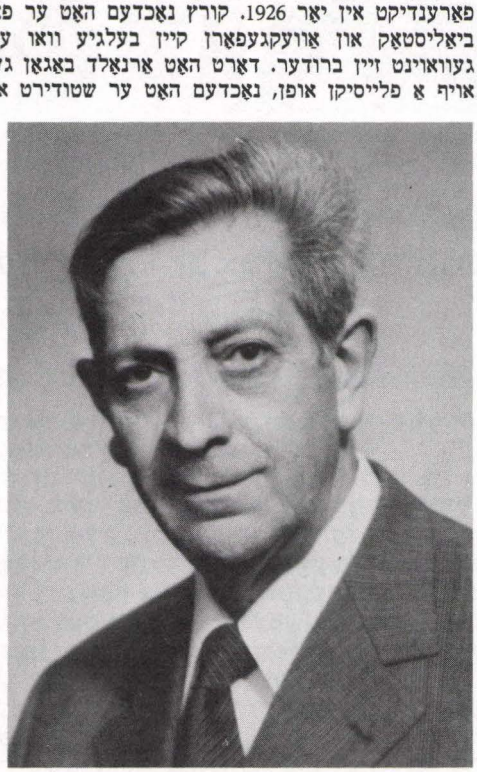
אונזער פּרעזידענט סעם סאַלאַזש, מיט זיין ליבע פרוי ראָוז, זיינען געפאָרן קיין ישראל ספּעציעל צו זיין אַנוועזנד צו דער חתונה.

אין נאַמען פון די אַפּיסערס און דירעקטאָרן פון אונזער צענ־טער און היים פאַר עלטערע מענטשן, דריקן מיר אויס א האַרציקן מזל טוב צו ביידע משפּחות, און מיר ווינטשן זיי פיל נחת פון זייערע גערַאַטענע קינדער. דער חתן איז א זעלנער אין צה"ל, און א פאַרטיידיקער פון אונזער הייליקן לאַנד.

ביאַליסטאָק — די חרובֿ'ע היים

פון אַרנאָלד א. באַגאַן (בריסל, בעלגיע)

אונזער באַוואוסטער לאַנדסמאַן אַרנאָלד א. באַגאַן, וועלכער וואוינט אין בעלגיע, איז איינער פון די פּראָמינענטע אינדוסטריעלער אין אייראָפּע. זיין נאָמען און די וויכטיקע אויפטוען, איז אויך גוט באַקאַנט אין אַנדערע טיילן וועלט. מר. באַגאַן, וועלכער איז געבוירן געוואָרן אין דעם דאָרף כאַראַשטש, ניט וויט פון ביאַליסטאָק. זיינע עלטערן זיינען געווען בצלאל און שיינע (פון דערהיים פערלמוטער) באַגאַן. ווען ער איז געווען אַ קינד פון עטלעכע יאָר, האָט די משפּחה געהאַט אַ קליינע פאַבריק. דער יונגער אַרנאָלד האָט שפּעטער געלערנט אין דרוסקינ'ס גימנאַזיע וואָס ער האָט פאַרענדיקט אין יאָר 1926. קורץ נאָכדעם האָט ער פאָרלאָזט ביאַליסטאָק און אָוועקגעפאָרן קיין בעלגיע וואו עס האָט געוואוינט זיין ברודער. דאָרט האָט אַרנאָלד באַגאַן געלערנט אויף אַ פלייסיקן אופן, נאָכדעם האָט ער שטודירט אין דעם

אַרנאָלד א. באַגאַן

אוניווערסיטעט אין לעזש, וואו ער האָט גראַדואירט אין יאָר 1932 אָלס אינזשעניר מיט הויכע אויסצייכונגען.

אַרנאָלד א. באַגאַן האָט קיינמאָל ניט געקאָרגט קיין מי, צייט און אָנשטרענגונגען ביז ער האָט דערגרייכט אַ גאָר הויכע פאָזיציע אין זיין פּראָפעסיע אָלס אינזשינער. ער איז צום סוף געוואָרן דער אייגנטימער פון אַן אָנגעזעענער קאָמפּאַני וואָס בויט גרויסע טונעלן, בריקן און אויך סאָבוועיס. די קאָמפּאַני פון מר. באַגאַן האָט געבויט די מערסטע סאָבוועיס אין בריסל ווי אויך אַ צאָל פון די גרעסטע בריקן פאַרוואָס ער האָט באַקומען הויכע אויסצייכענונגען. אונזער חשובער לאַנדסמאַן האָט אויך געבויט אַ צאָל וויכטיקע בריקן אין מדינת ישראל, פון וועלכע אַ צאָל טראָגן דעם נאָמען „באַגאַן-בריק". מר. באַגאַן העלפט דער אידישער מדינה, אַ דאָנק זיינע פּעאיקייטן און מעגלעכקייטן, אויף אָנדערע געביטן. ער איז אויך אַ דער-פינדער פון אַ צאָל וויכטיקע אויפטוען, פאַרוואָס ער וועט שטאַרק געלויבט.

אונזער פּראָמינענטער לאַנדסמאַן אַרנאָלד א. באַגאַן, איז אייגער פון פינף קינדער פון זיין אַמאָליקער היים. זיין פּאָטער איז געשטאָרבן קורץ פאַר דער צווייטער וועלט-מלחמה. זיין מוטער מיט אַ שוועסטער, אסתר, זיינען אומגעבראַכט געוואָרן פון די נאַציס. נאָך אַ שוועסטער, דינה, וואוינט איצט מיט איר משפּחה אין תל-אָביב. אַ ברודער, דזשעק, וואוינט אין ירושלים. נאָך אַ שוועסטער נעכע, וואוינט אין מאַסקווע. מר. באַגאַן האָט צוויי גראַטענע קינדער, אַ זון און אַ טאָכטער. דער זון איז אַ נירן-ספּעציאַליסט. באַגאַן איז שוין אויך אַ צופרידענער זיידע פון עטלעכע אייניקלעך. מר. באַגאַנ'ס פרוי, איז געשטאָרבן מיט אַ צייט צוריק.

ניט געקוקט אויף דעם וואָס אַרנאָלד א. באַגאַן האָט דער-גרייכט די העכסטע שטאַפּלען אין דער אינדוסטריעלער וועלט אין בעלגיע און אויפן אינטערנאַציאָנאַלן געביט, איז ער אַבער פאַרבליבן אַ שטאָלצער איד און ער גרויסט זיך שטענדיק דערביי מיט זיין אָפשטאַם פון ביאַליסטאָק, וואו ער האָט באַקומען אַ וויכטיקע דערציאונג וואָס האָט אים געפּירט שפּעטער אין דער ברייטער וועלט אַריין. ער איז אויך אַקטיוו אין דעם אידיש-געזעלשאַפּטלעכן לעבן אין בעלגיע, באַזונ-דערס אין דער דאָרטיקער ציוניסטישער באַוועגונג. מר. באַגאַן העלפט אויך אויף פאַרשידענע אופנים דער אידישער מדינה.

אַרנאָלד באַגאַן איז געווען איינער פון די פּראָמינענטע געסט צווישן די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט פון אויסלאַנד, וועלכע האָט זיך באַטייליקט אין דער גרויסער פייערונג לכבוד דעם דערשיינען פון דעם נייעם ביאַליסטאָקער יזכור-בוך אוון 50 יאָר עקזיסטענץ פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים אוון שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, וואָס איז פאַרגעקומען זונטיק בייטאָג, דעם 16טן מאי 1982, אין ניו יאָרקער וואַלדאָרף אָסטאָריאַ האָטעל. מיר דרוקן דאָ וועייטער אַ שטימונגספולן אַרטיקל, וואָס עס האָט אונז צוגעשיקט אונזער חשובער פּראָמינענטער לאַנדסמאַן פון בעלגיע. — רעדאַקציע.

זכרונות פון אַמאָל אוון איצט

יעדער מענטש, אַזוי ווי דאָס איז מיט אַלע באַשעפענישן, איז שטאַרק פאַרבונדן מיט זיין אָפשטאַם אוון שטאַרקע כוחות שטויסן אים שטענדיק צוריק צו דעם פּלאַץ פון געבורט. קיינער קען זיך מסתמא פון דעם ניט באַפרייען.

מיין ליבע מוטער, ווי אויך מיין שוועסטער מיט אירע צוויי קליינע קינדער, זיינען אומגעבראַכט געוואָרן ביי היטלער'ן. ניט געקוקט אויף דעם האָט דאָס מיך ניט געקענט אָפהאַלטן פון אומקערן זיך צום אָרט פון מיין קינדהייט.

איך בין געבוירן געוואָרן אין כאַראַשטש, וואָס איז געווען אַכט קילאָמעטער פון ביאַליסטאָק. געווען איז דאָס אַ קליין שטעטל, מיט הילצערנע הייזקעס, אַ מין אָנטענעווקע ווי דאָס איז אין „פידלער אויפן דאַך". קומענדיק אַהינצו נאָך אַזוי פיל יאָרן אָפּוועזנהייט, האָב איך געהאָט היבשע שווערקייטן ביים געפינען דאָס אָמאָליקע הויז פון מיין קינדהייט, פון מיין געווען אַזוי פיל יאָרן אָפּוועזנהייט, האָב איך געהאָט היבשע שווערקייטן ביים געפינען דאָס אָמאָליקע הויז פון מיין קינדהייט, פון מיין געווועזענער היים, ווייל קיינער פון די אָרומיקע האָט ניט געוואוסט וועגן דער משפּחה באַגאַן.

זייענדיק אויפן פּלאַץ האָב איך זיך דערמאָנט, אַז אונזער שכן פון אָמאָל איז געווען אַ אידישער שניידער, חיים דער שניידער. האָב איך וועגן דעם געפרעגט ביי אַן עלטערער קריסטלעכער פרוי וואָס האָט מיר אָנגעוויזן דעם אָרט וואו עס האָט אָמאָל געוואוינט חיים דער שניידער. און אַזוי אָרום, האָב איך אויך לעבן דעם געפונען דאָס הויז, וואו איך בין געבוירן געוואָרן און וואו עס איז געווען מיין קינדהייט. עס איז אַ הילצערנע הייזקע, טאַקע ווי אָמאָל, מיט אַ פאָר שטיגן אין פראָנט פון דעם. איך האָב זיך גלייך דערביי דערמאָנט, אַז איך מיט מיין ברודער פלעגן אָפרייסן און גנב'ענען קאָרשן פון דעם קאָרשן-בוים, וואָס איז געווען אין סאָד פון חיימ'ס הויז. איך האָב זיך אויך דערמאָנט ווי אַזוי דער גוט-האַרציקער חיים פלעגט אונז דערביי כאָפן און אָנשטאָט שלאָגן אונז, האָט ער אויסגעהערט מיך מיט מיין ברודער און דערביי אונז נאָך געגעבן פינף קאָפּעקעס, כדי מיר זאָלן פאָר דעם קויפן קאָרשן

אין אַ דערבייאיקן געוועלבל און ניט גנב׳ענען אַזעלכעס פון דעם בוים אין זיין סאַד.

איך בין געווען טיף געריבן, ווען איך האָב פּאַר זיך ווידער געזען דעם זעלבן קאַרשן־בוים. דער בוים איז אויפן זעלבן אָרט, וווּ־ער בּרייט צעוואַקסן און צעבליט מיט אַ פּולן לעבן, ניט געקוקט אויף אַלע אויפטרייסלונגען וואָס איז פּאַרגעקומען אַרום אין יענעם לאַנד. יאָ, איך געדענק אויך זייער גוט די אַמאָליקע כאַראַשטש...

איך זע פּאַר מיינע אויגן דאָס בילד ווי איך בין אין די אָרעמס פון מיין ליבער מוטער, איך זע אויך דאָס טעפּל מיט שאָקאָלאָד (קאַקאַאָ) און אַ שטיקל ברויט פּאַר זיך מיט אָבסיל איינגעמאַכטן. איך הער אָפּילו אויך ווי מיין מוטער פלעגט זאָגן צו אַ שכנה: „זע נאָר ווי ער האָט דאָס ליב". איך געדענק דאָס אַלץ נאָך גוט, כאָטש איך בין דאָמאָלט געווען בלויז צוויי יאָר און איך האָב נאָך ניט געקענט רעדן.

וועו איך בין געווען פיר יאָר, האָט מיין משפּחה זיך אָריבער־געציגן קיין ביאַליסטאָק וואו מיין פּאָטער האָט פּאַר אונז אויס־געבויט אַ הויז און דערביי אויך איינגעאָרדנט אַ קליינע פּאָבריק. געווען איז דאָס אויף דער קזשאָנזשענצאַ גאָס, לעבן טרילינג׳ס פּאָבריק, וואָס האָט געפּירט צו דער טשענסטאָכאָווער גאָס און וווּיטער צו דער ליפּאָווע. אויך דאָסמאָל, וועו איך האָב באַזוכט ביאַליסטאָק, האָב איך געפּונען די ליפּאָווע גאָס. איך האָב אויך געזען די טשענסטאָכאָווער גאָס וואו דער אויפּשריפט מיט נאָמען איז דער זעלבער. אָבער נאָכן אָפּגיין אַ קליינע שטרעקע, איז די גאָס איבערגעריסן געוואָרן און געבליבן שטיין ביי אַ גרויסע וואָנט. איך האָב זיך געדרייט אין אַלע זייטן, איך האָב געקוקט פּאַר זיך און געזוכט, אָבער איך האָב ניט געקענט געפינען אונזער הויז פון אָמאָל. עס איז געווען אַ מאָדנער געפּיל, איך האָב געפילט ווי פּאַר־פּלאַנטערט אין דער וועלט פון קאָפקאַ.

אַ פּאַר יאָר שפּעטער בין איך וויידער צוריקגעקומען אין מיין אָמאָליקער היים־שטאָט ביאַליסטאָק. די וואָנט וואָס האָט פּריער געהאַט פּאַרשטעלט די טשענסטאָכאָווער גאָס איז מער ניט געווען, איך האָב פּאַר זיך געזען אַ ליידיקן פּלאַץ. עס איז פּאַר מיר אויך געווען אומגלעך אויסצוגעפינען וואו עס איז אָמאָל געווען אונזער הויז, וואו עס איז געווען מיין היים. אַלץ דאָ איז שוין געווען פאַרניכטעט, פּאַרשוואונדן. צווישן די עטלעכע הייזער וואָס זיינען נאָך יאָ געווען אין יענער געגנט, האָב איך דערקענט דאָס הויז וואו עס איז געווען דרוסקינ׳ס גימנאַזיע וואו איך, אַזוי ווי דאָס איז געווען מיט אָנדערע, האָב אָמאָל געלערנט.

צווישן אייגענע

אויב איך האָב געהאַלטן פּאַר נויטיק אַרויסצוברענגען דעם בינטל דערינערונגען פון מיין קינדהייט און יוגנט־פּאַראַנגענהייט, איז עס אויך אַ רעזולטאַט פון מיין באַגעגעניש מיט די ביאַלי־סטאָקער לאָנדסלייט, די טויער און פּריינט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פּאַר עלטערע מענטשן. דאָס איז אַ מין איבער־בייט אין וואָס מיר נויטיקן זיך, כדי צו געפינען די „וואַרצלען" פון אָמאָל.

בייַ דער גרויסער פייערונג (אין וואַלדאַרף אָסטאַריא־האָטעל) האָב איך זיך געפילט זייער גוט. אין די רעדעס וואָס מען האָט געהערט, האָט אינער זיך אויסגעדרוקט „אונזער טייערע ביאַלי־סטאָק". דאָס איז ריכטיק, ווייל יעדער פון אונז טראָגט אין זיין הארץ דאָס בילד פון ביאַליסטאָק פון פּאַר דעם גרויסן חורבן. און מיר זעען דאָס גוט, אַז ניט געקוקט אויף דער פּאַרניכטונג פון דער אידישער ביאַליסטאָק, אונזער טייערע ביאַליסטאָק, איז דעם שונא ניט געלונגען צו פּאַרניכטן אונז. דער שונא ימ״ש האָט פּאַר־ניכטעט די אידישע ביאַליסטאָק בלויז פיזיש, ער האָט אָבער ניט געקענט פּאַרניכטן דעם גייסט, די טראַדיציעס און דעם גלויבן. אָט די אַלע גוטע און אייביקע מידות האָבן געפונען אַ פרוכטבאַרן באָדן אין ניו יאָרק, וואו עס איז פאַרוואַרצלט געוואָרן און זיך אויסגעשפרייט אַ נייע ביאַליסטאָק.

די אַלע יעניקע, וואָס האָבן געגעבן זייער ביישטייער און ארבעט פּאַר אָט דעם וויידעראויפבוי, דאַרפן געלויבט און געבענשט

אַ ל״ג בעומר פייערונג אין ביאַליסטאָק

זכרונות פון **שלמה גאַרבער** (קרית ביאַליסטאָק)

ביאַליסטאָק איז געווען אַ שטאָט מיט פיל אידישע און העבראישע שולן. און וויפל איך געדענק זייערע נעמען: מענדעל׳ס שול, גראָסמאַנ׳ס שול, די ערשטע העברעאישע שול, תחכומני, עלמאַנ׳ס פריוואַטע שול און באַראַסקע׳ס חדר און די תלמוד־תורה און די העברעאישע גימנאַזיע און נאָך אידישע פריוואַטע שולן. זיי פלעגן מאַכן ל״ג־בעומר זייער שפּאַציר אין וואַלד. דאָס זעלבע איז געווען אין יאָר 1934, וועו די קינדער מיט זייערע לערער האָבן אונטער דער אָנפירונג פון מ. קרוגלאַק און ל. פּאַיאַנס, י. לעדער, ע. נאָוויק, וואָס עס איז געווען אַראַנזשירט פון קרן־קימת. אונטער די קלאַנגען פון אַרקעסטער פון דער העברעאישער גימנאַזיע, האָבן זיי אַוועקגעשפּאַנירט אין וואַלד.

אין וואַלד זיינען זיי באַפאַלן געוואָרן דורך אַ באַנדע גויים, וועלכע האָבן זיך אָנגעגרופן די ענדעקעס און האָבן אָנגהויבן שלאָגן די קינדער. די לערער האָבן געשטעלט אַ ווידערשטאַנד און דער געשריי פון די קינדער האָט זיך באַלד דערטראָגן אין שטאָט. עס איז פּאַרבייַ געציילטע מינוטן, און עס איז אָנגעקומען דער אידישער זעלבסטשוץ און מען האָט אָנגעהויבן די פּאַרטיידיקונג נאָך מיט אַ איבערגעוויכט.

דערווייל האָט מען אַרומגערינגלט דעם וואַלד. אַ אולאַן פון צענטן פּאַלק קאַוואַלעריע האָט געפּאַכעט מיט זיין שאַבלע און האָט זיך פּאַרמאַסטן צו אונז, און שרייט „ביטש זשידאָוו". דאָ איז געשען עפּעס אַ נס, וווּ עס איז צו אים אונטערגעשפרונגען וועלוול פינקאָל, פון דער שוועד אָטלעטישער סעקציע פון „הפּועל" און האָט אים עפּעס קונציק אַ כאַפּ געטאָן און אין געציילטע סעקונדן איז דער אולאַן שוין געלעגן אויף דער ערד און ער האָט זיך שוין מער ניט אויפגעהויבן.

אין דער צייט איז אַנגעקומען פּאָליציי און האָט אַלעמען פונאַנדערגעטריבן, און שפּעטער וועלט פינקאָל אַרעס־טירט. דעם זעלבן אָוונט וועלט געוואָרן אויף דער פּאַראַדענונג פון דער פּאַרוואָלטונג פון ספּאָרט קלוב „הפּועל", אַ געמיינזאַמע זיצונג מיט דער פּאַרוואָלטונג פון פּועלי ציון. עס וועלט באַשלאָסן, אויף דעם פּאַרשלאָג פון חבר גאָרבער, אַז מען זאָל זיך וועגן צום ראָבינער ד״ר ראָזמאַן מונדלעך. עס גייען צום ראָבינער, לויט אַ באַשלוס, ד״ר גראָספעלד און שטשופּאַקעוויטש. ראָבינער ד״ר ראָזמאַן נעמט זיי אויף, און הערט זיי אויס וואָס עס איז געשען, און עס וועלט באַשלאָסן, אַז ראָבינער ד״ר ראָזמאַן וועט גיין צום וואַרשע, צו לייבל שפּיזמאַן, און עס קומט אַן ענטפער אַז עס איז צוגעגרייט געוואָרן אַ סערטיפיקאַט. גלייך טאָקע איז וועלוול פינקאָל אויך אַפּגעפּאָרן קיין ארץ־ישראל. מיט דעם האָט זיך אויך פּאַרענדיקט די ל״ג־בעומר פייערונגען אין ביאַליסטאָק.

וועלן. דאָס איז דערפּאָר, ווייל זיי שאָפן און ארבעטן פּאַר דער צוקונפט און פּאַר אויפהאַלטן דעם דערהויבענעם אידישן המשך און קיום. אין דעם גייסט דאַרף אויך פּאַררעכנט וועלן דאָס אַרויס־געבן דעם מאָנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס איז אַ ריזיקע דערגרייכונג.

איך וויל פּאַרענדיקן מיט דעם, אַז בעת דער פייערונג אין וואַלדאַרף־אָסטאַריא, האָב איך געפילט אָרום זיך אַן אויסער־געווויינלעכע אָטמאָספּער צווישן אייגענע, איינגעשלאָסן אויך די היימישע מאַכלים וואָס האָט מיך דערמאָנט זייער גוט אין די אָמאָליקע ביאַליסטאָקער יום־טוב טעג.

אײנדרוקספולע צערעמאָניע ביים איבערגעבן ביאַליסטאָקער אַמבולאַנס פאַר מדינת ישראל

אַ גרויסער עולם, צווישן זיי די פירער און טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל, ווי אויך אַ צאָל ספּעציעלע איינגעלאַדענע געסט, זונטיק פרי, דעם 24טן אָקטאָבער 1982. דער צוזאַמענקונפט איז געווען געווידמעט דאָס איבערגעבן — אין נאָמען פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער — אַ נייעם אַמבאָלאַנס צו מדינת ישראל. דאָס איז געווען אַ טייל פון דער הילף פון אונזער אינסטיטוציע צו דער אידישע מדינה, פון דעם ספּעציעלן „ביאַליסטאָקער עמוירדזשענסי קאַמפּיין פאַר ישראל", וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן אַנהויבנדיק פון חודש יוני דעם פאַרגאַנגענעם יאָר.

מיט דעם פייערלעכן מיטינג האָט אַנגעפירט אַלס פאָרזיצער סאָל קרים, טשערמאַן פון דער באָארד אָוו דירעקטאָרס. ער האָט באַגריסט דעם עולם און דערביי געזאָגט „דאָס איז אַ צוזאַמענ־קונפט צו ווייזן אייך, וואָס מיר האָבן געטאָן מיט אייערע ביישטייע־רונגען". הרב ב. שאולזאָן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער האָט געזאָגט אַ פּאָסיקע תפילה און געמאַכט אַ ברכה און דערביי געוואונטשן, אַז דער אַמבאָלאַנס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער פאַר מדינת ישראל, זאָל דאָרט דינען פאַר שלום צווישן.

דער עולם איז נאָכדעם באַגריסט געוואָרן פון דעם פּרעזי־דענט פון ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, סאָם סאָלאָזש, וועלכער האָט אויסגעדריקט דאַנקבאַרקייט און אַנערקענונג צו די מיטגלידער און פריינט פונ׳ם ביאַליסטאָקער צענטער, פאַר דעם גוטן אָפּרוף אויף דעם ספּעציעלן קאַמפּיין. „מיר אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער זיינען שטאָלץ — האָט מר. סאָלאָזש געזאָגט — פון דעם, וואָס מיר זיינען אַ וויכטיקער טייל פון דעם אַמעריקאַנער אידנטום, וואָס העלפט אויף אַ טרייען אופן ישראל אין דעם גראַנגל מיט די שונאים".

סאָם סאָלאָזש האָט אויך באַגריסט דעם אַנווועזנדן ביאַלי־סטאָקער לאַנדסמאַן, דעם באַוואוסטן בינע־קינסטלער פון דער „הבימה" אין ישראל, ישראל בעקער. ער איז דאָ געווען אין ניו יאָרק ביים רעזשיסירן און אויפֿירן די פאָרשטעלונג „די כתובה" אין דער פאַלקסבינע. ישראל בעקער איז נאָכדעם אויך באַגריסט געוואָרן מיט האַרציקע ווערטער פון איסאַק ריבאַלאָווסקי, געניע־ראַל־סעקרעטאַר, אין זיין רעדע צום עולם.

מיט אַ ווארעמער באַגריסונג איז אַרויסגעטראָטן משה׳ל קרעמער, וויצע־פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, וועלכער איז געווען דער פאָרזיצער פון דעם ספּעציעלן „ביאַליסטאָקער עמוירדזשענסי קאַמפּיין פאַר ישראל". קרעמער האָט באַריכטעט ווי אַזוי דער קאַמפּיין איז אַנגעפירט געוואָרן וואָס האָט געבראַכט גוטע רעזולטאַטן. ער האָט זייער געלויבט די טוער, מיטגלידער און פריינט פון דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער פאַר זייער ווארעמען אָפּרוף. ער האָט אויסגע־דריקט שטאָלץ פון דעם וואָס דער אַמבאָלאַנס פאַר ישראל וועט אויך — אויסער דעם נאָמען פון ביאַליסטאָקער צענטער — טראָגן דעם נאָמען פון „קלוב פון גראַדנער פריינט".

מיט אַן אײנדרוקספולער באַגריסונג איז אַן אַרויסגעטראָטן איסאַק ריבאַלאָווסקי. דער גענעראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, ער האָט דערביי באַגריסט אַ צאָל חשובע געסט, סאי פון אַמעריקע סאי אויך פון אויסלאַנד. ער האָט אויך אַ רירענדן אופן באַגריסט אַ צאָל עלטערע איינוואוינער פון דער ביאַליסטאָקער היים, וועלכע זיינען געזעסן ביי איינעם פון די יום־טוב׳דיקע טישן. ער האָט דערמאָנט, אַז אויך די איינוואוינער פון דער היים האָבן זיך באַטייליקט אין דעם ספּעציעלן קאַמפּיין און זיי האָבן צוגעטראָגן אַ פיינע סומע.

איסאַק ריבאַלאָווסקי האָט געלויבט סאָם סאָלאָזש פאַר געבן די איניציאַטיוו אַנצוהויבן דעם וויכטיקן קאַמפּיין, צו וועלכן מר. סאָלאָזש מיט זיין פרוי ראָזע און זיערע פריינט, האָבן צוגעטראָגן כמעט אַ העלפט פון דער געזאַמלטער סומע. ער האָט באַגריסט אַ גרופּע ביזנעס־לייט און פריינט פון סאָלאָזש, וועלכע זיינען געזעסן ביי אַ ספּעציעלן טיש. ריבאַלאָווסקי האָט גערעדט מיט שטאָלץ וועגן די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט, וועלכע רופן זיך אָפ אַזוי וואָרעם אויף יעדן קאַמפּיין און אַלע אַקטיוויטעטן. ער האָט צום סוף געמאַכט אַן אָפּיל און פיל פון צווישן עולם האָבן אויפן אָרט צוגעטראָגן ביישטייערונגען.

נאָכדעם זיינען די פאַרזאַמלטע באַגריסט געוואָרן פון דוד סידמאַן, דער נאַציאָנאַלער דירעקטאָר פון דעם אַמעריקאַנער מגן דוד אדם פאַר ישראל. ער האָט באַדאַנקט דעם ביאַליסטאָקער צענטער פאַר דעם וויכטיקן צושטייער פאַר ישראל. ער האָט דערביי איבערגעגעבן פאַקטן וועגן די אַקטיוויטעטן פון דעם „רויטן מגן דוד" אין ישראל. צום סוף האָט ער איבערגעגעבן אַ

פון רעכטס צו לינקס: פישל וואָלקאָוויסקי, דזשעיקאָב בערען, איסאַק ריבאַלאָווסקי, רובין בינדלער, אייב מינץ, ראַבאַי טשאַרלס שאולזאָן, פרוי מאַלי ריבאַלאָווסקי, יהושע שעכטער, סעם סאָלאָזש, י. שמולעוויטש, סאָל קרים משה׳ל קרעמער און טשאַרלס שוועכער.

פון רעכטס צו לינקס: א. מינץ, פ. וואָלקאָוויסקי, טשאַרלס און ראָזע שוועכער, דזשעיקאָב און קריינדל בערען, פרוי וואָלקאָוויסקי, מאַשע און גדליה לין, דבורה מינץ, בובי שטשופאַק, פאַניאַ פאָזניאַק און סעם סאָלאָזש.

בײַ דער פייערונג פון איבערגעבן דעם אמבולאַנס פאַר מדינת ישראל. עס זיצן פון רעכטס צו לינקס: הענרי און לילאַ טריימאַן, דזשאו און סילוויע דאינעס, דעיוויד און לילי סאָלאָר, ראָוז און סעם סאָלאָוש, פרוי עטל קרים.

פֿאסיקן פֿלאָק־אויסצייכענונג צום ביאַליסטאָקער צענטער. דעם פֿלאָק האָבן איבערגענומען: סעם סאָלאָוש מיט זיין פרוי, איסאָק ריבאָלאָווסקי מיט זיין פרוי, סאָל קרים מיט זיין פרוי און משה'ל קרעמער מיט זיין פרוי.

מרס. ראָוז סאָלאָוש האָט דערביי איבערגעגעבן אַ טשעק אויף אַכט טויזנט דאָלאָר צו דוד סידמאַן, אַלס לעצטע איינצאָלונג פֿאַרן אַמבולאַנס. זי האָט אויסגעדריקט שטאָלץ פון דעם וואָס אויך זי איז טעטיק אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, וואו עס ווערן אָנגעפירט וויכטיקע אָקטיוויטעטן פֿאַר דער אינסטיטוציע, פֿאַר אידישע אינטערעסן און פֿאַר מדינת ישראל.

אַ קורצע זייער איינדרוקספולע רעדע האָט נאָכדעם געהאַלטן מרס. מאָלי ריבאָלאָווסקי. זי האָט געענטפֿערט, אין נאָמען פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, פֿאַר דער פֿלאָק־אויסצייכענונג. זי האָט דערביי אויסגעדריקט האָפענונג, אַז אין קורצן ווערט ישראל זיין אומאָפהענגיק עקאָנאָמיש, מיליטעריש און אויף אָנדערע געביטן און ניט מער דאַרפן די הילף פון אויסלאַנד. מרס. ריבאָלאָווסקי האָט צום סוף געוואונטשן דער אידישער מדינה — אין נאָמען פון אַלעמען — שלום און אַ רואיקן און צופֿרידענעם לעבן.

ביים סוף פון דער פייערלעכער אונטערנעמונג האָט אין קורצן געריידט אייב מינץ, וויצע־פֿרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פֿאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. ער האָט אריסגעבראַכט, אַז די שטרייטן צווישן די פֿאַרשידענע גרופּן אין אין ישראל, דאַרף געלייזט ווערן דורך די דאָזיקע גרופּירונגען, אַן אַריינמישונג פון דרויסן. ער האָט גערופן צו העלפן דער אידישער מדינה אין אירע באַדערפענישן, אומאָפהענגיק פון דעם ווער עס איז דאָרט ביי דער אָנפּירערשאַפט.

מזל־טוב צו אַריה און פנינה עפרון

אונזערע חשובע און באַליבטע לאָנדסלייט אַריה און פנינה עפרון, זיינען מיט מזל געוואָרן באַבע־זיידע. ביי זייערע ליבע קינדער, מרדכי, און לאה עפרון, איז געבוירן געוואָרן אַ אינגעלע, אהרון. מיר שיקן איבער אַ האַרציקן מזל־טוב און בעסטע וואונטשן צו די באַבע־זיידע אַז זיי זאָלן האָבן פיל נחת פון זייער אייניקל, און צו די יונגע מאַמע־טאַטע פון דעם נײַ־געבוירענעם פיל וואונטשן פֿאַר אַ לייכטער דערציאונג. זאָל זיין שמחות ביי אידן!

די פאַרבינדונג מיט ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט אין אויסטראַליע

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק איז צופֿרידן פון דעם, וואָס עס האָט זיך איינגעשטעלט אַן ענגע פאַרבינדונג און צוזאַמענארבעט מיט אונזערע ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט אין דער ווייטער אויסטראַליע. דאָס איז אַ דאַנק דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין מעלבורן, וואָס איז כסדר אין קאָנטאַקט מיט אונז.

אין אַ גרויסער מאָס איז דאָס אַ דאַנק די פירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע, וועלכע זיינען געבליבן טריי דעם ביאַליסטאָקער אידישן יחוס ניט געקוקט אויף דעם וואָס מען איז שוין פיל יאָרן אַוועק פון דער אַלטער היים.

מיר ווילן דורך דעם וועג אויסדריקן אַ האַרציקן דאַנק צו די פירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע פאַר אַנהאַלטן די גוטע פאַרבינדונג מיט דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. אַ גרויסן פאַרדינסט פאַר דעם האָט די ענערגישע סעקרעטאַרין פון דעם צענטער אין אויסטראַליע, די ליבהאַרציקע אסתר אַלבערט, וועלכע האַלט כסדר אַן מיט אונז די פאַרבינדונג דורך קאָרעספּאָנדענץ וואָס איז זייער וויכטיק. אַזוי איז אויך מיט די אַנדערע פירער.

עס קומט גרויס אַנערקענונג און לויב די טרייַע מיטגלידער פון עקזעקוטיוועַ־פאַרוואַלטונג פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע, פאַר פאַרקויפן אויף אַ שנעלן אופן די ביכער פון דעם נייַעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וואָס מיר האָבן זיי צוגעשיקט. די דאָרטיקע אָנפּירערשאַפט האָט אויך גלייך אונז אַריינגעשיקט דעם באַטרעף פאַר די פאַרקויפּטע ביכער וואָס איז פאַר אונז נויטיק ביים אָפּצאָלן די חובות פאַר דער גרויסער און וויכטיקער אויסגאַבע. מיר האָבן אויך אַ צוזאָג פון דער פירער־שאַפט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע, אַז אין קורצן וועלן זיי ווידער באַשטעלן אַ צאָל עקזעמפּלאָרן פון דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך.

מיט צופֿרידנהייט דריקן מיר דאָ אַ בילד פון דער עקזעקוטיוועַ פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע. מיר באַדויערן וואָס אויפן בילד איז ניטאָ די ענערגישע סעקרעטאַרין אסתר אַלבערט. מיר האָפֿן, אַז דאָס וועט זיין ביי אַ צווייטער געלעגנהייט.

עקזעקוטיוועַ פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אויסטראַליע. עס זיצן פון רעכטס צו לינקס: מ. פּיט, פֿרעזידענט; י. שאָסטאַק, ערן־קאָסירער. עס שטייען פון רעכטס צו לינקס: ג. קאַגאַן, ערן־סעקרעטאַר, ל. קאַגאַן; פאַרזיצער.

ביי די לאַנדסלייט אין לאַטיין־אַמעריקע

פון איסאַק ריבאַלאָווסקי

ווי יעדעס מאָל, איז אויך מיין איצטיקע רייזע געווען פאַר־בונדן מיט פאַרן אין ווייטע ערטער, אין אַן אַנדערער טייל וועלט. און ווי יעדעס מאָל בעת מיינע רייזעס איז אויך דאָסמאָל געווען מיין הויפט־ציל צו באַגעגענען זיך מיט אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, מיט פריינט און יוגנט־חברים מיט וועמען עס איז ביי מיר אַ שטאַרקע פאַרבינדונג. ווידעראַמאָל בעת דער איצטיקער רייזע, אַזוי ווי דאָס איז יעדעס מאָל, זיינען די באַגעגענישן געווען באַגלייט מיט הארציקער פריינטשאַפט און נאָענטקייט, עס האָט אויפגעלעבט די אַמאָליקע אַלטע היים, אונזערע נאָענטע און טייערסטע, די הארציקע אידן פון דער אַמאָליקער אומפאַר־געס־לעכער אידישער ביאַליסטאָק, וועלכע זיינען אומגעבראַכט גע־וואָרן פון די נאַצישע רוצחים. עס איז זייער גוט צו באַגעגענען זיך און פאַרבריענגען מיט לאַנדסלייט און יוגנט־פריינט, אַזוי ווי דאָס איז געווען איצט ביי מיר, מיט וועמען מען האָט זיך ניט געזען אַ לענגערער צייט.

אויף מיין איצטיקער רייזע, קיין בראַזיל, אורוגוואַי און אַרגען־טינע, איז מיט מיר אויך געפאָרן מיין ליבע פרוי, מאַלי. אויף דער אינטערעסאַנטער און וויכטיקער רייזע זיינען דאָסמאָל מיט אונז אויך געפאָרן סעם קרים, טשערמאַן פון באָארד אָוו דירעקטאָרס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאָל, מיט זיין ליבער פרוי עטל.

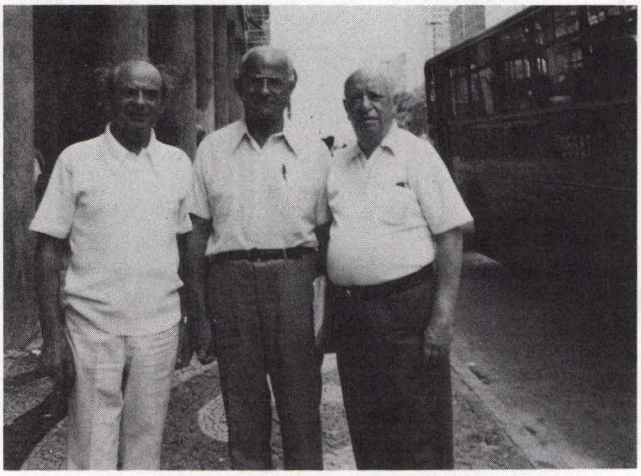
ביי אייגענע אין בראַזיל

מיר זיינען אַרויסגעפלויגן פון ניו יאָרק מאַנטיק אָוונט, דעם 22טן נאָוועמבער. צומאַרגנס, ווען מיר זיינען אַנגעקומען אויף דעם לופט־פעלד אין ריאָ דע זשאַנעירא, האָבן מיר גלייך באַגעגנט נאָענטע היימישע פריינט. מיר זיינען דאָרט אָפגעווארט געוואָרן פון אונזער ליבן לאַנדסמאַן, דוד קרעמער. ער האָט אונז גע־בראַכט צום האָטעל וואָס איז אין צענטער פון דער שטאָט נאָכדעם האָבן מיר פאַרבראַכט אין ריאָ דע זשאַניעראָ פינף טעג. אין פאַר־לויף פון דער צייט האָבן מיר זיך באַגעגנט מיט פיל לאַנדסלייט און פריינט. אין צווישנצייט זיינען מיר אויך געווען ביי אַ וואַרעמער אויפנאַמע פון דוד און פייגל קרעמער.

מיר האָבן זיך באַגעגנט מיט אונזער גוטן לאַנדסמאַן, אברהם גלאַזמאַן, וועלכער איז אַ ברודער צו פרוי פייגל קרעמער. גלאַז־מאַן איז אַן אַנגעזעענער ביזנעסמאַן און מיר זיינען אויך געווען ביי

פון רעכטס צו לינקס: סאָל און עטל קרים, מאַלי ריבאַלאָווסקי און דוד קראַמער, אין אַ פּאַרק אין ריאָ־דע־זשאַנעירא.

ביי אַ באַגעגעניש מיטן רעדאַקטאָר פון דער אידישער צייטונג אין בראַזיל. פון רעכטס צו לינקס: איסאַק ריבאַלאָווסקי, דוד מאַרקוס (רעדאַקטאָר) און סאָל קרים.

אים אין געשעפט. מיר האָבן זיך שטאַרק דערפרייט נאָך לאַנגע יאָרן ניט זען זיך. מיר האָבן פאַר אים געבראַכט אַ נייעם יזכור־בוך אַרויסגעגעבן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, פאַר־וואָס ער האָט אונז געגעבן אַ פיינע סומע. מיר האָבן באַדויערט וואָס מיר האָבן ניט געהאַט אַ געלעגנהייט צו זען גרישא בעלאָך, וועלכער איז גראַד געווען אַוועקגעפאָרן אין סאַן פּאָולאָ. מיר האָבן באַזוכט די רעדאַקציע פון דער אידישער וואָכן־צייטונג אין ריאָ דע זשאַנעירא, און געהאַט אַ לענגערן אינטערעסאַנטן שמועס מיט דעם רעדאַקטאָר, דער גוטער פריינט דוד מאַרקוס.

אויף קבר אבות אין אורוגוואַי

ווען מיר זיינען נאָכדעם געווען אין בועמאָס איירעס, אַרגען־טינע, בין איך אַליין אויף איין טאָג אַרײַנגעפלויגן קיין מאַנטע־וויდעאָ, אורוגוואַי. איך בין געפלויגן ספּעציעל אַהינצו אויף קבר אבות פון מיין ברודער ראובן, און זיין טאָכטער ליזאַ באַבקעס־ריבאַלאָווסקי, וועלכע זיינען געשטאַרבן אין אורוגוואַי און דאָרט געוואָרן באַערדיקט.

פיל פרייד האָט מיר פאַרשאַפט דער קורצער באַזוך אין מאַנטעווידעאָ וואו איך האָב זיך באַגעגנט מיט אַלטע גוטע פריינט. איך בין דאָרט אַוועק זען מיין יוגנט־חבר שעפסל פיסעלעוויטש, מיט זיין ליבער פרוי אַלגאַ. דאָס פאַרל האָבן אויף דער גיך צונויפ־געפונען צו זיך אין הויז אַ גרופּע לאַנדסלייט און מיר האָבן פאַר־בראַכט אויף אַ גוטן היימישן אופן. צווישן די אַנוועזנדע לאַנדס־לייט זיינען געווען: לעאָן שטיין וואָס איז פאַרהייראָט צו העלען, פרידאַ גאָלדבערג־בראַמסאָן, באַשיץ טאָובע, דזשאַרדזש טיטענ־שטיין מיט זיין פרוי און די מחותנים פון שעפסל און אַלגאַ פיסע־לעוויטש. עס איז געווען אַ זעלטענער וואַרעמער צוזאַמענקונפט, באַגלייט מיט גרויס בענקשאַפט און ביאַליסטאָקער היימישקייט. דערביי האָב איך מיט שעפסל פיסעלעוויטש זיך דערמאָנט, אַז ביידע האָבן מיר צוזאַמען אין אַמאָליקן ביאַליסטאָק געשפּילט אין פוטבאָל.

פון דעם היימישן שמועס וואָס מיר האָבן געהאַט האָט זיך אַרויסגעפילט גרויס בענקשאַפט צו דעם טייערן אַמאָל, וואָס איז פאַרניכטעט געוואָרן אויף אַזאַ גרויזאַמען אופן פון די רוצח־ישע היטלעריסטן. מען האָט דערביי דערמאָנט נאָענטע, אייגענע משפּחה־מענטשן און אויך אַנדערע פון ביאַליסטאָק, וועלכע זיינען

שעפּסל פּיסעלעוויטש (לינקס), זיין פּרוי אָלגאַ (רעכטס) מיט זייער משפּחה.

בּיי דער אויפנאַמע פֿאַר די געסט פון ניו יאָרק און פריינט, אין הויז פון הירש און סטעלא פייגין.

אויסגע׳הרג׳עט געוואָרן פון די מערדערס. אָלע אַנוועזנדע האָבן אויסגעדריקט די שטרעבונג צו זיין ווידעראַמאָל צוזאַמען, צו באַגעגענען זיך וואָס אָפטער אויף אַ גוטן אופן.

שעפּסל פּיסעלעוויטש, וועלכער איז לעצטנס געווען אויף אַ באַזוך אין מדינת ישראל, האָט איבערגעגעבן זיינע אייַנדרוקן און די פֿאַרזאַמלטע האָבן זיך צוגעהערט מיט גרויס אינטערעס. שעפּסל האָט דערביי אַרויסגעבראַכט זיין באַגייסטערונג פֿאַר דעם אידישן היימלאַנד, וואָס האָט באַוויזן גרויסע וואונדער אין פֿאַרלויף פון אַ קורצער צייט, ניט געקוקט אויף אָלע שוועריקייטן און וואָס איז כסדר באַדראָט פון די אַרומיקע אַראָבישע שכנים.

אין אַרגענטינע

אומפֿאַרגעסלעך און פיל מיט אַנגענעמע איינדרוקן איז געווען אונזער באַזוך אין בוענאָס אייַרעס, אַרגענטינע.

ביים אָנקומען אויפן לופט־פּעלד זיינען מיר — איך מיט מיין פרוי מאַלי און סאָל קרים מיט זיין פרוי עטל — אָפּגעוואָרט געוואָרן פון אונזער טרייַען לאַנדסמאַן און גוטן פריינט הירש פייגין מיט זיין פרוי סטעלאַ. אויסער זיי זיינען אין דער ספּעציעלער דעלעגאַציע אויך געווען די טרייַע לאַנדסלייט און איבערגעגעבענע פירער פון דעם ביאַליסטאָקער פֿאַרבאַנד אין בוענאָס אייַרעס יהושע גרוצקי מיט זיין פרוי ראָזע, און יצחק צעסלער מיט זיין פרוי. אונזער אָלעמעס באַגריסן זיך איז געווען אַ טיף־האַרציקע, ווי ביי אייגענע טרייַע משפּחה־מענטשן. היות ווי עס איז געווען שפּעט ביינאַכט, זיינען מיר אָלע פיר ביים אָנקומען אַוועק־געפירט געוואָרן פון הירש און סטעלאַ פייגין צו זיי אין הויז, וואו מיר זיינען איבערגעשלאָפן, צומאָרגנס פרי, זיינען מיר אַוועק אין אַ האָטעל.

ווי ביי זיך אין דער היים

באָלד ביים אָנקומען קיין בוענאָס אייַרעס, האָבן מיר זיך דערפילט זייער היימיש, טאָקע ווי ביי זיך אין דער היים. צומאָרגנס נאָך אונדזער אָנקום, זונטיק בייטאָג, איז אין „בית ביאַליסטאָק", פֿאַרגעקומען אַ פייערלעכער באָנקעט לכבוד אונז וואָס האָט איבערגעלאָזט אַן אומפֿאַרגעסלעכער איינדרוק (וועגן דעם איז געדרוקט אַ ספּעציעלער באַריכט אין דער היינטיקער „ביאַליסטאָקער שטימע", פון אונזער גוטן פריינט יצחק צעסלער).

איך מיט מיין פרוי און סאָל קרים מיט זיין פרוי זיינען מיר געוואָרן זייער גערירט פון דער וואַרעמקייט, היימישקייט און בריידערלעכקייט וואָס די לאַנדסלייט האָבן צו אונז אַרויסגעוויזן. באַזונדערס גערירט זיינען מיר געווען פון די באַגעגענישן און שמועסן וואָס מיר האָבן געהאַט מיט פיל גוטע פריינט אונזערע און יוגנט־חברים. דאָס אָלץ איז געווען פֿאַר אונז אַ גרויסע איבערראַשונג, אַזוי אַזוי איז דאָס אויך געווען פֿאַר די לאַנדסלייט מיט וועמען מיר האָבן זיך באַגעגנט. מיר, די געסט פון ניו יאָרק, וועמען מיר האָבן דאָס אָלץ געזען און איבערגעלעבט, זיינען מיר געווען שטאָלץ מיט אונדזערע לאַנדסלייט אין אַרגענטינע. דאָס האָט וויידעראַמאָל באַווויזן, אַז ניט געקוקט אויף דעם וואָס מיר ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט לעבן אין פֿאַרשידענע טיילן וועלט צעשיידט פון זיך, זיינען מיר אָבער מיט האַרץ און נשמה פֿאַרבונדן מיט דעם ביאַליסטאָקער אָפשטאָם, מיט דעם גרויסן יחוס און המשך וואָס מיר ציען פון דער אַמאָליקער טייערער היים־שטאָט.

ביי די פייגינס אין הויז

די ערשטע גרויסע היימישע אויפנאַמע האָבן מיר געהאַט אין דעם פּרעכטיקן הויז פון הירש און סטעלאַ פייגין. צו דעם פייערלעכן צוזאַמענטרעף זיינען געקומען אַ צאָל פריינט און לאַנדסלייט, די מערסטע האָבן דורכגעמאַכט ליידן ביי היטלערן און זיינען גערעטעוועט געוואָרן פון אַ זיכערן טויט. די אויפנאַמע איז געווען אויף דער גרויסער טעראַסע פון הויז ביים סווימינג־פול. פייגין מיט זיין פרוי האָבן געזאָרגט עס זאָל זיין צוגעגרייט פון אַלעם גוטן. מיר האָבן אַלע גוט פֿאַרבראַכט ביי אַ גרויסאַרטיקן מאָלצייט, מען האָט געריידט און געשמועסט וועגן פֿאַרשידענע זאַכן. אָבער די מערסטע רייד זיינען געווען וועגן דער גרויזאַמער צייט ביי היטלערן, וועגן די שרעקלעכע איבערלעבענישן פון די אַנדזענדע, און ווי אַזוי מען האָט זיך געראַטעוועט און אויפגעבויט דעם נייעם לעבן.

אַלע פֿאַרזאַמלטע זיינען געווען פיל מיט דאָנקבאַרקייט פֿאַר הירש און סטעלאַ פייגין פֿאַר דער פיינער אויפנאַמע, וואָס האָט אַריינגעבראַכט היימישקייט און נאָענטקייט ביי אַלע אָנוועזנדע. איך וויל ביי דער גלעגנהייט ווידעראַמאָל באַטאָנען, אַז גרישא און סטעלאַ פייגין זיינען ניט בלויז טרייַע טוער פון דעם פֿאַרבאַנד פון ביאַליסטאָקער אין בוענאָס אייַרעס און אין דאָרטיקן אידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן בכלל. הירש פייגין מיט זיין פרוי זיינען אויך טרייַע פריינט פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, זיי זיינען גוטע בייַשטייַערער פון אונזער אינסטיטוציע, זיי האָבן אויך פיל אביערגעגעבענע פריינט ביי אונז אין ניו יאָרק.

באַגעגענישן, אויפנאַמעס, היימישקייט

אַ וואַרעמע אויפנאַמע האָבן מיר נאָכדעם געהאַט אין הויז פון יצחק און העלא שטורמאַק. עס איז געווען פרייטיק צו נאָכטס און עס זיינען אויך געווען אָנוועזנד אַ צאָל וויכטיקע טוער פון דעם ביאַליסטאָקער פֿאַרבאַנד, ווי אויך משפּחה פון די שטורמאַקס. מיר האָבן געהאַט אַ פיינעם שבת׳דיקן מאָלצייט, און אָלע האָבן פֿאַר־

ביי דער אויפנאַמע אין הויז פון יצחק און העלא שטורמאַק.

בראַכט אויף אַ זייער גוטן אופן. פאַר מיר איז געווען אַ גרויסע איבערלעבעניש יענעם אָוונט ווען איך האָב זיך דערוואוסט, אַז איך האָב געלערנט צוזאַמען מיט יצחק שטורמאַק, אין דער אַמאַליקער ביאַליסטאָק, אין דער דאַרטיקער האַנטווערקער־שולע. שטורמאַק האָט שפּעטער אויך געזומען פאַר זיך ספּעציעלער צייט און ער האָט אונדז געפירט אויף אַ באַזוך אין דער קהילה אין בוענאָס איירעס און אין דער „העברעאיקא"־ארגאַניזאַציע, פון וואָס מיר זיינען געווען זייער באַווירקט. דאַרט זיינען מיר אַרומגעפירט גע־ווארן פון דעם אַסיסטענט עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דער „העב־רעאיקא", פערנאַנדאָ ראַמאַראָוסקי.

* * *

אַ ביז גאָר היימישן צוזאַמענטרעף האָבן מיר געהאַט אין אַ רעסטאָראַן ביים ים, ווו מיר זיינען פאַרבעטן געווארן פון מאַקס און פעני גאָלדבערג. עס זיינען אויך אָנגעזאַמלט געווען זייער משפּחה־מענטשן. מיר האָבן זיך נעמטער באַקענט מיט אַלעמען און דאָס האָט ביי אונז איינגעשטעלט אַ מער ענגערע פאַרבינדונג. פאַר מיר פערזונלעך איז די דאָזיקע באַגעגעניש געווען אַ ספּעציעלע איבערלעבעניש, ווייל אין מלחמה צייט בין איך די גאַנצע צייט גע־ווען מיט מאַקס גאָלדבערג צוזאַמען אין רוסלאַנד. יעדעס מאָל ווען מיר ביידע באַגעגענען זיך פון זינט נאָך דער מלחמה, לעבן מיר ווידער איבער יענע צייט פון די שווערע מלחמה־יאָרן.

* * *

אַ וואַרעמע באַגעגעניש האָבן מיר אויך געהאַט ביי מאַקס און לייקע נאַוואַרא, אין זייער הויז. זי איז אַ ביאַליסטאָקערין און ער שטאַמט פון כאַראַשטש. ביידע האָבן זיי דורכגעמאַכט ליידן און פיין אין צייט פון דער מלחמה. ביי דער אויפנאַמע זיינען אויך גע־ווען אַ צאָל זייערע משפּחה־מענטשן, ווי אויך פריינט פון דער שארית הפּליטה מיט ווען מען האָט צוזאַמען דורכגעמאַכט ליידן אין צייט פון דער מלחמה. מען האָט געזען ביי פיין געדענקטע טישן, מען האָט פאַרבראַכט אויף אַ גוטן אופן, אָבער די גאַנצע צייט האָט מען געריידט און אויפגעלעבט וועגן דער צייט פון ליידן, פיין און אומקום ביי היטלערן. מען האָט אויך מיט ווייטאַג דערמאָנט די נאָענטע און אַנדערע אידן, וועלכע זיינען אומגע־ברַאכט געווארן פון די נאַצים.

די פייערלעכע געזעגענונג

פאַרן אַפּפאָר צוריק פון בוענאָס איירעס קיין ניו יאָרק, דעם 7טן דעצעמבער, האָט דער קאָסירער פון דעם ביאַליסטאָקער פאַר־באַנד, יהושע גרוצקי מיט זיין פרוי ראָזע, געמאַכט פאַר אונז אַ גע־זעגענונג־אָוונט ביי זיך אין הויז. עס זיינען אָנגעוועזט געווען די עקזעקוטיוו־מיטגלידער און אַנדערע טוער פון דעם „בית ביאַלי־סטאָק", ווי אויך פאַמיליע־מענטשן פון די גרוצקיס. עס איז געווען

ביים צוזאַמענטרעף און פאַרבענגען ביים ים מיט פעני און מאַקס גאָלדבערג און זייער משפּחה, די ערשטע צוויי וואָס שטייען לינקס.

צוגעגרייט אַ מאָלצייט מיט געטראַנק ווי פאַר אַן אמתן באַנקעט. מען האָט געשמועסט און אַרויסגעבראַכט וועגן פאַרשידענע ענינים, וואָס איז אין אינטערעס פון די ביאַליסטאָקער אומעטום. מען האָט דערביי געלויבט דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָק יזכור־בוך, וואָס איז אַרויסגעגעבן געווארן פון דעם ביאַליסטאָקער צענ־טער אין ניו יאָרק. עס איז אויך אָנגעוויזן געווארן אויף דער וויכטיקייט פון דעם וואָס דער ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד אין בוענאָס איירעס גיט איצט אַרויס דעם יזכור־בוך מיט אַ טייל אין שפּאַניש. דערביי איז אַרויסגעבראַכט געווארן פיל לויב און דאַנק־בריוו פאַר יהושע גרוצקי פאַר זיין טריישאַפט און אומדערמיד־לעכקייט פאַר העלפן איצט אַרויסגעבן דעם יזכור־בוך אין שפּאַניש. דער פייערלעכער צוזאַמענטרעף האָט זיך פאַרענדיקט באַגלייט מיט גרויס דערהויבנקייט.

* * *

מיר זיינען געווען ביז גאָר גערירט פון דער איבערגע־געבנקייט פון יוסף ראַפאַלאָווסקי מיט זיין פרוי. ער איז אַ גוטער יוגנט־פריינט פון מיין פרוי, מאַלי, זיי זיינען געווען שכנים אין ביאַליסטאָק. ער האָט אונז איינגעלאַדן צו אַ קאַנצערט פון דעם באַ־וואוסטן חזן לייבעלע שווארץ מיט אַ כאָר. דאָס איז פאַר אונז גע־ווען אַן אויסערגעווייניליכער גרויסער פאַרגניגן. נאָכן קאַנצערט האָבן מיר אויף אַ פיינעם אופן צוזאַמען פאַרבראַכט אין אַ קאַפּעע.

ביים פייערלעכן צוזאַמענטרעף ביי יהושע און ראָזע גרוצקי אין הויז.

די פרויען בײַ דער אויפנאַמע אין הויז פון יהושע און ראָזע גרוצקי.

גרויסע וואַרעמקייט האָט צו אונדז אויך אַרויסגעוויזן פרוי גאָלדע באָגיש, וועלכע איז פון מײַן ריבאַלאָווסקי־משפחה. זי האָט געמאַכט אַ ספּעציעלע אויפנאַמע בײַ זיך אין הויז, וואו עס זײַנען אויך געווען איינגעלאָדן אַ צאָל היימישע מענטשן. מיר האָבן פאַר־בראַכט ביי אַ פיינעם מאָלצייט וואָס איז געווען באַגלייט מיט אַן אינטערעסאַנטן שמועס. מיר האָבן אויפגעלעבט די אַמאָליקע היימען אין ביאַליסטאָק, אונזערע נאָענטע און אַנדערע, וועלכע זײַנען אומגעקומען בעת דעם מורא׳דיקן היטלער־מבול. מיר האָבן נאָכמער פאַרבונדן די משפחה־פעדים.

יצחק צעסלער, וואָלף טשינסקי, אַ דאַנק אַלעמען

מיר שאָצן זייער אַפ די וואַרעמקייט און נאָענטקייט וואָס האָבן צו אונז אַרויסגעוויזן די ליבע לאַנדסלייט יצחק צעסלער, סעקרעטאַר פון דעם „בית ביאַליסטאָק" אין בוענאָס אירעס, ווי אויך וואָלף טשישינסקי, דער וויצע־פרעזידענט.

יצחק צעסלער, וועלכער איז די טרייב־קראַפט פון דעם ביאַלי־סטאָקער פאַרבאַנד, איז מיט לייב און לעבן איבערגעגעבן אַלע אַקטיוויטעטן לטובת די לאַנדסלייט, פאַר אידישע אינטערעסן און פון מדינת ישראל. פריינט צעסלער פאַרדינט אויך באַזונדערן לויב פאַר זיין איניציאַטיוו און פאַר אַפּגעבן פיל צייט און ענערגיע ביים העלפן אַרגאַניזירן און שטויסן אַרויסצוגעבן איצט דעם גרויסן יזכור־בוך מיט אַ שפּאַנישער אָפּטיילונג. די גאַנצע איניציאַטיוו איז אין זיינע הענט, ער האָט דאָס געמאַכט פאַר אַ וויכטיקן טייל פון זיין לעבן.

יצחק צעסלער איז אויך געווען מיט אונז כמעט די גאַנצע צייט פון אונזער באַזוך אין בוענאָס איירעס. ער האָט כסדר געזאָרגט פאַר דעם, אַז מיר זאָלן זיך פילן גוט, היימיש און צווישן אייגענע, וואָס איז טאַקע געווען אין דער וויכטיקייט. מיר שאָצן דאָס וויי געהעריק אָפּ, מיר וועלן ניט פאַרגעסן די האָנדלונג פון יצחק צעסלער.

אונזער באַזוך אין אַרגענטינע איז אויך געווען באַקוועם, באַ־גלייט מיט וואַרעמקייט און ביאַליסטאָקער היימישקייט, אַ דאַנק דער גרויסער פריינטשאַפט וואָס האָט אונדז אַרויסגעוויזן וואָלף טשינסקי מיט זיין פרוי. ער האָט אונדז באַגלייט די גאַנצע צייט מיט האַרציקער וואַרעמקייט און ער איז שטענדיק געווען גרייט אונדז צו פירן מיט זיין קאַר, אומעטום און וואו דאָס איז גע־וען נויטיק. מיר זײַנען פאַר דעם דאָנקבאַר דעם ליבן פריינט וואָלף טשינסקי.

לאָמיר שטאַרקן אונזער פאַרבינדונג

איך וויל דורך דעם וועג אויסדריקן אַ האַרציקן דאַנק — אין מיין נאָמען, אין נאָמען פון מיין פרוי און פון סאָל קרים מיט זיין פרוי — צו אַלע אונזערע לאַנדסלייט און פריינט אין אַרגענטינע, בראַזיל און אורוגוואַי, וועלכע האָבן אַרויסגעוויזן פיל וואַרעמ־קייט און גרויס פריינטשאַפט צו אונז בעת דעם באַזוך אין יענע לענדער. מיר ווייסן ווי געהעריק דאָס אַפּצושאַצן, מיר געדענקן דאָס גוט און וועלן עס שטענדיק געדענקן.

איך וויל אויך דורך דעם וועג אויסדריקן גלויבן, די שטרעבונג און האַפענונג, אַז די פאַרבינדונג ביי ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אומעטום וועט מער פאַרשטאַרקט און פאַרפעסטיקט ווערן, טאָקע אין פאַרבינדונג מיט דער צענטראַלע פון אונזערע כסדר׳דיקע וויכטיקע אַקטיוויטעטן, וואָס עס איז דער גרויסער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק.

לאָמיר אַלע ווייטער מיט ליבע און טריישאַפט אויפהאַלטן דעם גרויסן יחוס פון דער חרוב געוואָרענער אידישער ביאַליסטאָק, וועמענס המשך מיר אַלע זיינען ווייטער מיט איבערגעגעבנקייט. דאָס קאָן און דאַרף געטאָן ווערן דורך פאַרשטאַרקן אונדזערע פאַרשידענע טעטיקייטן פאַר ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און ביאַלי־סטאָקער אינטערעסן אומעטום, אויך לטובת אידישע אינטערעסן און פאַר מדינת ישראל.

לאָמיר האָפן, אַז אין קורצן וועלן מיר זיך ווידער באַגעגענען ביי גוטע געלעגנהייטן.

ביי דער אויפנאַמע אין הויז פון מאַקס און לייקע נאָוועראָ

עס זיצן פון רעכטס צו לינקס: לאָלאַ דעמבאַק, הירש פייגין, מאַלי און איסאַק ריבאַלאָווסקי, עטל קרים, עווא און סראָלקא קורילסקי. עס שטייען פון רעכטס צו לינקס: יודל פיטלוק, לאה זאַיאָנץ נאָווערא, סאָל קרים, מירקע קניאַזעוו־סטופּניק, עניא קאָט, זלאַטקע שניידערמאַן־פיטלוק, מאַקס נאָווערא, משה׳קע סטופּניק, ליובאַ אַלקאָן־ביעגון.

• **שליפט זיך אָן אַלם מיטגלידער אין ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל!**

אָפּרופן וועגן דעם יזכור־בוך

דער נייער גרויסער ביאַליסטאָק יזכור־בוך, וואָס איז אַרויס־געגעבן געוואָרן מיט טריישאַפט און אחריות, ברענגט צוריק צו אונז אַלעמען די אַמאָליקע וואונדערלעכע אידישע ביאַליסטאָק.

דר. סעמיועל פּיסאַר (פּאַריז)

מיט אַ ציטער אין מיין האַרצן האָב איך געלייענט דעם מאַנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס רופט אַרויס אַ שטאַרקן אײַנדרוק. אַ יישר כוח אײַך פֿאַר דער וויכטיקער אויסגאַבע.

זלמן ירושלמי (תל־אביב)

עס קומט אײַך גרויס אַנערקענונג פֿאַר דערפּירן צו אַזאַ גוטן און דערפֿאַלגרייכן סוף דאָס אַרויסגעבן דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. אַלע אונזערע לאָנדסלייט זיינען אײַך דאַנקבאַר.

יצחק צעסלער (בוענאָס־אײַרעס)

אַלס דער פֿאַרזיצער פון דעם לעצטן קהילה־ראַט אין ביאַליסטאָק, פֿאַר חורבן בײַ היטלער'ן, איז פֿאַר מיר אַ גרויסער שטאָלץ צו זען פֿאַראײַביקט אונזער אַמאָליקע טיערע אידישע ביאַליסטאָק.

צבי קלעמענטינאָווסקי (תל־אביב)

דער נייער יזכור־בוך איז שיין אַרויסגעגעבן און דאָס איז זיכער אַ בכבוד־יקער אַנדענק פֿאַר אונזער ביאַליסטאָק און פֿאַר דער גרויסע אידישער, אַזוי אַקטיווער אויף פֿיל געביטן, באַפֿעלקערונג.

צירל שטיינגאַרט (ניו יאָרק)

זאָלן די אידן דאָ ביי אונז אין אויסטראַליע, ביאַליסטאָקער און ניט ביאַליסטאָקער, זיך דערווײַסן פון דעם נייעם גרויסן יזכור־בוך, וועגן אונזערע פֿאַרלאָרענע אוצרות.

אברהם זבאַר (מעלבורן, אויסטראַליע)

איך האָב געווײַנט און געלייענט, מיט ווייטיק האָב איך געליינט דעם פֿרעכטיקן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. עס איז אַ הייליקע אויס־גאָבע פֿאַר אונז לעבנגעבליבענע, און אַ מאָנומענט פֿאַר די מאַרטירער.

אַסקאַר מעקלער (לאָס־אנדזשעלעס)

איך בין געווען זייער צופֿרידן צו באַטיילִיקן זיך אין דער פּייַ־רונג אין וואַלדאָרף אַסטאָריאַ, ביים אַרויסגעבן דעם גרויסן יזכור־בוך. עס איז אַ פֿרעכטיקע אויסגאָבע.

פּישל פּיינפּעלד (עלמירא, נ.י.)

פון מיין גאָטזעליקער מוטער, יעטא פינקעלשטיין, פֿלעג איך הערן פיל וועגן דער אַמאָליקער ביאַליסטאָק. אַבער איצט, לייענדיק דעם נייעם יזכור־בוך, זע איך ערשט וואָס אידן האָבן פֿאַרמאָגט און וואָס עס איז פֿאַרשוואונדן.

היימאַן פינקעלשטיין (טוסאָן, אריזאָנאַ)

איך בעט אייך שיקן דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך צו מיין אוראײניקל אהרון ווינעגאָר, אין קאַנאַדע. זאָל ער וויסן וואו זיין עלטער עלטער־זיידע איז געבוירן געוואָרן, און וואָס פֿאַרא אידישע שטאָט ביאַליסטאָק איז געווען מיט אירע גרויסע מענטשן.

עלאַנאָר לאַנדאָן (ניו יאָרק)

דער נייער גרויסער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך איז ווי אַ גוטע זאַפּטיקע פרוכט, וואָס שטילט דעם הונגער און דורשט נאָך וויסן און געדענקן. דער פֿרעכטיק אַרויסגעגעבענער ספר מיינט פֿאַר אונז, ביאַליסטאָקער, זייער פיל.

בנימין אַבעלסקי (סקאַקי, שיקאַגאָ)

מיין טיפּע אַנערקענונג צו אייך אַלעמען, וואָס האָבן אַפּגע־געבן אַזוי פיל ענערגיע, פֿאַר אַרויסגעבן דעם מאָנומענטאַלן יזכור־בוך. אונזערע לאָנדסלייט אומעטום זיינען מיט דעם שטאָלץ, יישר כוח!

משה בענדער (בראָנקס, נ. י.)

יעדעס מאָל וועז איך נעם לייענען דעם ווירדיקן ביאַליס־טאָקער יזכור־בוך, ווער איך ווי דורך אַ כישוף ווידעראָמאָל איבערגעטראָגן אין אונזער אָמאָליקער, טייערער אידישער ביאַליסטאָק.

צבי פּייגין (בוענאָס איירעס)

איך וויל אויסדריקן אַ האַרציקן יישר־כוח צו אַלעמען, וועלכע האָבן זיך אַפּגעגעבן מיט צוגרייטן און אַרויסגעבן דעם גרויסן יזכור־בוך. דאָס וועט זיין אַן אייביקער אַנדענק פֿאַר דער אידישער ביאַליסטאָק.

יעקב מעללער (ברוקלין, נ. י.)

אייערע אַנשטרענגונגען און אַרבעט ביים אַרויסגעבן דעם ווירדיקן יזכור־בוך, איז גאָרניט אַפּצושאַצן. עס איז אַ מאָנו־מענטאָל ווערק וואָס וועט בלייבן אויף אייביק ביים אידישן פֿאָלק.

מיגועל מאַרגענשטערן (מעקסיקאָ)

מיין מיינונג איז, אַז דער גרויסער נייער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך איז אַ מייסטערווערק. איך שטאָם פון ביאַליסטאָק און איך בעט אייך שיקן דעם בוך צו מיינע (פיר) קינדער.

מרס. ע. קאַליפֿאַן, (מאָנטרעאָל, קאַנאַדע)

ביים לייענען דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וועגן אומ־קום פון דער טייערער קהילה, הער איך די געשרייען פון מיינע טייערע ברידער און שוועסטער, וועמען די נאַציס האָבן פֿאַר־ברענט לעבעדיקערהייט.

יעקב לעווין (ניו העיוון, קאַנ.)

עס איז אַ כבוד צו האָבן ביי זיך אין הויז אַזאַ ספר ווי דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. דאָס פירט מיך צוריק אויף 57 יאָר צו מיין אַלטער היים, צו מיינע נאָענטע, פריינט, באַקאַנטע.

הערשל פּאַט (טאָראָנטאָ, קאַנאַדע)

איר קענט זיך גאָרניט פֿאָרשטעלן דעם שטאָלץ ביי מיר, וועז איך האָב אין הויז דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. דאָס מאַכט מיך מיט זעכציק יאָר אינגער, וועז איך וואָלט ווידער איצט געווען אין ביאַליסטאָק.

פייוול לינענבערג (מיאַמי ביטש)

אַלס לאַנגיאָריקער קאָרעקטאָר אין דער אידישער פּרעסע און פֿאַר ביכער, און אַלס דער קאָרעקטור־לייענער פון דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, בין איך באַגייסטערט פון דער אויסגאָבע. דער דאָזיקער ספר איז אייַנער פון די שענסטע און ווירדיקסטע יזכור־ביכער אויסגאָבעס, און דאָס איז אויך אַ גרויסע דערגרייכונג פֿאַר דער אידישער ליטעראַטור אין אַלגעמיין. עס קומט גרויס אַנערקענונג דעם ביאַליסטאָקער צענטער און אַלע די, וועלכע האָבן אַוועקגעגעבן פיל אַנשטרענגונגען, וויסן, צייט און ענערגיע ביים צוזויפֿשטעלן און אַרויסגעבן די דאָזיקע גרויסע מאָנומענטאָלע אויסגאָבע.

לואי עוואנס (ברוקלין, נ. י.)

מיט וועמען איך רעד דאָ אין תל־אביב, וואָס האָט דעם נייעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, זיינען זיי באַגייסטערט. מען האָט פֿשוט ניט קיין וועלטער פֿאַר דעם גייסטיקן און עסטעטישן פֿארגעניגן וואָס עס פֿארשאַפֿט דעם ספֿר.

דר. טוביה ציטראָן (תל־אביב)

א האַרציקן דאַנק איך אַלעמען וואָס האָבן זיך פֿארנעמען און באַמיט ארויסצוגעבן דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. עס איז א ווירדיקע מצבה פֿאַר אונזער טייערער היים־שטאָט און פֿאַר אונזערע נאָענטע אומגעבראַכטע ביי די נאַציס.

פרידא רויטמאַן (געווען סופֿאַטניק) סאַנטיאַגאָ, טשילע

אין נאָמען פון אַלע איינוואוינער אין „קרית ביאַליסטאָק", ווילן מיר אויסדריקן גרויס אַנערקענונג און א דאַנק איך אַלעמען, פֿאַר ארויסגעבן אַזא פֿרעכטיקן בוך אין אַנדענק פון אונזער אידישער ביאַליסטאָק.

אברהם צינאָוויטש (קרית ביאַליסטאָק, ישׂראל)

ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אומעטום דאַרפן זיין זייער שטאָלץ מיט דעם נייעם גרויסן יזכור־בוך. דורך דעם איז אויף שטענדיק פֿאַראייביקט געווארן אונזער אמאַליקע היים, ווי אויך די קדושים.

אסתר אלבערט (מעלבורן, אויסטראַליע)

איך האָב געזען דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך און איך בין זייער באַאיינדרוקט פון דער אויסגאַבע. איר האָט דורכגעפֿירט מיט דעם א הייליקן ציל. עס קומט פֿאַר דעם אַנער־קענונג.

דר. נחמן קאַצען (קליוולענד, אָהאַיאָ)

דער נייער גרויסער יזכור־בוך וועט אויך דערמוטיקן ביאַליס־טאָקער לאַנדסלייט אומעטום נאָך מער און בעסער צו פֿאַר־שטאַרקן די אַקטיוויטעטן, כדי אויך דורך דעם ווי געהעריק אויפצוהאַלטן דעם גרויסן יחוס פון דער אידישער ביאַליסטאָק.

שמואל צעסלער (בוענאָס איירעס)

איך דאַנק אייך פֿאַר צושיקן מיר דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וואָס איז ארויסגעגעבן אין פֿראַכט־אויסגאַבע. דאָס וועט זיכער דינען ווי אַן אייביקער מאַנומענט נאָך אונזער אמאַליקער טייערע היים־שטאָט מיט די נאָענטע.

מאָטעק קאַצען (ירושלים)

דער נייער גרויסער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך איז אַן אייביקע פֿאַסיקע מצבה פֿאַר אונזערע אַלעמענס נאָענטע אומגעבראַכטע ביי די נאַציס, וועלכע זיינען אַן קברים און מצבות.

יוסף דאָברימאַן (שיקאַגאָ, איל.)

א דאַנק אייך פֿאַר צושיקן מיר דעם נייעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. דאָס איז א פֿראַכט־אויסגאַבע מיט אַן אינטערעסאַנטן אינהאַלט, וואָס דאַרף אָפּגעהיט ווערן ווי אַן אוצר.

אברהם איצקאָוויטש (מעקסיקאָ)

ביים לייענען דעם נייעם גרויסן און ווירדיקן ספֿר, זעט מען ווידער פֿאַר די אויגן די אמאַליקע דערהויבענע אידישע ביאַליס־טאָק. אַלע אונזערע לאַנדסלייט דאַרפן זיין שטאָלץ מיט דער אויס־גאָבע.

בען (פֿאַריז)

אַלס פֿרעזידענט פון דעם גרויסן ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פֿאַר עלטערע מענטשן, בין איך שטאָלץ און ממש געריגט פון אונזער גרויסן אויפטו מיטן ארויסגעבן דעם יזכור־בוך.

סעם סאַלאַזש (לאָנג איילענד, נ. י.)

דער נייער מאַנומענטאַלער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וועט געוויס אויך ברענגען פיל נוצן די נייע דורות, וואָס ווילן לערנען פון דעם וועגן דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יחוס.

חיים איצקאָוויטש (מעקסיקאָ)

דער נייער גרויסער און פֿרעכטיקער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וועט זיין שטענדיק א דערמאָנונג, וועגן דער אידישער ביאַליס־טאָק וואָס איז אַזוי גרויזאָם אומגעבראַכט געווארן פון די נאַציס.

רובין בינדלער (ניו יאָרק)

דורך ארויסגעבן דעם גרויסן יזכור־בוך האָבן מיר אַלע ווידעראמאָל אויפגעלעבט אונזער אמאַליקע היים, מיט די נאָענטע און דאַרטיקע אידן. די אַלע וואָס האָבן געהאַלפן ארויסגעבן דעם בוך, א יישר כוח!

וויקטאָר איצקאָוויטש (מעקסיקאָ)

דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך וואָס באַצירט איצט די היימען פון אונזערע לאַנדסלייט, דערמאָנט אומאויפהערלעך יעדן פון אונז וועגן דער אמאַליקער היים, און דעם טראַגישן אומקום אין דער היטלער־צייט.

דינה מעדוועדעוו (ברוקלין, נ. י.)

יעדער וואָס האָט מיטגעהאַלפן ביים ארויסגעבן דעם מאָנו־מענטאַלן יזכור־בוך, פֿארדינט פון אונז אַלעמען לויב און אַנער־קענונג. עס איז א זעלטענע ווירדיקע אויסגאַבע.

טשארלס שוועכער (בראָנקס, נ. י.)

דער נייער גרויסער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס איז ארויסגעגעבן געווארן מיט טריישאַפט און ליבע, אַנטפלעקט ווידער פֿאַר אונז און פֿאַר דער וועלט, די גרויסקייט פון דער אידישער ביאַליסטאָק און דער גרויזאַמער אומקום.

משה'על קרעמער (ניו יאָרק)

דאָס ארויסגעבן דעם מאָנומענטאַלן גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, איז איינע פון די גרעסטע דערגרייכונגען פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער. דאָס דאַרף פֿאַר אונז אַלעמען זיין א גרויסער שטאָלץ.

מאַלי ריבאַלאָווסקי (ברוקלין, נ. י.)

אונזער אַנערקענונג אייך און לויב, פֿאַר דערגרייכן דעם ציל פון פֿאראייביקן דעם אַנדענק פון אונזער היים־שטאָט ביאַליסטאָק, מיטן ארויסגעבן דעם ווירדיקן ספֿר.

ביאַליסטאָקער צענטער (אויסטראַליע)

די קינדער און קינדס־קינדער פון ביאַליסטאָקער אידן, וועלן שטענדיק זיין דאַנקבאַר אונזער דור פֿאַר דערציילן מיט אַזוי פיל טריישאַפט, וועגן דעם אויפקום און אומקום פון דעם אמאַליקן אַלטן ישוב.

סאַל קרים (ברוקלין, נ. י.)

עס איז פֿאַר מיר א זכיה צו זיין איינער פון די טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, וואָס האָט אויף אַזא ווירדיקן אופן פֿאר־אייביקט דאָס לעבן און אומקום פון די ביאַליסטאָקער אידן.

אייב מינץ (ניו יאָרק)

דער מאָנומענטאַלער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, מאַכט א טיפן איינדרוק ביים לייענען דאָס. מיר אַלע דאַרפן זיין שטאָלץ מיט דעם, ווי אַזוי עס איז פֿאראייביקט געווארן אונזער אמאַליקע טייערע היים־שטאָט.

ישראל בעקער (תל־אביב)

דער יזכור־בוך דערוועקט זכרונות פון אמאָל וואָס איז אונז אַזוי טייער. דער גרויסער אינטערעס צום קויפן דעם ספֿר, איז דער בעסטער באַווייז. מיר דאַ האָבן פֿארקויפט א גרעסערע צאָל ביכער ווי מיר האָבן זיך פֿארגעשטעלט.

מ. פּיט (מעלבורן, אויסטראַליע)

דאָס צוגרייטן און ארויסגעבן דעם מאָנומענטאַלן ביאַליס־טאָקער יזכור־בוך, איז געווען באַגלייט מיט גרויסע אַנשטרענ־גונגען און שווערקייטן. עס איז אַבער ווערט געווען די מי!

ידידיה ל. האַמבורג (קווינס, נ. י.)

דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך אַ פּראַקטפול ווערק

פון אַברהם שייקעוויטש (תל אָביב)

עס האָט געדויערט זייער אַ לאַנגע צייט ביז עס איז איצט פאַר־ווירקלעכט געוואָרן די וויכטיקע אויסגאַבע פון אַרויסגעבן אַ יזכור־בוך געווידמעט אונזער אַלעמענס אַמאָליקע טייערע היים־שטאָט ביאַליסטאָק, געווידמעט אונזערע נאָענטע און די צענד־ליקער טויזנטער אומגעבראַכטע ביאַליסטאָקער אידן בייַ די נאַציס.

פון אַנהויב האָט דער קאָמיטעט אין ישראל זיך פאַרנומען מיט גרויסע שווערקייטן, כדי צו רעאַליזירן דעם ציל. לייַדער, איז דאָס אַבער ניט פאַרווירקלעכט געוואָרן. צום סוף האָט די הייליקע אויפ־גאַבע אַרויסצוגעבן אַזאַ בוך אויף זיך געמוען דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק.

עס איז צו פאַרדאַנקען דעם באַוואוסטן אידישן שרייבער י. שמולעוויטש, און דעם ענערגישן געזעלשאַפט־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, איסאַק ריבאַלאָווסקי, וועלכער איז דער לעבנס־נערוו פון די ביאַליסטאָקער אין דער וועלט, פאַר דערפירן אָט די שטרעבונג צו ווירקלעכקייט. דער בוך איז אַרויסגעגעבן פראַכטפול, אָלץ איז געשריבן און געדרוקט אויף אַ היימיש־נאָענטן אופן, עס איז אַ כבוד צו האָבן אַזאַ יזכור־בוך אין יעדן הויז פון ביאַליסטאָקער.

אונזער ביאַליסטאָק, די אומפאַרגעסלעכע אידישע ביאַלי־סטאָק, איז פאַרשניטן און אָפגעוויישט געוואָרן דורך די נאַצישע רוצחים בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה. לייַדער איז גאָרניט געבליבן פון דעם וואונדערלעכן אמאָל. דערפאַר איז גוט צו לייענען דעם נייעם בוך וואָס פירט אונז ווידער אַוועק צו די צייטן וועו די אידישע ביאַליסטאָק האָט געבליט און געוועון כסדר אין גרויסן אויפשטייג. מען לייענט דעם יזכור־בוך און דאָס הארץ וועדט אויך פאַרקלעמט פון די טרויעריקע זייטן וועגן די ליידן און חורבן פון די ביאַליסטאָקער אידן בייַ די רוצחים. גלייכצייטיק וועדט דאָס הארץ אָנגעפילט מיט שטאָלץ וועו מען באַקענט זיך מיט דעם רומרייכן קאָפּיטל וועגן העלדישן ווידערשטאַנד פון די ביאַליסטאָקער אידן, קעגן די היטלעריסטישע מערדערס.

דער יזכור־בוך איז אַ ווירדיקער מאָנומענט פאַר דער פאַר־שניטענער עיר ואם בישראל — ביאַליסטאָק. דער בוך גיט איבער אויף אַן אינטערעסאַנטן און באַלערנדן אופן די אומצאָליקע פאַקטן און איינצעלהייטן פון דעם ווייטן אמאָל וועו די אידישע ביאַלי־סטאָק איז אָנטשטאַנען, דער אויפשטייג אוו וואוקס פון דער אַלטער קהילה, ביזן חורבן אוו אומקום אין דער גרויזאַמער היטלער־צייט. עס וועדט געשילדערט אוו אַרויסגעבראַכט וועגן דער אמאָליקער ביאַליסטאָק מיט אירע וואונדערלעכע אידן, וועלכע האָבן אויך אין פאַרשידענע צייטן אויסגעוואַנדערט אוו זיינען איצט פאַרוואַרצלט אין אַלע טיילן וועלט.

אין פאַרשידענע לענדער זיינען איצט דאָ ביאַליסטאָקער אידן, וועלכע פירן אויך ווייטער וויכטיקע אַקטיוויטעטן אוו האַלטן דורך דעם אויף דעם גרויסן יחוס פון דער אידישער ביאַליסטאָק. באַזון־דערס איז דאָס אין אמעריקע, מדינת ישראל, אַרגענטינע, אויסט־ראַליע, פראַנקרייך אוו אַנדערע ערטער. אין גרויסע לעגדער, באַזונדערטס אין ניו יאָרק, וועדט אויך אַרויסגעגעבן די אויסגאָבע „ביאַליסטאָקער שטימע".

דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך איז אַ וויכטיקער היסטאָרישער בוך וואָס שילדערט אוו דערציילט וועגן דער אמאָליקער טייערע אידישע וועלט, וואָס איז מער ניטאָ. אָלץ איז אַוועק וווי מיט אַ וויסטן שטורעם, פאַרניכטעט אוו אָפגעוויישט געוואָרן פון די רוצחים. דאָס איז אויך אַן אייביקע מצבה פאַר די צענדליקער טויזנטער קדושים אוו מאַרטירערס וועמענס לעבנס זיינען פאַר־שניטן געוואָרן פון די דייטשע מערדערס. דאָס איז אויך אַ ווירדיקער מאָנומענט פאַר די פאַרניכטעטע קהילות אַרום ביאַלי־סטאָק, וועמענס לאָנדסלייט גרופירן זיך איצט אויך אַרום דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, אוו ביי די ביאַליסטאָקער לאָנדסמאַנשאַפטן אין אַנדערע לענדער.

זייט געבענטשט אוו שטאַרק אויף לאַנגע יאָרן, רעדאַקטאָר פון דעם יזכור־בוך י. שמולעוויטש אוו געזעלשאַפט־סעקרעטאַר איסאַק ריבאַלאָווסקי, ווי אויך איר אָלע פירער אוו טוער פון דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, פאַר אייערע באַמיאונגען אוו אַנשטרענגונגען, פאַר צוגרייטן אוו אַרויסגעבן דעם ווירדיקן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס איז איצט אַ שטאָלץ אוו כבוד פאַר אָלע לאָנדסלייט אומעטום. אַ דאַנק אייך פאַר דער פיינער דער־גרייכונג וואָס איר האָט אונז געשאַנקען, וואָס וועט פאַרבלייבן אויף אָלע אייביקייטן.

אַנערקענונג פון ישראל

אַ האַרציקן דאַנק אייך פאַר צושיקן מיר דעם גרויסן פאַר־נעמיקן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. עס איז אַ ווירדיקע פאַראַנ־דענקונג פון אונזער היימשטאָט אוו אַ ווערק, וואָס טראָגט צו צו דער דערקענטעניש פונם אידישן־שעפעריש לעבן, וואָס איז גע־וען אוו ניטאָ מער...

איך האָב געבלעטערט דעם בוך אוו עס האָבן אויפגעטויכט פאַר מיר בילדער, געשעענישן אוו חלומות פון אַמאָל.

עס קומט טיפע אַנערקענונג אוו דאַנקשאַפט דער ביאַלי־סטאָקער לאָנדסמאַנשאַפט אין אמעריקע אוו באַזונדערס די, וואָס זיינען געשטאַנען בראש פון פאַרווירקלעכן דעם פראַיעקט, אונזערע פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי אוו דעם רעדאַקטאָר, דעם באַגאַבטן שרייבער י. שמולעוויטש. נאָך אמאָל אַ יישר כוח.

מיט בעסטע וואונטשן,
אברהם ליס
תל־אביב

לויב־ווערטער פון מרים קרעסין פאַרן נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך

פון דער באַוואוסטער בינע אוו ראַדיאָ־קינסטלערין מרים קרעסין, האָבן מיר באַקומען דאָס ווייטערדיקע בריוול.

חשובער פריינט ריבאַלאָווסקי,

נעמט אַן מיין באַשיידענע מתנה באַגלייט מיט דאַנק פאַר דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. פאַר מיר איז דאָס אַ גרויסע דערמאָנונג וועגן דער היים וואו איך האָב אַ העלפט פון מיינע קינדער־יאָרן פאַרברעכט, אוו איבערגעלאָזט אַזאַ ניט פאַרגעסלעכן אַרט אין אַ וווינקל פון מיין הארץ אוו זכרון...

די גאָסן סוראָזער וואו די לאָצקיס האָבן געהאָט די „פראָט־קאָרניץ" (די אינגסטע פון זיי, מאָשקע, איז אַ פיינע סקולפטאָרין אוו וואוינט מיט איר פאָמיליע אין ירושלים), די פרוזשאָנסקיס, אייניקע פון זיי אין אמעריקע אוו טייל פון זיי צווישן אונדזערע קדושים... אָלע זיינען זיי פאַראייביקט אין דעם יזכור־בוך. די משפחה שייקעוויטש, וועלכע האָבן יאָרן געוואוינט אין וויסאָצקיס מויער, איצט אין קאָנאָדע, אוו אברהם שייקעוויטש אין ישראל. די משפחה פאָט, בראש מיט יעקב פאָט, די קאָפּלאָנס, די ביאַלי־סטאָצקיס אוו נאָך אוו נאָך... פאַר דעם אָלעם אַ דאַנק!

מיט בעסטע גרוסן
אוו דרך ארץ,
מרים קרעסין

קויפט אוו העלפט פאַרשפרייטן דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך

דער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך —
אַ מאָנומענטאַלע מצבה און גייסטיקע ירושה

פון **חזן מרדכי ספּעקטאָר** (וועסט פּאַלם ביטש, פלאָרידע)

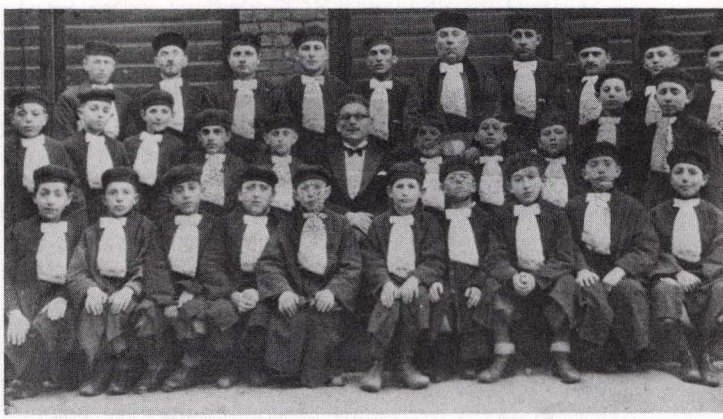
אונזער חשובער לאַנדסמאַן און באַוואוסטער חזן מרדכי ספּעקטאָר, וועלכער איז באַליבט ביי אַלעמען און ער רופט אַרויס באַוואונדערונג מיט זיין גאָט־געבענשטער שטימע, האָט געשריבן זיין אָפּשאָנונג וועגן דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך אין פּאַרם פון אַ בריוו צו איסאַק ריבאַלאָווסקי, געניראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. מיר דרוקן אויך דאָ אַן אינטערסאַנטע פּאַטאַגראָפּיע, מיט חזן מרדכי ספּעקטאָר, פון דער אַמאָליקער ביאַליסטאָקער כאָר שוהל — רעדאַקציע.

ליבער און חשובער פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי,

איך קען דיר זאָגן, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער אונטער דיין אַנפּירערשאַפט, אַלס געניראַל־סעקרעטאַר, האָט וויידער דערגרייכט און רעאַליזירט אַ קאַלאָסאַלן וויכטיקן אויפּטו. דער נייער גרויסער יזכור־בוך איז נאָר אַ מאָנומענטאַלע גייסטיקע מצבה, נאָר אויך אַ היסטאָרישע גייסטיקע ירושה פאַר די קומענדע דורות.

איך גלויב, אַז היסטאָריקער און פאָרשער וועלן אין ערגעץ ניט געפינען אַזוי פיל היסטאָרישע פאַקטן און איינצעלהייטן וועגן דער אַמאָליקער אידישער ביאַליסטאָק, וויפל עס פאַרמאָגט דער יזכור־בוך. אויך ביכער און די שולעס וועלן ניט קענען איבערגעבן די קומענדע דורות וועגן דער אנטשטייאונג, אַנטוויקלונג, וואוקס און חורבן פון דער גרויסער ביאַליסטאָקער קהילה, ווי דער יזכור־בוך.

איך לייגן דעם יזכור־בוך, שפּאַ נחת און האָב אַ גייסטיקן פאַרגעניגן. אַבער פאַר די אויגן הויבן אַן שוועבן בילדער פון דער יוגנט, די שולע, די ביאַליסטאָקער גרויסע שול, חברים, פריינט און נאָענטסטע. דערביי הויבן זיך טערען אַן גיסן פון מיינע אויגן פילנדיק דערביי אַ פּוסטקייט אין מיין האַרצן וויסנדיק, אַז איך בין פאַר־

דאָס איז אַ פאָטאָגראָפּיע פון דעם גרויסן כאָר פון דער אַמאָליקער באַרימטער כאָר־שול אין ביאַליסטאָק. דער איינציקער לעבנגעבליבענער פון אַלע משוררים איז אונזער חשובער לאַנדסמאַן און באַוואוסטער חזן מרדכי ספּעקטאָר, וועלכער וואוינט איצט אין וועסט פּאַלם ביטש, פלאָרידע, וואו ער איז חזן אין איינער פון די דאָרטיקע גרעסטע שולן. דער כאָר־דיריגענט וואָס זיצט אין צענטער פון דעם בילד, פּנחס שוואַרץ ע״ה, איז אַוועקגעפאָרן קיין אויסטראַליע אין יאָר 1937, און ער איז געווען כאָר־דיריגענט אין דער גרויסער שול אין מעלבורן, וואו ער איז געשטאָרבן מיט פיר יאָר צוריק. מרדכה ספּעקטאָר זיצט דער ערשטער, רעכטס, לעבן פּנחס שוואַרץ ע״ה. ער איז געווען ספּעקטאָר׳ס ערשטער לערער פון חזנות. דאָס בילד איז געמומען געוואָרן אין יאָר 1934.

בליבן איינער אַליין פון אַזאַ גרויסער פאַרצווייגטער משפּחה, וואָס איך האָב געהאַט אין ביאַליסטאָק, וואַשליקאָווע און סופראָסלע.

איך מיש די בלעטער פון דעם יזכור־בוך מיט אַ גרויסן רעספּעקט און פאַרזיכטיקייט, כדי ניט חלילה צעקנייטשן אַדער שמוציק מאַכן דעם שיינעם גלאַנצענדיקן פאָפּיר מיט דער וואונדערבאַרער שיינער שריפט און דרוק. איך האָב אַ געפּיל ווי דאָס וואָלט געווען געדרוקט אויף פּאַרמעט, ווי אַ הייליקער בוך.

איך גלויב, אַז דער יזכור־בוך איז דער גרעסטער פּריינט אין יעדן הויז ניט נאָר פאַר ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, זייערע קינדער און אייניקלעך; נאָר אויך פאַר יעדן איד, וואָס האָט געלעבט אַרום ביאַליסטאָק און אין אַנדערע שטעט אין פוילן.

איך וויל אויסדריקן אַ הארציקן דאַנק און אַ יישר כוח צו יעדן איינעם, וואָס האָט געהאַלפן און אַנטיילגענומען צו פאַרווירקלעכן אָט די וויכטיקע היסטאָרישע גרויסע מיסיע. בעסטע וואונטשן אייך אַלעמען און דערפאָלג אין אַלע פאַרמעסטן און אויפגאַבן לטובת די ביאַליסטאָקער, פאַר מדינת ישראל און פאַר כלל ישראל. בעסטע וואונטשן צום נייעם יאָר וויגטש איך דיר מיט דיין ליבער פרוי און אַלע לאַנדסלייט. לשנה טובה תכתבו!

אונזערע העלדן און מאַרטירער

צום 40טן יאָרטאָג נאָכן אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטאָ

פון **בנימין אַבעלסקי** (סקאָקי, איל.)

אייער גבורה שפּיגלט זיך אַפּ פאַר מיינע אויגן,
וועג מיר שטייען ביי אייער מאַסן־קבר די קאָפּ געבויגן.
עס ציטערן אין מיר מיינע וויטיקלעכע גלידער,
און עס קלינגען אַפּ מיינע טרויעריקע לידער.

די וואַכזאַמע נעכט שלינגען איין מיינע טעג,
מיט טרויער און אומעט גייען אונזערע יאָרן אַוועק.
די זון איז פאַר אונז פאַרשטעלט יעדן טאָג,
דער בלויער הימל איז פאַרצויגן מיט אַ שוואַרצן קלאָג.

עס נאָגט אין מיר כסדר די טרויעריקע צייט,
וועך קען דאָס פאַרשטיין ווי מיין בלוט אַזוי שרייט.
כ׳וויל ניט זאָלצן מער דעם ים מיט אונזערע טרערן,
אַבער דעם ווי־געשריי פון די קדושים מוזן מיר הערן.

נישט געווען די קראָפט וואָס זאָל אייך באַפעלן צו שווייגן,
דער ברויזנדער געפּיל פון נקמה האָט אַנגעהויבן שטייגן.
דער האָס און אומדערשראָקנקייט פאַר ביקס און שוועכט,
אין ווידערשטאַנד מיט די נאַציס האָט איר זיך געווערט.

מיט אַ געפּיל פון נקמה האָט איר אייערע אויגן אויף אייביק פאַרמאַכט,
געפּאַלן זיינען די ביאַליסטאָקער העלדן אין דער ניט גלייכער שלאַכט.
רויט איז געוואָרן די ערד פון אייער הייליקן בלוט,
מיט כבוד און ערע אויף אייביק איר רוט.

אייער העלדישער ווידערשטאַנד אין אונזער געשיכטע אַריין,
דער כבוד פון אידישן פאָלק איז דערהויבן דורך אייער פיין.
מיט טרויער און אומרו מיט הערצער וואָס קלאָגן,
מיר ציען כסדר דעם טרויער נאָכן גרויזאַמען חורבן.

ליבע שוועסטער און ברידער מיר האָבן אייך פאַרלאָרן,
אַבער פריש וועט אייער אַנדענק זיין אייביק אין אונזער זכרון.

אין דעם ראַטנער פאַמיליע־גאָרטן אין אַלט ירושלים

פון י. שמולעוויטש

בעת מיין איצטיקן באַזוך אין מדינת ישראל, אין סוף נאָוועמ־בער און אַנהויב דעצעמבער 1982, וואוהין איך בין געפאָרן אַלס דעלעגאַט צום וועלט־צוזאַמענפאָר פון אידישע זשורנאַליסטן, האָב איך — ווי דאָס איז דער שטייגער — באַזוכט פאַרשידענע אינטערעסאַנטע פלעצער. ווי דאָס איז מיט יעדן פון אונז וואָס באַזוכט דאָס אידישע היימלאַנד, בלייבן אַזעלכע איינדרוקן גוט איינגעקריצט אין זכרון אויף שטענדיק. איינע פון די דאָזיקע איינ־דרוקן, וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם באוואוסטן אידישן כלל־טוער פון קליוולענד און חשובער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן, מאָקס ראַטנער, באַגלייט מיך כסדר אויך איצט.

זייענדיק אין דעם „קינג דעיוויד" האָטעל אין ירושלים, וואו עס איז פאַרגעקומען די וועלט־קאָנפערענץ פון אידישע זשור־נאַליסטן, האָב איך, מיט מיין ליבער פרוי מרים, אויסגענוצט יעדע פרייע צייט, כדי צו מאַכן אַ שפּאַציר אין דער הויפּט־שטאָט פון מדינת ישראל. עס איז אומפאַרגעסלעך, מען ווערט ממש פאַר־כישופּט וועגן מען שפּאַצירט געמיטלעך איבער די גאַסן און געסלעך, ארויף און אַראָפּ פון דער הייליקער שטאָט ירושלים. מען קוקט אומאויפהערלעך, מען באַוואונדערט אַלץ אַרום און מען ווערט פון דעם פשוט באַצויבערט. גאָר באַזונדערט איז דאָס וועג מען גייט אין דער געגנט פון דער אַלטער שטאָט, וואו עס פירט פון פאַרשידענע זייטן צו דעם מעכטיקן כותל מערבי. איך מיט מיין פרוי האָבן זיך געפירט, אַז פאַרטאָגס זיינען מיר צוגעגאַנגען צום פענסטער פון אונזער האָטעל־צימער, מיר האָבן אַרויסגעקוקט אין דעם מערקווירדיקן שטיל פאַרטאָגס און געוואָרט צו זען ווי עס גייט אויף אַ נייער טאָג איבער דער אייביק הייליקער שטאָט פון דער אידישער מדינה. וואָס פאַרא צויבער מען זעט דאָן, דאָס איז אומפאַרגעסלעך...

איינמאָל, נאָכדעם ווי מיר האָבן דורכן פענסטער געזען אויפ־גיין אַ נייעם טאָג איבער ירושלים, בין איך מיט מיין פרוי אַראָפּ אויף אַ פרימאָרגן שפּאַציר. אַזאַ פראָכט ווי מען זעט דאָן. ווער איז אימשטאַנד דאָס צו שילדערן? מיר האָבן ביידע שפּאַצירט, עס האָט זיך אויסגעדוכט, אַז מיר זיינען אַרומגערינגלט און מיר ווערן באַגלייט פון עפּעס אַ פישוף. אַזוי זיינען מיר געגאַנגען אַן אויפהער, אַראָפּצו באַרג־אַראָפּ. פלוצלינג, לעבן הורדוס־טויער און די מויערן וואָס רינגלען אַרום די אַלטע געגנט פון דער אייביקער אידישער הויפּט־שטאָט, האָט זיך פאַר אונז אַנטפלעקט אַ פּרעכ־טיקער נייער גאָרטן. דאָס איז אַ טייל פון דעם איצט נײ־אַנט־וויקלטן און אויסגעבריטערטן ירושלים׳ער נאַציאָנאַלן פּאַרק, וואָס מען האָלט אין כסדר׳דיקן בויען. איך האָב דערביי אויך געזען דעם נאָמען ראַטנער וואָס איז מיר ניט פרעמד.

פאַרן אַרויספאָרן פון ניו־יאָרק קיין ישראל האָב איך גוט געוואוסט, אַז דער שטענדיקער אַקטיוואָר און טרייער איד מאָקס ראַטנער, טוט אויך פיל פאַר מדינת ישראל. אויסער דעם וואָס ער אַרבעט אומדערמידלעך, אַלס פירער פון דעם אַמעריקאַנער־ישראל האַנדלס קאַמער, צו העפן דער אידישער מדינה אין דער אינדוסטריע־אַנטוויקלונג און האַנדל, העלפט ער אויך ישראל אויף פאַרשידענע אופנים מיט זיינע גרויסע פערזענלעכע ביישטיי־ערונגען. איינע פון די אויפטוען פון מאָקס ראַטנער, איז זיין גרויסן צושטייער און הילף ביי פאַרשענערן די פרעכטיקע שטאָט ירושלים.

איך האָב טעלעפאָנירט אין דער שטאָט־פאַרוואַלטונג פון ירושלים, כדי אויסצוגעפינען מער איינצעלהייטן. באַלד האָבן מיר זיך באַגעגנט מיט מר. אַלען פרידמאַן, פּאָבליק־רילעישאַן דירעקטאָר פון מעיאָר טעדי קאָלעק׳ס אָפּיס, דער באַקאַנטער שרייבער און רעדאַקטאָר פון דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך י. שמולעוויטש און מרס. שמולעוויטש.

אין דעם נייעם גרויסן ראַטנער־גאָרטן אין ירושלים. פון לינקס צו רעכטס: אַלען פרידמאַן, פּאָבליק רילעישאָנס דירעקטאָר פון מעיאָר טעדי קאָלעק׳ס אָפּיס, דער באַקאַנטער שרייבער און רעדאַקטאָר פון דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך י. שמולעוויטש און מרס. שמולעוויטש.

יעקב האַרלאָפּ, וועלכער האָט געמאַכט פאָטאָגראָפישע אויפ־נאָמעס, בעת אונזער באַזוך אין דעם ראַטנער־גאָרטן.

אין אונזער שמועס האָט אַלען פרידמאַן איבערגעגעבן, אַז דער נאָמען פון מאָקס ראַטנער, ווי בכלל פון דער גאַנצער ראַטנער־משפּחה פון קליוולענד, איז זייער גוט באַקאַנט אין ירושלים. מען קען זיי אַלס בריטהאַרציקע שטיצער און טרייע פריינט פון מדינת ישראל, אויך גרויסע פריינט און אַרויסהעלפער פאַר דער הויפּט־שטאָט פון דער אידישער מדינה. דאָס איז אויך צו זען פון דעם פרעכטיקן גאָרטן, ניט ווייט פון קעניג־הורדוס־טויער, וואָס איז אויסגעשפּרייט געוואָרן און ווערט פאַרגרעסערט אַ דאַנק דער בריטהאַרציקער הילף פון מאָקס ראַטנער מיט זיין ליבער פרוי בעטי.

ווי געזאָגט, איז דער „ראַטנער־משפּחה־גאָרטן" אַ טייל פון דעם ירושלים׳ער נאַציאָנאַלן פּאַרק וואָס ווערט כסדר אויסגע־שפּרייט אין ישראל׳ס הויפּט־שטאָט. דער ראַטנער־גאָרטן איז אַנטקעגנאיבער די שאַדין־גאַס, וואָס איז איינע פון די וויכטיקסטע און באַליבסטע גאַסן אין ירושלים. צוקומענדיק צו דעם גאָרטן זעם מען פונדערווייטנס אַ לאַנגן נייעם וועג, אויסגעפלאַסטערט מיט קלאָר ווייסע שטיינער, און אין ביידע זייטן זיינען נייע יונגע שיינע בוימלער. אין ביידע זייטן אויך קלאָר־נייע שטיינערנע בענק פאַר פאַרבייגייער.

אויף אט די בענק טרעפט מען דאָרט זיצן סאַי איינוואוינער פון דער געגנט, וועלכע קומען אַהינצו זיך אַפּרוען און באַוואונדערן דעם נייעם שיינעם פּאַרק, סאַי אויך טוריסטן וואָס שפּאַצירן אַרום אין יענער געגנט. אין זיינע אויפקלערונגען פאַר אונז, האָט מר. אַלען פרידמאַן דערציילט און איבערגעגעבן געניוע איינצלהייטן ווי אַזוי דער גאַנצער אַרום וואו עס איז דער ראַטנער משפּחה־גאָרטן, וועלכע איצט אַפּגאַרייניקט און אויסגעשפּרייט וואָס וועט פאַרנעמען אַ היבשן שטח אין דער געגנט.

מזל טוב — MAZEL TOV

פריינד רובין בינדלער, ערן־פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאַל, און פריינדין שרה מאַלאָזאָפסקי מיט וועמען ער האָט לעצטנס חתונה געהאַט, ביים צעשניידן דעם קעיק לכבוד זיי ביים מיטינג פון באָארד אָו דירעקטאָרס. אַלע אָנוועזנדע האָבן געוואונטשן דעם פּאָרל אַ גליק־לעכן און צופרידענעם צוזאַמענלעבן.

Rubin Bindler, Honorary President of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged, and Sara Molosofsky who were recently married, at the cutting of the cake, at the meeting of the Board of Directors in their honor. Everyone present wished the couple happiness and joy in their lives together.

ביים אריינגאַנג צו דעם נייעם פּרעכטיקן גאַרטן איז אַ גרויסער וווייסער שטיין, וואָס איז אין פאָרם פון אַן איבערגעשניטענעם בוים. אויף דעם איז אַ קינסטלערישער אויפשריפט אין העברעאיש, אראַביש און ענגליש, וואָס לייענט זיך: „דער ראַטנער משפּחה־גאַרטן געווידמעט דורך מאַקס און בעטי ראַטנער". פון דער צווייטער זייט גאָס, אַנטקעגנאיבער דעם נייעם פּרעכטיקן גאַרטן, קוקט אַריבער דער גרויסער נייער און גוט באַוואוסטער ראַקעפעלער־מוזעאום.

איך זע נאָך איצט פאַר מיינע אויגן דעם נייעם פּרעכטיקן ראַטנער־גאַרטן, וואָס איז אַ וויכטיקער טייל פון דער הייליקער שטאָט ירושלים, דאָס האַרץ פון דעם אידישן פאָלק. און איך טראַכט דערביי וועגן דעם אומדערמידלעכן און טריין זון פון אידישן פאָלק, מאַקס ראַטנער, דאָס אמאָליקע אימיגראַנטן־אינגל פון ביאַליסטאָק, וועלכער האָט דאָ אין אמעריקע דערגרייכט די העכסטע שטאַפלען אין דער אינדוסריעלער, האַנדלס, געזעל־שאַפטלעכער און קולטור־וועלט, אַבער וועלכער איז פאַרבליבן און איז וויטער טריי זיין שטאָם: דעם גרויסן יחוס פון דער אמאָליקער וואונדערלעכער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס איז פאַרניכטעט געוואָרן פון די נאַצישע רוצחים.

דער יונגער ביאַליסטאָקער חזן מרדכי זאַלמאַן פון אַרגענטינע

דער יונגער באַקאַנטער און איצט שוין באַוואוסטער חזן מאַרקוס זאַלמאַן, וועלכער איז לעצטנס אויפגענומען געוואָרן אַלס חזן פון „דעם טעמפּל ישראל", אין סקרענטאָן, פּענסילוועניע, איז אַ זון פון דעם באַקאַנטן ביאַליסטאָקער חזן אליעזר זאַלמאַן. דער יונגער חזן איז געבוירן געוואָרן אין בוענאָס־איירעס, אַרגענטינע, וואו ער האָט אָנגעהויבן זינגען ווען ער איז געווען אַ קינד פון קוים זעקס יאָר. ווען ער איז געווען צען יאָר, האָט ער שוין געזונגען אַלס חזן און איז באַגלייט געוואָרן פון אַ פּראָפעסיאָנעלן כאָר. זיין לערער פון געזאַנג איז געווען דער באַרימטער אָפּערע־זינגער אין אַרגענטינע, אַנטאָניָ קאַריאָן. נאָך זיין טויט האָט קאַריאָנ'ס פרוי, די באַרימטע זינגערין הילדאַ אָנגעליצי, פאַרגעזעצט די לערע פאַרן יונגן מאַרקוס זאַלמאַן.

דער יונגער באַאַבטער חזן האָט אין משך פון זיין קאַריערע,

חזן מאַרקוס זאַלמאַן

אַלס אָפּערא־זינגער, זיך באַטייליקט אין סטאַר־ראָלעס מיט געזאַנג אין פאַרשידענע גרויסע אָפּערעס אין אַרגענטינע, בראַזיל, פּאַנאַמאַ, קאָסטאַ ריקאַ, וועניזועלאַ, אורוגוואַי, אין די פאַר־אייניקטע שטאָטן אין אמעריקע און אָנדערע ערטער. אומעטום האָט ער זייער אויסגענומען מיט זיין געזאַנג. ער האָט אויך געלערנט אין דעם באַקאַנטן געזאַנג־אינסטיטוט אין די אָליוואָ און בעלגראַנאָ קאָלעדזשעס אין בוענאָס־איירעס. ער האָט אויך געלערנט און גראַדוואירט אַלס דאָקטאָר עקאָנאָמיע.

חזן זאַלמאַן, וועלכער באַזיצט אַ זעלטענעם לירישן טענאָר, איז געבראַכט געוואָרן אין „דעם טעמפּל ישראל" אין סקרענטאָן צו פאַרנעמען זיין שטעלע, אין פרילינג 1982, דורך דר. שהופ. זונטיק, דעם 7טן נאָוועמבער 1982, איז אין דעם סענטשורי קלאָב, אין סקרענטאָן, פאַרגעקומען אַ גרויסער קאָנצערט ביי וועלכן עס איז אַרויסגעטראָטן חזן זאַלמאַן אין אַ געקליבענער פּראָגראַם פון אָפּערא געזאַנג און אָנדערע לידער. דאָס איז געווען אַ מין דעביוט אין דער בריטער עפּנטלעכקייט פאַר דעם יונגן באַאַבטן זינגער, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסן אָפּקלאַנג.

מיר וויינטשן פיל דערפאָלג דעם פּאעיקן זון פון אונזערע ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט, אויף זיין נייער פּאָזיציע.

באַוואוסטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן און מעצענאַט אוירווינג סטאָון באַערט פון די ליובאַוויטשער ישיבות

אונדזער חשובער לאַנדסמאַן אוירווינג סטאָון פון קליוולענד, אָהאַיָ, וועלכער איז אַ באַוואוסטער אינדוסטריאַליסט, מעצענאַט און געזעלשאַפטלעכער טוער, איז אויף אַ גרויסאַרטיקן אופן באַ־ערט געווארן — אַלס מאַן פון יאָר — פון די ליובאַוויטשער ישיבות אין ניו יאָרק.

די גרויסע פייערונג איז פאַרגעקומען זונטיק בייטאָג, דעם 19טן דעצעמבער 1982, אין ניו יאָרקער פיער האָטעל. אין דער פייערונג וואָס איז באַצייכנט געווארן אַלס דעם 43טער יערלעכער דינער ווי „די גרעסטע מרביצי־תורה און פאַרשפרייטער פון אידישקייט", האָבן זיך באַטייליקט העכער טויזנט פערזאָן. ביי דעם צוזאַמענקונפט זיינען אויך באַערט געווארן אַ גרעסערע צאָל חשובע עסקנים און נדבנים.

מיט דעם פייערלעכן און איינדרוקספולן באַנקעט האָט אָנגע־פירט דער באַוואוסטער עסקן און תלמיד חכם ר' יוסף וואָסנער. אוירווינג סטאָון, וועלכער איז אויך אַ באַוואוסטער נדבן, איז דער הויפט עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דער „אַמעריקען גריטינגס קאָרט קאָרפּאָרעישאָן". ער איז אַ גרויסער שטיצער פון אידישער דערציאונג, דאָ אין אַמעריקע און אין מדינת ישראל. ער איז אויך גרינדער פון קרית טעלז־סטאָון, אין ישראל.

ביי דער גרויסער פייערונג איז אוירווינג סטאָון, אין די רעדעס און באַגריסונגען, באַצייכנט געווארן אַלס טרייער איבער־געבענער טוער און שטיצער פאַר תורה־דערציאונג. נאָכדעם ווי דער ניו יאָרק סיטי קאָנטראָלער, הערי סאָן דזש. גאָלדין, האָט פרעזענטירט דעם ערן־גאָסט מיט אַ פאַסיקער אויסצייכענונג־שריפט, האָט אוירווינג סטאָן געהאַלטן אַ קורצע רעדע, וואָס האָט איבערגעלאָזט אַ שטאַרקן איינדרוק אויף דעם גרויסן פאַרזאַמלטן עולם.

מר. סטאָון האָט אָנגעוויזן, אַז די אמתע געסט פון דער גרוי־סער וויכטיקער אונטערנעמונג זיינען דער ליובאַוויטשער רבי שליט"א, וועלכער איז דער פירער פון דער ליובאַוויטשער בא־וועגונג, און זיין שוואָגער הרב ר' שמרי' גוראַרי שליט"א, פאַר־זיצער פון דער עקזעקוטיווע־קאָמיטע פון די ליובאַוויטשער ישיבות. אוירווינג סטאָון האָט ביידען געוואונטשן אריכת ימים און געזונט ווייטער אָנצוגיין מיט זייער הייליקער אַרבעט.

אין דעם פייערלעכן אָוונט האָט זיך באַטייליקט, מיט פּאַסיקן געזאָנג און תפילות, דער באַוואוסטער חזן יוסף מאַלאָוואַני. אלי ליפסקער מיט זיין אויסגעצייכנטן אַרקעסטער האָבן באַשיינט די שמחה מיט שפּיילן חסידישע ניגונים.

מיר, אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, זיינען שטאָלץ מיט אונדזער חשובן און פראָמינענטן לאַנדסמאַן אוירווינג סטאָון, וועמען עס איז צוגעטיילט געווארן פאַרדינטער כבוד ביי דער אויבנדערמאָנטער פייערונג פון די ליובאַוויטשער ישיבות. פריינט סטאָון, וועלכער שטיצט פאַרשידענע אידישע דערציאונגס און אַנדערע אינסטיטוציעס, איז אויך אַ טרייער פריינט פון אונדזער גרויסער אינסטיטוציע. ער שטיצט אויך ווי אַ נאָענטער דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. מיר ווינטשן אונדזער גוטן פריינט אוירווינג סטאָון, מיט זיין ליבער פרוי און משפּחה, געזונט און נחת אין זייער לעבן.

• **שלימט זיך אָן אַלם מיטגלידער אין ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל !**

קוגעלאַך פון זאָמד

געווידמעט די בויער פון דער קינדער־היים ביים באַרג תבור

פון **חנה שטיינמאַן**

נאָכט, ס׳פינקלען בלאָס די לעצטע שטערן,
ס׳וועט טאָגן באַלד, און ליכטיק וועט דאָ ווערן.
ס׳שטייט בָּרק אויפן באַרג תָּבור און וואָכט,
ס׳שלאָפט קיין קאָמאַנדיר ניט אין אַ מלחמה־נאָכט.

די כנענים׳ס רייטווענער זיי שטייען וואו באַרייט,
און סיסרָא זיין באַפעל יעדע מינוט באַנייט.
„פאַרברענט די שטעט! רויבט אידיש האָב אין גוטס,
פאַרפלייצט דאָס לאַנד מיט טייכן אידיש בלוט!".

ס׳הירזשען פערד דאַרט פון דערווייטן,
דעם שונא׳ס חיל אויף די פערד זיי רייטן.
ס׳בעט דבורה: „העלף אונז גאָט, אַ תּל פון זיי דאָ מאַכן!
ישראל פריי זאָל לעבן דאָ, דאָס הייליקטום באַוואָכן!".

די בליקן אירע פאָלן אין דעם טונקעלן אָרום,
זי וויסט: אַז גאָט פאַרהוילן געפינט זיך אומעטום.
דער באַרג תבור, וואָס אייביק איז ער שווייגענד שטום,
האָט, פלוצלונג, ווי געטאָן אַ דונערדיקן ברום:

פון בראשית אָן שטיי איך דאָ אויף מיין אָרט,
איך זע דאָ פיל, און רעד אָרויס קיין וואָרט.
איך זע פעלקער פילע קומען און פאַרגיין,
קיין זֵכֶר בלייבט דאָ ניט פון זייערס געבליין.

היינט, זע איך כנענים פאָלן פון ישראל׳ס שווערד,
געטויט דורך יעל ליגט סיסרָא אויף דער ערד.
איך זע קינדערלאָך זיך שפּילן אין אַ פרייער לאַנד,
צופּוסענס מיר, זיי מאַכן קוגעלאַך פון זאָמד.

די חנוכה ליכטלעך

פון **פאַניע גוט** (סאראטאגא ספרינגס, נ. י.)

חנוכה, חנוכה אַ יום טוב אַ פראַכט
ליכטעלעך, ליכטעלעך זיינען מיר אַכט.
דער שמש דער ערשטער גיט די ליכטעלעך אַ צינד,
פרייען זיך אַלע גרויסע און קינד.

די ליכטעלעך שיינען פון פענצטער ארויס,
ליכטיק און פריילעך איז אין יעדן הויז.
די מאַמע איז מיט די לאַטקעס פאַרנומען,
די קינדער וואַרטן זיידע־באָבע זאָל קומען,
זיי וואַרטן אויף חנוכה געלט.

חנוכה איז אַ יום טוב אויף דער גאַנצער וועלט,
דריידל דרייט זיך ווי אַ ווינט,
און מיט דעם דריידל פרייט זיך יעדעס קינד,
ז. ג. ה. ש. שפיל און געווין,

זיי טאַנצן און שפרינגען
און חנוכה לידער זינגען,
יהודה המכבי איז דער העלד,
ער האָט חנוכה איינגעשטעלט.

חנוכה, חנוכה אַ יום טוב אַ פראַכט,
ליכטעלעך, ליכטעלעך זיינען מיר אַכט.

אַ באַזוך באַגלייט מיט בענקשאַפט

פון ראַלף בעל (שיקאַגאָ, איל.)

דער שרייבער פון דעם ארטיקל, אונזער חשובער לאַנדסמאַן ראַלף בעל, איז געבוירן געוואָרן אין ביאַליסטאָק און ער שטאַמט פון דער גוט־באַקאַנטער דאַרטיקער משפחה בעלאָך, וואָס האָבן געוואוינט אויף שוויינטעגא ראַכאַ גאָס. סאַי אין זיין היים ביי טאַטע־מאַמע, סאַי אין דער העברע־אישער גימנאַזיע וואו ער האָט געלערנט, האָט ער אין זיך איינגעזאַפט ליבע און טריישאַפט צו אידישקייט און זיין שטאַם, וואָס ער היט אַלע יאָרן אַפּ מיט איבערגעגעבנקייט.

ראַלף בעל, וועלכער איז פאַר דער מלחמה געווען אַקטיוו אין דער ציוניסטישער יוגנט־באַוועגונג אין ביאַליסטאָק, איז אויך געווען אַ מיטגליד פון דער אידישער ווידערשטאַנד־באַוועגונג קעגן די נאַציס. נאָך דער ליקווידאַציע פון דער געטאָ, אין זומער 1943, האָט מר. בעל דורכגעמאַכט ליידן און פיין און פאַרשידענע נאַצישע פאַר־ניכטונגס־לאַגערן, איינגעשלאָסן אויך אוישוויץ. נאָך דער מלחמה האָט ער מיט ווירדע געדינט אין דער אַמעריקאַנער אינפאַרמאַציע־דינסט, אין עסטרייך. ער איז געקומען קיין אַמעריקע אין יאָר 1947 און קורץ נאָכדעם האָט ער דאָ חתונה געהאַט מיט דזשינעט אונגער. מר. בעל האָט גהאַלפן גרינדן און ער איז געווען פרעזידענט פון דער „טריא ספּארטינג גודס מאַנופּעקטשורינג קאָמפּאַני" פאַר העכער 34 יאָר, ביז ער האָט ריטאַירט אין 1981.

מר. ראַלף בעל איז אַן אַקטיווער ציוניסט און ער באַטייליקט זיך אין פאַרשידענע וויכטיקע אַקטיוויטעטן. ער איז אויך געווען פרעזידענט פון דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע אין שיקאַגאָ. צוזאַמען מיט זיין פרוי זיינען זיי ביידע טעטיק אין פאַרשידענע אידישע געזעלשאַפטלעכע און וואוילטעטיקע אַרגאַניזאַציעס אין שיקאַגאָ, ווי אויך פאַר מדינת ישראל. דאָס פאַרל האָבן דערצויגן פיינע קינדער און אייניקלעך פון וועמען זיי האָבן גרויס נחת.

פון זינט ראַלף איז געקומען קיין אַמעריקע, אין יאָר 1947, איז ער אין שטענדיקן קאָנטאַקט מיט דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק. ער מיט זיין ליבער פרוי זיינען אויך כסדר־דיקע גוטע שטיצער פון אונזער אינסטיטוציע. דאָס ליבער פאַרל רופן צו זיך אַרויס גרויס דרך־ארץ מצד אַלעמען, וואָס קענען זיי. מיר זיינען צופרידן צו דרוקן דאָ ווייטער דעם אַרטיקל פון אונזער חשובן לאַנדסמאַן, וועמען מיר ווינטשן, צוזאַמען מיט זיין פרוי, קינדער, אייניקלעך און גאַנצער משפּחה, געזונט, גליק און נחת אין זייער לעבן. — רעדאַקציע.

* * *

עס איז געווען ביי מיר געמישטע געפילן, וועו איך האָב באַשלאָסן צו באַזוכן דעם ביאַליסטאָקער צענטער אויף דער אַלטער אידישער איסט סאַיד, אין ניו־יאָרק.

איך דערמאָן זיך, אַז פון זינט מיין באַפרייאונג פון די נאַצישע קאָנצענטראַציע־לאַגערן, אין מאַי 1945, איז ביי מיר געווען אַ שטאַרקע שטרעבונג זיך צו באַגעגענען מיט מיינע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און דערמאָנען אונזער היים־שטאָט מיט וואָס עס בינדן אונז שטאַרקע פעדעם. אויף מיינע פילע רייזעס איבער אַמעריקע, אייראָפּע, לאַטיין־אַמעריקע, דעם נאָענטן און ווייטן מזרח און אַנדערע ערטער, האָב איך אין ערגעץ ניט געקאָרגט קיין צייט, כדי זיך צו באַגעגענען מיט לאַנדסלייט וואָס זיינען מיר שטענדיק נאָענט.

דאָך אַבער האָב איך, בעת מיינע באַזוכן אין ניו־יאָרק, ניט ווילנדיק אויסגעמיטן צו באַזוכן די ביאַליסטאָקער היים פאַר עלטערע איינוואוינער. איך האָב דעם געפיל אַז דאָס איז געווען דערפאַר, ווייל עס האָט מיך נאָך באַגלייט די איינדרוקן פון דעם „הקדש" אין אַמאַליקן ביאַליסטאָק, וואָס איז געווען אויף קו־פּיצקאָ־גאָס און וואָס איך פלעג אַלס יונגער בחור באַזוכן מיט מיין פאָטער.

איך בין געווארן אַלץ מער פאַראינטערעסירט אין דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער און היים אין ניו־יאָרק, וועו איך האָב זיך פאַר־בונדן מיט מיין גוטן פריינד און שכן פון ביאַליסטאָק, איסאַק ריבא־לאָווסקי, וועלכער איז פאַר פיל יאָרן דער געוועראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאַל. איך האָב אים שטענדיק געקענט אַלס אַן ערלעכן, ענער־גישן און געוויסנהאַפטן מאַן וואָס איז איבערגעגעבן אין זיין אַרבעט, און וואָס ער פאַרקערפערט אויף דעם בעסטן אופן די ביאַליסטאָקער גוטסקייט. איך בין געקומען צום אויספיר, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער איז פיל מער ווי סתם אַ היים פאַר עלטערע מענטשן, ווי וויכטיק דאָס זאָל ניט זיין פון הומאַניטאַרן שטאַנד־פונקט.

דער ביאַליסטאָקער צענטער איז אַ גרויסע וויכטיקע צענ־טראַלע וואָס האָט אין זיך דאָס האַרץ און נשמה פון ביאַליסטאָק, די ביאַליסטאָק וואָס איז געווען. די אַקטיוויטעטן אין דעם צענטער, די צווייי מאָל אין יאָר אויסגאָבע „ביאַליסטאָקער שטימע" און דער לעצטנס ארויסגעגעבענער גרויסער ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, איז די פּינע קרעפּטיקע שפּייז, די שפּייז פאַרן גייסט, וואָס מיר, ביאַליסטאָקער אין דער גאַנצער וועלט, שפּייזן זיך.

אויף מיין לעצטן באַזוך אין ניו־יאָרק האָב איך זיך באַגעגנט מיט מיין קוזין גרישאַ (גרעגאָרי) בעלאָך, ווי אויך דוד קרעמער, ביידע פון ריגע דע זשאַניירע, און צוזאַמען האָבן מיר באַזוכט דעם אַלט־נייעם ביאַליסטאָקער צענטער. מיר זיינען געווען זייער באַאיינדרוקט פון דעם וואָס מיר האָבן געזען. מיר זיינען אַרום־געפירט און באַגלייט געווארן אין דער געבוידע פון איסאַק ריבא־לאָווסקי און יהושע שעכטער, דער אַדמיניסטראַטאָר פון דער אינסטיטוציע.

די היים פאַר עלטערע מענטשן און דער צענטער בכלל, ווערן אויפגעהאַלטן און אָפּגעהיט אויף דעם בעסטן וועג. ניט געקוקט אויף דעם וואָס די געבוידע איז געבויט געווארן מיט יאָרן צוריק, איז אַבער אַלץ אויף אַ פינקטלעכן אופן. אַלע צימערן, די האַלס, זאַלן, פלעצער פון אַקטיוויטעטן און אָפּילו אויך וואַש־רומס ווערן אויפגעהאַלטן זייער ריין און איז פאַרזאָרגט מיט די נייעסטע אייניריכטונגען וואָס איז נויטיק פאַר עלטערע מענטשן, היגיענישע און מעדיצינישע פאַרזאָרגונגען.

אַבער די וויכטיקסטע זאַך אין דער אינסטיטוציע איז די וואַרעמקייט וואָס קומט כסדר צום אויסדרוק אין דער באַציאונג און באַדינונג פון דעם סטאַף צו די עלטערע איינוואוינער, ניט געקוקט אויף זייער עלטער און געזונט צושטאַנד. עס איז געווען אַ פאַרגניגן צו הערן די וואַרעמע לויב־ווערטער פון די עלטערע מענטשן, געוויסע אָפּילו שוין אין זייערע 90ער יאָרן, פאַר דער גוטער באַהאַנדלונג און זאָרג וואָס ווערט צו זיי ארויסגעווויזן. עס איז פאַר אונז געווען ביז גאָר רירענד צוהערנדיק זיך צו די שמועסן צווישן די עלטערע איינוואוינער גופא, ווי אויך צווישן זיי מיט די פאַרשידענע אַנגעשטעלטע. אונזער שפּאַציר אין דעם גרויסן אודיטאָריום, אין די מיטינג־זאַלן און אין דער גרויסער שוהל, וואו די וועגט זיינען כסדר מיט נעמען פון פאַרשטאַרבענע ביאַליסטאָקער, וועמען איך האָב אויך געקענט און זיי זיינען מיר געווען נאָענט און טייער, איז פאַר מיר געווען אַ גרויסע אומפּאַר־געסלעכע איבערלעבעניש.

די אַנפּירערשאַפט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, דער געזעראַל־סעקרעטאַר איסאַק ריבאַלאָווסקי און אַלע אַנגע־שטעלטע אין דער וויכטיקער אינסטיטוציע, פאַרדינען אונזער דאַנקבאַרקייט פאַר אויפהאַלטן און אָפּהיטן דעם אַנדענק און וויטער ציען דעם המשך, פריידיקע און אויך טרויעריקע, פון אונזער אַמאַליקער טייערער היים־שטאָט. איך ווינטש אייך אַלעמען, אַז איר זאָלט אויך וויטער און אויף לאַנגע יאָרן טאָן די דאָזיקע וויכטיקע אַרבעט, וואָס ברענגט אויך שטאַלץ און כבוד אונזערע לאַנדסלייט.

וויכטיקער בוך פון אַ ביאַליסטאָקער פרוי אַרויסגעגעבן אין ירושלים

אין ירושלים איז לעצטנס דערשינען אַ וויכטיקער בוך פון אונזער חשובער לאַנדסמענטשן, די 80 יאָריקער זהבה בערמאַן, וועלכע איז אַ זייער אינטערסאַנטע פערזענלעכקייט. דער בוך אין העברעאיש, וואָס איז אונטערן נאָמען „בדרכי שלי" (אין מיין וועג), האָט אַרויסגעגרופן אַ גרויסן אָפּקלאַנג ביי דער קריטיק אין מדינת ישראל. עס איז קלאָר, אַז דער בוך האָט אויך אַרויסגערופן אַ גרויסן אינטערעס ביי אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, ווייל ניט בלויז איז די שרייבערין פון בוך אַן אָפּשטאַמיקע פון ביאַליסטאָק, נאָר אין דעם בוך ווערט אויך געשילדערט אַ גרויסער טייל וואָס איז פאַרבונדן מיט אונזער אַמאָליקער היים־שטאָט.

קודם־כל דאַרף מען דערציילן, אַז זהבה בערמאַן, וועלכע איז פון דערהיים געווען צוקערמאַן פון ביאַליסטאָק, איז אַוועקגעפאָרן קיין ארץ־ישראל אין יאָר 1919, וועו זי איז געווען אַ מיידל פון 19 יאָר. געווען איז דאָס אין דער אַמאָליקער צייט פון הויכן אידעאַליזם וועו אידישע יוגנטלעכע אין פוילן און אין אַנדערע לענדער אין איראָפּע האָבן איבערגעלאָזט זייערע גוטע היימען, מיט זייער משפחה, און אַוועקגעפאָרן אַלס חלוצים־אידאַליסטן קיין ישראל, כדי צו העלפן בויען דאָס אידישע היימלאַנד. די יונגע זהבה איז דאָן אַוועקגעפאָרן פון ביאַליסטאָק קיין ארץ־ישראל מיט אַ גרופּע חלוצים פון דער „צעירי־ציון" אַרגאַניזאַציע.

ווי דער שטייגער איז געווען אין יענער צייט, איז דאָס לעבן געווען פאַר זיי שווער. זהבה, מיט אַנדערע געקומענע פּיאָנערן־חלוצים, איז דאָן אַוועק אין אַ קיבוץ וואָס איז געווען צווישן די ווילדענישן פון עמק. דאָס שווערע לעבן אין דעם אידישן היימלאַנד, האָט אַבער ניט אָפּגעשראָקן די אַנדערע וואָס זיינען נאָך פאַרבליבן אין גלות. צוויי יאָר שפּעטער, אין יאָר 1921, איז קיין ארץ־ישראל געקומען פון ביאַליסטאָק זהבה'ס שוועסטער, חנה. נאָכדעם, אין יאָר 1923, איז געקומען נאָך אַ ברודער, זלמן. נאָכדעם, אין יאָר 1925, איז געקומען נאָך אַ יונגע שוועסטער, חוה.

ווי מיר זעען, זיינען אין פאַרלויף פון אַכט יאָר געקומען, פון ביאַליסטאָק קיין ארץ־ישראל, דריי שוועסטער און צוויי ברידער פון דער דאָזיקער אַמאָליקער זייער אַנגעזעענער און חשובער משפּחה. אַבער מיט דעם האָט זיך ניט פאַרענדיקט דער גרויסער און טרייער צושטייער פון דער משפּחה פאַרן אידאַליזם און בוי פאַר דעם אידישן היימלאַנד. ווייל צום סוף, אין יאָר 1931, זיינען אויך די טאַטע־מאַמע פון די אויבנדערמאַנטע פינף קינדער געקומען (פון ביאַליסטאָק) קיין ארץ־ישראל. די עלטערן, משה און אַוויטאַל גאָלדבערג, האָבן דאָן מיט זיך אויך געבראַכט קיין ישראל נאָך צוויי זייערע קינדער, יונה און אברהם. און אָט אָזוי האָט אַ גאַנצע אידישע משפּחה פון ביאַליסטאָק, מיט העכער 60 יאָר צוריק, זיך פאַרוואָרצלט אין דעם הייליקן אידישן לאַנד. גלייך פון אַנהויב וועו די ערשטע פון זיי, זהבה, איז געקומען קיין ישראל האָבן זיי זיך באַזעצט אין ירושלים.

דער נייער בוך וועגן וואָס איז דאָ די רייד, איז וועגן דעם לעבן פון זהבה בערמאַן, וואָס נעמט אויך אַרוף 60 יאָר וועגן ירושלים. דער בוך איז פול מיט אינטערעסאַנטע פאַרצייכענונגען, שילדערונגען און פאַקטן פון יענע פּיאָנערן־אידאַליסטן און אין פאַרלויף פון צענדליקער יאָרן. דאָס נעמט אויך אַרום, פאַרשטייט זיך, דאָס לעבן פון דער פאַרצווייגטער בערמאַן־משפּחה, וואָס איז אַלע יאָרן ווי אַריינגעוואָקסן אין ירושלים.

קורץ נאָכדעם וועו זהבה איז אַנגעקומען קיין ארץ־ישראל, מיט העכער זעכציק יאָר צוריק, האָט זי זיך באַגעגנט מיט איר באַשערטן, ברוך בערמאַן. זי איז אַריינגענומען געוואָרן אין דער משפּחה ווי אַן אייגענע און באַאַרגט געוואָרן מיט אַלעם נויטיקן. דאָס פאַרל האָט, נאָך אַ קורצער צייט, חתונה געהאַט און געבויט זייער נייעם לעבן. די משפּחה בערמאַן, וועלכע איז געווען זייער אַנגעזען דאָרט, האָט אין יענער צייט געהאַט אַ גרויסע בעקערי אין דער אַלט־שטאָט ירושלים, וואָס איז אויסגעבויט געוואָרן ביים סוף פון פאַריקן יאָרהונדערט. שפּעטער איז די בעקערייַ איבער־געגאַנגען צו ברוך און זהבה בערמאַן, וואָס איז געווען גוט באַקאַנט אין פאַרלויף פון העכער אַ האַלבן יאָרהונדערט.

אין איר בוך דערציילט זהבה בערמאַן וועגן איר לעבן אין ירושלים, און וועגן אַלץ אַרום און די סביבה, אין משך פון העכער זעכציק יאָר פון זינט זי איז אַנגעקומען אין דער אייביקער אידישער הייליקער שטאָט. מיט העכער צוויי יאָר צוריק, דער־ציילט זהבה אין איר בוך, איז איר מאַן ברוך געשטאָרבן אין עלטער פון 86 יאָר. אין פאַרלויף פון אַלע יאָרן, ווערט אַרויסגעבראַכט אין דעם בוך, וועו איר מאַן האָט אַנגעפירט מיט דער בערמאַן־בעקערייַ, האָט זי זיך וויניק באַטיילט אין דער אונטערנעמונג. דער מאַן פלעגט זאָגן, אַז איר אַרט איז אַלס באַלעבאַסטע אין הויז. זהבה האָט זיך טאַקע פאַרנומען מיט דערציען די קינדער, מיט דער

זהבה בערמאַן, מיט איר מאַן ברוך.

באַלעבאַטישקייט און אויפגעבויט אַ וואונדערבאַרע היים און פאַמיליע לעבן וואָס אַלע האָבן באַוואונדערט.

נאָך איר מאַנס טויט, דערציילט זהבה אין דעם בוך, זיינען צו איר געקומען צוויי אירע אייניקלעך, וועלכע זיינען שוין איצט אליין מאַמעס פון אייגענע קינדער, און איר געבראַכט אַ טעיפּ־רעקאָרדער. די אייניקלעך האָבן צוגערעדט דער באָבע, אַז זי זאָל אויפנעמען אויף דער טאַשמע וועגן איר לעבן אין ירושלים, אין פאַרלויף פון העכער 60 יאָר, פון זינט זי איז געקומען פון ביאַליסטאָק. און אַזוי אַרום טאַקע איז באַשאַפן געוואָרן דאָס אינטער־סאַנטע בוך „בדרכי שלי" (אין מיין וועג), וואָס איז לעצטנס דער־שינען.

איר לעבנס־געשיכטע וואָס זהבה האָט אַריינגערעדט אין דעם טעיפּ־רעקאָרדער און וואָס איז איצט אַרויסגעגעבן געוואָרן אין בוך, הויבט זי אָן מיט איר היים, די משפּחה און אַרומיקע אידישע סביבה אין ביאַליסטאָק, וואָס גייט צוריק צום אָנהויב פון היינטיקן יאָרהונדערט. זי שילדערט געוויס דאָס באַלעבאַטישע הויז זייערס אין דער אַמאָליקער ביאַליסטאָק, דאָס פירן זיך אין דער היים און ביי אַנדערע אידן, וואָס האָט פאַרשריבן אַ וואונדערלעכן קאָפּיטל אין דער אַמאָליקער בארימטער אידישער ביאַליסטאָק, און ביי די אידן אין מזרח־אייראָפּע בכלל. זהבה איז געווען די עלטסטע פון די זיבן קינדער אין זייער הויז. זי ברענגט אַרויס וועגן דעם לעבן אַמאָל אין דער אַלטער היים, וואו מען פלעגט ביי זיי רעדן אידיש

40 יאָר נאָך דער ליקווידאַציע פון ביאַליסטאָקער געטאָ

אין די איצטיקע טעג פאַרצייכענען ביאַליסטאָקער אידן אומעטום אַ טראַגישע דאַטע, וואָס מיר דאַרפן גוט געדענקען. עס ווערט איצט 40 יאָר זינט די נאַציס האָבן ליקווידירט די געטאָ אין ביאַליסטאָק, צוזאַמען מיט די דאַרטיקע צענדליקער טויזנטער אידן, צווישן זיי אונזערע אַלעמענס נאַענטע.

די ליקווידאַציע פון דער געטאָ, האָט זיך אַנגעהויבן אין פעברואַר 1943. די נאַציס האָבן דאַן אין אַ גרויסער מאַס אַנגעהויבן אַרויספירן די אידן — מענער, פרויען, קינדער און זקנים — אויף פאַרניכטונג. געהייסן האָט דאָס, אַז מען פירט די אידן אויף פאַרשידענע אַרבעטן און אין לאַגערן. אין דער אמתן אָבער, זיינען די אידן אַרויסגעפירט געווארן אויף פאַרניכטונג.

די דאַזיקע גרויזאַמע „אקציע", וואָס די נאַציס האָבן דאַן דורכגעפירט איבער די ביאַליסטאָקער אידן, האָט זיך געצויגן אַ גאַנצן זומער, וואָס איז פאַר די קרבנות געווען ווי אַן אייביקייט. געווען איז דאָס אַ מוראַדיקער זומער פאַר די אידן אין אונזער אַמאַליקער היים־שטאָט, אַ שוידערלעכער זומער באַגלייט מיט אוממענטשלעכע ליידן און פיין. אין יענער צייט, ביים סוף פון דעם טראַגישן זומער אין 1943, איז אויך אָפגעווישט און פאַרניכטעט געווארן דער אמאַליקער וואונדערלעכער אידישער ישוב אין ביאַליסטאָק.

די פולשטענדיקע ליקווידאַציע פון דער ביאַליסטאָקער געטאָ, מיט דעם דאַרט נאָך קליינער צאָל פאַרבליבענע אידן, איז פאַרגעקומען דעם 16טן אויגוסט 1943. געווען איז דאָס נאָך אומצאַליקע שרעקלעכע שחיטות, וואָס די נאַציס מיט זייערע מיטהעלפערס, האָבן דורכגעפירט איבער די אומגליקלעכע אידן.

אַ טאָג פאַר דער ליקווידאַציע פון געטאָ, דעם 15טן אויגוסט, האָט די אידישע קאַמפס־אַרגאַניזאַציע אין ביאַליסטאָק אַרויסגעגעבן אַ אויפרוף צו די אידן. אין דעם זיינען די געטאָ־אידן געפרופן געווארן צו אַנטלויפן, אַוועק אין די וועלדער און קעמפן מיט די פאַרטיזאַנער, נקמה צו נעמען פאַר די רציחות וואָס די נאַציס האָבן געבראַכט אויף די אידן.

אַ צאָל העלדישע ביאַליסטאָקער אידן, מענער און אויך פרויען, זיינען טאַקע דעמאָלט אַוועק קעמפן מיט די פאַרטיזאַנער. אויך די אידן אין געטאָ האָבן געשטעלט אַ העלדישן ווידערשטאַנד די שונאים. די מוטיקע זין און טעכטער פון די אידן אין ביאַליסטאָק, האָבן אַריינגעשריבן אַ וואונדערלעכן קאַפיטל פון העראַזם אין דער אידישער געשיכטע.

לאָמיר געדענקן די קדושים, העלדן און מארטירער פון ביאַליסטאָקער אידנטום, ניט בלויז איינמאָל אין יאָר ווען מיר פירן דורך די טרויעריקע יזכור־פאַרזאַמלונגען. לאָמיר געדענקען אַ גאַנץ יאָר און שטענדיק, ביי אַלע געלעגנהייטן. און לאָמיר אויך אָפהיטן מיט שטאָלץ און טריישאַפט די גרויסע גייסטיקע ירושה, וואָס עס האָבן אונז איבערגעלאָזט די קדושים. לאָמיר אַלע צוזאַמען ווייטער ציען דעם המשך און גרויסן יחוס פון דער אַמאַליקער דערהויבענער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס איז אויף אַ מוראַדיקן אופן פאַרניכטעט געוואָרן פון די רוצח׳שע נאַציס, צוזאַמען מיט פיל אַנדערע אומצאַליקע בליענדיקע אידישע קהילות, צוזאַמען מיט זעקס מיליאָן אידישע פרויען, קינדער, מענער און זקנים.

אין שייכות מיטן 40טן יאָרצייט נאָך דער ליקווידאַציע פון ביאַליסטאָקער געטאָ, ווען עס איז פולשטענדיק פאַרניכטעט געוואָרן די צענדליקער טויזנטער אידן, דרוקן מיר דאָ דאָס רירענדיקע ליד פון אונזער לאַנדסמאַן אברהם שבח ע״ה.

יאָרצייט ליכט

פון **אברהם שבח**

אויסגעאָנגען איז דאָס יאָרצייט־ליכט דאָס אימה׳דיקע
נאָכן אָפּפלעמלען אַ קיילעכדיק מעת־לעת
און אָפּגעשטעלט אַ בענקשאַפט אָזאַ קלעמענדיקע,
און אויפטויכונג און דערמאָנונג פאַרן מת.

אין זעלבן טאָג פון יאָר דעם קומענדיקן
אָנצינדן וועט ווידער ווער דאָס ליכט
און אַליין זיך אויסהויכן מיט אַ סוף אַן אומעטיקן—
אַ מענטש האָט אָפּגעטאָן זיין פליכט.

פיבערן אין מיר אַלע מיינע גוף־טיילן
און אָנגעגאָסן ווערט מיט וויי מיין בליק;
ווער וועט וויסן, ווען אַ יאָרצייט־ליכט אָווקשטעלן
נאָך די קדושים, וועלכע פאַלן איצט אין קריג.

ווער וועט וויסן, וואו דאָס אָרט אָמאָל זיך אויסווייניגן
און אַ שטיין אָן אותיות׳דיקן שטעלן צום געדענק?
ווער וועט קענען דורות־לאַנג שוין אויפשיינען
און וועמענס האַרץ וועט קענען אויסהאַלטן פון בענק?

שטיי איך ביי דער יאָרצייט־ליכט דער פלעמלדיקער
און דאָס צאָנקענדיקע רויכל פאַלט אויף מיין געמיט—
אין קאָפּ אַ שטאַרקער בלוט־צייכן אַ שטרעמלדיקער
שלענגלט זיך אין איינעם מיט מיין ליד.

און רוסיש. מען האָט אויך צו ביסלעך דאָן פאַרשטאָנען העברעאיש, ווייל מען האָט זיך דאָך געגרייט צו פאָרן אין דעם הייליקן לאַנד.

פון אַנהויב, קורץ נאָך איר אָנקומען קיין ירושלים, דערציילט זהבה אין איר בוך, איז זי געווען באַשעפטיקט אַלס לערערין. אָבער באַלד נאָך דער חתונה מיט ברוך בערמאַן, האָבן זיינע עלטערן געזאָגט אַז עס פאַסט ניט פאַר אַ שנור פון די בערמאַנס צו אַרבעטן טאָג־טעגלעך. און אַזוי אַרום האָט זי אַנגעהויבן בויען און אויפבויען איר גליקלעכן צוזאַמענלעבן מיט איר טרייען מאַן, מיט זייער משפּחה, וואָס איז אַוועק אויף אַ שפּאַן פון לאַנגע זעקס צענדליקער יאָרן.

מיט פערציק יאָר צוריק האָט זי מיט איר מאַן און משפּחה זיך באַזעצט אין דער געגנט פון רחביה, וואו דער אויסבליק איז אַראָפּ צום טאָל פון די אַמאַליקע קריית־צוגער. אָלע יאָר איז דאָס הויז פון זהבה און ברוך בערמאַן געווען אָנגעפילט מיט קונסט־שאַפונגען,

דער טראַגישער טויט פון די ביאַליסטאָקער קינדער

קומענדיקן חודש אויגוסט, פון היינטיקן יאָר 1983, ווערט פערציק יאָר זינט עס איז ליקווידירט געווארן די געטאָ אין ביאַליסטאָק און די דאָרטיקע צענדליקער טויזנטער אידן, צווישן זיי אונזערע אלעמענס נאָענטע, זיינען פאַרניכטעט געווארן פון די היטלעריסטישע רוצחים. ווי באַקאַנט, איז אין יענער צייט אויך פאַרגעקומען דער העלדישער אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטאָ, וואָס האָט אריינגעשריבן אַ פרעכטיקן קאַפּיטל פון אידישן שטאָלץ און גבורה אין דער טרויעריקער געשיכטע פון אידישן חורבן און ווידערשטאַנד בעת דער הערשאַפט פון גרויזאַמען היטלער.

איינער פון די שרעקלעכסטע קאַפּיטלען אין דער געשיכטע פון דער פאַרניכטונג פון די אידן אין ביאַליסטאָק, איז דער טראַגישער אומקום פון די דאָרטיקע קינדער. וועגן דעם איז שוין פיל דערציילט און געשריבן געווארן. אָבער וויפל מען זאָל וועגן דעם ניט דערציילן וועט אָט דער שוידער ניט אויסגעשעפט ווערן. יעדעס מאָל קומען אַרויס נייע גרויליקע פאַקטן.

אָט, למשל, האָט דער באַרימטער אַמעריקאַנער־אידישער שרייבער מאיר לעווין, געגרייט אַ גרעסערער אַרבעט וועגן דעם טראַגישן אומקום פון די ביאַליסטאָקער אידישע קינדער, בייַ די נאַציס. די דאָזיקע שילדערונג, אונטערן נאָמען „מערדער אין יום־כיפור", האָט לעווין געשריבן זומער פון דעם יאָר 1981 וועו ער איז, צוזאַמען מיט אַנדערע טויזנטער אידן פון פאַרשידענע לענדער, געווען אין מדינת ישראל בעת דעם היסטאָרישן צוזאַמענפאַר פאַר פון דער שארית הפליטה. עס דאַרף, אגב, דערמאָנט ווערן, אַז אויך אַ גרעסער צאָל ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט פון ניו יאָרק האָבן זיך באַטייליקט אין דעם צוזאַמענפאַר אַלס פאַרטרעטער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק.

אין מיטן פון שרייבן דעם דאָזיקן טראַגישן קאַפּיטל, אין יולי 1981, איז מאיר לעווין פלוצלינג געשטאָרבן אין מדינת ישראל. היות ווי עס זיינען נויטיק געווען נאָך געוויסע איינצעלהייטן מיט נעמען, וועגן דעם אומקום פון די ביאַליסטאָקער אידישע קינדער בייַ די נאַציס, האָט זיך מיט דעם באַשעפטיקט — נאָך מאיר לעווינ׳ס טויט — אַ געוויסע חנה גרינפעלד, וועלכע וואוינט אין תל־אביב. איצט, נאָכדעם ווי דער מאַנוסקריפט איז פאַרפולקאָמט געווארן איז די באַשרייבונג געווארן אַפּגעדרוקט אין דער גוט־באַקאַנטער ענגליש־אידישער צייטונג „דזשואיש וויק", פרייטיק דעם 24טן סעפטעמבער, 1982.

דעם 24טן אויגוסט 1943, ווערט אַרויסגעבראַכט אין דעם טרויעריקער באַשרייבונג, האָט מען אין דער געטאָ טעריזענ־שטאָט (טשעכיע) זיך געגרייט צו עפּעס אומגעווייניגלעכס, וועגן וואָס די דאָרטיקע פאַרשפּאַרטע אידן האָבן ניט געהאט קיין אַנונג. אָלע האָבן געמוזט בלייבן אין די גרויע אומעטיקע באַראַקן, די נאַציס האָבן געהאָלטן בסוד די אומדערוואַרטע פאַסירונג. צום סוף און מיטאָמאָל איז אָלץ קלאָר געווארן. פאַרטאָגס דאָן, וועו פון דעם טרויעריקן הימל איז געפאַלן אַ רעגן, האָבן אין דער געטאָ פון טעריזענשטאָט אריינמאַרשירט הונדערטער אידישע קינדער, אין עלטער פון פיר ביז צוועלף יאָר, האַלטנדיק זיך איינער מיטן אַנדערן בייַ די הענט. די עלטערע קינדער האָבן מיט זייערע קערפּערס פאַרשטעלט די אינגערע, אָפּהיטנדיק זיי פון אומ־אויפהערלעכן רעגן. די קינדער, וועלכע זיינען געווען איינגע־הילט אין נאַסע שמאַטעס וואָס האָבן געקלעפּט צו זייערע קערפּערס, האָבן מאַרשירט ווי שאָטענס, באַגלייט פון אַ גרעסערע גרופּע נאַצישע עס. עס.־לייט.

די געבראַכטע קינדער אין דער געטאָ פון טעריעזענשטאָט — שרייבט ווייטער מאיר לעוין אין זיין טראַגישער שילדערונג — זיינען אריינגעפירט געווארן אין אַ גרויסער געבייַדע, וואו די נאַציס האָבן דורכגעפירט דיזענפעקציעס און „אַנטלויזונג" פון העפטלינגע. פלוצלינג האָבן די קינדער אַנגעהויבן ווייַנען און שרייַען „גאַז! גאַז! גאַז!". זיי האָבן זיך געטוליעט אייַנער צו די אַנדערע, זיי האָבן זיך ניט געלאָזט אָפּוואַשן און אַראָפּנעמען פון זיך די שמאַטע־קליידער, כדי דאָס אויסצוטוישן אויף טרוקענע קליידער. וואָר זיינען געווען די קינדער? פון וואַנען זיינען זיי געבראַכט געווארן? פאַרוואָס האָבן זיי זיך אַזוי געשראָקן? קיינער פון די אַרומיקע האָט ניט פארשטאַנען זייער האַנדלונג.

ווי עס האָט איבערגעגעבן אַ גביעת־עדות וואָס האָט אין יענער צייט געאַרבעט אין דער „אַנטלויזונג" אָפּטיילונג, האָבן די קינדער וואָס האָבן אויסגעזען ווי סטראָשידלעס, אָפּגעזאָגט אויסצוטאָן זיך. זיי האָבן זיך פעסט צוגעהאַלטן ביי זייערע שמוציקע קליידער, די עלטערע האָבן באַשיצט די אינגערע און געשריען. די קינדער אין די קליידער פול מיט לייז, זייערע קערפּערס מיט אָפּענע וואונדן, האָבן זיך אויך אַנטקעגנגעשטעלט וועו מען האָט זיי געוואָלט וואַשן.

אין יענער צייט, וועו ווייטער אַרויסגעבראַכט אין לעווינ׳ס באַשרייבונג, האָבן די פאַרשפּאַרטע אידן אין געטאָ־טעריעזענ־שטאָט ניט געוואוסט וואָס עס קומט פאָר אין דער דרויסנדיקער וועלט, מען האָט דאָרט נאָך ניט געוואוסט וועגן די גאַז־קאַמערן. אין דער געטאָ זיינען אויך געווען באַשעפטיקט ערשקלאַסיקע דאָקטוירים און קראַנקן־שוועסטער, וואָס די נאַציס האָבן אויסגע־קליבן צווישן די געבראַכטע אַהינצו אידישע העפטלינגע. קיינער האָט ניט געוואוסט, ווי שוין דערמאָנט, פון וואַנען דער גרויסער טראַנספאָרט מיט די אידישע קינדער זיינען געבראַכט געווארן אין דער געטאָ.

צום סוף האָבן די הונדערטער געבראַכטע קינדער זיך צוגע־וואוינט צו דעם נייַעם פאַר זיי פלאַץ, זיי האָבן אַנגעהויבן עסן און געטוישט זייערע קליידער ווי אויך באַזאָרגט געווארן מיט מעדי־צינען. שפּעטער, האָבן זיי אויך אַנגעהויבן דערציילן וועגן זייערע ליידן און שרעק, זיי האָבן דאָס דערציילט פאַר די אידישע דאָק־טוירים און קראַנקן־שוועסטער וואָס האָבן זיך מיט זיי פאַרנומען. נאָכדעם איז דאָס אויך דערגאַנגען צו אַנדערע אידישע העפט־לינגע אין טעריעזענשטאָט. מיטאָמאָל האָט מען זיך דערוואוסט דעם טראַגישן אמת...

די קינדער זיינען געקומען פון ביאַליסטאָק, פוילן, און זיי האָבן געוואוסט — האָט מאיר לעווין פאַרשריבן אין זיין גרויל־שיל־דערונג — פויליש און אידיש. זיי זיינען געווען זייער איבער־געשראָקן און אין אַן אומרואיקן צושטאַנד.

די קינדער האָבן דערציילט וועגן די ליידן פון די אידן אין ביאַליסטאָק, וועגן דער ליקווידאַציע פון געטאָ און דאָס אַרויס־פירן די אידן אויף פאַרניכטונג. צום סוף זיינען אויך די קינדער דעפאַרטירט געווארן און געבראַכט געווארן קיין טעריעזענשטאָט. אין דער באַשרייבונג ווערט ווייטער איבערגעגעבן וועגן די דורכגעמאַכטע ליידן אין פיין פון די אידן, ספּעציעל אויך די אידישע קינדער, אין דער געטאָ־טעריעזענשטאָט.

דעם 5טן אָקטאָבער 1943 אין דערפרי — לייענען מיר ביים סוף פון לעווינ׳ס טראַגישע באַשרייבונג — זיינע די הילצערנע באַראַקן אין דער אָפּטיילונג „קרעטאָ", אין טעריעזענשטאָט, אויסגעליידיקט געווארן פון העפטלינגע. די נאָך פאַרבליבענע אידן אין דער געטאָ האָבן זיך דאָן דערוואוסט, אַז די אידישע דאָקטוי־רים און קראַנקן־שוועסטער זיינען פאַראַרדנט געווארן אַראָפּ־צוגעמען די גאַלע לאָטעס פון זייערע קליידער. זיי זיינען אויך געצוואונגען געווארן אונטערצושרייבן אַ פאַרפליכטיקונג מיט צוזאָג, אַז זיי וועלן שווייגן און האַלטן בסוד אָלץ וואָס זיי האָבן געזען און איבערגעלעבט, נאָכדעם ווי זיי וועלן אַרויס פון דער געטאָ.

זייער פרי יענעם טאָג, וועו די אַנדערע אידישע פליכטלינגע

ספּעציעלער מיטינג פון דער בּאָרד אָוו גאָווערנאָרס

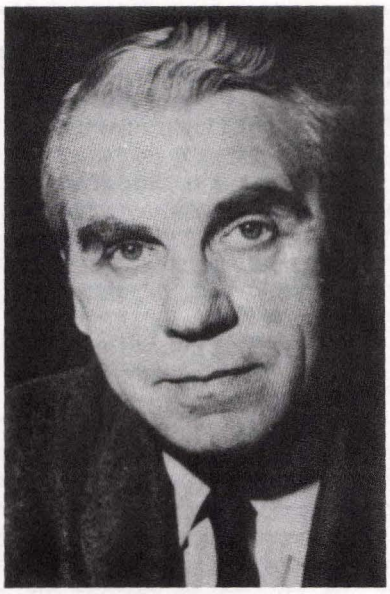
מיטוואָך אוונט, דעם 3טן נאָוועמבער 1982, איז אין אונזער גרויסן אוידיטאָריום פאַרגעקומען אַ ספּעציעלער מיטינג פון דער באָרד אָוו גאָווערנאָרס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. דער מיטינג איז געפירט געוואָרן אונטערן פאָרזיץ פון טשאַרלס שוועכער, פאָרזיצער פון דער באָרד. איידער דער מיטינג האָט זיך אָנגעהויבן, זיינען געזונגען געוואָרן פּאַטאָגראָפיעס לעבן דעם נייעם אָמבולאַנס, וואָס דער ביאַליסטאָקער צענטער און דער קלוב גראַדנער פריינט האָבן איבערגעשיקט קיין ישראל. אין דעם מיטינג האָבן זיך אויך באַטייליקט אַ צאָל גראַדנער טוער.

טשאַרלס שוועכער האָט באַגריסט די אָנוועזנדע און דערביי אָנגעצייכנט די אויפגאָבן פאַר דער נאָענטסטער צייט. נאָכדעם האָט מר. סידמאַן, דער פאַרטרעטער פון דעם אָמעריקאָנער מגן־דוד אדום פאַר ישראל, איבערגעגעבן אַן אויסצייכענונג צו איסאַק ריבאַלאָווסקי, מיט דאָנקבאַרקייט פאַר דעם אָמבולאָנס פאַר ישראל. מר. ריבאַלאָווסקי האָט געענטפערט אין אַ קורצער האַרציקער רעדע, ער האָט איבערגעגעבן וועגן די וויכטיקע אַקטיוויטעטן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער פאַר מדינת ישראל, ווי אויך פאַר אָנדערע אידישע נויטן.

סעם סאָלאָזש, פּרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, האָט אַרויס־געבראַכט וועגן זיינע איינדרוקן אין ישראל ווען עס איז אָנגעגאַנגען די מלחמה אין לבנון, און וועגן דער וויכטיקייט פון העלפן דער אידישער מדינה.

ביים מיטינג איז נאָכדעם אַרויסגעטראָטן דער גענעראַל פון דער ישראל־אַרמיי, חיים גראַניט, וועלכער איז אין אָמעריקע אין אַ ספּעציעלער שליחות. דער גענעראַל האָט דערציילט וועגן דער אָרגאַניזאַציע „האגודה למען החייל בישראל", וואָס העלפט אויף פאַרשידענע אופנים די סאָלדאָטן אין דער ישראל־אַרמיי. ער האָט אָפּגעלירט, אַז אויך דער ביאַליסטאָקער צענטער זאָל זיך אָנשליסן אין דער דאָזיקער הילף. נאָכדעם ווי עס האָבן זיך באַטייליקט אין דער פראָגע די פריינט וואָליקאָוו, טראָכטענבערג — קרעמער און מינץ, האָט איסאַק ריבאַלאָווסקי פאַרזיכערט דעם גענעראַל חיים גראַניט, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער וועט טאָן אַלץ אין די מעגלעכקייטן, כדי זיך אויך צו באַטייליקן אין דער וויכטיקער הילף.

ביים מיטינג איז אויך אָנגעזונד געוואָרן פישקע וואָלקאָוויסקי מיט זיין פרוי, וויכטיקער טוער פון דעם ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד אין אָרגענטינע, וועלכער האָט אין האַרציקע וועלטער זיך געזאָגט מיטן עולם פאַר זייער אָפּפאַר צוריק אהיים, קיין בוענאָס־איירעס. עס איז אויך באַגריסט געוואָרן אויף אַ וואָרעמען אופן מרס. רבקה ראָזענטאָל, אייגענטימערין פון דער באָוואוסטער

י. שמולעוויטש

רעדאַקטאָר פון דעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך.

ראָזענטאָל רייזע־ביורא, וועלכע דערליידיקט אַלע ענינים אין פאַר־בינדונג מיט רייזעס און איבערשיקן זאָכן קיין ישראל, פאַרן ביאַליסטאָקער צענטער.

סעם סאָלאָזש האָט דאָן אויסגעדריקט דאַנק און אָנערקענונג צום אָנוועזנדן באָאָנטן שרייבער י. שמולעוויטש, וועלכער איז געווען ביים מיטינג מיט זיין פרוי, פאַר דער טרייער און איבער־געגעבענער ארבעט וואָס ער האָט אַרויסגעוויזן ביים רעדאַקטירן דעם גרויסן און מאָנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. מר. סאָלאָזש האָט דערביי אויך איבערגעגעבן צו י. שמולעוויטש אַ מתנה, אַלס אויסדרוק פון אָנערקענונג פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער. י. שמולעוויטש האָט געענטפערט אין קורצע וווערטער און באַדאַנקט פאַר דער וואָרעמקייט וואָס ווערט צו אים אַרויס־געוויזן. ער האָט אויך דערציילט ווי אַזוי און מיט וויפל שווערי־קייטן עס איז אָנגעקומען דאָס צוגרייטן און אַרויסגעבן דעם וויכ־טיקן בוך. ער האָט דערביי געלויבט די איבערגעגעבנקייט וואָס עס האָט אין דעם אָלעם אַרויסגעוויזן איסאַק ריבאַלאָווסקי, ווי אויך אָלע טוער פון דעם צענטער פאַר זייער טרייער הילף צו דער־גרייכן דעם הייליקן ציל.

ביי דעם אוונט איז אויך מיט וואָרעמע ווערטער באַדאַנקט געוואָרן דינה מעדוועדעוו, די קאָסירערין פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל, וועלכע פאַר־נעמט זיך כסדר מיט פאַרשפּרייטן און אַרויסשיקן דעם נייעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, זי פירט וועגן דעם די קאָרעספּאָנדענץ און ענלעכעס. דער עולם האָט אויך באַגריסט דעם אָנוועזנדן נייעם ראָבאי פון דער אינסטיציע, ראָבאי טשאַרלס שאולזאָן.

צום סוף פון מיטינג איז אַרויסגעטראָטן איסאַק ריבאַלאָווסקי. ער האָט געמאַכט אַ סך־הכל פון די אָקטיוויטעטן וואָס עס פירט אויף אַ ברייטן פאַרנעם דער צענטער, ער האָט אַרויסגעבראַכט פאַרשלאָגן און פלענער פאַר ווייטערדיקע טעטיקייטן. די מיט־גלידער פון דער באָארד אָוו גאָווערנאָרס האָבן ביי דעם מיטינג אויך באַשלאָסן צו קויפן ישראל־באָנדס פאַר צען טויזנט דאָלאָר לכבוד דעם דרייסיקסטן יובילעי פון דעם מסדה־צווייג 403, ווי אויך אָנגענומען די איינלאָדונג און זיך באַטייליקט אין דער פייערונג וואָס איז פאַרגעקומען זונטיק, דעם 21טן נאָוועמבער 1982, אין דעם ניו יאָרקער האָטעל־האָטעל.

די אָנוועזנדע האָבן אין האַרציקע וועלטער זיך געזאָגט מיט איסאַק ריבאַלאָווסקי און זיין פרוי מאַלי, ווי אויך מיט סאָל קרים און פרוי, צו זייער אָפּפאַרן אין אַ וויכטיקער שליחות קיין לאָטיין־אמעריקע.

זיינען נאָך געווען אין די באָראָקן, איז פון טעריעזענשטאָט אָפּגע־שיקט געוואָרן אַ טראַנספּאָרט מיט לאָסט־וואָגאָנען. אין דעם זיינען געווען 1,196 קינדער און 53 דאָקטוירים און קראַנקן־שוועסטער, וועלכע זיינען אָפּגעפירט געוואָרן אין אַן אומבאַקאַנטער ריכטונג.

די שוין דערמאָנטע חנה גרינפעלד, וועלכע האָט געהאָלפן אויפזוכן מער אינצעלהייטן וועגן דעם טראָגישן קאָפּיטל און וואָס האָט פאַרפולקומט מאיר לעווינ'ס רירענדע שילדערונג וועגן אומקום פון די ביאַליסטאָקער קינדער, שרייבט צום סוף:

ערב יום־כיפור, דעם 7טן אָקטאָבער 1943, האָבן 1,196 קינדער פון ביאַליסטאָקער געטאָ אין פוילן און 53 דאָקטוירים און קראַנקן־שוועסטער פון געטאָ איז טעריעזענשטאָט, וואָס האָבן באַגלייט די קינדער ביזן סוף, געזאָגט זייער לעצטן שמע אין די גאַז־קאַמערן פון אוישוויץ.

אַ אידישע פרוי פון ביאַליסטאָק אין מאָסקווע

אין דער „ניו יאָרק טאַימס" פון פרייטיק, דעם 10טן סעפטעמבער 1982, איז געווען געדרוקט אַן אַרטיקל פון דעם מאָסקווער קאָרעספּאָנדענט פון דער צייטונג, דזשאָן פ. בוירנס, וועגן אַ אידישער פרוי פון ביאַליסטאָק וואָס איז אין צייט פון דער מלחמה פּאַרוואָגלט געוואָרן אין דער וויטער סאָוועטישער מדינה, וואו זי איז איצט מיט איר משפּחה און וועמענס שטרעבונג איז צו עמיגרירן קיין מדינת ישראל. די דאָזיקע פרוי איז פאַרבליבן אין סאָוועט־רוסלאַנד באַלד נאָך דער מלחמה, נאָכדעם ווי זי האָט זיך געראַטעוועט פון אַ זיכערן אומקום בייַ די נאַציס.

אויפן בילד זיינען, פון לינקס צו רעכטס: פרוי בערטאַ שאַכאָווסקי, איר איידעם לעאָניד פרייזמאַן, די טאָכטער אַלאַ, און זייער אינגעלע.

אין דער באַשרייבונג ווערט דערציילט וועגן אַ פרוי מיטן נאָמען בערטאַ שאַכאָווסקי (איר מיידלערישער נאָמען וועט ניט אָנגעגעבן), וועלכע האָט אין צייט פון דער מלמה דורכגעמאַכט ליידן און פּיין ביי די נאַציס אין די לאָגערן אוישוויץ, מאַידאַנעק, בערגן־בעלזן און אָנדערע. די דאָזיקע פרוי, וועלכע איז איצט 60 יאָר, פירט אַ קאַמף מיט די פירער פון דער סאָוועטישער רעגירונג, אַז מען זאָל איר דערלויבן צו עמיגרירן קיין מדינת ישראל, צוזאַמען מיט איר טאָכטער, אַלאַ, מיט איר מאַן לעאָניד פרייזמאַן און זייער קינד.

לויט ווי עס ווערט אַרויסגעבראַכט אין דער באַשרייבונג וויל די פרוי, מיט איר פאַמיליע, עמיגרירן אויסשליסלעך קיין מדינת ישראל. פרוי שאַכאָווסקי זאָגט, אַז ישראל איז איר היים. וועגן צוריקפאָרן קיין פוילן פון וואָנען זי שטאַמט, וויל די פרוי ניט הערן. פוילן, וואו עס איז געווען איר היים אין דער אַמאָליקער ביאַליסטאָק, מיינט פאַר איר גאָרניט. אָבער די סאָוועטישער מאַכט־האָבער ווילן ניט גיבן קיין דערלויבעניש דער פרוי, מיט איר טאָכטער און איידעם, מיט זייער קינד צו עמיגרירן קיין ישראל. די סאָוועטישע עמיגראַציע־קרייזן טענהן, אַז פרוי שאַכאָווסקי מיט איר משפּחה באַקומען ניט קיין דערלויבעניש צו עמיגרירן קיין מדינת ישראל, ווייל זיי האָבן ניט דאָרט קיין נאָענטע קרובים, ווי דאָס פאָדערט דאָס געזעץ אין רוסלאַנד צו קאָנען עמיגרירן.

פרוי שאַכאָווסקי טענהט אָבער, אַז אין ישראל וואוינט אירס אַ שוועסטער, מיטן נאָמען עווא, וועלכע דאַרף איצט זיין 59 יאָר. ווי עס זעט אויס, האָט די פרוי אָבער ניט קיין געהעריקע באַווייזן פאַר דעם. מיט אַ יאָר צוריק, ווען די משפּחה האָט אָנגעהויבן מאַכן באַמיאונגען וועגן באַקומען אַ דערלויבעניש צו עמיגרירן, איז פרוי שאַכאָווסקי'ס איידעם, לעאָניד פרייזמאַן, אָפּגעזאָגט געוואָרן פון זיין שטעלע אָלס לערער פון געשיכטע. איצט פאַרדינט ער ווייניק און די משפּחה לעבט פון דער פענסיע וואָס פרוי שאַכאָווסקי באַקומט אין דער הויך פון 90 רובל אַ חודש (אַן ערך 124 דאָלאָר). דער איידעם פאַרדינט וויניק פון פאַרשידענע אַרבעטן וואָס ער טוט אויף אַ צופעליקן אופן.

אין אַ שמועס מיט דעם קאָרעספּאָנדענט פון דער „ניו יאָרק טאַימס", ווערט אַרויסגעבראַכט אין דער באַשרייבונג, האָט פרוי שאַכאָווסקי ניט געהאַט קיין שום פאַרבינדונג מיט איר שוועסטער וואָס וואוינט איצט אין ישראל, פון זינט די נאַציס האָבן זיי בייַדע געפירט קיין מאַידאַנעק אין אויגוסט 1943 נאָך דער ליקווידאַציע פון דער געטאָ אין ביאַליסטאָק. די מוטער מיט זייערע צוויי בריידער און אַ שוועסטער, זיינען אומגעבראַכט געוואָרן אין די נאַציש טויט־לאָגערן. דער פאָטער, וועלכער האָט פאַר דער מלחמה געהאַט אין ביאַליסטאָק אַ פאַרבערייַ, איז געשטאָרבן ווען די איצטיקע פרוי שאַכאָווסקי איז נאָך געווען אַ קליין קינד.

ווען די נאַציס זיינען אַריין קיין ביאַליסטאָק, אין זומער 1941, דערציילט די פרוי, האָט זי גראָד געהאַט פאַרענדיקט גימנאַזיע אַלס יונג מיידל. שפּעטער איז זי געווען, צוזאַמען מיט איר משפּחה, אין דער געטאָ. אין אויגוסט 1943 ווען עס איז ליקווידירט געוואָרן די געטאָ און די ביאַליסטאָקער אידן זיינען אַרויסגעפירט געוואָרן פון די נאַציס אויף פאַרניכטונג, איז צווישן זיי אויך געווען די דער־מאָנטע משפּחה. אין פאַרלויף פון צוויי יאָר האָט פרוי שאַכאָווסקי דורכגעמאַכט שווערע ליידן ביי די נאַציס. די פרוי דערציילט, אַז אין דעם טראַנספּאָרט אין וועלכן זי איז געפירט געוואָרן קיין מאַידאַנעק, האָט זי פרובירט באַגיין זעלבסטמאָרד אין וואָגאָן דורך איבערשניידן זיך די אָדערן פון דער האַנט. אָזוי האָבן אויך געטאָן אַנדערע געפירטע אידישע פרויען אין דעם טויט־לאָגער. זי איז אָבער געבליבן לעבן. זי איז געווען איינע — דערציילט איצט די פרוי — פון בלויז 150 פרויען און 700 מענער, וועלכע זיינען געבליבן לעבן פון 200 טויזנט העפטלינגע אין דעם שרעקלעכן פאַרניכטונגס־לאָגער.

אין אַפּריל 1945, גיט איבער פרוי שאַכאָווסקי, ווען זי איז באַפרייט געוואָרן צוזאַמען מיט אַנדערע, דורך די ענגלענדער אין לאָגער בערגן־בעלזן, איז זי ניט צוריקגעפאָרן קיין ביאַליסטאָק, וואָס איז נאָך דאָמאָלט געווען אַ טייל פון סאָוועט־רוסלאַנד. צוריק־פאָרן קיין פוילן, ווידער, האָט זי ניט געהאַט קיין מעגלעכקייט ווייל זי איז פאַררעכנט געוואָרן אַלס סאָוועטישע בירגערין. נאָך דער באַפרייאונג איז זי געווען קראַנק און די ענגלענדער האָבן איר געהיילט אין זייערס אַ שפּיטאָל. זי האָט געוואָלט פאַרבלייבן אין ענגלאַנד, אָבער די ענגלענדער האָבן איר באַטראַכט אַלס סאָוועטישע בירגערין און איר איבערגעגעבן צו די סאָוועטן.

דער וועג פון דער דאָזיקער פרוי האָט דאָן געפירט קיין יאַלטע, וואָס איז אין דעם ווייטן סאָוועטישן קרים. דאָרט האָט זי געוואוינט מיט איר רוסישן מאַן, גריגאָרי שאַכאָווסקי. אין יאָר 1966 איז ביי דעם פאָרל געבוירן געוואָרן אַ טעכטערל און אין 1968 איז דער מאַן געשטאָרבן. פרוי שאַכאָווסקי איז ווייטער פאַרבליבן מיט דערציען איר טעכטערל. ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק, ווען די פרוי איז געוואָרן פענסיאָנירט, איז זי געקומען קיין מאָסקווע וואו זי האָט איינגעאָרדנט איר נייַע היים, צוזאַמען מיט איר טאָכטער, מאַן און זייער אינגעלע.

ווי דער קאָרעספּאָנדענט פון דער באַשרייבונג דערציילט, רעדט די פרוי שאַכאָווסקי אויך פראַנצויזיש, וואָס זי האָט געלערנט אַמאָל אין דער ביאַליסטאָקער גימנאַזיע. אין דעם שמועס, האָט די פרוי אויך אַרויסגעבראַכט איר צוגעבונדנקייט צו איר שטאָם און צום אידישן פאָלק. „איך בין אַ אידישע — האָט די פרוי געזאָגט צום סוף — איך בין ניט אַ רוסישע אָדער אַ פּויליש. איך בין אַ אידישע און מיין גאַנץ לעבן בין איך געווען אַנגעוויזן אויף אַנדערע קולטורן. אָבער נאָך דעם אַלעם וואָס איך האָב געזען, איז ווי אָזוי קען איך זיך פילן ווי אַנדערע, ווי אָזוי קען איך פאַרגעסן ווער איך בין? ישראל איז מיין היים, עס איז מיין ריכטיקע היים!".

חשובע געסט באַזוכן ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק

דוד קראַמער און גרישאַ בעלאָך פון בראַזיל און ראַלף בעל פון שיקאַגאָ

אין משך פון דער לעצטער צייט, אַזוי ווי דאָס איז שטענדיק, האָבן מיר געהאַט אַ צאָל פאַרשידענע געסט, ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט, אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער. און ווי געווינלעך זיינען אַלע אַוועק צופרידענע פון דעם וואָס זיי האָבן געזען אין דער אינסטיטוציע, מען דריקט אויס לויב און דאַנקבאַר־קייט צו דער פירערשאַפט און טוער פון דעם צענטער פאַר אויפ־האַלטן און אַנפירן די היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, וואָס איז אין גייסט פון אמתער אידישער פאָלקסטימלעכקייט און אין גייסט פון דער אַמאָליקער אידישער ביאַליסטאָק. עס ווערט געטאָן אַלץ, כדי צו פאַרזאָרגן די עלטערע איינוואוינער אין דער היים מיט אַלעם בעסטן, אַז זיי זאָלן זיין אַרומגענומען אין באַגלייט מיט געהעריקער זאָרגפעליקייט.

לעצטנס האָבן מיר געהאַט דריי באַזונדערע חשובע געסט אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, וועלכע זיינען געווען דאָ אין דער זעלבער צייט און מיט וועמען מיר האָבן פאַרבראַכט אויף אַ פיינעם היימישן אופן. דאָס זיינען געווען דוד קראַמער, פון ריאָ דע זשאַנעירא, בראַזיל וואָס איז געווען אויף אַ באַזוך אין ניו יאָרק; גרישא בעלאָך, אויך פון ריאָ דע זשאַנעירא; און ראַלף בעל, פון שיקאַגאָ. אַלע דריי זיינען זיי טייערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, וועלכע זיינען אויך איבערגעגעבן צו אונזער אינסטיטוציע. דער באַזוך פון ראַלף בעל און גרישא בעלאָך צוזאַמען אין דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער, איז געווען ווי אַ „רעיוניאָן", ווייל זיי האָבן זיך ניט געהאַט געזען פיל יאָרן.

פון רעכטס צו לינקס: דוד קראַמער, גרישאַ בעלאָך, איסאַק ריבאַלאָווסקי און ראַלף בעל.

ווען איסאַק ריבאַלאָווסקי, געווראַל־סעקרעטאַר פון דעם צענטער, איז מיט עטלעכע יאָרן צוריק געווען, מיט זיין פרוי מאַלי, אויף אַ באַזוך אין בראַזיל, האָט ער זיך דאָרט באַגעגענט מיט גרישאַ בעלאָך וואָס האָט דאָן אַרויסגעווייזן גרויס פריינטשאַפט צו די געסט פון ניו יאָרק. מען האָט דאַמאָלט זיך צונויפגערעדט, אַז אין אַ געוויסן טאָג וועט מען זיך באַגעגענען אין ניו יאָרק. און דאָס טאָקע איז פאַרווירקלעכט געוואָרן איצט, ווען פריינט גרישאַ בעלאָך איז געקומען אויף אַ באַזוך קיין ניו יאָרק און ער איז געווען אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, וואו ער האָט זיך באַגעגענט אויך מיט די צוויי אַנדערע לאַנדסלייט.

ראַלף בעל, פון שיקאָגאָ, האָט דורכגעמאַכט די ביאַלי־סטאָקער געטאָ און שפּעטער ליידן און פּיין ביי די נאַצים. ער איז איצט אַ פראַמינענטער ביזנעסמאַן אין שיקאָגאָ, וואו ער איז אויך אַקטיוו און באַליבט אין דאָרטיקן אידישן געזעלשאַפּטלעכן לעבן. ער איז אויך געווען פרעזידענט פון דער ציוניסטישער אַרגאַני־זאַציע. איסאַק ריבאַלאָווסקי איז זייער באַפריינדעט מיט ראַלף בעל (וועמענס פאַמיליע נאָמן איז פריער געווען בעלאָך), ווייל ביידע האָבן אַמאָל געוואוינט אויף שוויענטאָגאָ ראַכאַ אין ביאַליסטאָק, אויך די ביידע משפּחות זיינען געווען נאָענט. מר. בעל איז אַלע יאָרן פאַרבונדן מיט ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, ער איז אויך אַ גוטער ביישטייער פאַר דער אינסטיטוציע.

דוד קראַמער, פון ריאָ דע זשאַנעירא, מיט זיין פרוי פייגל (פון דערהיים גלאָזמאַן אין ביאַליסטאָק) איז געווען צוזאַמען מיט איסאַק ריבאַלאָווסקי אין סאָוועט־רוסלאַנד, אין צייט פון דער מלחמה. מר. ריבאַלאָווסקי איז אויך געווען, צוזאַמען מיט זיין פרוי מאַלי, אַ גאַסט ביי דוד און פייגל קראַמער אין בראַזיל, אויף דער רייזע מיט עטלעכע יאָרן צוריק. מען האָט דאָן אויסגעדריקט האָפענונג צו באַגעגענען זיך אין ניו יאָרק. איסאַק און מאַלי ריבאַלאָווסקי האָבן דאָן אויך באַזוכט אַרגענטינע און אומעטום באַגעגענט ביאַלי־סטאָקער לאַנדסלייט מיט וועמען מען האָט פאַרבראַכט אויף אַ גוטן אופן. דאָס איז איצט געווען דעם ערשטן מאָל וואָס דוד קראַמער האָט באַזוכט ניו יאָרק. ער איז אין בראַזיל אַן אַנגעזעענער ביזנעס־מאַן.

ביי דער זייער וואַרעמער באַגעגענעניש מיט די דריי חשובע געסט אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, זיינען אויך אויסער איסאַק ריבאַלאָווסקי, אַנוועזנד געווען: סאָל קרים, טשערמאַן פון באָארד אָו דירעקטאָרס; דינה מעדוועדעוו, קאַסירערין פון דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער; מרס. מאַלי ריבאַלאָווסקי, וועלכע קען זיך זייער גוט מיט די דריי געסט; יהושע שעכטער, אַדמיניסטראַטאָר פון דער ביאַליסטאָקער היים, שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. ביי דער באַגעגעניש האָט אויך געזאָלט זיין אַנוועזנד סעם סאָלאָזש, פרעזי־דענט פון דער אינסטיטוציע, ער האָט לייידער ניט געקענט קומען צוליב דעם ווייל ער איז געווען פאַרנומען גראָד אין דער צייט.

ביי דער באַגעגעניש מיט די דריי חשובע געסט, האָט מען געשמועסט און אויפגעלעבט די אַמאָליקע אידישע ביאַליסטאָק. יעדער האָט, פאַרשטייט זיך, געהאַט וואָס צו דערציילן און אויפצו־לעבן פון די אַמאָליקע יאָרן. מען האָט אויך מיט טרויער דערמאָנט די טראַגישע יאָרן ביי היטלער'ן. מען האָט וויידראַמאָל מיט ווייטיק אין די הערצער דערמאָנט די נאַענטע און טייערע ווי אויך די ביאַליסטאָקער אידן בכלל, וועלכע זיינען אויסגע'הרג'עט געוואָרן פון די נאַצישע רוצחים. אין דעם שמועס איז אויך אַרויסגעבראַכט געוואָרן וועגן דער וויכטיקייט פון דער פאַר־בינדונג פון ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין דער איצטיקער צייט, וואָס העלפט אַזוי אַרום אויפהאַלטן דעם גרויסן יחוס פון דער אַמאָליקע אידישער ביאַליסטאָק.

איסאַק ריבאַלאָווסקי האָט פאַר די געסט אַרויסגעבראַכט וויכטיקע פאַקטן וועגן די פאַרצווייגטע אקטיוויטעטן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, וואָס איז אַ וויכטיקע צענט־ראַלע קערפערשאַפט פאַר ביאַליסטאָקער אומעטום. ריבאַלאָווסקי האָט אויך געגעבן אַן אפּשאַצונג פון די דריי חשובע געסט, וועלכע זיינען אַ וויכטיקער טייל פון דער גרויסער ביאַליסטאָקער משפּחה אומעטום אין דער צעשפּרייטקייט אין דער וועלט, אַבער וועמען עס האָלט אויף איין ציל פון טאָן געמיינזאַמע גוטע אַרבעט פאַר ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און צוועקן, פאַר אידישע נויטן און פאַר דער אידישער מדינה וואָס ראַנגלט זיך כסדר קעגן די שונאים.

נאָך דעם וואַרעמען און אינטערסאַנטן שמועס זיינען די דריי געסט, אין באַגלייטונג פון די טוער פון דעם צענטער, געגאַנגען אויף אַ באַזוך אין די פאַרשידענע אָפּטיילונגען פון דער אינסטי־טוציע. זיי האָבן זיך באַקענט מיט אַלע פאַסיקע און מאַדערנע איינ־

אַמאָל אין ביאַליסטאָק...

ווי אַזוי איך בין געוואָרן אַ טרעגער

פון זלמן ביאַליסטאָצקי

דער מחבר פון דער באַשרייבונג וועלכער איז געשטאַרבן אין יאַנואַר 1930, איז געווען פאַרזיצער פון דעם טרעגער־פאַראיין אין ביאַליסטאָק. זלמן ביאַליסטאָצקי איז געווען אַ מיטגליד פון דעם שטאָט־קאָמיטעט פון „בונד", אַן אַקטיוויסט טויער פון דער אידישער שול־אַרגאַניזאַציע און אויף אַנדערע געביטן. ער איז געווען אַ באַוואוסטער און באַליבטער אַרבעטער־קעמפער און אידישער קולטור־טויער. דער אַרטיקל איז געווען געדרוקט אין דעם „ביאַליסטאָקער פריינד", פעברואַר 1930 — רעד.

ביי מיר אין זכרון איז פאַרבליבן אַזאַ עפּיזאָד, וואָס פלעגט זיך כמעט איבערחזרן יעדן טאָג אין מיינע קינדערישע יאָרן. איך שטיי און בעט ביי דער מאַמען אַ קאָפּיקע אויף אַ בייגל מיטצונעמען מיט זיך אין חדר.

— די קאָפּיקע, מיין קינד, וועל איך בעסער אַרײַנוואַרפן אין פושקע — פלעגט זי מיר זאָגן.

— אָבער מאַמע, כ׳וועל דאָך זײַן הונגעריק.

— ניין, מיין קינד, אין זכות פון דעם וואָס איך וועל געבן אַ קאָפּיקע פאַר דער תלמוד תורה, וועט גאָט טאָן אַ נס און דיר וועט זיך ניט וועלן עסן.

אַזוי פלעג איך אָוועקגיין אין חדר גאָנץ אָפּט אָן אַ קאָפּיקע. ווען עס פלעגט פאַרבייגיין אַ פאַר שעה און מיך פלעגט אַנהויבן צו הונגערן, פלעג איך זיך טראָכטן וואו איז ער שוין דער גאָט? וועט ער שוין טאָן זײַן נס, אַז איך זאָל ניט וועלן עסן? אָבער אַנשטאָט דעם פלעג איך גאָנץ אָפּט באַקומען קאָפּ־ווייטאָק פון הונגער. און אַז איך פלעג זיך אַמאָל קלאָגן פאַרן רבין, אַז דער קאָפּ טוט מיר וויי, פלעג איך באַקומען אַ בייזע תשובה:

— דו שייגעץ איינער, דו ווילסט זיך ניט לערנען, ווילסט ניט גיין אין חדר!

בכלל איז דער רבי מיינער געווען אַ איד אַ גזלן. פאַר יעדער קליניגקייט פלעגט ער אָפּבריען אונזערע פלייצעס מיט אַ לעדער־נעם קאַנטשיק. פאַרקלאָגן זיך אויף אים איז ניט געווען פאַר וועמען. איך האָב מורא געהאַט צו דערציילן אין דערהיים, וואָס עס פלעגט זיך אָנזאַמלען אויף מיין אויסגעהונגערטן, פאַרביטערטן הערצל. עס פלעגט זיך טרעפן, אַז איך פלעג קומען אין שטוב מיט אַ בייל אויפן פּנים, אַדער מיט אַן אונטערגעהאַקטן אויג פון רבי׳נס קלאָפּ. פלעגט דאָמאָלסט מיין טאָטע מיר זאָגן: „גוט אַזוי, מן הסתם ווילסטו זיך ניט לערנען". אַז איך פלעג אָמאָל אויסרעדן זיך פאַר דער מאַמען, אַז איך האָב באַקומען קלאָפּ, ווייל איך בין הונגעריק געווען און איך האָב ניט געקענט לערנען פון קאָפּ־ווייטאָג, פלעגט זי מיר דערויף ענטפערן:

— מיין קינד, וואָס זאָל איך טאָן? איך וואָלט דיר אַלץ אָוועק־געגעבן, נאָר דו ווייסט דאָך, איך האָב ניט און דער טאָטע פאַר־דינט ניט.

איינמאָל אין אַזאַ רעדעוודיגער שעה טו איך אַ פרעג דער מאַמען:

— פאַרוואָס האָסטו אַ קאָפּיקע אויף אַרײַנצוואַרפן אין פושקע, וואָס הענגט איבער דער טיר און פאַר מיר האָסטו ניט?

מער האָב איך שוין ניט געדאַרפט. מיין טאָטע האָט אויף מיר אַ קוק געטאָן מיט אַזעלכע אויגן, אַז די לעצטע ווערטער זענען מיר פאַרבליבן שטעקן אין האַלז. איך בין פאַרציטערט געוואָרן פון שרעק. ווען ניט מיין מאַמע, וואָס פלעגט זיך שטענדיק פאַר מיר איינשטעלן ביים טאָטן, וואָלט איך פון אים גאָר שלעכט אָפּגע־שניטן. זי פלעגט טאָקע פון אים אָפּט כאָפּן דעם פסק, פאַרוואָס „זי פירט מיך איבער". דערפאַר פלעגט אומגעשטערט אין מיר זיך נוקם זיין דער רבי. ער האָט באַקומען פון מיין טאָטן אַ בקשה, ער זאָל מיך אויסלערנען דרך ארץ האָבן פאַר טאָטע־מאַמע און עלטערע אידן. פלעגט ער מיר דעם דרך ארץ איינקנעלן גאָר געשמאַק...

אין חדר פלעג איך פאַרברענגען פון 9 אַזייגער פרי ביז 7 אַזייגער אָוונט. מיטאָג אַהיים פלעג איך ניט גיין, ווייל די שטוב פלעגט ביי אונז ווערן פאַרשלאָסן אויף אַ גאַנצן טאָג. דער רבי פלעגט מיר אָבער שטראָפן און האַלטן נאָך אַן איבעריקע צווויי שעה אין חדר. איר קענט זיך פאָרשטעלן, וואָס עס האָט זיך געטאָן אין מיין האָרץ, ווען דער רבי פלעגט ביי מיר אָוועקרויבן דעם זומערדיקן פאַרנאַכט, נאָכן אָפּזיצן אַ גאַנצן טאָג אַ הונגעריקער אין חדר.

די גאַס איז געוואָרן מיין אידעאַל, מיין אינציקער פאַרגעניגן. מיר פלעגט שטאַרק ציען צו דער פרייער לופט, צו די קינדער, וואָס שפּילן זיך דאָרט. אויף דער גאַס פלעג איך פאַרגעסן דעם הונגער, די פרעמדקייט פון שטוב. מיינע אָלע קינדערישע צרות. די גאַס האָט מיר געצויגן צו זיך מיט אַ מאָרא׳דיקער קראָפט, נישט בייצוקומען.

מיר איז נמאס געוואָרן דער חדר, עס האָט מיר געטריבן די פרעמדקייט פון שטוב. די גאַס איז געוואָרן מיין איינציקער באַגער, מיין צווייטע היים. נישט געפינענדיק קיין אינטערעס אין די פוסטע ריכטונגען וואָס איז לטובת די עלטערע איינוואוינער, און זיי האָבן אויך געהאַט שמועסן מיט אַ צאָל איינוואוינער. די דריי געסט זיינען געווען זייער באַאיינדרוקט פון דעם אָלעם וואָס זיי האָבן געזען אין דער פיינער אינסטיטוציע, אין דעם גוט באַקאַנטן און פאָפולערן ביאַליסטאָקער צענטער, וואָס איז אויף דער אָלטער אידישער איסט סאַיד אין ניו יאָרק. כאָטש אין יענער געגענט זיינען פאַרגעקומען גרויסע ענדערונגען, איז אָבער דער גרויסער שיינער ביאַליסטאָקער צענטער פאַרבליבן און איז ווייטער אַ צענטער אַנגעפילט מיט פאָלקסמיטלעכער אידישקייט, וואָס ציט אַ גרויסן יחוס פון דעם אָמאָליקן שפּרודלדיקן אידישן פאָלקס לעבן אויף דער אָלטער איסט סאַיד.

די דריי חשובע געסט, דוד קראָמער, גרישאַ בעלאָך און ראָלף בעל, האָבן אויסגעדריקט גרויס צופריידנהייט פון זייער באַזוך אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער. זיי האָבן אויסגעדרוקט אַנערקענונג און דאַנקבאַרקייט צו די פירער און טוער אָרום דעם צענטער און די היים פאַר עלטערע מענטשן, פאַר דער גוטער און זייער נוצ־לעכער אַרבעט וואָס ווערט דאָ געטאָן. דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק — האָבן די געסט געזאָגט — איז אַ גרויסער כבוד פאַר ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אומעטום. די דאָזיקע אינסטי־טוציע, אין וועלכער עס איז אַריינגעטאָן פיל האַרץ און גוטסקייט, איז ווערט פון אָלעמען באַגריסט און געשטיצט צו ווערן, ווייל דורך דעם ווערט אויך אויף דעם שענסטן אופן וויטער געצויגן און אָפּגעהיטן דער דערהויבענער יחוס פון דער אַמאָליקער וואונדער־לעכער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס איז אויף אַ מורא׳דיקן אופן אומגעבראַכט געוואָרן פון די נאָצישע רוצחים.

ביים געזעגענען זיך צום סוף אויף אַ האַרציקן אופן, האָבן די חשובע געסט אויך איבערגעלאָזט פיינע ביישטייערונגען פאַר דעם צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר די עלטערע איינוואוינער.

גאַסן, פלעג איך זיך אַוועקלאָזן אַביסל ווייטער, אין מאַרק אַריין, נעבן די פורן, נעבן די פערד, נעבן די פרוכט־טישלאַך. אַזוי אַרום בין איך באַקאַנט געוואָרן מיט אַלע פורמאַנעס און גאַסן־יונגען. שפּעטער פֿאַרלאָז איך אינגאַנצן דעם חדר, איך גיי אַוועק פון שטוב, גיי איבער אויף גאַטס־באַראַט און פורמאַנעס גענאַד.

גראַד אין גאַס פלעג איך נישט פילן דעם הונגער און עלנט, וואָס האָבן פֿאַרפולט מיין יוגנט, ווייל איך בין קיינמאָל נישט אַרום־געגאַנגען ליידיק צווישן די גאַסן־מענטשן. דאָ דאַרף מען העלפן אַ פורמאַן אַנפּאַיען די פערד, היטן די פור, ווען דער פורמאַן גייט אין שטוב אַריין, פֿאַרן מיטן פורמאַן צו דער באַן. דערפֿאַר פלעג איך באַקומען אַמאָל אַ פּאָר קאָפּיקעס, אַמאָל אַ קנייפּ אין בעקל, אַדער אַ קלאָפּ אין פּלייצע.

עס פלעגט טרעפֿן, אַז מען פלעגט דאַרפן העלפן אַ מאַרק־אידענע ביים טיש מיט פרוכטן, קאָסטנס, א.ד.ג. אַזוי האָט מיך די גאַס אינגאַנצן פֿאַר זיך געוואונען, געשפּייזט און געהאָדוועט. איך בין געוואָרן אַ שמעלקע מיט אַלע פורמאַנעס. אייניקע פון זיי פלעגן מיר לאָזן שלאָפן ביי זיך אין שטאָל אויף שעמקענדיקן היי.

שפּעטער אַביסל בין איך „דערהויבן" געוואָרן. אַ באַקאַנטער פורמאַן האָט מיך צוגענומען צו זיך „מיטן עסן און שלאָפן". איך פלעג שוין אויסערן עסן אַמאָל באַקומען אויך מזומנים. אַבער אויך דערביי פֿאַרבלייבן האָב איך ניט געוואָלט. איך בין געוואָרן עלטער, איך האָב דערפילט, אַז איך קאָן זיך פֿאַרלאָזן אויף מיינע פּלייצעס און איך בין געוואָרן אַ זעלבסטשטענדיקער מענטש פֿאַר זיך, אַ פּלייצע־טרעגער. אַרבעט האָט מיר דעמאָלט ניט געפעלט. אָפּגע־טראָגן אַ פּעקל פלעג איך גלייך באַקומען געלט. איך בין געוואָרן באַלעבאָס איבער זיך, איבער מיין לעבן.

וועו איך בין עלטער געוואָרן און זיך באַקענט מיט אַרבעטער פון אַנדערע פאַכן, מיט די, וועלכע האָבן זיך שוין באַטייליקט אין דער אַרבעטער באַוועגונג, פלעגט מיר זייער פֿאַרדריסן זייער באַציאונג צו אונז טרעגער אַרבעטער. מען האָט דאָרט געקוקט אויף אונז פון אויבן אַראָפּ. מיר זיינען „לומפּן פּראָלעטאַריער" האָט מען אונז געזאָגט. מיר שאָפן גאָר ניט פֿאַר דער געזעלשאַפט. איך האָב דאָס געהאַלטן פֿאַר ניט ריכטיק. איך האָב געטענה'ט, אַז מיר זיינען שוין מער ניט קיין „באַנטשע שווייגס", וואָס ווייסן אָפּילו ניט פון זייער עלנדער לאָגע. מיר וועלן עקספּלואַטירט פיל שוערער פון די אַרבעטער און מיר מוזן זיך וועלן קעגן אונזער פערדישער לאָגע. איך האָב פֿאַרלאָזט מען זאָל אויך אַנהויבן צו אַרגאַניזירן די טרעגער און זיי אַריינציען אין דער אַרבעטער־משפּחה.

די ערשטע וועלכע האָבן מיר געהאָלפן צו אַרגאַניזירן די טרעגער זיינען געווען די בונדיסטן מאָטל וויטעבסקער, קאָטע־יאָמי און גאַרדין צאָלקע. די חברים רוזאוועק, פּרץ און זלמן זיינען געווען די ערשטע, וועלכע האָבן געוועקט די טרעגער־אַרבעטער צו אַרגאַניזאַציע און קאַמף.

אין יאָר 1906, וועו אין ביאַליסטאָק האָט געאָרבעט ח' „לאָסאָל" (וולאָדעק פון ניו יאָרק) האָבן מיר פון אים פֿאַרלאָזט, אַז עס זאָל אויך געשאַפן ווערן אַ פּראָפּ. פֿאַראיין פון טרעגער.

אַבער צוויישן די ביאַליסטאָקער טרעגער האָבן זיך דאָמאָלסט געפונען פֿאָלשע ברידער, זיי האָבן מיך אַרויסגעגבן די זשאַנ־דאַרמען אָלס „בונטאָווטשיק". איך בין פֿאַר דעם חטא טאָקע פֿאַר־שיקט געוואָרן קיין סיביר. וועו מען האָט פון ביאַליסטאָק אַראָפּגע־נומען דעם אויסנאָם־צושטאַנד בין איך צוריקגעקומען אין דער אַלטער היים און ווידער זיך גענומען פֿאַר דער אַרבעט צווישן די טרעגער. מיין ציל איז געווען אַריינציען די טרעגער אין דער גרויסע סאָציאַליסטישער אַרבעטער משפּחה.

איך פיל זיך איצט גליקלעך, וועו איך זע, אַז העכער 3000 טרעגער אַרבעטער זיינען שוין פֿאַראייניקט אין איין צענטראַלן לאַנדס־פֿאַראיין. נאָך אַביסל אַנשטרענגונג און די אַרגאַניזירטע טרעגער־אַרבעטער וועלן שוין ניט האָבן מיט וואָס זיך צו שעמען קעגן די עלטערע קוואַליפּיצירטע אַרבעטער זייערע חברים אין נויט און קאַמף.

צוויי שוועסטער

(מערקע שבח (A 15755

פון **מרים יהב**, (באר־שבע)

צוויי טעכטער ביי טאַטע מאַמע געווען,
צוויי, איידער דער גרויסער חורבן איז געשען.
צוויי ציטערדיקע קינדער, צוויי אויגן אין קאָפּ,
צוויי — מ'קען פון זינען אַראָפּ.

פון צוויי בין איך דורך ניסים געבליבן,
וויט פון מיין היים דורך מערדער פֿאַרטריבן.
דערשאָסן מיין טאַטן, דער מאַמען פֿאַרשלעפּט,
וואו ביסטו סאָניאַלע? צו וואָס איך האָב זיך דערלעבט.

וואָס האבן די מערדער געשטערט אייער לעבן,
ס'איז ניטא אַזא שטראָף, מ'טאָר קיינמאָל פֿאַרגעבן.
אַזוי־פיל משפּחות, אַלטע און קינדער,
געפּירט צו דער שחיטה ווי שפּסן ווי רינדער.

אַן אַ פֿאַרוואָס, אַן אַ פֿאַרוועו,
מ'קען ביז היינט ניט פֿאַרשטיין וואָס ס'איז געשען.
וויפל מיליאָנען וואָלט אונזער פֿאָלק היינט געציילט,
די וואונד איז טיף, זי האָט זיך נישט פֿאַרהיילט.

צוויי שוועסטער זענען מיר געווען,
צוויי איידער דער חורבן איז געשען.
פון צוויי בין איך, איינע געבליבן,
מיט בלוט אין האַרצן ביי מיר פֿאַרשריבן.

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק שיקט הילף צו פֿאַרבליבענע אידן אין ביאַליסטאָק און צו נויטבאַדערפטיקע לאַנדסלייט אין ישראל

ווי יעדעס יאָר פֿאַר פּסח, וועו מיר פֿראָווען דעם פייערלעכן יום־טוב, געדענקען מיר אויך די גרופּע פֿאַרבליבענע אידן אין אונזער געווועזענער היים־שטאָט ביאַליסטאָק. די מערסטע פון די דאָזיקע, בלויז אַרום צען פערזאָן, זיינען עלטערע און קראַנקע מענטשן, וועלכע נויטיקן זיך אין הילף.

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק האָט פֿאַר פּסח אַרויסגעשיקט געהעריקע הילף, אין פֿאָרם פון געלט דורך דער פּ.ק.א., צו די פֿאַרבליבענע אידן אין ביאַליסטאָק. ענלעכע הילף איז אויך געשיקט געוואָרן פֿאַר דעם פֿאַרגאַנגענעם ראש־השנה, אַזוי ווי מיר טוען דאָס יעדעס יאָר.

אין דער זעלבער צייט האָט דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק אויך געשיקט געהעריקע הילף צו נויטבאַדערפטיקער לאַנדסלייט, וועלכע וואוינען אין מדינת ישראל. אַזאַ הילף איז געשיקט געוואָרן פֿאַר דעם פֿאַרגאַנגענעם ראש־השנה וויי אויך פֿאַר דעם איצטיקן יום־טוב פּסח.

דער צענטער האָט באַקומען בריוו מיט לויב און דאַנק פון די לאַנדסלייט צו וועמען אַזאַ הילף איז געשיקט געוואָרן. אונזערע לאַנדסלייט, סאַי פון ישראל, סאַי די וויניק פֿאַרבליבענע אין ביאַליסטאָק, שיקן איבער זייערע בעסטע וואונטשן פֿאַר דער ברידערלעכער הילפס־גרייטקייט וואָס עס ווייזן אַרויס די ביאַלי־סטאָקער אידן אין ניו יאָרק און אין אַמעריקע בכלל, צו זייערע לאַנדסלייט מעבר לים.

עס דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק העלפט די פֿאַרבליבענע אידן אין ביאַליסטאָק פון דעם ספּעציעלן פאָנד פֿאַר דעם צוועק, וואָס עס האָט עטאַבליירט אונזער חשוב'ער לאַנדסמאַן דזשערי מינק, וועלכער וואוינט איצט אין מדינת ישראל. פריינט מינק, וועלכער איז אַ גוטער פריינט און וואַרעמער שטיצער פון אונזער צענטער, גיט אין פֿאַרלויף פון יאָר אויך געהעריקע ביישטייערונגען וואָס דערמעגלעכט צו שטיצן די פֿאַרבליבענע אידן אין ביאַליסטאָק.

איינדרוקספולער מיטינג פון דער באָארד אָוו דירעקטאָרס

דאָנערשטיק אָוונט, דעם 14טן אָקטאָבער 1982, איז אין דעם גרויסן אוידיטאָריום פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער פאַרגעקומען דער ערשטער מיטינג נאָכן זומער־איבעררייס פון דער באָארד אָוו דירעקטאָרס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאָל. דער אָוונט, וואָס איז געפירט געוואָרן פון סאָל קרים, פאַרזיצער פון דער באָארד אָוו דירעקטאָרס, האָט געהאָט אַן אינטערעסאַנטן און איינדרוקספולן פאַרלויף.

סאָל קרים האָט באַגריסט אַלע אַנוועזנדע און דערביי אויך אַלעמען געוואונטשן פיל גוטס, געזונט און גליק, צום נייעם אידישן יאָר. נאָכדעם זיינען געהערט געוואָרן וויכטיקע באַריכטן, באַגריסונגען און עס זיינען אויך פאַרגעבראַכט געוואָרן פּלענער פאַר וויטערדיקע טעטיקייטן.

סעם סאַלאַזש, פּרעזידענט פון דער גרויסער ביאַליסטאָקער פאַלק אינסטיטוציע, האָט אויסגעדריקט אַנערקענונג און לויב צו די טויער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, פאַר זייער איבער־געגעבנקייט און טריישאַפט. וועג ער איז צוריקגעקומען פון ישראל אין יוני חודש 1982 — האָט מר. סאַלאַזש דערמאָנט — האָט ער אריסגעלאָזט אַ רוף, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער זאָל דורכ־פירן אַ דרינגענדן קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל, וואָס איז דאָן געווען פאַרוויקלט אין דער מלחמה אין לבנון. עס איז אַ שטאַלץ פאַר אַלעמען צו וויסן, האָט סעם סאַלאַזש אויסגעפירט, אַז דער געשטעלטער ציל פון שאָפן הונדערט טויזנט דאָלאָר פאַר דעם צוועק איז כמעט שוין דערגרייכט געוואָרן.

מיט אַ וואַרמער באַגריסונג צום עולם איז אַרויסגעטראָטן משה'ל קרעמער, אייגער פון די וויכטיקער טויער ביי דער גראָדנער שארית הפליטה, וויצע־פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און דער פאַרזיצער פון דעם ספּעציעלן־קאָמיטעט. מר. קרעמער האָט אָנגעוויזן אויף דער איבערגעגעבנקייט פאַר אידישע נויטן און פאַר מדינת ישראל, וואָס עס האָבן די פירער, טויער און מיטגלידער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער. ער האָט אַרויס־געבראַכט אינטערעסאַנטע פאַקטן וועגן דעם ווי אַזוי דער קאַמפּיין פאַר הונדערט טויזנט דאָלאָר פאַר מדינת ישראל איז געפירט געוואָרן, און ווי אַזוי עס זיינען דערגרייכט געוואָרן די גוטע רעזולטאַטן.

נאָכדעם איז מיט אַ וויכטיקן באַריכט אַרויסגעטראָטן איסאַק ריבאַלאָווסקי, גענעראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. מר. ריבא־לאָווסקי האָט דערביי געלויבט און גענאָנקט די טויער פון דער אינסטיטוציע פאַר זייער טריישאַפט און שטענדיקער גרייטקייט ביים העלפן דורכפירן די פאַרשידענע אַקטיוויטעטן. איסאַק ריבא־לאָווסקי האָט אויך איבערגעגעבן אַ באַריכט וועגן דעם גרויסן קאַנצערט אין לינקאָלן צענטער, וואָס דער ביאַליסטאָקער צענטער האָט דורכגעפירט זונטיק, דעם 12טן סעפּטעמבער. אויסער דעם מאַראַלישן דערפאָלג, האָט די אונטערנעמונג אויך געבראַכט אַ פינאַנציעלן איינקונפט.

איסאַק ריבאַלאָווסקי האָט אויך באַריכטעט וועגן דעם גרויסן דערפאָלג פון דעם נייַ־דערשינענעם מאַנומענטאָלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. פון אומעטום — האָט ער איבערגעגעבן — כמעט פון אַלע טיילן פון דער פרייַער וועלט, קומען אַן בריוו מיט לויב פון לאַנדסלייט און פריינט פאַר דעם גרויסן יזכור־בוך. ער האָט אויך פאַרגעשטעלט פאַרן עולם דעם אַנווענדן רעדאַקטאָר פון דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, דעם באַקאַנטן שרייבער י. שמולעוויטש, וועלכער איז געווען ביי דעם מיטינג מיט זיין פרוי.

פון רעכטס, זיצנדיק: פרוי פּיאַרון, ריווע וואָלקאָוויסקי, עווא גרינהאוז און שושנה שחם. עס שטייען, פון רעכטס צו לינקס: פישל וואָלקאָוויסקי, יוסף פּיאַרון און אריה שחם.

ביאַליסטאָקער געסט פון פיר לענדער ביי דעם היימישן אָוונט

ביי דעם וויכטיקן מיטינג פון דער באָארד אָוו דירעקטאָרס, וואָס איז פאַרגעקומען ביי אַ היימישן מאָלצייט, זיינען אויך אַנווענדג געווען אַ צאָל חשובע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט פון פאַרשידענע טיילן וועלט. איסאַק ריבאַלאָווסקי האָט זיי אַלעמען באַגריסט מיט וואַרעמע וועלכער און דער פאַרזאַמלטער עולם האָט זיי אויפגענומען מיט היימישקייט. ער האָט אויך געוואונטשן אַ האַרציקן מזל־טוב און גליק צו רובין בינדלער, ערן־פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, צו זיין חתונה מיט דער פריינדין שרה. דערביי איז אין זאָל אַריינגעבראַכט געוואָרן אַ ספּעציעלער פיין געבאַקענער קעיק, וואָס דער עולם האָט צום סוף געגעסן מיט געשמאַק. עס איז באַדאַנקט געוואָרן פרוי בראַניא סקורקא, די ווירטשאַפט־פאַרוואַלטערין פון ביאַליסטאָקער צענטער, פאַר צוגרייטן דעם פיינעם געשמאַקן מאָלצייט. אַלס אויסדרוק פון צופרידנקייט, האָט מר. בינדלער געגעבן אַ פיינע ביישטייערונג פאַרן צענטער.

צווישן די אַנווועזנדע געסט, וועמען מר. ריבאַלאָווסקי האָט באַגריסט און דער עולם האָט זיי אויפגענומען מיט וואַרעמקייט, זיינען געווען: פרוי עווא גרינהאָוז, פון סאָוט־אָפריקע, וועמען עס איז געווואונטשן געוואָרן אַ מזל־טוב צו דער חתונה פון איר ליבן זון, פּיליפּ, אין מדינת ישראל. דאָן האָט מען באַגריסט פישל וואָלקאָ־וויסקי מיט זיין פרוי, ריווע, פון בוענאָס איירעס, אַרגענטינע. פרוי וואָלקאָוויסקי איז אַ שוועסטער פון דבורה מינץ, אייַנע פון די חשובע טראַסטיס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער. וואָלקאָוויסקי מיט זיין פרוי זיינען געקומען קיין ניו יאָרק צו דער בר־מצוה פייערונג פון דוד אָלשטיין, אַן אייניקל פון דבורה און אייב מינץ, וואָס איז פאַרגעקומען אין וואַשינגטאָן.

איסאַק ריבאַלאָווסקי האָט אויך באַגריסט די חשובע געסט פון מדינת ישראל, שושנה און אריה שחם, וועלכע זיינען געקומען אויף אַ באַזוך. דאָס פאָרל זיינען באַקאַנטע לאַיערס, אין ישראל. פרוי שושנה שחם, איז די טאָכטער פון אונזער טרייַען לאַנדסמאַן שלמה גאָרבער, איינער פון די וויכטיקע פירער פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין דער אידישער מדינה, ווי אויך אַ טרייַער טויער אין „קרית ביאַליסטאָק". צום סוף זיינען אויך באַגריסט געוואָרן דער חשובער לאַנדסמאַן יוסף פּיאַרון מיט זיין פרוי, פון מעלבורן, אויסטראַליע. דאָס פאָרל איז געווען אויף אַ באַזוך אין ניו יאָרק צו דער חתונה ביי זייער משפּחה.

די אַלע אויבנדערמאָנטע געסט האָבן אויסגעדריקט גרויס צופרידנקייט מיט די וויכטיקע דערגרייכונגען אין דעם ביאַלי־סטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. צום

גרויסער יערלעכער ביאַליסטאָקער קאָנצערט־בענעפיט אין לינקאָלן צענטער דורכגעפירט מיט דערפאָלג

ווי יעדעס מאָל, איז אויך דער לעצטער ביאַליסטאָקער יער־לעכער קאָנצערט דורכגעפירט געוואָרן מיט גרויס דערפאָלג. צו דער אימפּאָזאַנטער אונטערנעמונג וואָס איז פאַרגעקומען זונטיק בייטאָג, דעם 12טן סעפּטעמבער 1982, איז געקומען אַ ריזיקער עולם פון ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט, פון ניו יאָרק ווי אויך פון די אַרומיקע שטעטלער. דער גרויסער עלעגאַנטער אייוועריי פישער האָל פון דעם פּרעכטיקן לינקאָלן צענטער אין ניו יאָרק, האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ פּרעכטיק בילד מיט די קנאַפּע דריי טויזנט לאַנדסלייט און פריינט.

ליידער האָט די אונטערנעמונג זיך אָנגעהויבן מיט אַ פאַר־שפּעטיקונג פון אַרום צוואַנציק מינוט, צוליב ניט פאַראויס־געזעענע סיבות. דאָס איז געווען דערפאָר, ווייל געוויסע גאָסן אַרום לינקאָלן צענטער זיינען געווען אָפּגעשלאָסן, צוליב פאַר־שידענע דרויסנדיקע אונטערנעמונגען יענעם טאָג, וואָס האָט געמאַכט אוממעגלעך פאַרן עולם צוצוקומען צום צענטער אין צייט. עס איז אויך געווען דערפאָר, ווייל אַרום לינקאָלן צענטער זיינען אין יענער צייט דורכגעפירט געוואָרן אַ צאָל גרויסע עפענטלעכע רעמאָנטן. ניט געקוקט אויף דעם, האָט די גרויסע אונטערנעמונג איבערגעלאָזט אַן אומפאַרגעסלעכן איינדרוק אויף דעם צופרידענעם עולם.

די פּראָגראַם, אין וועלכן עס האָבן זיך באַטייליקט אַ צאָל באַרימטע קינסטלער, איז געווען אַ מוזיקאַלישע רעוויו אין אידיש, העברעאיש און ענגליש אונטערן נאָמען „מיט ליבשאפט צו ירושלים". דאָסמאָל איז אויך דורכגעפירט געוואָרן אַ גאַנץ־זאַמלונג ביי עולם, סאָ אין דרויסן סאָ אין האָל פון אייווערי פישער האָל, אין פאַרבינדונג מיט דעם גרויסן ספּעציעלן עמויר־דזשענסי קאָמפּעין פאַר מדינת ישראל, וואָס עס האָט לעצטנס אָנגעפירט דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק.

פאָרן אָנהויב פון דער פּראָגראַם האָבן פון דער גרויסער בינע גערעדט צום עולם סעם סאָלאָזש און איסאַק ריבאָלאָווסקי, דער פּרעזידענט און גענעראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. פריינט סאָלאָזש האָט אָפּגעלירט צו דעם עולם צו ביישטייערן זיך פאַר דעם ספּעציעלן ביאַליסטאָקער קאָמפּעין, וואָס דער עולם האָט אויפגענומען מיט וואַרעמקייט. אַ דאַנק די רירענדע ווערטער פון סעם סאָלאָזש, האָט דער עולם זיך אָפּגערופן אויף אַ וואַרעמען אופן און עס איז געזאַמלט געוואָרן אַ גרעסערע סומע פאַר דעם ספּעציעלן ישראל־קאָמפּעין. איסאַק ריבאָלאָווסקי האָט אין האַרציקע ווערטער באַגריסט די געקומענע קנאַפּע דריי טויזנט צו דער אונטערנעמונג און זיי באַדאַנקט פאַר שטיצן דעם ביאַליסטאָקער צענטער. מר. ריבאָלאָווסקי האָט ספּעציעל באַגריסט די פאַרטרעטער פון פאַרשידענע אַרגאַני־זאַציעס, וועלכע זיינען געווען אין זאָל. ער האָט אויך געלויבט די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט פאַר קומען יעדעס יאָר צו די טראַדיציאָנעלע טעאַטער אונטערנעמונגען.

דער באַגייסטערטער עולם האָט מיט גרויס וואַרעמקייט אויפגענומען די קינסטלער און זיי באַשאַנקען מיט פאַרדינטע אָפּלאָדיסמענטן. באַזונדערס גאָר אייַנדרוקספול איז געווען דער אַרויסטריט פון דעם טענאָר פון דער מעטראָפּאָליטאַן אָפּערע און חזן, מישאַ רייצין; ווי אויך די באַרימטע ישראל־זינגערין, גאולה גיל. זייער געזאַנג אין אַ פאַרשיידנאַרטיקער פּראָגראַם, האָט אַלעמען ממש באַצויבערט. מישאַ רייצין און גאולה גיל האָבן מיט זייער אַרויסטריט איבערגעלאָזט אַ זעלטענעם שטאַרקן אייַנדרוק.

אין דער גרויסער פּראָגראַם האָבן זיך אויך באַטייליקט — אויסער מישאַ רייצין און גאולה גיל — דער אַריגינעלער מייסטער פון קאָמעדי דזשעק וועקפילד, די ווינגעד וויקטאָרי זינגערס מיט זייער באַוואוסטן כאָר אונטער דער אָנפירונג פון דזשאו באַריס, און סאָל סיקאָרי מיט זיין באַוואוסטן אָרקעסטער האָט געשפּילט פאָסיקע מוזיק און אָקאָמפּאָנירט די קינסטלער.

דער גרויסער עולם איז אַוועק פון דער אימפּאָזאַנטער אונטערנעמונג מיט צופרידנהייט, מען האָט זיך קעגנזייטיק געוואונטשן צו דעם נייעם אידישן יאָר, אַז קומענדן יאָר זאָלן זיך ווידער אָלע טרעפן ביי דעם יערלעכן טעאַטער קאָנצערט וואָס עס פירט דורך מיט גרויס דערפאָלג דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק.

סוף האָט אויך יעדער פון די געסט איבערגעלאָזט פיינע ביישטיי־ערונגען פאַר דער אינסטיטוציע.

אַ רוף צו נייע וויכטיקע אַקטיוויטעטן פאַרן צענטער

איסאַק ריבאָלאָווסקי האָט אויך געלויבט פרוי ראָז סאָלאָזש, די פרוי פון דעם פּרעזידענט, פאַר איר טריישאפט צום צענטער און די היים פאַר עלטערע מענטשן. ער האָט איבערגעגעבן, אַז דאָס איבערבויען דעם גרויסן אוידיטאָריום מיט אַלע נייע און מאָדערנע אייניריכטונגען, איז דערגרייכט געוואָרן אַ דאַנק מרס. סאָלאָזש.

נאָכדעם האָט מר. ריבאָלאָווסקי פאַרגעשטעלט דעם נייעם ראָבאָי פונם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, ראָבאָי בצלאל שאולזאָן. דער גענעראַל־סעקרעטאַר האָט איבערגעגעבן ווי אַזוי עס איז געקומען צו דעם, אַז עס זאָל אָנגע־שטעלט ווערן ראָבאָי שאולזאָן אויף דעם זייער וויכטיקן און פאַר־אַנטוואָרטלעכן פּאָסטן אין דער אינסטיטוציע. ראָבאָי שאולזאָן, וועלכער האָט געראַטן אין ענגליש און אידיש צום פאַרזאַמלטן עולם, האָט אויסגעדריקט זיין צופרידנהייט מיט אָננעמען די נייע שטעלע. ער האָט געזאָגט, אַז דאָס איז אים נאָענט, ווייל דער ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן איז אויסער אַ נוצלעכע אינסטיטוציע, אויך אַ היימישער אידיש־פאָלקסטימלעכער פלאַץ וואָס דאַרף געלויבט ווערן פון אַלעמען.

די פאַרזאַמלטע האָבן אויך געהערט אַ באַריכט פון יהושע שעכטער, דער אַדמיניסטראַטאָר פון דער אינסטיטוציע. ער האָט אַרויסגעבראַכט פאַרשידענע איינצעלהייטן, וואָס באַווייזט ווי אַזוי די ביאַליסטאָקער היים ווערט אָנגעפירט מיט גרויס טריישאפט און פאַראַנטוואָרטלעכקייט, ביים באַזאָרגן אויף אַ גוטן אופן און מיט אַלעם נוטיקן די עלטערע איינוואוינער.

דער לעצטער רעדנער ביי דעם איינדרוקספולן מיטינג איז געווען אייב מינץ, וויצע־פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. מר. מינץ האָט אויסגעדריקט צופרידנהייט מיט די דערגרייכונגען פון דער אינסטיטוציע, וואָס האָט זיך איינגעשאָפן אַ גוטן און פאָפולערן נאָמען אין היגן אידישן לעבן. אָלע דאָרפן פון דעם זיין שטאָלץ. אייב מינץ האָט אויך אויסגעדריקט צופרידנהייט פון דעם, וואָס זיינע נאָענטע משפּחה־מענטשן, פישל וואָלקאָוויסקי מיט זיין פרוי, ריווע, זיינען געקומען צו דער בר־מצוה פון דעם אייניקל. זיי זיינען בכלל פיינע און אָנגעלייגטע געסט דאָ, האָט מר. מינץ צוגע־געבן מיט צופרידנהייט.

אייב מינץ האָט געמאָלדן, אַז צוליב דעם וואָס דער עמויר־דזשענסי קאָמפּעין ווערט אָנגעפירט מיט גוטע רעזולטאַטן, און כאָטש ער מיט זיין פרוי, דבורה, האָבן שוין צוגעטראָגן טויזנט דאָלאָר, גיט ער נאָך 500 דאָלאָר אין כבוד פון זיין שוואָגער און שוועגערין, פישל און ריווע וואָלקאָוויסקי, פון אַרגענטינע.

סאָל קרים האָט געשלאָסן דעם פייערלעכן מיטינג מיט אַ רוף צו אַלע טוער, אַז מען זאָל נאָך מער פאַרשטאַרקן און אויס־בריייטערן די אַקטיוויטעטן לטובת דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, ווי אויך פאַר די לאָנדסלייט בכלל און פאַר כלל־ישראל און מדינת־ישראל.

זכרונות פון דער אַמאָליקער ביאַליסטאָק

פון מאיר באַראַק (ברק), (וואַלעי סטרים, נ.י.)

אברהם שמואל הערשבערג — אַ מוסטער פון אַ ביאַליסטאָקער תושב

דאָס מאַל, לאָמיר אַרויסהייבן אויף די שפאָלטן פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע" נאָך אַ רינג אין דער גאַלדערנער קייט פון ביאַליסטאָקער גדולים, פון איינעם וועלכער האָט אַ חוץ זיין דערפאָלגרייך אין עולם־המסחר אויך זיך קונה שם געווען אין דער אידישער קולטור וועלט. מיר מיינען נעמלעך דאָס ליכטיקע געשטאַלט פון דעם אידיש־העברעאישן שרייבער און היסטאָריקער, דעם פאַרדינסטפולן מחבר פון „פנקס ביאַליסטאָק", ר׳ אברהם שמואל הערשבערג ז״ל.

ס׳איז באמת כדאי זיך צו באַקענען אַביסל מיט זיין לעבנס־ביאָגראַפיע, אין אייניגע כאַראַקטער־שטריכן וואָס רעפלעקטירן זיין ספּעציפישע כשרונות און טאַלאַנט.

א״ש הערשבערג איז געווען אַ פּענאַמענאַלער טיפּ, אַ מוסטער פון אַ ביאַליסטאָקער תושב. געבוירן געווארן אין קאַלנאַ לעבן ביאַליסטאָק, כ״ב טבת אינ׳ם יאָר תרי״ט (1858), ביי אַ פאָר־מעגלעכער יחסנ׳ישער משפחה. (זיין פאָטער האָט פארוואַלטעט מיט אַ גרויסער טאַבאַק־פאַבריק פון זיין אָנקל ר׳ זוסמאַן יעבץ, פאָטער פון היסטאָריקער און „מזרחי" פירער ר׳ זאב יעבץ ז״ל). אגב, איז כדאי צו באַמערקן, אַז זאב יעבץ, דער מחבר פון דעם באַרימט היסטאָריש ווערק „תולדות ישראל", האָט אויך געשטאַמט פון זעלבן שטעטל, געווען אַ יליד קאַלנאַ.

זייענדיק פינף יאָר אַלט האָבן די עלטערן אַריבערגעפירט אברהם־שמואל׳ן קיין וואַרשע. דאָרט אין דער גרויסער שטאָט, איז ער דערצויגן געווארן אין חדרים און בתי־מדרשים, אין אַ אַטמאָס־פערע פון תורה און דרך־ארץ. ער האָט גלייכצייטיק זיך געפלייסט און געלערנט אַסך שפראַכן, האָט אויך שטודירט די וועלטלעכע קולטור אין העברעאיש און געווארן באַהאַוונט אין אַנדערע איירא־פּאַאישע לשונות.

באַלד נאָך זיין היראַט איז א״ש הערשבערג אַריבער קיין ביאַליסטאָק און געווארן אַן אייגנטימער פון אַ גרויסער טעקסטיל פאַבריק (1880), וועלכע איז אַוועק ניט שלעכט. און וען ס׳איז אויסגעבראַכן אַ קריזיס אין דעם אינדוסטריעלן צווייג, און ער האָט געמוזט שליסן זיין פאַבריק, וען עס האָט זיך אויסגעשפּט דער פּרנסה־קוואַל, איז ער אַוועקגעפאָרן קיין ארץ־ישראל. ער האָט פאַרווירקלעכט זיין לעבנס־טרוים און דאָרט פאַרבראַכט אַ לענגערע צייט. ער האָט אויסגעפאָרשט אַלע היסטאָרישע הייליקע פלעצער און אַלע מערקווירדיקייטן, וואָס אַ איד מיט אַ חוש פאַר גייסטיקע ענינים קאָן אינטערעסירן.

דער פּועל־יוצא פון דער לאַנגער נסיעה אין הייליקן לאַנד איז פאַר אים געווען אַ ברכה, און געבראַכט פראַדוקטיוויזאַציע אין זיין גייסטיק־ליטעראַרישע טעטיקייט. דער רעזולטאַט פון דעמאָלטיקן באַזוך אין א״י איז געווען צוויי גאָר וויכטיקע וואָגיקע ספרים וויי: „משפט הישוב החדש באי״ (ווילנע תרס״א); און „בארץ המזרח" (ווילנע תר״ע). א״ש הערשבערג איז געווען פון די אַקטיוויסטע מיטהעלפער פון הרב ר׳ שמואל מאָהליווער ז״ל, פון ביאַליסטאָק און זיינע לייסטונגען לטובת דער נאַציאָנאַלער חיבת ציון באַווע־גונג, וועלכע האָט געשלאָגן טיפע ווארצלען אין אונזער תקופה ביי אידן איבעראַל. ער האָט אויך געדינט אַלס זיין פּריוואַט־סעקרע־טאַר ביים פאַרפאַסן די אַלערליי אויפרופן, בראָשורן און אַנדערע אויפקלערונגס־מאַטעריאַלן. (זע, ג. קריסל׳ס „לעקסיקאָן פון דער העברעאישער ליטעראַטור אין די לעצטע דורות" 1965).

ער האָט פאַרעפענטליכט אַ היבשע צאָל אַרטיקלען, עסייען און אַפּהאַנדלונגען וואָס האָבן אַ שייכות צו די אייביק־אַקטועלע פראָבלעמען וועגן ציון און ירושלים. און אויך אַ סעריע זכרונות פון זיינע אונטערעסאַנטע איבערלעבונגען פון דער שטורמישער עפּאָכע אינם לעבן פון אידישן פאָלק.

היות הערשבערג איז אַ שטיק צייט געווען באַשעפטיקט אין דער טעקסטיל פאַבריקאַציע, האָט ער זיך אַפּגעגעבן מיט וויסנ־שאַפטלעכע פארשונגען וואָס האָט צו טאָן מיט דער וועבערייי פּראָדוקציע אין די אור־אַלטע צייטן. באַזונדערס האָט ער אַ סך אינפאָרמאַטיוון מאַטעריאַל געשעפט פון דער תלמוד׳ישער ליטעראַטור און פון אַנדערע פאַרצייטישע מקורות. צענדליקער יאָרן האָט ער געווידמעט פאַר דעם דאָזיקן צווועק, און האָט איבער־געלאָזט נאָך זיך אַ רייכע גייסטיקע קולטור־ירושה. אַ גרויסע צאָל בענדער וואָס בלויז טיילן פון זיי זיינען דערשינען אין דרוק, ווי „די פאַרצייטישע אידישע קליידונג" (פאַרשונג פון דער העברע־אישער ארכעאָלאָגיע אין דער תקופה פון כתבי הקודש) און נאָך אַנדערע.

דער מנהיג ישראל אין צייט פון חורבן, רבי יוחנן בן זכאי, האָט כאַראַקטעריזירט איינעם פון זיינע פינף עילוי׳שע תלמידים רבי אלעזר בן ערך, און באַטאָנט זיינע אויסערגעווייניעלעכע מעלות באַשטייט אין דעם וואָס ר׳איז „כמעין המתגבר" (מסכת אבות, פ״ב משנה י״א). — אַ פליסנדער קוואַל. דאָס נעמליכע קאָן געזאָגט ווערן אויף אונזער ווירדיקן בן־עיר א״ש הערשבערג נ.ע. ער האָט פאַרמאָגט די פאָטענציאַנעלע אייגנשאַפטן פון אַ פרוכטבאַרן פּען־מענטש. דערויף קאָן עדות זאָגן זיינע פילע ספּרים און ביכער, וואָס ער האָט פאַרפאַסט אין ביידע נאַציאָנאַלע לשונות אין העברעאיש און אידיש.

צום טיפן באַדויערן פעלט אויס אין אונזער דור־יתום דער באַקאַנטער פילוזויטיקער אידישער שרייבער און געלערנטער, דער דאָזיקער אומפאַרגעסלעכער תלמיד־חכם אין העכסטן זין פון וואָרט. דער חשובער ביאַליסטאָקער תושב, האָט אויסגעהויכט זיין נשמה אין טיפן עלטער, אין דער סאַמע חורבן־צייט אין ביאַלי־סטאָקער געטאָ ט״ז טבת תשי״ג — 1943. כבוד זיין הייליקן אַנדענק!

רובין בינדלער, דער ערן פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, פּראָווינץ זיין געבורטס־טאָג מיט זאַמלען פאָנדן פאַרן צענטער און היים

אונזער חשובער ערן־פּרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל, רובין בינדלער, האָט איינגעפּירט אַ פיינע טראַדיציע ביים פייערן זיין געבורטס־טאָג. היות ווי זיין געבורטסטאָג איז אין טאָג פון שבת הגדול, דער לעצטער שבת פאַר פסח, טראָגט ער יעדעס מאָל צו אַ פיינע סומע אַלס מתנה פאַר אונזער אינסטיטוציע.

פריינט בינדלער געדענקט וועגן דעם ענוי יעדעס מאָל, אַזוי שוין פיל יאָרן. און יעדעס מאָל פירט ער דורך אַזאַ זאַמלונג ביי זיינע פריינט, לאַנדסלייט און צווישן משפּחה־מענטשן. אויך האָי־יאָר, פאַר פסח, האָט פריינט בינדלער מיט טריישאַפט אַפּגעהיט די טראַדיציע, ער האָט צוגעטראָגן אַ גרויסע סומע.

מיר ווינטשן אונזער ליבן פריינט בינדלער, אז ער זאָל נאָך פאַר לאַנגע יאָרן פייערן זיינע געבורטסטעג, און יעדעס מאָל אויך צוטראָגן זיין „שבת הגדול" מתנה פאַר דעם ביאַליסטאָקער צענ־טער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, וואו ער איז ביי אַלעמען געשעצט.

יערלעכע חנוכה פייערונג און קאָנצערט אין ביאַליסטאָקער צענטער

ניט געקוקט אויף דעם שניי־שטורם און שלעכטן וועטער וואָס איז געווען זונטיק, דעם 12טן דעצעמבער 1982, האָט אַ גרויסער עולם ביאַליסטאָקער און גראָדנער לאָנדסלייט און פריינט זיך באַטיליקט אין דער יערלעכער חנוכה־פייערונג און קאָנצערט, וואָס איז פֿאַרגעקומען אין דעם יום טוב׳דיקן אוידיטאָריום פון ביאַליסטאָקער צענטער, אויף 228 איסט בראָדווי, ניו יאָרק.

מיט דער פייערונג האָט אַנגעפירט סאָל קרים, טשערמאַן פון באָארד אָוו דירעקטאָרס. נאָכדעם ווי ער האָט אין ווארעמע ווערטער באַגרוסט דעם עולם, האָט ער פֿאַרגעשטעלט דעם פרעזידענט, סעם סאַלאַזש. ער האָט באַדאַנקט דעם עולם פֿאַר קומען צו דער פייערונג ניט געקוקט אויפן שלעכטן וועטער. דאָס באַווייזט ווידעראַמאָל — האָט ער געזאָגט — ווי שטאַרק די לאָנדסלייט און פריינט זיינען פֿאַרבונדן מיט דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל. סעם סאַלאַזש האָט אויך אַרומגערעדט וועגן די אַקטיוויטעטן אַרום דעם צענטער און געפונען צו ווייטערדיקע פֿאַרשטאַרקטע אויפגאָבן.

נאָכדעם האָט סאָל קרים פֿאַרגעשטעלט איסאַק ריבאַלאָווסקי, געווארן־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פֿאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. ער האָט באַגריסט די פֿאַרזאַמלטע און גלייכצייטיק אין קורצן באַריכטעט וועגן די טעטיקייטן. ער האָט אויך פֿאַרגעשטעלט דעם ראַבאַי טשאַרלס שאולזאָן, וועלכער האָט געריידט וועגן דער באַדייטונג פון חנוכה אין דער איצטיקער צייט. נאָכדעם האָט איסאַק ריבאַלאָווסקי „פֿאַרקויפט״ אַ צאָל מנורות און חנוכה־ליכט אויף וואָס דער עולם האָט זיך זייער וואַרעם אָפּגערופן מיט געהעריקע ביישטייערונגען פֿאַר דער אינסטיטוציע.

צום סוף האָט מר. ריבאַלאָווסקי פֿאַרגעשטעלט דעם יונגן חזן פון אַרגענטינע, מאַרקוס זאַלמאַן, וועלכער איז לעצטנס אויפגענומען געווארן אין טעמפּל ישראל, אין סקרענטאָן, פּענסילוועניע. חזן זאַלמאַן, וועלכער האָט געבענטשט און אָנגעצונדן די חנוכה ליכט, איז באַדאַנקט געווארן מיט ווארעמע אַפּלאָדיסמענטן פון עולם פֿאַר זיין שיינעם געזאַנג. עס איז אויך סערווירט געווארן אַ געשמאַקער מאָלצייט מיט טראַדיציאָנעלע לאָטקעס.

צום סוף האָט ריבאַלאָווסקי פֿאַרגעשטעלט פֿאַרן עולם די באַוואָסטע סאָוועטיש־אידישע זינגערין מרס. אדא ווייס, וועלכע איז אַרויסגעטראָטן אין אַ ספּעציעלן פּראָגראַם פון אידישע, העברעישע, ענגלישע און רוסישע לידער. זי האָט שטאַרק אויסגענומען מיט איר שיינעם געזאַנג און דער עולם האָט דאָס אויסגעדרוקט דורך געבן איר אַ שטייענדיקע אָוואַציע.

די געלונגענע חנוכה פייערונג, ניט געקוקט אויף דעם שלעכטן וועטער, האָט זיך פֿאַרענדיקט אין אַ געהויבענער שטימונג.

אַ גרוס פון ביאַליסטאָקער פּאַרטיזאַן „באָריס״

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק האָט באַקומען אַ בריוו פון אונזער לאָנדסמאַן עדוואַרד קיסלער, וועלכער וואוינט מיט זיין פרוי און טאָכטער אין גדאַנסק, פּוילן. אין דעם בריוו דערציילט ער, אַז ער איז געבוירן געווארן אין יאָר 1925 און ער האָט אין ביאַליסטאָק געוואוינט מיט זיין משפּחה אויף סוראַזער גאַס, און שפּעטער אויף סאָסנאָווער גאַס לעבן דעם אַלטן בית־עולם. זיין פאָטער, יואל קיסלער, וועלכער איז געווען אַ רימער, פלעגט פֿאַרקויפן זיין אויסגעאַרבעטער סחורה אויפן מאַרק.

אין צייט פון דער מלחמה, שרייבט עדוואַרד קיסלער אין זיין בריוו, זיינען אַלע זיינע נאָענטע אומגעבראַכט געווארן פון די נאַציס. זיין פאָטער איז אומגעקומען אַלס פּאַרטיזאַנער, אין דער אידישער קאַמפּס־גרופּע „פֿאַראויס״. אויך ער, עדוואַרד, איז געווען אַ קעמפּער מיט די פּאַרטיזאַנער אין וואַלד. ער איז צום סוף אַנטלאָפן פון דער קליינער געטא בעת דער „אַקציע״. ער איז געווען באַקאַנט ביי די פּאַרטיזאַנער אַלס „באָריס״. ער האָט זיך אויך פּריער זיך באַטייליקט אין דעם אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטאָ.

עדוואַרד קיסלער, וועמענס פּריערדיקער נאָמען איז געווען אפרים, דערציילט אין זיין בריוו צו אונז אַז זיין פאָטער האָט אַרויסגעראַטעוועט אידן פון דער ביאַליסטאָקער געטאָ און זיי גערעטעט אין די וועלדער.

אַלס רעזולטאַט פון די איבערלעבענישן אין צייט פון דער מלחמה, שרייבט קיסלער אין זיין בריוו, איז ער איצט באַגלייט מיט קראַנקהייטן און איז אַן אינוואַליד. זיין בריוו איז אויך פול מיט בענקשאַפט צו דער אַמאָליקער אידישער ביאַליסטאָק, און צו איצטיקע ביאַליסטאָקער אידן אין אַלגעמיין. מיר גלויבן, אַז צווישן די לייענער פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע״ זיינען פֿאַראַן לאָנדסלייט, וועלכע געדענקען מסתמא אפרים (עדוואַרד) קיסלער פון אמאָל. זיין אַדרעס איז:

KISLER EDWARD
ul. Garncarska 29 m 3
80-894 Gdansk
POLAND

האַרציקע גרוסן פון אַרגענטינע פֿאַר וועלוול און בובע שטשופּאַק

וועלן איסאַק ריבאַלאָווסקי מיט זיין פרוי מאַלי און סאָל קרים מיט זיין פרוי עטל, זיינען לעצטנס געווען אויף זייער ריייזע אין בועגאָס איירעס, האָבן די מענער געגאַנגען דאָרט באַזוכן אַ זעלטן עלטער אידיש פֿאָרל. דאָס זיינען צאָלע און כאָמע בילטשעק, ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט, וועלכע וואוינען אין אַרגענטינע שוין העכער פופציק יאָר.

די פרוי כאָמע בילטשעק איז אַ מומע צו וועלוול שטשופּאַק, זי איז זיין פאָטערס שוועסטער. דאָס עלטערע פֿאָרל איז געווען זייער צופרידן צו זען די גאַסט פון ניו יאָרק, זיי האָבן זיך דערפרייט מיט ריבאַלאָווסקעס און מיט קרימען און זיי זיינען געווען זייער צופרידן אָפּצונעמען אַ לעבעדיקן גרוס פון וועלוול און זיין פרוי בובע. צאָלע און כאָמע בילטשעק האָבן אויך צוריקגעשיקט אַ וואַרעמען גרוס פֿאַר וועלוול און בובע שטשופּאַק מיט זייער גאַנצער משפּחה.

דאָס עלטערע פֿאָרל אין בועגאָס איירעס איז באַזונדערס געווארן גערירט פון דעם באַזוך פון די גאַסט פון ניו יאָרק, ווייל זיי קענען אויך גוט פערזונלעך איסאַק ריבאַלאָווסקען נאָך פון דער אַמאָליקער ביאַליסטאָק.

ביי אַ באַגעגעניש מיט לאָנדסלייט אין אַרגענטינע. פון רעכטס צו לינקס: איסאַק ריבאַלאָווסקי, צאָלע און חנה בילטשעק, סאָל קרים.

40־טע איינדרוקספולע אזכרה־פאַרזאַמלונג בייַ די ביאַליסטאָקער אין מיאַמי־ביטש

אַ גרויסער עולם ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט האָבן זיך באַטייליקט אין דער יערלעכער־אזכרה, צום 40טן יאָרטאָג זינט דער ליקווידאַציע פון גטאָ אין ביאַליסטאָק, וואָס איז איינגעאָרדנט געוואָרן פון דעם קלוב פון ביאַליסטאָקער און אומגעגנט, אין מיאַמי ביטש.

אין דעם צוזאַמענקונפט, וואָס איז פאַרגעקומען אין אוידיטאָריום פון דעם ביטש האַרבאָר ריזאָרט האָטעל, 189טער גאַס און קאָלינס עוועניו, האָבן זיך באַטייליקט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט וואָס וואוינען סטאָביל אין מיאַמי ביטש, ווי אויך פיל אַנדערע, וועלכע קומען אהיינצו אויף ווינטער־וואַקאַציע. פון דער וואַנט איבער דער בינע האָט אַראָפגעקוקט אַ גרויסער אויפשריפט מיטן אינהאַלט „40טער יאָרצייט נאָך די 60 טויזנט קדושים און העלדן פון ביאַליסטאָק. כבוד אייער אַנדענק".

די פאַרזאַמלונג איז געפֿעפנט און אָנגעפירט געוואָרן פון יוסף דאָברימאָן, טראָסטי פון דעם קלוב ביאַליסטאָקער און אומגעגנט, אין מיאַמי ביטש. ער האָט געגעבן אַ קורצן פאָסענדן אַריינפיר.

אַ קורצע און זייער רירנדע רעדע האָט געהאַלטן סעם סאַלאַזש, פֿרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשן, אין ניו יאָרק. ער האָט אַרויסגעבראַכט פאַרשידענע פאָקטן וועגן זיינע פֿרעזנגלעכע אינערלעבענישן אין צייט פון דער צווייטער וועלט־מלחמה, און וועגן דעם אידישן חורבן אין ביאַליסטאָק און אין די אַרומיקע שטעטלעך.

זייער איינדרוקספול איז געווען דאָס פאַרלייענען פון פרוי מירקע סאָיער, וועלכע האָט געלייענט אַ פּאָעמע א. נ. „איך האָב געזען דעם ים המלח", און פרוי חייקע אָבעלסקי, וועלכע האָט געלייענט דאָס ליד „די שוהל ברענט".

נאָכדעם האָט זאָוול לאָנגליב פאַרגעלייענט די נעמען פון די אומגע־קומענע העלדן און קדושים, בעת'ן אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער גטאָ, וואָס דער עולם האָט אויסגעהערט שטייענדיק.

סעם טשודזן, פֿרעזידענט פון דעם קלוב פון ביאַליסטאָקער און אומגעגנט, אין מיאַמי ביטש, האָט גהאַלטן אַ קורצן אינטערעסאַנטן רעפֿעראַט. ער האָט אויפגעלעבט די שרעקלעכע צייט פון אידישן פּאָלק ביי היטלערן, און ער האָט אַרויסגעבראַכט רירנדע פאָקטן וועגן דעם אידישן חורבן. טשודזן האָט אויך אָנגעוויזן אויף דעם אויפשטייג פון נעאָ־נאַצייזם און אַנטיסעמיטיזם, און וועגן די נייע געפאָרן וואָס לויערן אויפן אידישן פּאָלק און אויף מדינת ישראל.

מרס. פרידאַ הענקין, די טאָכטער פון יוסף דאָברימאָן און פרוי, האָט אין אַ קורצער איינדרוקספולער רעדע אַרויסגעבראַכט די געפילן פון קינדער פון דער שארית הפליטה, וועגן דעם גרויזאַמען אידישן חורבן ביי היטלערן (די רעדע וועט זיין געדרוקט אין קומענדן נומער „ביאַליסטאָקער שטימע").

נאָכדעם איז אַרויסגעטראָטן איסאַק ריבאַלאָווסקי, געוועזענער פון סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. ריבאַלאָווסקי האָט איבערגעגעבן וועגן דעם ספעציעלן עמוירדזשענסי קאָמפּעין פון הונדערט טויזנט דאָלאַר פאַר ישראל, וואָס דער ביאַליסטאָקער צענטער פירט איצט־אַן. אויף דעם רוף פון איסאַק ריבאַלאָווסקי, האָבן די פאַרזאַמלטע זיך אָפגערופן אויף אַ וואַרעמען אופן און זיי האָבן צוגעטראָגן זייערע ביישטייערונגען, פאַר דעם ספעציעלן עמוירדזשענסי קאָמפּעין. ריבאַלאָווסקי האָט אויך מיט גרויס געפיל געדענקט וועגן דעם ניי־דער־שינענעם מאָנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך.

בייַם אָנצינדן די יאָרצייט ליכט (פון ר. צו ל.) פייוול לינענבערג, בעלא לאנצעוויצקא, פרידא הענקין, באשקע און בערל קריגער, און סטיוון יוטיאַנסקי (עס פעלן אויפן בילד: דר. מייקל הענקין, מרס. יוטיאַנסקי, ראָוז און סעם סאַלאַזש).

אין זאַל איז אויך אָנוועזנד געווען דער באַקאַנטער אידישער שרייבער י. שמולעוויטש, רעדאַקטאָר פון דעם גרויסן ניי־דערשינענעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וועלכער איז פאַרגעשטעלט געוואָרן פון י. ריבאַלאָווסקי. י. שמולעוויטש האָט באַגריסט דעם עולם און ער האָט געלויבט די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט פאַר דעם רירנדן אופן ווי עס ווערט אָפּגעהיט דער אָנדענק פון די קדושים און מאָרטירער. ער האָט אויך אויסגעדריקט אָנערקענונג צום ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, פאַר אַרויסגעבן דעם מאָנומענטאַלן יזכור־בוך.

נאָכדעם האָט סעם טשודזן אָנגעפירט מיט דער צערעמאָניע פון אָנצינדן די זעקס יאָרצייט־ליכט, ווי אויך איין ספעציעלן ליכט פאַר די געפאַלענע העלדן פון דער ישראל־אַרמיי. די ליכט זיינען אָנגעצונדן געוואָרן פון: ד"ר הענקין און פרוי, ד"ר פיינמאַן און פרוי, סטיוון יוטיאַנסקי און פרוי, בערל קריגער און פרוי, פייוול לינענבערג, מרס. בעלאַ לאַנצאָוויצקא און סעם און ראָוז סאַלאַזש.

ווען די טרויער־ליכט זיינען אָנגעצונדן געוואָרן, האָט דער באָוואוסטער ביאַליסטאָקער חזן מרדכי ספעקטאָר אויף אַן איינדרוקספולן אופן געזונגען „אני מאמין".

חזן מרדכי ספעקטאָר איז אויך אַרויסגעטראָטן אין פאַרלויף פון דער פאַרזאַמלונג, זינגנדיק צווישן איין רעדע און צווייטער, אין אַ ספּעציעלן רעפּערטואָר. צווישן אַנדערעם האָט ער געזונגען: „ביאַליסטאָק מיין היים", „אין אַ ליטוויש דערפל", „רבקה'לע די שבת'דיקע" און אַנדערע.

צום סוף האָט חזן ספעקטאָר אויסגעזונגען און אויסגעוויינט דעם אל מלא רחמים און ער האָט געזאָגט קדיש, וואָס דער גאַנצער עולם האָט נאָכגעזאָגט בציבור. די גרויסע טרויער־פאַרזאַמלונג האָט זיך פאַרענדיקט מיטן געזאָנג פון פאַרטיזאַנער הימן.

אונזער אינסטיטוציע

פסח אין אונזער היים

ווי אַלע יאָר וועט אויך דעם יאָר געפֿייערט ווערן אין אַ טראַדיציאָנעלן אופן דער יום־טוב פסח אין אונזער היים פאַר עלטערע מענטשן.

די איינוואוינער וועלן פֿראָווען די סדרים אין דעם גרויסן, ליכטיקן עס־זאַל און זאָגן צוזאַמען די הגדה. געשמאַקע פּסח'דיקע מאכלים וועלן סערווירט ווערן אויף שיינע, דעקאָרירטע טישן.

מיטן אָנפירן די סדרים וועט זיין חזן משה ווייל.

מעות חיטים

איינע פון די שענסטע אידישע טראַדיציעס און מצוות איז צו העלפן נויט־באַדערפטיקע פייערן דעם יום־טוב פסח. דאָס רופט זיך אָן מעות חיטים. די באַאַמטע פון דער ביאַליסטאָקער היים באַדאַנקען אַלע שטיצער פון אונזער מעות חיטים־קאַמפּיין.

מיר קענען נישט אויסרעכענען אַלע וועלכע האָבן אַליין געגעבן און אויך געשאָפן געלט פון פריינט, און די אַרגאַניזאַציעס וועלכע זיינען שטענדיק גרייט צו טאָן וואָס איז מעגלעך. מיר בעטן, אַז די וואָס האָבן נאָך נישט דורכגעפירט זייער פליכט, זאָלן אַריינשיקן זייער בייטשיירונג איצט צו דעם מעות חיטים־פאַנד.

יערלעכער מיטגליד־אַפּצאָל

מיר באַדאַנקען אַלע מיטגלידער וועלכע האָבן שנעל אַריינגעשיקט זייערע „דיוס". אונזער אינסטיטוציע איז גליקלעך דערפאַר וואָס זי האָט אַזוי פיל טרייַע מיטגלידער וועלכע זיינען גרייט צו העלפן אונזערע עלטערע און שוואַכע אייניוואוינער.

מיר בעטן די, וועלכע האָבן נאָך נישט אַריינגעשיקט זייערע „דיוס", אַז זיי זאָלן טאָן זייער פליכט, ווי אויך פאַראינטערעסירן זייערע קינדער און פריינט זיך אַנשליסן אין אונזערע רייען און אָנטייל נעמען אין דער הייליקער, נאָבעלער אַרבעט.

דאָס ערשטע ביאַליסטאָקער קינד אין ארץ־ישראל איז איצט געשטאָרבן אין תּל־אביב

פון ידידיה ליבער האַמבורג (ניו יאָרק)

מיר ווילן אין דעם אַרטיקל דערציילן וועגן דעם ערשטן געבוירענעם ביאַליסטאָקער קינד אין תּל־אביב, וועלכער איז געקומען אויף דער וועלט מיט 72 יאָר צוריק און איז געשטאָרבן מיט אַ קורצער צייט צוריק, דעם פאַרגאַנגענעם חודש אויגוסט, 1982.

דער נאָמען פון דאָזיקן קינד, וואָס איז געבוירן געוואָרן אין תּל־אביב אין 1910, איז געווען אהרן דאַנין. זיין פאָטער איז געווען יחזקאל סוכאָוואָלסקי, אַ ביאַליסטאָקער איד וואָס איז געקומען פון ביאַליסטאָק קיין ארץ־ישראל אין יאָר 1886. יחזקאל סוכאָוואָלסקי־דאַנין האָט געהאַלפן אַנטוויקלען די טעקסטיל־אינדוסטריע אין ארץ־ישראל און ער איז אויך געווען זייער אַקטיוו ביים אַנטוויקלען און אויסשפרייטן די העברעאישע דערציאונג און קולטור אין די ערשטע יאָרן פון דעם צוריקקער קיין ארץ־ישראל פון אַ באַדייטנדע צאָל אידן, אין סוף פון 19טן און אַנהויב פון דעם 20טן יאָרהונדערט.

אין יאָר 1906 האָט אָט דער ביאַליסטאָקער איד יחזקאל (דאַנין) סוכאָוואָלסקי זיך אַנגעשלאָסן אין דער געזעלשאַפט אחוזת בית,

אהרן דאַנין (לינקס) שטעלט פאָר זיין ערשטן נייַ־געבוירענעם קינד, צום מעיאָר פון תּל־אביב, מאיר דיזענגאָף.

וואָס איז באַשטאַנען פון אַ גרופּע אידן פון דאַמאַלסטיקן ישוב פון ארץ־ישראל, וועלכע האָבן אין יאָר 1909 געגרינדעט תּל־אָביב. ווי מיר זעען, איז אַ ביאַליסטאָקער איד אויך געווען איינער פון די גרינדער פון דער ערשטער אידישער שטאָט אין דער וועלט, תּל־אָביב. יחזקאל סוכאָוואָלסקי׳ס פרוי האָט געהייסן רחל. זי איז געווען אַ טאָכטער פון יהושע יעלין, וועלכער איז געבוירן געוואָרן אין ישראל אין יאָר 1843, נאָך איידער עס איז בכלל געווען אַן ארגאַניזירטער אידישער ישוב אין ארץ־ישראל. איר מוטער האָט געהייסן שרה־יהודה (מיידלעשער נאָמען), וועלכע איז געווען אַ טאָכטער פון אַ חשובער אידישער משפּחה פון איראָק. זיי האָבן זיך באַזעצט אין ארץ־ישראל אין מיטן פונם 19טן יאָרהונדערט, אַן ערך מיט אַ 150 יאָר צוריק. יאָ, עס איז אינטערסאַנט צו הערן, אַז שוין דאַמאָלט האָט אַ ביאַליסטאָקער איד זיך משדך געווען מיט אַ אידישער משפּחה פון איראָק.

אהרן דאַנין, וועגן וועמען עס איז דאָ די רייד, איז געווען אַ וועטעראַן פון דעם אידישן נאַציאָנאַל פאָנד — קרן קימת לישראל. ער איז אין זיין צייט געווען איניציאַטאָר פון קויפן גרויסע שטחים לאָנד פון די אַראַבער. עס דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז אהרן דאַנין איז געבוירן געוואָרן וואָס איז אין יענער צייט געווען אויף ראָג פון רחוב ליליענבלום און הרצל גאָס, דעם 10טן פעברואַר 1910. זיין פאָטער יחזקאל סוכאָוואָלסקי (דאַנין) האָט געפלאַנצט אַ גרויסן גאָרטן, כדי די בוימער זאָלן צוריקהאַלטן די זאַמד־שטורעמס וואָס פלעגן באַדראָען די נייַע גאָרטן־שטאָט תּל־אָביב. דער יונגער אהרן האָט דאָמאָלט געלערנט און פאַרענדיקט די גמנסיה הרצליה אין תּל־אָביב. ער האָט אָפּגעהאַלטן זיינע עקזאָמענס פאָר חיים נחמן ביאַליק, דער גרעסטער אידישער פּאָעט פון אונזער דור און פאָר אחד העם, איינער פון די גרעסטער העברעאישע שרייבער און דענקער, אַ זייל פון דער העברעאישער קולטור.

נאָכדעם ווי אהרן דאַנין האָט פאַרענדיקט די הרצליה גימנאַזיע האָט ער אַרגאַניזירט אַ טור קיין פּעטראָ, וואָס געפּינט זיך אין עבר הירדן. צוקומען צו דער שטאָט איז געווען זייער געפערלעך, ווייל מען האָט געדאַרפט דורכגיין דורך דעם מדבר פון עבר הירדן וואָס איז געווען פול מיט סכנות. עמיר אַבדולאַ, דער זיידע פון היינטיקן קעניג חוסיין פון ירדן, האָט באַזאָרגט סאַלדאַטן וואָס זאָלן באַגלייטן די פינף אידישע סטודענטן אויף זייער עקסקורסיע קיין פּעטראָ. אַגב, פּעטראָ איז אַ וויכטיקע אַלטע שטאָט וועגן וואָס עס ווערט דערציילט אין געפּונענע דאָקומענטן, אַז דאָרט איז געווען אַ אידישער ישוב אין דעם ערשטן יאָרהונדערט. אין יענער צייט האָבן געהערשט די רוימער איבער גאַנץ ארץ־ישראל.

די דאַנין משפּחה איז געווען זייער פריינדלעך מיט עמיר אַבדולאַ. עס איז וויכטיק צו דערמאָנען, אַז בעת די פאַגראָמען אין ארץ־ישראל אין יאָר 1929, האָבן אַראָבער גערעטעוועט יחזקאל סוכאָוואָלסקי׳ס (דאַנין) לעבן. אהרן דאַנינ׳ס ברודער, עזרא, איז געווען אַן עקספּערט אין דער הגנה פאָר אַראָבישע אַנגעלעגנהייטן, ער איז אויך געווען אַן אינטעלידזשענס עקספּערט. ער האָט באַגלייט גאָלדע מאיר בעת אירע צוויי באַגעגענישן מיט עמיר אַבדולאַ פון עבר הירדן, אין יאָר 1948, וועו זי האָט זיך באַמיט אונטערצוהאַנדלען מיט אים וועגן דעם, אַז ער זאָל ניט אַטאַקירן די אידישע מדינה. ווי באַקאַנט, האָט עמיר אַבדולאַ באַצאָלט מיט זיין לעבן, פון די אַראָבישע עקסטרעמיסטן, פאָר זיינע צוזאַמענטרעפן מיט גאָלדע מאיר.

אהרן דאַנין האָט זייער ליב געהאַט זיין געבורטס־שטאָט און ער איז געווען שטאָלץ מיט דער אַנטוויקלונג פון תּל־אָביב, די ערשטע אידישע שטאָט אין דער וועלט. ער פלעגט זאָגן, אַז אין תּל־אָביב קאָן ער גענפינען אַלץ וואָס ער וויל.

אהרן דאַנין דער זון פון יחזקאל סוכאָוואָלסקי — אַ ביאַלי־סטאָקער איד — האָט איבערגעלאָזן זיין פרוי מרים, אַ זון יגאל, וועלכער איז אַן אַגריקולטור ראָטגעבער־ספּעציאַליסט; ווי אויך אַ טאָכטער אילאַנאַ, וועלכער איז אַ לערערין אין דער רעאַל־שולע אין חיפה. ער האָט אויך איבערגעלאָזט זעקס אייניקלעך. כבוד זיין אַנדענק!

מיר, ביאַליסטאָקער אידן, מעגן זיין שטאָלץ. עס באַווייזט נאָכ־אַמאָל, אַז דער אַמאָליקער וואונדערלעכער אידישער ישוב אין ביאַליסטאָק האָט פאַרמאָגט די אויסערגעווייניגלעכע כאַראַק־טעריסטיק פון אַרויסגעבן זין און טעכטער, וועלכע האָבן פאָר־נומען — און פאַרנעמען ווייטער — אַ וויכטיקן היסטאָרישן פּלאַץ אין לעבן פון אידן אין גלות, ווי אויך אין דעם אייביקן אידישן היימלאַנד ארץ־ישראל.

די פייערלעכע אויפנאַמע פאַר איסאַק ריבאַלאָווסקי און סאָל קרים אין בוענאָס אייַרעס

פון **יצחק צעסלער** (בוענאָס אייַרעס)

זונטיק בייטאָג, דעם 28טן נאָוועמבער, האָט דער פאַרבאַנד פון ביאַליסטאָקער אידן אין בוענאָס אייַרעס דורכגעפירט, אין דעם אייגענעם „בית ביאַליסטאָק", א פייערלעכן קבלת פנים לכבוד יצחק ריבאַלאָווסקי, געוועזן־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, און סאָל קרים פאַרזיצער פון באַארד אָו דירעקטאָרס, מיט זייַער פרויען, וועלכע זיינען געווען אויף א באַזוך אין אַרגענטינע. דער זאָל איז געווען פול געפאָקט מיט מענטשן.

די גרויסע פייערונג איז געעפנט געוואָרן פון פּרעזידענט זלמן יעוורעיסקי, וועלכער האָט צווישן אַנדערעס געזאָגט:

„מיט פופציק יאָר צוריק, ווען ס׳איז דערעפנט געוואָרן דער ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין ניו יאָרק, האָט מען געגלויבט, אַז ער וועט דערפילן די תפילה: „אל תשלכנו לעת זקנה". איצט איז מקיים די אינסטיטוציע דעם געבאָט: „זכור אשר עשה לך עמלק!", ווייל זי דערמאָנט דעם אויפקום און אומקום פון אונזער היימ־שטאָט. די זעלבע אויפגאָבע דערפילט דער קרית ביאַליסטאָק אין ישראל און דער בית ביאַליסטאָק אין בוענאָס אייַרעס. זאָלן גע־בענטשט ווערן די הענט פון אַלע, וועלכע זיינען טעטיק אין אָט די לעבעדיקע מאַנומענט נאָך אונזער חרובער קהילה".

ס׳נעמט איבער די פירונג פונעם צוזאַמענטרעף דער סעקרע־טאַר יצחק צעסלער, וועלכער שטעלט זיך בריַיט אָפּ אויף דער ראָל פון יצחק ריבאַלאָווסקי ביים אַרויסגעבן דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך אין ניו יאָרק, וואָס ווען דאָ איבערגעזעצט ווערן אין שפּאַניש. אויך האָט ער איבערגעגעבן וועגן די טעטיקייטן פון סאָל קרים.

לויט צעסלערס מיינונג, ווען דער באַזוך פון די חשובע געסט פון ניו יאָרק, זיין א דערמוטיקונג צו די לאָנדסלייט אין אַרגע־טינע און אין אַלע לאַטיינאָמעריקאָנער לענדער, צו העלפן דעם היגן פאַרבאַנד צו רעאַליזירן זיין באַשלוס אַרויסצוגעבן דאָס בוך מיט דער שפּאַניש־ער איבערזעצונג, צום פערציקסטן יאָרטאָג נאָכן אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא. ער האָט אויך געמאָלדן, אַז ס׳איז געשאַפן געוואָרן א ספּעציעלער קאָמיטעט פאַרן דאָזיקן ציל, בראש מיטן ערן־פּרעזידענט צבי פייגין, אַלס פאַרזיצער פון דעם בוך־קאָמיטעט.

צבי פייגין האָט באַקומען א וואָרט און דערקלערט, אַז ס׳איז פאַר אים אַן איבערלעבעניש צו טרעפן זיך מיט אַזעלכע חשובע געסט, וועלכע זיינען אים אַזוי משפחהדיק באַקאַנט און נאָענט. ער האָט דערמאָנט די „ביאַליסטאָקער שטימע", וואָס ווערט רעדאַק־טירט דורך יצחק ריבאַלאָווסקין און איז א בריק פאַר אַלע ביאַלי־סטאָקער, ווי אויך א פאַקטאָר, וואָס לאָזט נישט פאַרלעשן דעם זכרון נאָך דער היימשטאָט.

דער רעדנער האָט איבערגעגעבן, אַז ריבאַלאָווסקי איז אַן אַנגעזעענער טוער פאַר פאַרשידענע אידישע אינסטיטוציעס און צוועקן אין ניו יאָרק.

נאָכדעם ווי ס׳איז איבערגעשיקט געוואָרן ברכות פאַר א רפואה שלימה דעם עסקן חיים פיילנבויגן, האָט דער וויצע פּרעזי־דענט וואָלף טשינסקי, אַרויסגעהויבן די איבערגעגעבנקייט פון ריבאַלאָווסקי בעתן אַרויסגעבן דעם יזכור־בוך, וועלכן פיל האָבן שוין געלייענט און דאָס איז אַן אמתער זכר פונעם נעכטן און א וואַרענונג פאַרן היינט.

וואָלף טשינסקי האָט אויסגעדריקט אַנערקענונג דעם סעקרעטאַר יצחק צעסלער, פאַר דער זאָרג אַרויסצוגעבן די שפּאַנישע איבערזעצונג, וועלכע איז א נויטוועניקייט פאַר די נייע דורות.

שרה טורעק האָט איבערגעגעבן, אַז זי געדענקט נאָך די היים פון די ריבאַלאָווסקיס אין ביאַליסטאָק. אַלס מיטאַרבעטערין פונעם „לינת הצדק", איז איר אויסגעקומען פיל מאָל באַזוכן יענעם געגנט. זי האָט זיך באַצויגן צום בית ביאַליסטאָק און געזאָגט, אַז אין דער איצטיקער שוועריקייט, איז די אינסטיטוציע אַן אָפּרו פאַרן גוף און נשמה. פרוי טורעק, האָט אַרויסגעבראַכט דעם געדאַנק, אַז דאָס בוך אין שפּאַניש וועט באַווען דעם יונגן דור צו האָבן אַן אינטערעס פאַרן אָפּשטאַמס אַרט פון זיינע עלטערן און ס׳וועט שלאָגן די שעה און יעדער וועט זוכן זיינע וואַרצלען.

נאָכדעם ווי דער קאַסירער, יהושע גרוצקי, און יצחק צעסלער האָבן איבערגעגעבן די געסט די פערגאַמינען מיט אונטערשריפטן — האָט סאָל קרים געדאַנקט און באַמערקט, אַז ער אַבסערווירט דאָ אַן אויסדרוק פון אמתער פריינטשאַפט, וועלכע באַזירט זיך

בייַ א גרויסע פייערונג לכּבוד די געסט פון ניו יאָרק. פון רעכטס צו לינקס: עטל קרים, מאַלי ריבאַלאָווסקי, הירש פייגין, איסאַק ריבאַלאָווסקי, שרה טורעק, יצחק צעסלער, יהושע גרוצקי און סטעלאַ פייגין.

בײַ דער גרויסער פייערונג אין "בית ביאַליסטאָק". עס רעדט וואָלף טשינסקי (לינסק), קאַסירער.

אַ גרופּן־בילד בײַ דער פייערונג, באַווייזנדיק דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך.

אויף אידישע עטיק. לויט זיין מיינונג, זיינען אַלע שבחים אויפן אַדרעס פון יצחק ריבאַלאָווסקי פולשטענדיק ריכטיק, ווייל ער איז פאַקטיש דער רוקנביין פונעם ביאַליסטאָקער אינטערנאַציאָנאַל.

ס׳זיינען דערנאָך באַגריסט געוואָרן יהושע און ראסיטא גרוצקי, צו זייער אַ חתונה־יובילי. זיי האָבן געענטפערט מיטן בייַשטייערן זיך מיט אַ גרויסער סומע פאַרן „ספר הזיכרון". סטעלאַ פייגין און ראסא גרוצקי האָבן איבערגעגעבן בלומען די פרויען פון די באַערטע און ס׳האָט באַקומען אַ וואַרט יצחק ריבאַלאָווסקי, וועלכער האָט צווישן אַנדערעס, געזאָגט:

„מיר שטייען אויף דער וואָך פון אַן אינסטיטוציע פאַר עלטערע מענטשן, וועלכע ווערן באַזאָרגט מיט אַלץ, וואָס זיי נייטיקן זיך. מיר באַקומען הילף פון דער ניו יאָרקער שטאָט פאַר־וואָלטונג, אָבער מיר שאָפן און דערלייגן כדי צו בלייבן זעלבסט־שטענדיק און פאַרזיכערן די זקנים אַ אידישן לעבן, ווי עס איז געווען אין ביאַליסטאָק מיט כשרות, אַ שוהל און אידישע קולטור.

דעריבער טאָקע האָבן אַלע לאַנדסלייט אויך אַ חוב איצט צו העלפן דעקן אונזערע דעפיציטן. מיר זיינען אויך אויסגעשטאָדט מיט די מאַדערנסטע באַקוועמלעכקייטן פאַר די עלטערע אייַ־וואוינער, און דאָס איז פאַרבונדן מיט גרויסע אויסגאָבן.

אונזער פּרעזידענט, סעם סאָלאָזש, אַ געראַטווועטער פון קנישין און מאַקס ראַטנער פון קליוולענד, האָבן פיל געהאָלפן ביים אַרויסגעבן דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. אויך איר אַלע, די לאַנדסלייט אין אַרגענטינע מיט אייער ערן־פּרעזידענט צבי פייגין, זיינען גוט באַקאַנט ביי אונז פאַר אייער הילפס־גרייט־קייט. איצט, דאַרפט איר זאָרגן פאַר דעם, אַז דער יזכור־בוך זאָל אויך געלייענט ווערן פון די שפּאַניש־רעדנדיקע ביאַליסטאָקער אידן. צום דערשיינען פון דער דאָזיקער אויסגאָבע, וועלן מיר אייךווידער באַזוכן".

רעדנדיק וועגן דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך אַרויסגעבן פון צענטער אין ניו יאָרק, האָט איסאַק ריבאַלאָווסקי אָנגעוויזן אויפן גרויסן פאַרדינסט פון דעם באַקאַנטן שרייבער י. שמולעוויטש, וועלכער איז געווען רעדאַקטאָר פון בוך. מר. ריבאַ־לאָווסקי האָט געזאָגט, אַז עס קומט אַ גרויסן דאַנק און אָנער־קענונג דעם באַאָבטן שרייבער י. שמולעוויטש, פאַר העלפן צוגרייטן און רעדאַגירן דעם מאַנומענטאַלן בוך.

אין קינסטלערישן טייל ביי דער פייערונג זיינען געזונגען גע־וואָרן פאָסיקע לידער פון ביאַליסטאָקער שרייבער, און שלמה גראָסמאַן האָט אָנגעפירט מיט געזאָנג. יצחק צעסלער, וועלכער האָט אויף אַן איינדרוקספולן אופן אָנגעפירט מיט דעם פייערלעכן יום טוב, האָט מיט שטאָלץ אונטערגעשטראָכן, אַז די פייערונג איז ניט נאָר אַ קבלת פנים פאַר די גאַסט פון אָמעריקע, נאָר אויך אַ פאַרטזעצונג פון דעם גרויסן סיום־הספר פון דעם מאָנומענטאַלן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס איז געפייערט געוואָרן דעם 16טן מאַי, 1982, אין די זאָלן פון דעם אָריסטאָקראַטישן וואַלדאָרף־אַסטאָריאַ האָטעל אין ניו יאָרק. דאָס איז אויך, האָט ער צוגעגעבן, אַ געהעריקע פאַרדינטע באַערונג פון דעם ענערגישן יצחק ריבא־לאָווסקי, דעם באַקאַנטן ביאַליסטאָקער כלל־טוער, רעדאַקטאָר פון דעם „ביאַליסטאָקער שטימע" און פאַראַנטוואָרטלעכער פאַרן אָרויסגעבן דעם יזכור־בוך.

אין דער גרויסער און גלייכצייטיק היימישער פייערונג, אין דעם „בית ביאַליסטאָק", האָבן זיך אויך באַטייליקט פאַרשטייער פון אַ צאָל לאַנדסמאַנשאַפטן און פון דער ביאַליסטאָקער אומגעגנט, ווי אויך פון קולטור־געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס און בוענאָס אייַרעס.

דער איינדרוקספולער צוזאַמענקונפט איז געשלאָסן געוואָרן פון יצחק צעסלער מיט אַ רוף צו אַלע אידן פון ביאַליסטאָק און אומגעגנט צו זאָרגן פאַר דעם, אַז צו דעם 40טער יאָרציַיט נאָכן אויפשטאַנד אין דעם ביאַליסטאָקער געטאָ, אין אויגוסט 1983, זאָל דערשיינען דער יזכור־בוך מיט דער גרויסער אָפּטיילונג אין שפּאַניע.

פרוי עטל קרים און איסאַק ריבאַלאָווסקי אויף אַ באַזוך אויף די בערג אָרום ריאָ־דע־זשאַנעירא, וואו עס לעבן די סאָמע אָרעמסטע מענטשן. די געסט פון ניו יאָרק זיינען אַהינצו געפירט געוואָרן פון דוד קראָמער. די פאָטאָגראַפיע איז געמאַכט געוואָרן פון סאָל קרים.

דאָס פּרעזידיום בײַ דער יערלעכער אזכרה פון די בּיאַליסטאָקער אידן אין בּוענאָס־אײַרעס.

בײַ די לאַנדסלייט אין אַרגענטינע

פון י. צ. (בּוענאָס אײַרעס)

איינדרוקספולע אָזכרה אין אָנדענק פון די קדושים

זונטיק, דעם 29טן אויגוסט 1982, האָט אַ גרויסער עולם לאַנדסלייט פון ביאַליסטאָק און די גאַנצע סביבה פאַרזאַמלט זיך אין דער אייגענער היים — מיטן ציל אָפּצומערקן דעם 39סטן יאָר־טאָג נאָכן אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא, און מזכיר צו זיין די קדושים און קהילות פונ׳ם גאַנצן ראַיאָן.

דעם אַריינפיר האָט געגעבן דער פּרעזידענט זלמן יעוו־רעיסקי, וועלכער האָט צווישן אַנדערס — געזאָגט:

„אויפֿן הויכן קול זאָגן מיר אזכרת נשמות צו די לעבעדיקע, בכדי צו דערמאָנען די דויערנדיקע כוואַליע פון האָס, צו וועלכער פיל זיינען גלייכגילטיק און אויך אַרויסבערענגען יענע פינסטערע חורבן תקופה, וואָס אַ סך ווילן פאַרגעסן; צו די אַלע זאָגן מיר: זכור! און רופן צו אייניקייט אין אָפּזאָג פֿאַר צרה״.

אויף דער פאָן פון דער פּאָסיקער טרויער־דעקאָראַציע בײַ דער אזכרה זיינען אָנגעצונדן געוואָרן זעקס ליכט דורך די אָנוועזנדיקע פון דער שארית הפליטה: טשעכאָצקי, רוטשיק, פיינ־לאָנד, אייזנשטיין, באָרנשטיין, באָטשאָקאָווסקי, זאָבלודאָווסקי און ברוקער. די ליכט צום אָנדענק נאָך די פאַרשטאָרבענע לאַנדסלייט האָבן אָנגעצונדן סאָניע יעוורעיסקי, פייגל מאָזור און חנה דיין.

דער סעקרעטאַר יצחק צעסלער, וועלכער האָט אָנגעפירט מיט דער אָזכרה, האָט אין זיין אייגדרוקספולער רעדע געזאָגט, צווישן אָנדערעס:

„אומעטום וואו עס געפינען זיך אָפּשטאָמיקע פון ביאַליסטאָק און פון דער סביבה, פאַרזאַמלט מען זיך, כדי מיט יראת הכבוד צו דערמאָנען דעם אָנדענק פון אונזערע העלדן און מאַרטירער. מיר דערמאָנען אויך דעם העלדישן אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא. אונזער חורבן האָט זיך אָנגעהויבן פונ׳ם בלוטיקן פרייטיק ביז די ברוינע בעסטיע האָט באָשטימט, אַז ביאַליסטאָק איז „יודענ־ריין״. פאַר אונז איז אָבער געבליבן די אידישע ריינקייט, פאַר וועלכער עס ראָנגלען זיך איצט אַלע פאַלקס טרייע אידן״.

בנציון ברוקער האָט באָטאָנט דאָס ווייטערדיקע: „פאַר די ביאַליסטאָקער זיינען נאָך איצט די „ניין טעג״ און זיי לעבן שוין איבער די „ימים נוראים״, ווייל ס׳איז באמת פאַרכטיק וועט מען דערמאָנט אָזעלכע מאָמענטן, וואָס מיט זייערע זכרונות שטעכן זיי אין די טיפסטע אינגעווײַדן. מיר האָבן איצט נישט קיין קבר אבות ובנים, נאָר מאָסן קברים, נישטאָ דער געבין פון מתים, ווייל אַלץ איז אַוועק מיטן רויך פון די קרעמאַטאָריעס״.

בײַ דער רירענדער טרויער־פאַרזאַמלונג איז דערמאָנט געוואָרן דאָס דערשיינען פונ׳ם נייעם מאָנומענטאָלן ביאַלי־סטאָקער יזכור־בוך, אַרויסגעגעבן פון ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. דאָס וועט אויף אייביק פאַרבלייבן אַ מאָנומענט נאָך דער אמאָליקער וואונדערלעכער אידישער ביאַליסטאָק.

נאָכן זינגען „אונזער שטעטל ברענט״ פון דעם קדוש מרדכי געבירטיג, האָט זלמן דעזניק מספּיד געווען אין נאָמען פון די שכנות׳דיקע שטעטלער. ער האָט מיט ווייטיק גערעדט וועגן דער קאָשמאַרפולע דאָטע פון דער פאַרניכטונג פון די אַלטע היימען, וואו מיר זיינען געווען טיף פאַרוואָרצלט און וואו מיר האָבן געלערנט צו בלייבן טריי דעם פאָלק, זיין קולטור, טראַדיציע און דער נייער אידישער מדינה.

אברהם בורשטיין האָט דעקלאָמירט אַ שאָפונג פון יוסף דעזניק ע״ה, און דער באָקאָנטער רעציטאַטאָר דוד זאָבלודאָווסקי האָט אינטערפרעטירט אַ מאָנטאָזש פון חורבן־שאָפונגען פון ז. סעגאַלאָוויטש, אברהם שבח, יוסף פּאָפּיערניקאָוו און משה שול־שטיין. דער קינסטלער האָט מיט זיין אויפטריט צוגעשמידט די אויפמערקזאָמקייט פון דער אוידיטאָריע און געשאָפן אַן אום־געווײַנלעכע שטימונג. אויך דער טאַלאַנטפולער חזן — אליעזר סאַלמאַן — האָט אַריינגעבראַכט אַ רירנדיקע שטימונג. צוזאַמען האָט זי אזכרה, די הספּדים, רעציטאַציעס און תפילות אַלעמען טיף באַאײַנדרוקט. אין די אויגן בײַ פיל האָט מען געזען טערערן און שלוכצן האָבן זיך געהערט אין זאַל.

מיט געזאָנג פונ׳ם פאַרטיזאַנען הימן האָט דער צוזאַמענקום זיך פאַרענדיקט אין אַ געדריקטער און עמאָציאָנעלער אַטמאָס־פערע.

אַ טייל פון דעם עולם בײַ דער גרויסער אזכרה.

גרויסע אזפרה אין מעלבורן צום 39טן יאָרטאָג פון דעם אידישן חורבן אין ביאַליסטאָק

זונטיק, דעם 22טן אויגוסט, איז אין קאָופילד צענטער, פאַרגעקומען די טרויער־אַקאַדעמיע צום 39טן יאָרטאָג פון אויפשטאַנד און אומקום פון ביאַליסטאָקער געטא.

דער פאַרזיצער א. סאַקאַלאָוויטש, בעט די קאַצענעלענבויגן, סאַקאַלאָווסקי, רובין, קוכזשנער, ווערבלוד, הילעראָוויטש און יאָווראָווסקי, אָנצוצינדן די זעקס יאָר צייט־ליכט, צום אָנדענק פון די זעקס מיליאָן קדושים.

דער פאַרזיצער באַערט דעם אָנדענק פון די געשטאַרבענע אין דעם יאָר פון די ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט: אברהם הערשל אלכא,

ביים פרעזידיום טיש (פון רעכטס): פרוי ה. יאָווראָווסקי, א. סאַקאַלאָוויטש, הרב ש. רוצקי, חזן דויטש.

סאניא קאגאן, פאיאס שרה, דזשעק סילווער, משה שארפ, לובא טרייוויטש. און חיים דאַרעוויטש ע"ה.

חזן דויטש מאַכט די הזכרה. לייבל ווידערמאַן זאָגט קדיש בציבור.

אין זיין אַריינפיר־וואָרט האָט א. סאַקאַלאָוויטש געזעדט מיט ווייטיק, אַז מיר האָבן צו ווייניק איינגעפלאַנצט אין אונזערע קינדער, וואָס מיר זענען דורכגעגאַנגען בעת אונזער גרויסן חורבן אין דער צווייטער וועלט־מלחמה.

מיר דאַרפן צולייגן אַ האַנט און עפּעס אויפבויען ממשדיקעס פאַר די קומענדיקע דורות, זיי זאָלן האָבן פון וואָס זיך צו לערנען, זיי זאָלן האָבן, מיט וואָס זיך מתיחד צו זיין.

דער גאַסט־רעדנער הרב ש. רוצקי, הויבט אָן זיין רעדע, וועגן זיין באַליבטער שטאָט ביאַליסטאָק, וואו ער איז אַלס אינגל, געקומען לערנען אין דער ישיבה. עס לעבן פאַר אונז אויף די וועלטפולע פשוטע אידן, וואָס האָבן צוגעטראָגן אַזויפיל האַרציקייט, וואָס מען קען עס קיינמאָל נישט פאַרגעסן.

דאָס ביאַליסטאָקער אידנטום, — האָט ער וויייטער געזאָגט — איז געווען אַ קוואַל פון סטימול און אַספּיראַציע, וואָס האָט צוגעשטעלט דער אידישער וועלט דאָס שענסטע און אינהאַלטסרייכע און אַלע אַספּעקטן פון אידישן לעבן.

דער היטלעריזם י"ש, האָט אונז אויסגעווארצלט פון אונזער ליבער ביאַליסטאָק. מיר גייען אַבער וויייטער אָן אין דער טראַדיציע און מדינת ישראל.

די פרוי ה. יאָווראָווסקי, אַ לעבנגעבליבענע פון ביאַליסטאָקער געטא, האָט געשילדערט אַ קאַפּיטל פון אירע גרויזאַמע איבערלעבונגען. זי ווען אויף פאַר אונז די שוידערלעכע אכזריותדיקייט פון דער ערשטער וואָך, ווען די דייטשן זענען אַריין אין ביאַליסטאָק. דאָס איז געווען דער אָנהויב פון די שווערע אומגליקן, פּייניקונגען און אויסשיסונגען, וועלכע האָבן זיך כסדר געשאָטן איבער די אידישע קעפּ און לויף פון די וויייטערדיקע שרעקלעכע היטלער־יאָרן.

לעסקי מראצקי און דוד רינגעלבלום, אָביטוריענטן פון די אידישע שולן, האָבן מיט זייער אופן פון רעציטירן: „מיין שטעטעלע אמדור" און „הינטער בערג פון שארבנס", אויסגעדריקט דעם ווייי־געשריי פון אונזער ליבער היים, וואָס איז שוין מער נישטאָ.

מיטן זינגען די התקוה זענען באַערט געווארן די ישראל־געפאַלענע אין לבנון.

די טרויער־אַקאַדעמיע האָט זיך פאַרענדיקט מיטן געזאַנג פון דעם פאַרטיזאַנער הימן.

א נייַ־יאָר פייערונג אין „בית ביאַליסטאָק"

אַ פייערלעכער אָוונט איז דורכגעפירט געווארן אין „בית ביאַליסטאָק", צום נייַעם אידישן יאָר תשמ"ג, אין וועלכן עס האָט זיך באַטייליקט דער גאַנצער אַקטיוו. די פייערונג איז געעפנט געווארן פון דעם פרעזידענט זלמן יעוורעאיסקי און יצחק צעסלער, סעקרעטאַר, האָט אָנגעפירט מיט דעם פיינעם צוזאַמענקונפט.

מיט קורצע הארציקע רעדעס זיינען אַרויסגעטראָטן: דער ערן־פאַרזיצער צבי פייגין, וויצע־פרעזידענט וואָלף טשינסקי, קאַסירער יהושע גרוצקי, דער דיכטער שמואל צעסלער, שרה טורעק און בן־ציון ברוקער. זיי האָבן אויסגעטייטשט די באַדייטונג פון די אידישע יום־טובים, מען האָט געריעדט וועגן מדינת ישראל און עס איז אויך אָנגעווויזן געווארן אויף דער וויכטיקייט פון דעם נייַעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, וואָס עס האָט אַרויסגעגעבן דער צענטער אין ניו־יאָרק. דערביי איז אויך אַרויסגעבראַכט געווארן דער שרעקלעכער אידישער חורבן ביי היטלער'ן, ווי אויך די אידישע גבורה, אויך דער אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא.

מיט באַגריסונגען ביי דעם אינטימען יום־טוב זיינען אויך אַרויסגעטראָטן: שלמה גראָסמאַן, משה וויטשיקער, אברהם בורשטיין, אפרים שטיין פון דעם גראָדנער פאַרבאַנד און דוד זאַב־

רעפעראַט פון מרדכי קויפמאַן

אַ גרויסער עולם לאָנדסלייט און פריינט זיינען געקומען אין „בית ביאַליסטאָק", שמחת תורה פאַרנאַכט, צו דעם אינטערעסאַנטן רעפעראַט פון דעם באַקאַנטן שרייבער און לעקטאָר, מרדכי קויפמאַן. ער האָט געריעדט אויף דער טעמע: „מדינת ישראל, פאַלק ישראל, די פעלקער פון דער וועלט און די איצטיקע דראַמאַטישע צייט וואָס מיר לעבן איבער". דער רעפעראַט איז איינגעאָרדנט געווארן פון דער קולטור־קאַמיסיע ביים ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד.

דער סעקרעטאַר יצחק צעסלער, וועלכער האָט פאַרגעשטעלט דעם רעדנער, האָט געשלאָסן דעם אינטערעסאַנטן אָוונט מיט פאַרליינען אַ ליד פון חיים גראָדע „הקפות אין כפר חב"ד". די פרויען־קאַמיסיע האָט סערווירט אַ פיינעם כיבוד. מרדכי קויפמאַן איז באַדאַנקט געווארן פאַר זיין באַלערנדער לעקציע.

אין שאָטן פון טויט

(זכרונות פון וואַלד־לעבן)

פון **אידאַ סאַקאַלאָווסקי** (מעלבורן)

מיט צער און טרויער דערמאָן איך דעם אומקום פון די ביאַליסטאָקער אידן מיט מיין גרויסער פאַרצווייגטער משפּחה, וועלכע זענען מערדעריש פאַרשניטן געוואָרן דורך די נאַצי־בעסטיעס און אַנדערע מינים רוצחים ימח־שמם.

אָט פירן מיך מיינע געדאַנקען צוריק צו יענער צייט, צום וואַלד־לעבן. דאָרטן, אין לענצער וואַלד (ביאַליסטאָקער געגנט) האָבן מיר אונזער נאָרע געבויט אונטער אַ דיקן ווילד־באַוואַקסענעם בוים. דאָרט האָבן מיר געוואָלט זיך אויסבאַהאַלטן פון דער גרויסער סכנה, וואָס האָט אויף אונז געלויערט.

מיר — די צוויי פרויען, מיט מיין קליין קינד.

פאַרשמאַכטע פון הונגער און דאָרשט ליגן מיר אַזוי אונטערן בוים, פערזונקען אין פּיינלעכע געדאַנקען און טראַכטן וועגן מאָרגן... ווי וועט ער אויסזען? וואָס פאַראַ מיתה־משונה דער־וואַרט אונז?

וואָכן זענען שוין אַריבער, יעדער טאָג מיט זיינע געשעענישן און ניסים... מיר ליגן ווי שוואַכע באַשעפענישן, וועלכע טרוימען נאָך אַ ביסן... מיט מורא פאַרן טאָג־שיין... מיר וואַרטן מיט אומגעדולד, די זון זאָל פאַרגיין, דער טאָג זאָל זיך אַוועקרוקן און די נאַכט זאָל זיך דערנענטערן...

אין דער פינצטער פילן מיר זיך זיכערער, טראָץ דעם, וואָס די קולות פון די וויילדע חזירים און אַנדערע מינים חיהלעך לויפן אונז מיט קוויטשעריייען פאַרבייַ ווי זיי וואַלטן אויך מורא געהאַט.

מיר האָבן געהאָפט, אַז די צווייפּיסיקע חיות, וועלכע דאָרשטן נאָך אידיש בלוט, וועלן נישט קומען אין וואַלד אין דער פינצטער.

דער טאָג האָט געזומען זיך זעצן, די זון האָט געזומען פאַרגיין און אַ טונקלקייט האָט באַצירט דעם אָרום.

אַ קאַלטער וויינט האָט זיך געריסן צווישן די ביימער, ווי שדים וואַלטן באַהערשט דעם וואַלד, און לויערן אויף אונזערע נשמות... עפּעס מאַדנע געהיימניספולע שאָרכן האָבן אונז באַאומרואיקט... אַ פאַרגעפיל, אַז עפּעס וועט געשען... און גע־פילן זאָגן אָפּטמאָל עפּעס אַן... און טאָקע האָבן מיר באַלד דער־זען פאַר אונזערע אויגן דעם וואַלד־וועכטער, מיט אַ דיקן שטעקן אין זיין האַנט. זיינע בייזע ווילדע אויגן האָבן אויסגעזען ווי בייַ אַ רויב־חיה, וואָס גרייט זיך צו כאַפּן זיין קרבן.

מיט אַ זשאַווערדיקער שטימע שרייט ער אויס צו אונז: „קאַביעטקי!" (פרויען). מיר קריכן אַרויס פון אונטערן בוים קאַלט־בלוטיק גרייט אויף אַלעם: מיינע פּיס האָבן געזומען זיך וואַקלען אונטער מיר. מיין לשון איז אָפּגעזומען געוואָרן, דאָס אויסגע־בלייבטע פּנימל פון קינד האָט געזומען ציטערן, און זיך טוליען צו מיין קערפּער פאַר מורא...

פאַרשטיינערטע וואַרטן מיר אויפן אורטייל... דער דיקער שטעקן אַנטקעגן אונז... באַלד וועט ער אַנהויבן קלאַפּן אונזערע מיט די צעפּוילטע שמאָטעס פאַרדעקטע, אויסגעמאַטערטע קער־פּערס... מיר זענען גרייט צום טויט־אורטייל, אַ סוף מוז דאָך קומען. דער וואַלד וועכטער שרייט אויס: „איך אַרבעט פאַר די דייטשן און בין פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן וואַלד און דעם אָרום... וואָס טוט איר דאָ זשידאָווקעס? ...דאָ איז נישט קיין אָרט פאַר אייך. אויב איר גייט נישט אַוועק, וועל איך אייך דערהרגענען!!!

מיט אַ שטאַמלענדיקן קול ווילן מיר אים באַרואיקן, אַז מיר פאַרלאָזן דעם וואַלד. אָבער זיין רציחה איז אַזוי גרויס, ווי טאָקע בייַ אַ מערדער. זיינע אויגן פול מיט בלוטדאָרשטיקייט גרייט צו הרגענען. מיר פילן דעם סוף. דער מוח אַרבעט אַזוי שנעל, ווי טאָקע פאַרן טויט. אַ שטורעם פון געדאַנקען און געפילן נעמען מיך אָרום. איך דערמאָן זיך, אַז איך האָב אַ רינגל, דאָס איינציקע פאַר־מעגן, וואָס איז צופּעליק פאַרבליבן, נאָכן שפּרינגען פון באָן. דאָס רינגל איז שטעקן געבליבן אין מיינע בגדים, אפשר וועל איך פרו־בירן אים איינצעמען, און שטילן זיין בייזע בלוט.

„איך האָב עפּעס פאַר דיר!" שריי איך אויס. ער נעמט אָבער נישט קיין אַכט און צילעוועט דעם שטעקן אויף אונז. איך שריי אויס נאָכאַמאָל מיט מיינע לעצטע כוחות. דער גוי לאָזט אַראָפּ דעם שטעקן. אַ גוטער סימן, טראַכט איך. זיין פּרצוף איז בלאַסער גע־ווארן און מיט נייגעריקייט פרעגט ער:

„וואָס האָסטו?"

„האָסט אַ פרוי און קינדער?" פרעג איך. „יאָ!" ענטפערט ער. „וואָס האָסטו?", פרעגט ער ווידער.

ניט דיר, דיין פרוי וועל איך עס געבן!" ענטפער איך מיט דרייסטקייט, „צו וואָס עס לאָזן פאַר די דייטשן, בעסער זאָל דיין פרוי עס טראָגן".

דער וואַלד־וועכטער האָט געענדערט זיין טאָן און צוגעזאָגט צו שיקן זיין פרוי.

מיר זענען אַרונטער אונטערן בוים און אויסגעלייגט אונזערע פאַרמאַטערטע גופים. עס האָט לאַנג נישט געדויערט. די צווייגן האָבן געמומען טרעשטשען און אונז צו וויסן געגעבן, אַז מען גייט. און טאָקע באַלד האָט זיך באַוויזן פאַר אונז אַ גרויסע, גראָבע גויע. זי האָט זיך פאַרגעשטעלט פאַר אונז. איך גיב איר דאָס רינגל. אירע אויגן האָבן געמומען גלאַנצן מיט צופרידנקייט, ווי זי וואַלט ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן אַזוינס געזען.

„איך וועל עס לאָזן אָפּשאַצן", האָט זי כלומרשט געזאָגט, „איך זאָל וויסן די ווערט".

„איך גיב דיר אַ מתנה", זאָג איך, נאָר איין בקשה האָב איך צו דיר: ווען דו וועסט געבן דיינע קינדער עסן, זאָלסטו געדענקען, אַז דאָ אין וואַלד ליגט אַן אָפּגעשוואָכט קינד, וועלכע לעכצט נאָך אַביסל מילך. מיר ווילן פון דיר בלויז אַ שטיקל ברויט און אַ ביסל מילך פאַרן קינד, נישט מער".

די גויע האָט איר בליק געוואָרפן צום קינד, וועלכעס האָט דאָס קעפּל געהאַלטן פאַרוואָרפן אויף מיינע אַקסלען, אָפּגע־חלשטע. די גויע האָט אונז צוגעזאָגט און איז פאַרשוואונדן.

די נאַכט האָט זיך דערנענטערט. שלאָפן האָבן מיר שוין נישט געקענט, געוואָכט מיט הארצקלאָפּעניש, וואָס דער טאָג וועט אונז ברענגען. די זון האָט ווידער אַמאָל געמומען שיינען און באַ־שטראָלט דעם אָרום. פאַר אונז אָבער, האָט די זון נישט געשיינט. מיר האָבן געפילט, אַז מיר זענען אַן אַ באַדן, ווי אין אַ פאַסטקע. וואָס וועלן מיר טאָן? וואוהין גייט מען?...

איבערגעריסן אונזערע געדאַנקען האָט אַ געוויש פון וואַלד. פון צווישן די ביימער האָט זיך באַוויזן די זעלבע גויע. זי האָט גע־בראַכט אַ שטיקל ברויט, אַ ביסל קאַרטאָפל־שאַלעכס און אַ פלעשל מילך, וואָס זי האָט באַלד אַליין צוגעלייגט צום קינדס מויל.

דאָס קינד האָט גלייך געמומען זויגן אָן אויפהער, איר אָטעם האָט זיך פאַרהאַקט. אירע אויגעלער האָבן אויסגעדריקט דאַנק־באַרקייט צום וועכטער'ס ווייב.

זי האָט אונז געהייסן אַליין קומען נעמען די פּאַרציע אין איר הויף צוויי מאָל אַ וואָך, און אַנגעוויזן מיט איר אויסגעשטרעקטער האַנט די ריכטונג, וואו מיר זאָלן גיין.

זי וועט אַ צייכן געבן, אַ קריגל אויף איר פאַרקאָן אויפהענגען און אויב דאָס קריגל וועט נישט זיין, זאָלן מיר נישט וואָגן אַריין־צוגיין, אַ סימן, אַז דייטשן הוליען דאָרטן. זיי זענען אָפּטע איין־גייערס אין זייער הויז.

עס איז מיר שווער אין ווערטער צו שילדערן דעם קאַמף, וואָס איך האָב געהאַט מיטן קינד, אַרויסצורייסן דאָס ליידיקע פלעשל פון איר מיילעכל.

עטלעכע מאָל איז אונז געלונגען צו ברענגען די פּאַרציע, וועלכע די גויע האָט אונז צוגעזאָגט.

אָבער זייער אָפּט, זענען מיר געגאַנגען אומזיסט, וויייל דאָס קריגל איז נישט געווען... אַ סימן, אַז דייטשן הוליען דאָרטן...

פאַר אונז איז עס אויך געווען אַ צייכן פון סכנה, אַז מיר זיצן אין אַ שאָטן פון טויט. מיר מוזן טראַכטן צו פאַרלאָזן דאָס אָרט און זוכן אַן אַנדער באַהעלטעניש.

(„אויסטראַלישע אידישע נייעס",
מעלבורן, 20טן אויגוסט, 1982)

ביי די ביאַליסטאָקער אין מדינת ישראל

פון **אברהם שייקעוויטש** (תל־אָביב)

אויפנאַמע פאַר י. שמולעוויטש

צו דעם גרויסן וועלט־צוזאַמענפאַר פון אידישע זשורנאַליסטן, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אָנהויב דעצעמבער 1982 אין ירושלים און תּל־אָביב, זיינען געקומען פאַרטרעטער פון פאַר־שידענע טיילן וועלט. צווישן זיי איז אויך געווען דער באַקאַנטער שרייבער און רעדאַקטאָר פון דעם גרויסן „ביאַליסטאָקער יזכור־בוך" י. שמולעוויטש. די פירער פון דעם „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" האָבן אויסגענוצט די דאָזיקע געלעגנהייט און איינגע־אָרדנט אַ היימישע אויפנאַמע פאַר דעם חשובן גאָסט. אין דער פייערלעכער אויפנאַמע וואָס איז פאָרגעקומען דאָנערשטיק אָוונט, דעם 2טן דעצעמבער, אין גרויסן דוד סאָהן ע"ה זאָל אין תּיכון ד', זיינען געווען פאַרזאַמלט פאַלגענדע טויער פון דעם אירגון: זלמן ירושלמי, צבי קלעמענטינאָווסקי, קאָפּל לעוו, מיכאל פליקער, י. שמיר, שלמה גאָרבער, מ. שמיגעלסקי, אָברהם שייקעוויטש, דוד דאָבראָניצקי, פּסח קלעטשאָווסקי און רחל טרייביטש. עס זיינען אויך אָנוועזנד געווען די חשובע ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט־געסט: אָברהם ליס, ישראל בעקער און דוד (דאָדי) זאָבלודאָווסקי, פון אַרגענטינע.

דעם פאַרזיץ פון דער וויכטיקער אויפנאַמע האָט געפירט אַדוואָקאַט צבי קלעמענטינאָווסקי. באַגריסנדיק די פאַרזאַמלטע האָט ער אויסגעדריקט דאָנקבאַרקייט צום ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, באַזונדערט צו פריינט י. שמולעוויטש אין איסאק ריבאַלאָווסקי, פאַר די אָנשטרענגונגען ביים אַרויסגעבן דעם וויכטיקן יזכור־בוך. צבי קלעמענטניאָווסקי האָט דערביי באַריכ־טעט, אַז די צוגעשיקטע הונדערט עקזעמפּלאַרן פונ'ם יזכור־בוך זיינען שנעל פאַרקויפט געוואָרן צווישן לאָנדסלייט, וועלכע זיינען צופרידן מיט דער אויסגאָבע. מר. קלעמענטינאָווסקי האָט אויך דערביי באַריכטעט וועגן די טעטיקייטן פון דעם „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין ישראל.

פריינט זלמן ירושלמי, וועלכער האָט גראָד אַריינגעגעבן זיין ליבער פרוי אין האָספיטאָל, האָט ניט געוואָלט דורכלאָזן די געלעגנהייט צו זיין אָנוועזנד ביי דעם וויכטיקן צוזאַמענקונפט. אויך ער האָט געלויבט דעם ביאַליסטאָקער יזכור־בוך. פריינט ירושלמי האָט דערביי גערופן צו געמיינזאַמער אַרבעט פון די ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט אומעטום, וואָס וועט געוויס אויך ברענגן גוטע רעזולטאַטן. זלמן ירושלמי האָט אויך באַריכטעט, אַז יד־ושם וועט אין קורצן אַרויסגעבן אַ גרויסן בוך, אין העברעאיש, וועגן דער געטא אין ביאַליסטאָק וואָס איז צונויפגעשטעלט געוואָרן פון מ. ביאַליסטאָצקי.

נאָכדעם האָבן אויך באַגריסט קאָפּל לעוו און שלמה גאָרבער, וועלכע האָבן איבערגעגעבן וועגן „קרית ביאַליסטאָק" וואו עס וואוינען איצט איבער דריי הונדערט פאַמיליעס. דאָס איז איינע פון די שענסטע לאָנדסמאַנשאַפטן־פונקטן אין לאָנד. עס איז דערביי אַרויסגעבראַכט געוואָרן, אַז „קרית ביאַליסטאָק" איז געשאַפן געוואָרן אַלס רעזולטאַט און מיט דער הילף פון דער ביאַליס־טאָקער וועלט־קאָנפערענץ, וואָס איז אין יאָר 1949 פאַרגעקומען אין ניו יאָרק, געפונען און דורכגעפירט אויף דער איניציאַטיוו פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אַמעריקע.

דוד זאָבלודאָווסקי האָט מיט גרויס בענקשאַפט געוואַרט וועגן דער אַמאַליקער אומפאַרגעסלעכער אידישער ביאַליסטאָק. דער יחוס פון אונזער פאַרניכטעטער היים־שטאָט, האָט ער אָנגעוויזן, וועלכע וועט אויפגעהאַלטן אויך איצט אומעטום וואו עס לעבן ביאַליסטאָקער אידן. דאָדי זאָבלודאָווסקי האָט דערביי איבערגעגעבן אַ גרוס פון די ביאַליסטאָקער אין אַרגענטינע וואו זיי טרעפן אַלץ, כדי אָפּצוהיטן דעם גוטן נאָמען און המשך פון דער טראַגישער פאַרשניטענער אידישער ביאַליסטאָק.

מיט אַן איינדרוקספולער באַגריסונג איז דאָס אַרויסגעטראָטן דער באַוואוסטער שרייבער און קריטיקער, דער חשובער לאָנדס־מאַן אָברהם ליס. ער האָט זייער געלויבט דעם נייעם ביאַלי־סטאָקער יזכור־בוך וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. דער נייער וויידיקער בוך, האָט א. ליס געזאָגט, וועט פאַרנעמען דעם אויבן־אָן צווישן די פיל בין איצט דערשינענע יזכור־ביכער. ער האָט געלויבט דעם שרייבער י. שמולעוויטש, פאַר זיינע אומדערמידלעכע אָנשטרענ־גונגען ביים העלפן צוגרייטן אַרויסצוגעבן דעם בוך. אָברהם ליס האָט אויך אויסגעדריקט לויב־ווערטער פאַר איסאק ריבאַלאָווסקי און פאַר אַלע אָנדערע פירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, פאַר די פאַרשיידענע וויכטיקע טעטיקייטן וואָס פאַר־שאַפט כבוד און שטאָלץ אַלע ביאַליסטאָקער אידן אומעטום.

צום סוף האָט געערעדט דער גאָסט פון ניו יאָרק, י. שמו־לעוויטש. אַלס רעדאַקטאָר פון דעם נייעם גרויסן ביאַליסטאָקער יזכור־בוך, האָט ער פאַר די פאַרזאַמלטע איבערגעגעבן אינטערע־סאַנטע פּרטים ווי אַזוי עס איז געגרייט און אַרויסגעגעבן געוואָרן דער בוך. דאָס איז געטאָן געוואָרן, האָט מר. שמולעוויטש אָנגע־וויזן, מיט גרויסע אָנשטרענגונגען און שווערקייטן. אָבער ניט געקוקט אויף דעם אַלעם איז געטאָן געוואָרן אַלץ, כדי צו דערגרייכן דעם ציל וואָס פריער. מען האָט גוט געוואוסט אַז אויב דאָס וועט ניט געטאָן וועלן איצט, וועט דאָס קיינמאָל ניט דער־גרייכט ווערן. י. שמולעוויטש האָט דערביי געלויבט איסאק ריבא־לאָווסקי, וועלכער האָט אָפּגעגעבן פיל ענערגיע און צייט ביים העלפן אַרויסגעבן דעם בוך.

דער יזכור־בוך, האָט י. שמולעוויטש איבערגעגעבן, האָט אַרויסגעלרופן אַ גרויסן אָפּקלאַנג און אינטערעס ביי די לאָנדס־לייט, און אין דער אידישער עפנטלעכקייט בכלל, אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער. דער יזכור־בוך האָט אויך אַרויסגערופן אַ גרויסן אינטערעס ביי ביאַליסטאָקער אידן אין אַמעריקע, וועלכע זיינען שוין דאָרט לאַנגע יאָרן, ווי אויך ביי קינדער און אייניקלעך פון ביאַליסטאָקער אידן. אויך אָזעלכע שאָפן זיך איין דעם ווער־דיקן בוך. שמולעוויטש האָט דערביי געלויבט די ביאַליסטאָקער פירער אין בוענאָס־אייראָס, וועלכע וועלן איצט אַרויסגעבן אויך 500 ביכער מיט אַ שפּאַניש־אַביראָזונג, פון דעם נייעם יזכור־בוך, כדי דאָס זאָל אויך געלייענט ווערן פון די קינדער פון ביאַלי־סטאָקער אידן אין די לענדער פון לאָטיין־אַמעריקע.

צום סוף האָט י. שמולעוויטש איבערגעגעבן אַ צאָל איינצל־הייטן וועגן די פאַרצוויגטע טעטיקייטן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, וואָס רופט אַרויס גרויס אינטערעס און געהעריקע פאַרשטענדעניש אין אַלגעמיינעם אידישן לעבן. שמו־לעוויטש האָט אויך באַגריסט דעם אָנוועזנדן ביאַליסטאָקער קינסטלער ישראל בעקער, וועלכער האָט רעזשיסירט די „כתובה" פון אפרים קישון, וואָס ווערט איצט געשפילט מיט גרויס דערפאָלג אין דער „פאַלקסבינע" אין ניו־יאָרק.

מיט וואונטשן פון אַלע אָנוועזנדע פאַר אַ גליקלעכע רייזע, צו

• **שליפּט זיך אָן אַלס מיטגלידער אין ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל!**

דאָס פּרעזידיום בײַ דער יערלעכער אזכרה אין "קרית־בײַאַליסטאָק". פון לינקס צו רעכטס: שלמה גארבּער, אברהם שייקעוויטש, אברהם פּאַפּ־לאָווסקי, הרב מ. טאָרטשין, חזן בנימין אונגער, אברהם צינאָוויטש, קאָפּל לעוו, געראַ בּן־ענת, שמעון בּן־נפּתּלי (רובינס), מיכאל פּליקער.

י. שמולעוויטש און זיין ליבער פּרוי וואָס האָט אים באַגלייט, איז דער פּייערלעכער אוונט געשלאָסן געוואָרן.

אין קרית ביאַליסטאָק

קורץ פאַר זיין פאַרלאָזן מדינת ישראל איז י. שמולעוויטש אויך געווען אויף אַ באַזוך אין קרית ביאַליסטאָק, וואָס איז לעבן תּל־אָביב. עס איז דאָרט געווען אַ וואַרעמער צוזאַמענקונפט מיט די מיטגלידער פון קאָמיטעט, וואָס באַשטייט פון: שמעון בן נפתּלי, אַברהם צינאָוויטש, אַברהם פּאַפּלאָווסקי, מיכאל פּליקער און געראַ בן ענת. עס איז אויך אָנגוועזנד געווען אַברהם שייקעוויטש, וועלכער האָט געבראַכט מיט זיין קאַר י. שמולעוויטש קיין קרית ביאַליסטאָק.

אין דעם שמועס צווישן דעם גאַסט פון ניו־יאָרק און די פירער פון קרית ביאַליסטאָק איז אַרויסגעבראַכט געוואָרן, איז אין דעם „שטעטל" וואוינען איצט בײַ דריי הונדערט משפּחות, צווישן זיי העכער טויזנט נפשות. אין דער צאָל זיינען אַרום 70 משפּחות ביאַליסטאָקער. די מערסטע איינוואוינער זיינען יונגע און מיטל־יאָריקע פאַרלעך, צווישן זיי אויך אַ גרעסערע צאָל פראָפעס־יאָנאַלן און ספּעציאַליסטן־פאַכלייט. די דאָזיקע זיינען באַשעפטיקט אין פאַרשידענע אינדוסטריעס אַרום קרית ביאַליסטאָק וווּ אויך אין אַנדערע ערטער.

אין קרית ביאַליסטאָק, איז אַרויסגעבראַכט געוואָרן, איז פאַראַן אַ בית־עם וואו עס ווערן געפירט אַלערליי אַקטיוויטעטן פאַר עלטערע מענטשן, פאַר יוגנטלעכע און קינדער ווי אויך פאַר נייע עולים. עס איז אויך פאַראַן אַ ליי־קאַסע. פאַראַן אַ גרויסער אַרכיוו מיט דאָקומענטן, ביכער, פאָטאָגראַפיעס און בילדער פון וויכטיקער באַדייטונג. אין בית־עם איז אויך דאָ אַ קולטור־צענטער וואו עס ווערן אָנגעפירט פאַרשידענע קולטור־אַקטיוויטעטן. מען לערנט עברית, עס קומען פאַר שמועסן, טענצן, פאַרווייַלונג, אַן אָפּטיילונג פון לערנען פאַכן, צעראַמיק א. ד. ג. פאַראַן דאָרט אַ גרויסע ביבליאָטעק מיט פיל ביכער, צייטונגען, מען שפּילט שאַך און ענלעכעס. דאָס אַלץ ווערט אָנגעפירט פון פריוויליקע.

אין קרית ביאַליסטאָק ווערט אויך געלייגט פיל אַכט אויף דער דערציאונג פון די נייע דורות, וואָס נעמט אַרום קינדער פון קינדער־גאָרטן ביז גימנאַזיע. דאָס איז אין פאַרבינדונג מיט דעם גאַנצן דערציאונגס־וועזן וואָס איז אין יענער יהוד־געגנט. אין קרית ביאַליסטאָק איז אויך פאַראַן אַ גרויסע שוהל, און אין דרויסן איז אַ מאָנומענט אין אָנדענק פון די זעכציק טויזנט אומגעבראַכטע אידן אין ביאַליסטאָק. יעדעס יאָר, פון דעם 15טן ביזן 22טן אויגוסט, קומט אין קרית ביאַליסטאָק פאַר אַ יערלעכע אָזכרה צו וועלכער עס קומען ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט פון גאַנץ מדינת ישראל.

גייענדיק איבער קרית ביאַליסטאָק זעט מען די גאַסן מיט נעמען פון אַמאָליקע באַרימטע פערזענלעכקייטן פון ביאַליסטאָק, וואָס האָבן פאַרנומען אַ וויכטיקן אָנזען אין אידישן לעבן אומעטום.

די פירער פון קרית ביאַליסטאָק האָבן אויסגעדריקט זייערע געפילן, אין דעם שמועס מיט י. שמולעוויטש, פון שטאַרקער צוגע־בונדקייט צו דעם יחוס פון דער אַלטער היים. עס איז אויך אַרויס־געבראַכט געוואָרן דער גרויסער ווילן אויפצוהאַלטן דעם יחוס פון דער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס איז איבערגעפלאַנצט געוואָרן אויף דער ערד פון דעם אידישן היימלאַנד.

די אָנוועזנדע האָבן, ביים געזעגענען זיך מיט דעם חשובן גאַסט פון ניו־יאָרק, אויסגעדריקט זייער שטרעבונג, אַז די צוזאַמענאַרבעט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק און קרית ביאַליסטאָק אין ישראל, זאָל פאַרשטאַרקט ווערן לטובת אַלעמען, מען דאַרף אָנהויבן אַ נייעם קאַפּיטל פון געמיינזאַמער פאָזיטיווער צוזאַמענאַרבעט.

אַ טייל פון דעם עולם בײַאַליסטאָקער אידן בײַ דער יערלעכער אזכרה אין "קרית בײַאַליסטאָק", אין אויגוסט 1982.

אונזערע פאַרלוסטן אין ישראל

רחל ירושלמי ע״ה

דעם 11טן דעצעמבער 1982 איז אין תל־אביב געשטאַרבן רחל (אוקה) ירושלמי ע״ה, פונדערהיים יודקאָווסקי, די פרוי פון דעם באַוואוסטן אינדוסטריאַליסט, געזעלשאַפטלעכער טוער און פירער פון דעם פאַרבאַנד פון ביאַליסטאָקער אידן אין מדינת ישראל, זלמן ירושלמי.

רחל ירושלמי, וועלכע איז געקומען פון ביאַליסטאָק קיין ארץ

רחל ירושלמי

ישראל אין יאָר 1920, איז אַליין אויך געווען אַ וויכטיקע פּער־זענלעכקייט. זי איז געווען אַקטיוו אין דער הגנה און האָט זיך בא־טייליקט אין דער פאַרטיידיקונג פון דעם לאַנד. זי האָט פיל אַרויס־געהאַלפן איר מאַן, זלמן ירושלמי, אין זיינע געשעפטלעכע און געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן. באַזונדערס איז דאָס געווען אין ארגון יוצאי ביאַליסטוק. דאָס איז אויך געווען נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה וועו דער פאַרבאַנד פון ביאַליסטאָקער אין ישראל האָט זיך פאַרנומען מיט העלפן דער שארית הפליטה.

דאָס הויז פון רחל און זלמן ירושלמי, איז שטענדיק געווען אָפן פאַר אַלעמען. נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה האָבן די ירושלמי׳ס אַראָפגעבראַכט אַ ברודער און אַ שוועסטער, וועלכע זיינען געבליבן יתומים פון רחל (אוקה) ירושלמי׳ס אַ שוועסטער, וואָס איז אומגעבראַכט געוואָרן אין ביאַליסטאָק מיט אַנדערע אידן. רחל האָט די צוויי יתומים דאָ דערצויגן און זיי באַזאָרגט מיט אַלעם נויטיקן אַזוי ווי אייגענע קינדער.

רחל ירושלמי איז געווען אַ ליבהאַרציקע פרוי סאַי צו איר מאַן און משפּחה סאַי צו אַלעמען וואָס האָבן איר געקענט. זי לאָזט איבער אין טרויער איר מאַן זלמן ירושלמי, אַ ברודער דר. אַהרון יודקאָווסקי און משפּחה, ווי אויך די ברידער זעליג און אַסקאָר יודקאָווסקי אין דרום־אַפריקע מיט זייערע משפּחות.

כּבוד איר אַנדענק!

משה קוואַטער ע״ה

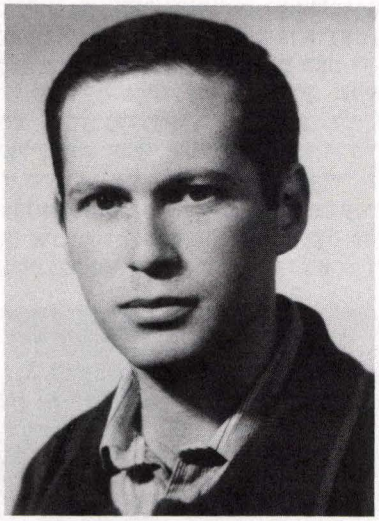
אין תל־אָביב איז לעצטנס געשטאַרבן משה קוואַטער ע״ה, וועלכער איז געווען אַ זון פון די קוואַטערס פון אייזן געשעפט אין ביאַליסטאָק. ער איז געפיניקט געוואָרן ביי די נאַציס און האָט איבערגעלעבט די טויט־לאַגערן אוישוויץ און דאַכאָו, און געווען צוזאַמען מיט די ביאַליסטאָקער געפיניקטע קינדער עפרון, פּיסאַר און אַנדערע. דער פאַרשטאַרבענער קוואַטער האָט דאָ פאַר״תומ׳ט זיי פרוי, דבורה, זיין זון יעקב און אַ טאָכטער, אַמירה. קוואַטער איז געקומען קיין ישראל אין יאָר 1953, ער האָט זיך באַטייליקט אַלס קעמפער אין די מלחמות, ער איז געווען אַן אַקטיוואַר מענטש און באַליבט ביי אַלעמען וואָס האָבן אים געקענט.

ערע זיין אַנדענק!

אַבי קנישינסקי ע״ה

אין תל־אָביב איז געשטאַרבן דעם 26־יאַריקער אַבי קנישינסקי ע״ה, אַ זון פון דאָקטאָר אַברהם און ניוסאַ קנישינסקי. ער האָט געהאַט אַ גוטע דערציאונג, נאָר זיין לערנען אין בית ספר עממי דוגמא און אין דער גימנאַזיע אין תל־אָביב. נאָכן פאַרענדיקן די גימנאַזיע האָט ער געדינט אין דער ישראל אַרמיי דריי יאָר, פון 1974 ביז 1977. ער איז אויך געווען באַשעפטיקט צוויי יאָר אין דעם מיליטעריישן שפּיטאָל תל־השומר. נאָכדעם האָט ער שטודירט מעדיצין אין איטאַליע, אין פאַרלויף פון פינף יאָר.

קומענדיק אויף אַ באַזוך צו זיינע ליבע עלטערן, איז געשען אַ

אַבי קנישינסקי

גרויסער אומגליק. דער יונגער און באַאַבטער אַבי קנישינסקי ע״ה איז קראַנק געוואָרן. ער איז געלעגן אין דעם ביילישאַן שפּיטאָל אין פאַרלויף פון פינף חדשים און זיך געמאַטערט מיט דער שווערער קראַנקהייט. זיינע טרייַע טאַטע־מאַמע זיינען גאַנצע טעג און נעכט געווען ביי זיין קראַנקן בעט.

דער טויט פון דעם יונגן אַבי קנישינסקי ע״ה, וועלכער איז געשטאַרבן דעם 7טן נאָוועמבער 1982, האָט אַרויסגערופן גרויס טרויער אין אַלע קרייזן.

כּבוד זיין אַנדענק.

צבי הערשל קאַפלאַן ע״ה

מיט אַ קורצער צייט צוריק איז אין חיפה געשטאַרבן צבי הערשל קאַפלאַן ע״ה. ער איז געווען פיל יאָרן אין ישראל און איז געווען באַשעפטיקט ביי דער נאַציאָנאַלער שיף־געזעלשאַפט „צים״. ער פלעגט אַרומפאָרן מיט די שיפן אויף די ים׳ען פון דער גאַנצער וועלט, און יעדעס מאָל וועו ער איז געקומען צוריק איז ער געווען פול מיט לעבן און דערציילט זיינע איינדרוקן. ער איז קיינמאָל ניט געווען פאַרהייראָט, ער האָט געלעבט אַליין. ער האָט געהאָט אַסך חברים און פריינט.

כּבוד זיין אַנדענק!

יעקב סיבירסקי ע״ה

מיט אַ צייט צוריק איז דאָ ביי אונז, אין מדינת ישראל, געשטאַרבן יעקב סיבירסקי ע״ה. ער איז אין צייט פון דער מלחמה פאַרוואָגלט געוואָרן אין סאָוועט־רוסלאַנד וואו ער האָט דורכ־געמאַכט אַ שווערן לעבן. ער איז געקומען קיין מדינת ישראל אין יאָר 1949 וואו ער האָט אויפגעבויט זיין נייַע צופרידענע היים. ער איז דאָ אַלע יאָרן געווען אַן אַרבעטער און געהאָט פיל גוטע פריינט. דער פאַרשטאַרבענער האָט פאַר״תומ׳ט זיין משפּחה אין ישראל וויי אויך אין אויסלאַנד.

כּבוד זיין אַנדענק!

מיין פאַרבינדונג מיט די ביאַליסטאָקער אין פאַריז

פון יצחק פאָזניאַק (פאַריז)

פאָרויצער פון דער גראָדנער לאַנדסמאַנשאַפט אין פאַריז

איבער פינף צענדליק יאָרן בין איך געווען פאַרבונדן מיט די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין פאַריז, צווישן וועלכע איך האָב געהאט אַסך פריינט און געבליבן טריי מיט זיי ביז זייער אַוועקגיין אין דער אייביקייט. איך האָב שטענדיק געהאַלטן, אַז ביאַליסטאָק איז אַ צווילינג פון מיין געבורטס־שטאָט גראָדנע.

אויך אונטער דער צאַרישער הערשאַפט האָט די שטאָט ביאַליסטאָק געהערט צו דער גראָדנער גובערניע. שפּעטער האָט די פוילישע מאַכט איבערגעדרייט די יוצרות און צוגעטשעפּעט גראָדנע צו ביאַליסטאָק. אָבער שטענדיק האָבן די ביידע שטעט זיך געהאַלטן ווי אַ סיאַמער צווילינג. וועז דער אָכזר, דער צאַרישער געניראַל־גובערנאַטאָר האָט אין יאָר 1906 דורכגעפירט דעם גרויזאַמען פאַראַם איבער די אידן אין ביאַליסטאָק און ער איז נאָך דער שחיטה אַריינגעפאָרן קיין גראָדנע, כדי דאָרט זיך צו זען מיט

גראָדנער לאַנדסלייט בײַ אַ יזכּור־פאַרזאַמלונג אין פאַריז. דער דריטער פון לינקס, איז דר. מ. יוכנאָוויעצקי.

זיין מוטער, האָט די אידישע גראָדנע נקמה געמומען פאַר די איבער הונדערט הרוגים, און דערשאָסן דעם רוצח אויף סאָבאָרנעם פּלאַץ.

וועז מען פלעגט אַרויסזאָגן גראָדנע, האָט מען אויך געמיינט ביאַליסטאָק, און וועז מען האָט געזאָגט ביאַליסטאָק האָט מען אויך געמיינט גראָדנע. טאָקע ווי אַן אמתער צווילינג. שוין פון דעם ערשטן טאָג פון מיין אַנקומען קיין פאַריז, אין יאָר 1928, האָב איך זיך געַ׳חבר׳ט מיט דאָרטיקע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט. וועז עס איז אין יאָר 1930 אין פאַריז געגרינדעט געווארן דער פאַרבאַנד פון רוסישע־ליטווישע אידן, האָבן צו דעם פאַרבאַנד געהערט פיל ביאַליסטאָקער און גראָדנער לאַנדסלייט. איך בין אויך אַלע יאָרן געווען אַ מיטגליד פון דעם קאָמיטעט ביז זיין אונטערגאַנג. פרעזידענט פון דעם פאַרבאַנד איז געווען דר. רודמאַן, וועלכער האָט צוזאַמען מיט דר. יוכנאָוויעצקי זיך באַשעפטיקט מיט מעדיצינישער פראַקטיק. עס האָט איינמאָל געטראָפן אַז אַ קראַנקע פרוי איז געשטאַרבן נאָך אַן אָפּעראַציע, האָט מען זיי ביידען פאַרבאָטן צו פּראַקטיזירן מעדיצין. פון דאָקטוירים זיינען זיי דאָן געווארן דענטיסטן. פון דאָן אַן האָבן די ביאַליסטאָקער געהאט זייער אייגענעם צאַן־דאָקטאָר, דר. מ. יוכנאָוויעצקי.

פון מיינע ערשטע ביאַליסטאָקער פריינט אין פאַריז איז געווען ש. וויסאָטשק, אַ לערער פון העברעאיש. ער האָט געשטאָמט פון אַ פרומער און אינטעליגענטער משפּחה. דאָס האָט אים אָבער ניט געשטערט חתונה צו האָבן מיט אַ ניט־אידישע. דאָך איז ער אַלע יאָרן פאַרבליבן אַ געטרייער און איבערגעבענער נאַציאָנאַלער איד. ער האָט שטענדיק שטודירט און קיינמאָל ניט דורכגעלאָזן קיין וויכטיקע ליטעראַרישע אָדער ווישנשאַפטלעכע פאַרלעזונג. וועז ער איז שוין שפּעטער געוואָרן רייך פון זיינע בענזין־געשעפטן, פלעגט ער זייער אָפט זיך אַראָפּכאַפן אין דעם ראָבינער סעמינאַר און זיך אַוועקזעצן אויף אַ באַנק גלייך מיט אַלע שטודירנדע, כדי אין זיך איינזאַפּן אַ שיעור פון תלמוד.

דעם לעצטן מאָל, וועז ער איז שוין געווען אַ האַלב פאַראַלי־זירטער, האָבן מיר זיך באַגעגנט ביי אַ פאַרלעזונג פון דעם באַרימטן שרייבער־אַקאַדעמיקער, אַנדרעי מאָרלאָ. נאָך דער פאַר־לעזונג האָב איך מיט מיין פרוי אים אונטערגעהאַלטן און אים צוגעפּירט צו אַן אויטאָבוס, וואָס האָט אים אָפּגעפּירט אַהיים. בעת זיין לוויה האָט דר. מ. יוכנאָוויעצקי געהאַלטן דעם הספּד און אין מיטן האָט ער זיך שטאַרק צעווויינט, ווייל עס האָט אויף אים שטאַרק געווירקט די גרויסע אבידה. דאָס האַרץ איז אים האָט געווויינט פון דעם גרויסן פאַרלוסט.

מיינע גוטע פריינט דר. יוכנאָוויעצקי און וואַלף באָביטש, האָבן דאָ געגרינדעט די ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט. כל זמן זיי האָבן געלעבט, האָט די לאַנדסמאַנשאַפט געשפּרודלט מיט אַקטיוויטעטן. מען האָט אויך שטענדיק הייליק אָפּגעהיט די אזכרות נאָכן גרויסן אידישן חורבן אין ביאַליסטאָק. מען האָט אויך געפּייערט אידישע ימים־טובים מיט היימישער וואַרעמקייט. ווער געדענקט ניט די חנוכה־אָוונטן וועז לעאָן און געניא דרייזין פלעגן פרעגלען די לאָטקעס און זלמן קאַלעשניקאָוו האָט מהנה געווען מיט זיין בייסיקן הומאָר? מען האָט זיך געפילט אָפּגעפּרישט, ווי אַ נייַע יוגנט וואָלט אונז באַשירמט...

די גראָנדיאָזע סדרים ביי וואַלף באָביטש׳ן אין הויז, האָבן זיך טיף איינגעקריצט אין זכרון. שרה באָביטש, די טאָלאָנטירטע און אומפאַרגעסלעכע פּיאָנאַ־שפּילערין, האָט שטענדיק צוגעצויגן די בעסטע קינסטלער אויסצופילן די פּראָגראַמען פון די איינדרוקס־פולע אונטערנעמונגען ביי די ביאַליסטאָקער.

צוויי אָדרעסן אין פאַריז, זיינען געווען באַרימט ביי די לאַנדס־לייט איבער דער גאַרער וועלט: בולעווער סטראָסבורג און רי דע ריוואָלי. דאָרט האָבן געוואוינט וואַלף באָביטש און דר. מ. יוכנאָ־וויעצקי. דאָס זיינען געווען אָפּענע הייזער פאַר אַלע ביאַלי־סטאָקער. זיי האָבן געַ׳רש׳נט פון דער אַלטער היים די וואַרעמע פריינטשאפט, היימישקייט און הכנסת אורחים וואָס זיי האָבן פאַר־פלאַנצט אויפן פאַריזער באָדן. וועז מען האָט זיך נאָר ניט אַרויפ־געכאַפט אין די דאָזיקע צוויי הייזער, איז מען שטענדיק געווען אַ גאָכטעטער, אַנגעזעענער און ליבער גאָסט. קיין כבוד, גוטער צובייס און היימישקייט האָט דאָרט קיינמאָל ניט געפעלט.

ווער קען פאַרגעסן דעם פריינט סוטקער מיט וועמען מיר האָבן מיטגעאַרבעט אין פאַרליף פון לאַנגע יאָרן? ער איז אַוועק גאַנץ יונג פון ביאַליסטאָק קיין בערלין, און זיינע אוניווערסיטעטן זיינען געווען די גאָסן און וואַרשטאָטן. מיטן אָנקום פון נאַציזם, האָט ער זיך אַריבערגעטראָגן קיין פאַריז וואו ער האָט זיך איינגע־אַרדנט אַלס אַן עלעקטריקער. ער האָט געאַרבעט אַ געוויסע צייט מיט וואַלף באָביטש. וועז ער איז געשטאַרבן איז ער באַגלייט געווארן צו זיין אייביקער רו פון אַסך ביאַליסטאָקער. דר. מ. יוכנאָ־וויעצקי האָט אין ריינדע וועלטער געשילדערט ביי דער לוויה דעם שווערן לעבענס־וועג וואָס עס האָט דורכגעמאַכט דער יונגער סוטקער, ביז ער האָט זיך געהאָט עטאַבלירט אין פאַריז.

פריש איז די וואונד צוליבן שרעקלעכן טויט פון מיין טייערע חבר׳טע ראָזאַ פאַרעצקי. איך האָב זיך גראָד געפונען אין קווינס — בעת מיין באָזוך אין ניו יאָרק — ביי איר שוועסטער טאָניאַ, וועז איר מאַן האָט איבערגעגעבן דורכן טעלעפאָן די טרויעריקע נייעס, אַז אַ קאַר האָט אויף אייביק פון אונז אַוועקגעריסן די שטענדיק

דער ביאַליסטאָקער צענטער באַטייליקט זיך אין דעם אַמעריקאַנער צוזאַמענקום פון דער שארית הפליטה

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק באַטייליקט זיך, מיט זיינע מיטגלידער און פריינט, אין דעם גרויסן צוזאַמענטרעף פון דער שארית הפליטה, וואָס וועט פאָרקומען אין וואַשינגטאָן אין די טעג פון 11—14טן אַפּריל, 1983. ווי באַקאַנט ווערט דער דאָזיקער וויכטיקער צוזאַמענקום דורכגעפירט פון אַ ספּעציעלן קאָמיטעט אין וועלכן עס זיינען פאַרטרעטן פאַרשידענע אַרגאַניזאַציעס פון דער שארית הפליטה. פרעזידענט פון דעם „אַמעריקאַנער צוזאַמענקום פון דער שארית הפליטה", איז דער באַקאַנטער געזעלשאַפטלעכער טוער בנימין מיד. ער איז אויך פרעזידענט פון דער גרויסער אַרגאַניזאַציע פון קעמפער פון וואַרשעווער געטא — „וואַגראַ".

אין דעם צוזאַמענפאָר וועלן זיך באַטייליקן געראַטעוועטע אידן פון די נאַציס, ווידערשטענדלער, געוועזענע פּאַרטיזאַנער און קעמפער פון פאַרשידענע אַרמייען אין אייראָפּע קעגן די נאַציס, ווי אויך געוועזענע פאַרשיקטע אין סאָוועט־רוסלאַנד. דער גרויסער צוזאַמענקום אין וואַשינגטאָן ווערט אַרגאַניזירט אין פאַרבינדונג מיט דעם 40טן יאָרטאָג זינט דעם העלדישן אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטא. דאָס וועט אויך זיין געווידמעט די אויפשטאַנדן פון אידן אין אַלע געטאָס, ווי אויך דעם אידישן ווידערשטאַנד קעגן היטלער'ן בכלל. דער וויכטיקער צוזאַמענפאָר וואָס ווערט דורכגעפירט אין אַמעריקע'ס הויפּט־שטאָט, וועט ווידער אַמאָל ברענגען צום אויסדרוק דעם ווידערשטאַנד פון אידן קעגן היטלער'ן ווי אויך קעגן אַלע אידישע שונאים. דאָס וועט אויך ווידעראַמאָל זיין אַ מאָסן־רוף ניט צו לאָזן פאַרגעסן און שטענדדיק געדענקען וואָס די נאַציס האָבן געטאָן צום אידישן פאָלק, ביים שטילשווייגן און גלייכגילטיקייט פון דער גרויסער ציווילייזירטער וועלט. דער צוזאַמענפאָר קומט פאָר אין דער וואָך פון כ"ז ניסן, דער טאָג וואָס איז פראַקלאַמירט געווארן פון דער רעגירונג אין מדינת ישראל צו באַערן אַלע אונדזערע קדושים, העלדן און מארטירער פון דער גרויזאַמער היטלער־צייט.

דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק וועט זיך באַטייליקן אין דעם וויכטיקן צוזאַמענפאָר אין וואַשינגטאָן ווי אַן איינהייט לעכע גרופּע. די באַטייליקטע ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט און פריינט וועלן אויך פאָרן קיין וואַשינגטאָן אין אַ ספּעציעלן באָס, זיי וועלן אין וואַשינגטאָן איינשטיין אַלע אין זעלבן האָטעל און צוזאַמען זיך אויך באַטייליקן אין אַלע אונטערנעמונגען וואָס וועלן זיין אין פאַרבינדונג מיט דעם היסטאָרישן צוזאַמענקום. דער אַנטייל פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער מיט זייערע מיטגלידער שמייכלדיקע ראָיאַ. איך וויל צוגעבן, אַז ראָיאַ פאָרעקט האָט קיינמאָל ניט פאַרפעלט קיין איין צוזאַמענטרעף פון די ביאַליסטאָקער אין פאַריז. מיט איר אַנוועזנהייט איז אויך די שטימונג ביי די פאָרזאַמלטע שטענדיק געוואָרן מער לעבעדיקער. ניט געקוקט אויף דעם וואָס זי האָט געהאָט דורכגעמאַכט די שבע מדורי גיהנום אין צייט פון דער מלחמה, האָט זיך דאָך ביי איר קאַנסערווירט דער מאַנאַ ליזאַ שמייכל.

אַוועק זיינען אויפן עולם האמת מיינע טייערע ביאַליסטאָקער פריינט: ה. וויסאָטשק, וואָלף און שרה באַביטש, דר. מ. יוכנאָוויעצקי, און זיין ליבע פרוי, לעאָן דרייזין, כאָטש ניט אַ ביאַליסטאָקער איז ער געווארן אַ הונדערט פּראָצענטיקער ביאַליסטאָקער אַ דאַנק זיין פרוי, סוטקער, אייזנשטאָט, דער קינסטלער כוואָס און זיין פרוי, פּאַניאַ וואָס האָט חתונה געהאָט מיט אַ סלאָנימער און ראָיאַ פּאַרעצקי. זאָל מיין איצטיקע קורצע באַשרייבונג אויך דינען ווי אַ יתגדל ויתקדש פאָר זייערע הייליקע נשמות.

עס לעבן נאָך איצט אין פאַריז, עד מאה ועשרים, מיינע טייערע ביאַליסטאָקער פריינט: די קינסטלער בען און זלמן קאַלעשניקאָוו, געניאַ דרייזין, די ביידע שוועסטער פון וואָלף באַביטש, מיינע קוזינען מינאַ כוואָס און יונה שאָפּירא, פרוי וואַרשעווער געטא און פריינט אין דעם צוזאַמענקום אין וואַשינגטאָן ווערט אַרגאַניזירט און דורכגעפירט אויף דעם זעלבן אופן ווי דאָס איז געווען, אין זומער 1981, בעת דעם וויכטיקן און אומפאַרגעסלעכן וועלט־צוזאַמענפאָר פון דער שארית הפליטה אין מדינת ישראל.

אין דעם אַמעריקאַנער צוזאַמענקום פון דער שארית הפליטה אין וואַשינגטאָן, וואָס וועט פאָרקומען דעם 11טן ביזן 14טן אַפּריל 1983, ווערן פאַראויסגעזען אַ צאָל וויכטיקע אונטערנעמונגען, ווי: צוזאַמענקום מיט פאָסיקע רעדעס אין ווייסן הויז מיט דער באַטייליקונג פון אַמעריקאַנער רעגירונגס־פירער, ספּעציעלע צערעמאָניע מיט אַ פאָסיקער פּראָגראַם אין קאַנוועניאָן האַל, אַ קולטור־אָוונט מיט אַ ספּעציעלן אינהאַלט אין אידיש אין דעם פרעסטיקן קעניאָן־האַל און אַנדערעס. אָנהויב דעם וועלן די באַטייליקטע אין דעם צוזאַמענפאָר אויך באַזוכן פאַרשידענע וויכטיקע היסטאָרישע, רעגירונגס און אַנדערע פלעצער אין אַמעריקעס הויפּטשטאָט.

ביי דעם וויכטיקן צונויפקום אין וואַשינגטאָן, וואָס איז אין פאַרבינדונג מיט דעם אַמעריקאַנער האָלאָקאָסט מעמאָריעל קאָונסיל, וועט אויך אַרויסגעבראַכט ווערן דאָקומענטן פון דער שארית הפליטה צו דער רעגירונג און דעם פאָלק פון אַמעריקע, פאַר גאָט אַ מעגלעכקייט די געראַטעוועטע אידן פון היטלער'ן דאַנצוהויבן און אויפצובויען אַ נייעם לעבן.

אַ דאַנק בריוו פון בראָזיל

טייערער פריינט ריבאַלאָווסקי,

אין מיין נאָמען און אויך אין נאָמען פון דעם מושב זקנים אין ריאָ דע זשאַנעירא, אַלס פאָרזיצער פון ראָט, וויל איך אייך בעטן איר זאָלט איבערגעבן אייער פרעזידענט און די פאָרוואָלטונג אַ האַרציקן דאַנק פאַר דער וואַרעמער אויפנאָמע, וואָס איר האָט גענעבן מיר און מיין קוזין ראָלף בעלל, ביי דער גלעגנהייט וועלן מיר האָבן באַזוכט אייער ביאַליסטאָקער צענטער.

דעם איינדרוק וואָס איך האָב גהאַט פון אייער אינסטיטוציע און טעטיקייטן, האָב איך מער וויניקער גשעילדערט פאַר דער פאָרוואָלטונג פון אונזער היגן אַנשטאָלט. און אין זייער נאָמען שיק איך אייך איבער די בעסטע וואונטשן פאַר אַלע טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. מיר ווינטשן אייך געזונט און אַ סך דערפאָלג אין אייערע אַקטיוויטעטן.

מיט פריינטשאַפט,
גרישא בעלאַך
ריאָ דע זשאַנעירא,
בראָזיל

שמייכלדיקע ראָיאַ. איך וויל צוגעבן, אַז ראָיאַ פאָרעקט האָט קיינמאָל ניט פאַרפעלט קיין איין צוזאַמענטרעף פון די ביאַליסטאָקער אין פאַריז. מיט איר אַנוועזנהייט איז אויך די שטימונג ביי די פאָרזאַמלטע שטענדיק געוואָרן מער לעבעדיקער. ניט געקוקט אויף דעם וואָס זי האָט גהאַט דורכגעמאַכט די שבע מדורי גיהנום אין צייט פון דער מלחמה, האָט זיך דאָך ביי איר קאַנסערווירט דער מאַנאַ ליזאַ שמייכל.

אַוועק זיינען אויפן עולם האמת מיינע טייערע ביאַליסטאָקער פריינט: ה. וויסאָטשק, וואָלף און שרה באַביטש, דר. מ. יוכנאָוויעצקי, און זיין ליבע פרוי, לעאָן דרייזין, כאָטש ניט אַ ביאַליסטאָקער איז ער געווארן אַ הונדערט פּראָצענטיקער ביאַליסטאָקער אַ דאַנק זיין פרוי, סוטקער, אייזנשטאָט, דער קינסטלער כוואָס און זיין פרוי, פּאַניאַ וואָס האָט חתונה געהאָט מיט אַ סלאָנימער און ראָיאַ פּאַרעצקי. זאָל מיין איצטיקע קורצע באַשרייבונג אויך דינען ווי אַ יתגדל ויתקדש פאָר זייערע הייליקע נשמות.

עס לעבן נאָך איצט אין פאַריז, עד מאה ועשרים, מיינע טייערע ביאַליסטאָקער פריינט: די קינסטלער בען און זלמן קאַלעשניקאָוו, געניאַ דרייזין, די ביידע שוועסטער פון וואָלף באַביטש, מיינע קוזינען מינאַ כוואָס און יונה שאָפּירא, פרוי וואַרשעווער געטא שוואָסקי, דוד פאָדליאַשוק און אחרון אחרון חביב דר. סעמיועל פיסאַר. מען טרעפט שוין אַבער זעלטן דעם נאָמען ביאַליסטאָק אין דער אידישער צייטונג, עס איז ליידער ווי פאַרשוואונדן די אַמאָליקע לאָנדסמאַנשאפט פון די ביאַליסטאָקער. עס גייען אַרום איבער פאַריז די געציילטע לעבעדיקע ביאַליסטאָקער ווי אבלים. עס איז ניטאָ ווער עס זאָל זאָגן אויף קאַלעקטיוון אופן יזכור נאָך דער אַמאָליקער בארימטער עיר ואם בישראל אומפאַרגעסלעכער אידישער ביאַליסטאָק.

איך וויל פאָרענדיקן מיט דעם, אַז איך באַדויער זייער וואָס איך האָב ניט גהאַט קיין מעגלעכקייט צו באַזוכן דעם גרויסן ביאַליסטאָקער צענטער וועו איך בין געווען אויף מיין באַזוך אין ניו יאָרק. אַבער איך וועל נאָך וויידער זיין ביי אייך, און דאַמאָלט וועלן מיר האָבן אַ גוטע גלעגנהייט פיל צו שמועסן און אויך צו מאַכן אַ לחיים פאַר אונזער שטענדיקער פריינטשאַפט.

איך שיק אייך אויך דאָס איינציקע בילד וואָס מיר איז פאַרבליבן פון אונזער טייער און אומפאַרגעסלעכן דר. מ. יוכנאָוויעצקי. ער פלעגט שטענדיק אויך קומען צו די יזכור־פאַרזאַמלונגען פון די גראָדנער אין פאַריז, עס האָט אונז געגעבן אַ נאָענטע פריינטשאַפט פון 53 יאָר.

אַרטשי לין ע״ה

אַרטשי לין ע״ה

מיט גרויסע טרויער איז אויפגענומען געוואָרן די נייעס, אַז דעם 28טן נאָוועמבער 1982 איז, אין עלטער פון 78 יאָר, געשטאָרבן דער חשובער לאָנדסמאַן אַרטשי (אַהרון) לין ע״ה.

אַרטשי לין, וועלכער איז געקומען פון ביאַליסטאָק קיין אַמעריקע אין יאָר 1930, איז אַלע יאָרן געווען פאַרבונדן און זייער טעטיק אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, אין ניו יאָרק.

ער איז געוואָרן ספּעציעל טעטיק אַרום אונזער צענטער אין 1946, ווען עס איז געגרינדעט געוואָרן דער „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט״, צו העלפן די פאַרבליבענע אידן אין ביאַליסטאָק און די געקומענע אַהערצו גערעטעווטע לאָנדסלייט פון היטלערן. דער ליבהאַרציקער אַרטשי האָט דאַמאָלט ניט געקאָרגט קיין מי און אַנשטרענגונגען בײַם העלפן שאָפן זאָכן און אַליין אויך פאָקן די פּעקלער, וואָס זיינען געשיקט געוואָרן צו די על־פּי־נס גערעטעווטע לאָנדסלייט אויף יענער זייט ים.

גלייכצייטיק איז אַרטשי לין אויך געווען טעטיק און אומדערמידלעך אָקטיוו בײַם העלפן שאָפן אַרבעט, וואוינונגען, מעבל, הויז־וירטשאפט און אַנדערעס פאַר די אַריינגעקומענע ביאַליסטאָקער אידן, די גערעטעווטע פון דער מלחמה, אין ניו יאָרק.

אַרטשי איז אויך געווען קאָסירער פון דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט״ און ער איז געווען אָקטיוו בײַם אַרגאַניזירן און דורכפירן אַלע אונטערנעמונגען. מיט דער צייט איז ער אויך געוואָרן זייער אָקטיוו אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. ער איז געווען אַ חשובער דירעקטאָר פון דעם באָארד אָוו דירעקטאָרס און נאָכדעם אויך אַ מיטגליד פון דעם באָארד אָוו גאָווערנאָרס. אין די לעצטע יאָרן איז ער געווען קאָסירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער.

אַרטשי לין איז פאַר פיל יאָרן אויך געווען טשערמאַן פון דעם יערלעכן באַזאָר פון דער ביאַליסטאָקער לעידיס אָקזילעריי. ער איז דערביי געווען טעטיק בײַם צונויפזאַמלען זאָכן פאַרן באַזאָר און זען, אַז דאָס זאָל דורכגעפירט ווערן מיט דערפאָלג. ער איז בכלל געווען אַ ליבהאָבער מענטש און האָט צו אַלעמען אַרויסגעוויזן פריינטשאַפט און מען האָט צו אים געהאָט דרך ארץ. ער איז שטענדיק געווען גרייט צו העלפן יעדן איינעם מיט וואָס נאָר ער האָט געקענט.

אַרטשי לין איז געלעגן אַ שווער קראַנקער אַ לענגערער צייט אין שפּיטאָל. צום סוף האָט ער געבעטן, אַז מען זאָל אים אַרײַנגעבן אין דער ביאַליסטאָקער היים, זײַן באַליבטע אינסטיטוציע, פאַר וועלכער ער האָט אָפּגעגעבן פיל אָנשטרענגונגען באַגלייט מיט גרויס ליבע. ער האָט צום סוף פון זײַן לעבן געוואָלט זײַן אין דער ביאַליסטאָקער היים וואו ער איז געווען טעטיק פיל יאָרן.

מיטן טויט פון אַרטשי לין ע״ה האָט אונזער ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל אָפּגעווואָרן איינעם פון די טרייַעסטע טויער פון דער אינסטיטוציע. דער פאַרשטאַרבענער האָט פאַר״תומ׳ט זײַן אלמנה, פרידא, די טאָכטער אָנעט מיט איר מאַן אַהרון סיבורסקי און משפּחה; אַ זון, סטענלי, מיט זײַן פרוי און משפּחה; אַ ברודער, גדליה, מיט זײַן פרוי מאָשקע און משפּחה, ווי אויך אַנדערע משפּחה מענטשן.

כּבוד זײַן אָנדענק!

אָנדענק פון אַרטשי לין ע״ה פאַראייביקט אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער

ביי אַ מיטינג פון דעם באָארד אָוו גאָווערנאָרס פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל איז באָשלאָסן געוואָרן צו פאַראייביקן אויף אַ געהעריקן אופן דעם אָנדענק פון לעצטנס פאַרשטאַרבענעם אַרטשי לין ע״ה, וועלכער איז געווען אַ לאָנגיאָריקער טרייַער טויער פון אונזער אינסטיטוציע. לויט דעם באָשלוס, איז אין דעם גרויסן אוידיטאָריום פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אויפגעהאָנגען געוואָרן אַ גרויסער פּלאַק מיט אַ פאָסיקן אויפשריפט און דאָס בילד פון אונזער טייערן פאַרשטאַרבענעם לאָנדסמאַן.

סאָניאַ גאָלדין־דינור ע״ה

אין תל אביב איז לעצטנס געשטאָרבן פרוי סאָניאַ גאָלדין־דינור ע״ה, וועלכע איז געווען אַ שוועסטער פון דעם פאַרשטאַרבענעם מיניסטער פון דער ישראל־רעגירונג, יוסף שערלין ע״ה.

די פאַרשטאַרבענע איז אַלע יאָרן געווען אָקטיוו אין „וויצאָ״ און זיך באָזונדערס אָפּגעגעבן אַלס סעקרעטאַרין פון די קינדער־היימען פון „וויצאָ״. זי פלעגט זיין נאָענט צו די אָקטיוויטעטן פון די ביאַליסטאָקער אין תל־אביב. אירס אַ זון איז אומגעקומען אַלס פליער בעת דער יום כיפור מלחמה.

די פאַרשטאַרבענע האָט פאַר״תומ׳ט איר מאַן, אשר גאָלדין־דינור, וועלכער אַרבעט אין ישראל׳ס פאַרטייִדיקונגס־מיניס־טעריום; וויי אויך אַ טאָכטער אַן אַדוואָקאָטין, נורית ראָביב, וועלכע איז די פרוי פון דן ראָביב, ראַדיאָ און טעלעוויזיע קאָמענטאָטאָר אין וואָשינגטאָן.

כּבוד איר אָנדענק.

משה אייזענשטאָדט ע״ה

פון פאַריז איז אָנגעקומען די טרויעריקע נייעס, אַז מיט אַ צייט צוריק איז דאָרט געשטאָרבן, אין עלטער פון 84 יאָר, אונזער חשובער ביאַליסטאָקער לאָנדסמאַן משה אייזענשטאָדט ע״ה. כּבוד זיין אָנדענק!

אַ באַשרייבונג וועגן דעם פאַרשטאַרבענעם וועט זיין געדרוקט אין דעם קומענדן נומער „ביאַליסטאָקער שטימע״.

אונזערע פאַרלוסטנען

צום אייביגען אַנדענקען

מאָקס (מרדכי) סיראָטאָ ע״ה

פון סעם באַביטש

פון פאַריז איז אַנגעקומען די טרויעריקע נייעס, אַז דאָרט איז לעצטנס געשטאָרבן, אין עלטער פון 85 יאָר, דער חשובער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן מאָקס (מרדכי) סיראָטאָ ע״ה. ער איז געווען אַ זון פון אַ לערער פון רוסיש, וועלכער איז אין אַמאָליקן אויך געווען באַקאַנט פון שרייבן בריוו און פראָשענייעס צו די צאַרישע רעגירונגס אינסטיטוציעס. מרדכי האָט באַקומען זיין דערציאונג אין חדרים און אין רוסישע פאָלקס שולן.

מרדכי סיראָטאָ וועלכער איז געווען אין ביאַליסטאָק אַן אַקטיוואָר מיטגליד אין דער פאָלקס־פאַרטיי, איז בעת דער ערשטער וועלט־מלחמה געווען אַקטיוו אין דעם אידישן קאָמיטעט און ער האָט געשריבן אין דער דאָרטיקער „לעבעדיקער צייטונג״. סיראָטאָ איז אויך געווען, אין יאָר 1918, אייניער פון די ערשטע מיטאַרבעטער פון דער ביאַליסטאָקער טעגלעכער צייטונג „דאָס נייע לעבן״, אונטער דער רעדאַקציע פון פסח קאַפלאַן.

אין די צוואַנציקער יאָרן האָט סיראָטאָ עמיגרירט צו זיינער אַן עלטערער שוועסטער קיין פאַריז וואו ער האָט אויפגעבויט זיין נייע היים. אין צייט פון דער צווייטער וועלט־מלחמה האָט ער דורכגעמאַכט, ווי דאָס איז אויך געווען מיט אַנדערע, שווערע צייטן ביים ראָטעווען זיך פון אומקום.

מאָקס סיראָטאָ פלעגט שרייבן פאַר פאַרשידענע אויסגאַבן אין פאַריז, ער האָט אויך אָפט געשיקט אַרטיקלען צום „דאָס נייע לעבן״ קיין ביאַליסטאָק, און אויך געדרוקט פיל אינטערעסאַנטע באַשרייבונגען אין אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע״. אין זיינע קינסטלעריש רעפאָרטאַזשן האָט ער אַרויסגעבראַכט פיל ביז גאָר אינטערעסאַנטע שילדערונגען פון דעם אידישן לעבן אין ביאַליסטאָק.

וועג איך מיט מיין פרוי פלעגן פאָרן אויף באַזוכן קיין פאַריז, פלעגן מיר דאָרט זיך באַגעגענען מיט מאָקס סיראָטאָ. ער איז געווען אַ קרוב פון אונזער משפחה. ער איז געווען אין פאַריז אַן איינזאַמער מענטש און ער האָט שטאַרק אויפגערעלעבט און געוייטיקט וועגן דעם אידישן חורבן בייַ היטלער׳ן. ער האָט געלעבט עלענד און איז געשטאָרבן עלענד. ער האָט פאַר״תומ׳ט צוויי פלימעניקעס, קינדער פון אַ אינגערן ברודער אין פאַריז. כבוד זיין אַנדענק!

דאָרא פראַנק ע״ה

מיטוואָך, דעם 29טן סעפטעמבער 1982, איז אין טיפן עלטער געשטאָרבן אין ניו יאָרק דאָרא פראַנק ע״ה. זי איז געווען די אלמנה פון דעם אַמאָליקן באַוואוסטן ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן דר. הערמאַן פראַנק, באַקאַנטער שרייבער און קולטור־געזעלשאַפטלעכער טוער. דר. הערמאַן פראַנק, וואָס איז געווען אַ לאַנגיאָריקער איבערגעבענער וויכטיקער טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, איז געווען אַ גוטער פריינט פון אונזער אומפאַרגעסלעכן דוד סאָהן ע״ה. ביידע זיינען זיי צוזאַמען געקומען נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה פון בערלין קיין ניו יאָרק, און ביידע, דר. הערמאַן פראַנק און דוד סאָהן, זיינען געווען צווישן די ערשטע וואָס האָבן גענומען בויען דעם גרויסן ביאַליסטאָקער צענטער.

די פאַרשטאַרבענע דאָרא פראַנק האָט פאַר״יתומ׳ט איר שוועסטער, פרוי יהודית וואָל, און אַנדערע משפחה מענטשן.

הערש וואָלקאָוויטש ע״ה

די אַסטראָלענקער לאַנדסמאַנשאפט אין ניו יאָרק, האָט לעצטנס פאַרלאָרן איינעם פון די טרייסטע טוער און אַנפירער פון דער ארגאַניזאַציע. אין עלטער פון 80 יאָר איז געשטאָרבן דער ליבהאַרציקער הערש וואָלקאָוויטש ע״ה. ער איז אָווק נאָך אַ לענגערער און שווערער קראַנקהייט.

הערש וואָלקאָוויש, וועלכער איז געבוירן געוואָרן אין יאָר 1902 אין פוילן, איז פון אַנהייב דער צווייטער וועלט־מלחמה אַ קורצער צייט געווען ביי די נאַציס. עס איז אים אַבער גלונגען צו אַנטלויפן פון די רוצחים און ער איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין סאָוועט־רוסלאַנד. דאָרט איז ער אַרעס־טירט געוואָרן, אַזוי ווי דאָס איז אויך געווען מיט אַנדערע אידישע מלחמה־פליטים, און ער איז פאַרשיקט געוואָרן קיין סיביר.

זייענדיק אין סיביר האָט דער אייִדעלער הערש וואָלקאָוויטש געמוזט אַרבעטן זייער שווער אין די וועלדער און אַנדערע ערטער. דערביי איז ניט געווען צו עסן צו דער זאַלט, דער פראָסט און שניי־זאָוויע־רוכעס האָבן באַגלייט פון אַלע זייטן. אָט די שווערע באַדינגונגען אין וועלכע עס איז אויסגעקומען צו לעבן וואָלקאָוויטשן, אַזוי ווי דאָס איז געווען מיט אַנדערע פאַר־שיקטע אידן, האָט זיך שטאַרק אָפגעראָפן אויפן געזונט.

אין יאָר 1946 איז ער אַרויס פון סאָוועט־רוסלאַנד און נאָכדעם, אין 1949, איז ער געקומען קיין אַמעריקע. דאָ האָט ער אויפגעבויט זיין נייעם לעבן. זייענדיק אין ניו יאָרק האָט ער זיך דערוואוסט, אַז דאָ איז פאַראַן אַן אַסטראָלענקער סאַסייעיטי. ער האָט זיך אַנגעשלאָסן אין אונזער ארגאַניזאַציע און גלייך געוואָרן אַקטיוו און

הערש וואָלקאָוויטש

איבערגעגעבן סאי פאַר דער סאַסייעיטי סאי אויך פאַר די לאַנדסלייט.

הערש וואָלקאָוויטש האָט צו זיך ארויסגערופן דרך־ארץ מצד אַלעמען, ער איז שטענדיק געווען זייער פריינטלעך און ערלעך און ער האָט ניט געקאָרגט קיין צייט, מי און אַנשטרענגונגען אין זיינע אַקטיוויטעטן. ער איז אויסגעקליבן געוואָרן אַלס טשערמאַן פון דער סאַסייעיטי און אַלע מיטגלידער האָבן אים געשאַצט פאַר זיין פשטות, גוטסקייט מיט אַלעמען און צו אַלעמען. ער האָט זיך ניט געגרויסט, ער האָט זיך שטענדיק געהאַלטן ווי א היימישער אידישער פאָלקס־מענטש.

אַזוי איז וואָלקאָוויטש געווען, אויף אַן ערלעכן און טרייַען אופן טשערמאַן פון דער סאַסייעיטי פון דעם יאָר 1975 ביז סוף מאַי 1982. נאָך אַ שווערער קראַנקהייט, האָט דער טויט אים אַוועקגעריסן פון אונז. דער פאַרשטאַרבענער האָט פאַר״תומ׳ט זיין פרוי, פלאָרענס, אַ זון נאָרמאַן, ווי אויך אַ שוועסטער מיט אַ שוואָגער.

כבוד דעם אַנדענק פון דעם גוט־האַרציקן און טרייַען הערש וואָלקאָוויטש ע״ה!

די עקזעקוטיווע פון דער
אַסטראָלענקער סאַסייעיטי
אין ניו יאָרק

S. BERTRAM INC.

Distributors of

Fresh Dairy and Institutional Products

•

329 Greenwich Street

New York, N.Y. 10013

925-6560

Compliments of

O. K. SANITARY PRODUCTS

•

933 STANLEY AVENUE

Brookyn, New York 11208

272-7600

Kirschenbaum

Bros., Inc. Westminster Chapels.

212/859-2020

516/485-4515

In Florida, a principal of

Menorah Chapels

Broward – 305/742-6000
Dade – 305/861-7301
Palm Beach – 305/833-0887

Executive Offices: 1153 Coney Island Avenue & Avenue H
Brooklyn, NY 11230

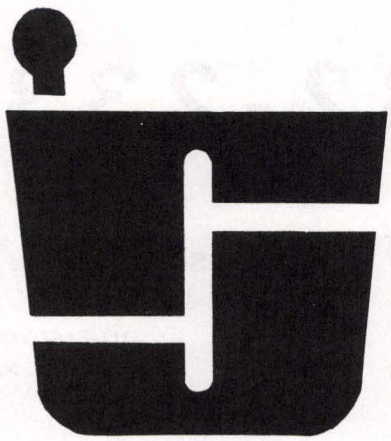
Services available in all communities.

GREETINGS FROM

KOBRICKS COFFEE CO., INC.

71 North Moore Street

New York, N.Y. 10013

ROBERT JACOBSON PHARMACY LTD.

45 Ludlow Street

Yonkers, New York 10705

Medical Transportation Ambulance Corp.

732-2330

N.Y. STATE CERTIFIED

24 Hr. Service

212 EAST TENTH ST.
NEW YORK, N. Y. 10003

ABETTA AMBULETTE SERVICE, INC.

673-1275

212 EAST TENTH ST.
NEW YORK, N. Y. 10003

GRAMERCY
CHAPELS, Inc.

Established 1907

ABRAHAM BLAU
Gramercy Chapels, Inc.

PARKWAY-SCHWARTZ
Gramercy Chapels, Inc.

ZION MEMORIAL
Gramercy Chapels, Inc.

SERVICES CONDUCTED THROUGHOUT THE METROPOLITAN AREA INCLUDING BERGEN, NASSAU, ROCKLAND, AND WESTCHESTER COUNTIES.

477 - 6334

226 - 1617

LOCAL NUMBERS IN FLORIDA

MIAMI — MIAMI BEACH 868-1029

FT. LAUDERDALE AREA 463-8844

EXECUTIVE OFFICES

152 SECOND AVENUE

NEW YORK, N.Y. 10003

Morris Steinberg
Registered Representative

MONY
The Mutual Life Insurance Company of New York
350 Jericho Turnpike, Jericho, New York 11753
(212) 895-0297 - (516) 935-3521

Howard J. Busloff, CLU
Registered Representative

MONY
The Mutual Life Insurance Company of New York
350 Jericho Turnpike, Jericho, New York 11753
Bus.: (516) 935-3521 - (212) 895-0297 - Res.: (516) 822-3088

Compliments of

A. R. FUELS, INC.
2125 Mill Avenue
Brooklyn, N.Y. 11234

Oil Suppliers for Bialystoker Home

WA7-5010 LO8-5360

BLOCH & FALK, INC.
Kosher Meats & Provisions
4100 Broadway
New York, N.Y. 10032

71-43 Austin Street
Forest Hills
261-4864

152 Nagle Avenue
New York
LO7-7937

OR7-5588

Ratner's
REG. U. S. PAT. OFF.
Dairy Restaurant and Bakery
CATERING FACILITIES FOR ALL OCCASIONS
138 DELANCEY STREET NEW YORK, N. Y. 10002

Compliments of

GNESIN & RUBIN
SAFETY GROUP SERVICE CO. INC.

93 Worth Street

New York, N.Y. 10013

DR. MORRIS J. LIPTON
Optometrist

129 East Broadway

New York, N.Y. 10002

COrtlandt 7-1787 - 1788

Concrete Work *Asphalt*

J & L LANDSCAPING, Inc.
702 Caton Avenue
Brooklyn, N.Y.
Phone: 438-3199

Fencing *Sidewalk Trees*

CAPITAL SUPPLY COMPANY

•

111 Eighth Avenue
New York, N.Y. 10011

629-2735 444-6475

F. NORTMAN CORP.
Institutional Groceries - Condiments
Caterers' Supplies Our Specialty
Restaurants - Hotels - Institutions Supplied

894 E. 52 Street

Brooklyn, N.Y. 11203

Harvey Nortman Bella Nortman

CONSOLIDATED OXYGEN & EQUIPMENT CO. INC.

114 41ST STREET
BROOKLYN, N.Y. 11232

BURTON A. MORRISON (212) 788-4000

GEORGE CAU
Medical Labor Relations Services

•

P.O. Box 65

Chappaqua, N.Y. 10514

COMPLIMENTS

OF

LOEB & TROPER

Certified Public Accountants

270 Madison Avenue

New York, N.Y. 10016

TELEPHONE: (212) 388-6745

Bedford Office Supplies Co., Inc.

251 LEE AVENUE

BROOKLYN, NEW YORK 11206

WE CARRY A COMPLETE LINE OF

OFFICE SUPPLIES

COMMERCIAL STATIONERY

BLUMBERG LEGAL FORMS

OFFICE FURNITURE

BUSINESS MACHINES

SALES - SERVICE - REPAIRS

BOOKKEEPING SUPPLIES

PRINTING

PROMPT DELIVERY

MAX JACOBS, *Representative*

The Finest in Bronze Tablets

W. & E. BAUM BRONZE TABLET CORP.

524 WEST 43rd STREET

New York, N.Y. 10036

Telephone: BRyant 9-5341

FALLS POULTRY CORP.

Kosher Poultry Ⓤ

58-65 52 Road

Maspeth, N.Y. 11378

779-0233

224-2300 Est. 1932

Kenneth Goldfine

BAYSIDE KOSHER FOODS

47-36 Bell Blvd.

Bayside, N.Y. 11361

STRICTLY בשר כשר *KOSHER*

MEAT • POULTRY • PROVISIONS

Suppliers to Camps, Hotels and Restaurants

G. and C. BAKERY

•

155 DIVISION AVENUE

Brooklyn, New York

Telephone: ST 2-0180

CLOSED ON SATURDAYS

YING LEE LAUNDRY CO.

1069 Flushing Avenue

Brooklyn, New York

•

We serve nursing homes

and other institutions

S. LUNDY'S SONS, Inc.

Kosher Meats and Poultry

934 NORTH 3rd STREET

Philadelphia, Pa. 19123

215-627-2050

Ⓤ GLATT

Travel — Package Tours — Hotel Reservations

Israel, Europe, South America and World Wide, also the United States, Mexico & Caribbean

Organizers of 4th Bialystoker Tour to Israel in 1981

Moving to Israel — Contact Mrs. Rosenthal for:

Appliances, Crating, Shipping & Insurance at the most reasonable rates.

For all your needs contact one of the oldest & most reliable travel agencies:

MAX ROSENTHAL
TRAVEL BUREAU, INC.
853 Broadway (near 14th Street)
New York, N.Y. 10003 (Room 410)
Tel. 674-3382-3

Closed Saturdays & Holidays; Open Sundays

HARDWARE MART

•

244-6 W. 14th Street

New York, N.Y. 10011

Greetings from

5th AVE. FISH MARKET, INC.

157 — 5th Avenue

Brooklyn, N.Y. 11217

NE8-1917 NE8-1937

Compliments of

GARY LASS

EDWARD BOKER, Inc.

Terminal Mkt. at Hunts Point
Bronx, N.Y.
960-4100

At this place since 1914 **GR 7-4908**

BLEVITZKY BROS., Inc.

MONUMENTS

■

210-212 FORSYTH STREET
(near Houston Street)

New York, N.Y. 10002

ARTHUR BLEVIT

Members of Bialystoker Home for the Aged

Compliments of . . .

POMERANTZ PAPER CORP.

350-37th Street

Brooklyn, N.Y. 11232

499-2722

PARK SURGICAL COMPANY, Inc.

The Medical Department Store

5001 NEW UTRECHT AVE.
(corner 50th Street)

Brooklyn, New York 11219

GEdney 6-9200

Compliments of

CONSULTANTS IN HEALTH SYSTEMS, INC.

Marshall Breines
Frank T. Cicero, M.D.
Albert T. Pastore

CHSI

(212) 947-1560
(914) 997-0555

Westchester One • 44 South Broadway • White Plains, NY 10601

DORA FRANK

Dora Frank, a longtime supporter of the Bialystoker Center, passed away recently at the age of 90, following a long illness. Her husband, the late Dr. Herman Frank, passed away in 1952. He was very active in the Bialystoker Center. He was a writer and editor, as well as a participant in the cultural aspect of the Bialystoker institution.

DORA FRANK

Mrs. Frank was born in Bialystok. She was graduated from the Bialystoker Gymnasium with high honors. She was also graduated from the Frebel Institute, and became a Kindergarten teacher. She worked during World War I for OZE, a Jewish health organization.

Mrs. Frank conducted a playground for children of Bialystok, and later established a private school, which brought her great fame and success. She was brilliant and widely respected.

Mrs. Frank came to the U.S.A. in 1934, and began by working with retarded children. She then decided to seek gainful employment and obtained the position as secretary in the office of Israel Bonds and other Jewish organizations. Mrs. Frank spoke six languages fluently. She was highly cultured and possessed a sterling character.

We at the Bialystoker Center and Home for the Aged extend our deepest sympathy to Ms. Judith Woll, her sister, who is the only surviving member of the family. May the Lord comfort and sustain her.

SONE MALACH

Mr. SONE MALACH of blessed memory died in Los Angeles, on September 2, 1982, at the age of 88. Mr. Malach was born in Bialystok in 1894. He leaves a widow, Chana, and two children, Abraham and Miriam. Abraham is married to Bellina. They have two children: Elliot and Randi. His daughter Miriam is single and lives in New York City.

Mr. Malach was one of the founders of the Bialystoker organization in Los Angeles, together with Mr. Yachnook and Mr. London. He was very active in the organization, and soon after World War II they started to send help to the returnees in Bialystok. He was a Bialystoker who enjoyed an enviable reputation, and worked tirelessly in behalf of Bialystoker everywhere. He was a longtime member and contributor to the Bialsytoker Center and Home for the Aged, and we shall always remember him as a true friend and generous supporter.

In behalf of the Officers and Directors of our institution, we express heartfelt condolences to the members of the family. May the good Lord comfort and sustain them, and may they know only *simchos* in the future.

SEEKING RELATIVES

We are eager to receive information regarding the families of DAVID SZMULSON and BORIS KRAMNIEKA.

They were all born in Yeliweva, Poland. David Szmulson was a rabbi. He was married to a lumber merchant's daughter, and lived in Bialystok before the war.

In the English section of the *Bialystoker Memorial Book,* p. 117, these is listed a Holocaust survivor, named SZMAJE GRYNSZTEJN.

Please send all information to:

Mr. Michael Samuelson
c/o Samuelsohn Ltd.
6930 Park Avenue
Montreal, Quebec H3N-1W9
CANADA

MAZAL TOV

The Officers and Directors of the Bialystoker Center and Home for the Aged wish a hearty Mazal Tov to our distinguished members, Jacob and Kay Beren, on the birth of their grandchild, Lindsay Nicole on June 5, 1983. A warm Mazal Tov also to the parents, Abraham and Lisa Beren. We wish them and the entire family lots of *nachas*. May the child grow up in good health to be a source of pride to them, our country and our people.

RELATIVES SOUGHT

Both my mother and father came here from Bialystok sometime around 1900.

For years, I have heard all about the city from my parents, and the word "Bialystok" took on a wonderful blessed meaning.

My parents moved down south about 1909, and at that itme, the children were treated to readings in Yiddish from the *"Jewish Morning Journal."* Truthfully, that newspaper was my first introduction to the world of literature and letters.

I believe that my paternal grandparents were members of the Bialystoker Synagogue. Their names were *Hershel* and *Elka Goldberg,* but in Bialystok the family name was *Gelbord.*

My mother's father was named *Vilvil Novogrodski,* and he was in the textile business. His wife's name is unknown.

Please send to:

William N. Goldberg
383 I.U. Willets Road
Roslyn Heights, New York 11577

FAMILY SOUGHT

Lena Gelblum passed away recently at age 97. She was born in Bialsytok where her father, *Theodor Gelblum,* was a wealthy merchant.

Mrs. Gelblum was married to *Nathan Bloom* in Poland, in 1908. Her mother's maiden name was *Ethel Levy.* She had a brother, name unknown. If anyone has any further information regarding Lena Gelblum or her family, please send it to:

Mrs. Doris Sokol
1037 Rosedale Road
North Woodmere, N.Y. 11581

In Memoriam

DOROTHY MANN

Dorothy Mann, a longtime member and supporter of the Bialystoker Center and an officer of the Bialystoker Young Women's League, died on Friday, October 1, 1982. Mrs. Mann was the sister of *George Gering* and *Lillian Mink,* generous supporters of the Bialystoker Center for many years. They all have sections of our building dedicated in their memory. Mrs. Mann, too, will have a special room dedicated in her name which will be devoted to perpetuating the remembrance of her great love and devotion for our instituion.

She is survived by her husband, George, a nephew, Yechezkel Mink and Family of Jerusalem, and a niece and nephew, Selma and Arthur Lubkin and Family, of Lido Beach, New York. She also leaves behind a sister, Jeanette Epstein, and nephews Shelly and Norman Gering and family.

At the funeral service, Yechezkel spoke very movingly about the role that his beloved aunt played in his life. Touching the casket lovingly, he said, "You, aunt Dotty, took mother's place when she was taken from us at an early age, and you filled the place of my dear mother."

In his correspondence with us recently, regarding the memory of the late Dorothy Mann, Mr. Lubkin wrote these words:

"As you well know 'Aunt Dotty' was a marvelous replacement for a grandmother I never knew. The guidance and sense of stability she gave my mother have had a deep positive influence on my life. But, in addition, there was the love and affection she showed me. I can only hope that she now enjoys the peace, serenity and sense of well-being which had eluded her in recent years."

Mr. Izaak Rybal, the General Secretary of the Bialystoker Center, and Rabbi Charles J. Shoulson, the institution's Chaplain, participated in the funeral service.

The officers and directors of the Bialystoker Center and Home for the Aged express their heartfelt condolences to the bereaved family. May the Lord comfort them among the mourners of Zion and Jerusalem.

ROSE TANDAZER

Rose Tandazer, born in Bialystok on October 25, 1982, died on October 8, 1982.

Mrs. Tandazer, who was a member of the Ladies Auxiliary of the Bialystoker Center and Home of the Aged, was a devoted supporter of our institution for many years.

ROSE TANDAZER

She is survived by her husband, Louis Tandazer, of the Bronx.

The officers and members of the Bialystoker Center and Home for the Aged extend heartfelt condolences to Mr. Tandazer, and wish him only joy and happiness in the years ahead.

HONOR THE MEMORY OF YOUR LOVED ONE WITH A PLAQUE IN OUR SYNAGOGUE

ROSE ZUCKERMAN

We learned with great sorrow of the passing of ROSE ZUKERMAN on February 14, 1982, at age 90.

For many years, ROSE ZUKERMAN and her late husband, ISIDOR, devoted themselves faithfully to the ideals of the Bialystoker Center and Home for the Aged. We recall receiving their material assistance in New York, which helped greatly in building our Home.

ROSE ZUCKERMAN

She was President of the Bialystoker Ladies Auxiliary of Chicago, and he served as President of the Bialystoker Social Club until his death on April 30, 1947.

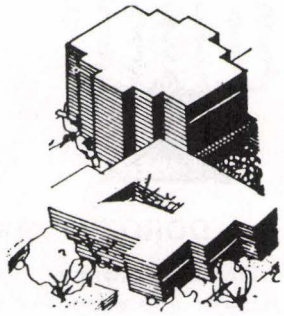
Mrs. Zukerman, the mother of Hilbert Zukerman, and the late Thelma Kleinbort and Leah Rosenthal, left seven grandchildren and eight greatgrandchildren.

We of the Bialystoker Center, together with all of her Bialystoker *Landsleit* extend our heartfelt sympathy to the family upon their loss. Her selfless devotion and indefatigable efforts in behalf of our beloved institution shall always remain exemplary in our minds.

May her soul be bound up in the bond of eternal life. And may her family and friends be comforted together with the mourners of Zion and Jerusalem.

OUR HOME AND ITS ACTIVITIES FOR THE RESIDENTS

by Mifa Rogoff, Activities Director

A FEW FACTS AND STATISTICS FOR 1982

Did you know that:

The residents contributed over $1,000 to the Bialystoker Emergency Campaign for Israel. A group of donors attended the brunch on October 24th and all were invited to view the ambulance when it was stationed in front of the Home on November 3rd.

Our residents made 120 small baskets during craft sessions, filled them with home-made, no-bake cookies and presented one to each employee at the yearly "Staff Appreciation Party" held on December 22nd.

During the warm weather months our residents were taken on five field trips: two ILGWU Retiree concerts at Lincoln Center, one on May 17th and the other on October 27th.

A picnic was held in Central Park Zoo on June 24th.

A Circle Line Boat trip around Manhattan on August 25th.

Bialystoker Concert at Lincoln Center on September 12th.

Our residents participated in the Lower East Side Festival on June 13th. Unfortunately, it rained that day so the booths and entertainment had to be moved to the Educational Alliance Building. However, this allowed residents to mingle with former friends and neighbors, renew friendships, and feel that they were still part of the community.

Our own garden was used daily (weather permitting) for games, listening to recorded music, gardening, photo taking, conversation or just relaxing in the sun. The highlights were, however: Two cook-outs on June 23rd and July 14th. An Ice Cream Party at which residents made their own Sundaes on July 7th, and a strolling violin concert by Anatole Vogel on August 14th. When it comes to parties — we throw them at the drop of a hat. On a gloomy, rainy day — we have a Coffee Klatch in the library. When too hot and humid to go outside — Iced Tea Party in the air conditioned auditorium.

Mother's Day and Father's Day warrant more elaborate parites. We go all the way out for Hanukkah and Purim and birthday parties are always gala. We celebrate all religious and national holidays. There is a welcome party for new residents and we never let students or volunteers leave without giving them a farewell party. When we run out of legitimate occasions, we create our own, as the Hometz Party before Pesach, for which we clean out residents' food boxes, and the cookie and candy jars in the activities office. Altogether we had thirty seven parties in 1982.

Sixteen movies were shown in our Auditorium. There were fifty-five professional and semi-professional concerts and entertainments throughout the year.

As you see, our residents had something special to attend, on the average or three times a week, which is probably more than most people who live in their own homes can do.

We could not have managed without the cooperation of all the other departments in the home: Medication nurses were kept guessing as to where they could find their patients, the elevators were kept in constant motion, housekeeping were constantly setting up th auditorium and the kitchen people were busy providing refreshments. Still, no one complained because it was good for the residents.

We also could not have afforded this intensive recreational program without the assistance of various foundations, schools, volunteer organizations, and charitable private individuals.

We are indebted and very grateful (in alphabetical order) to:

American Red Cross; B'nai B'rith Music and Performing Arts Lodge; Bnos of the East Side; Camp Ramah; Center for Better Living; Department of Cultural Affairs; Good Companion; Hospital Audiences Inc.; Kol Tov Program of Educational Alliance; Louis Braille Foundation; Manhattan Day School; Project "Sunshine"; Ramaz High School ; Stern College for Women; The Holiday Project; The Singers Forum Foundation.

We would also like to thank the volunteers who help with ongoing programs, which will be described in detail in the next Stimme. Bella Cooker, Gladys Crespo, Rose Falkenstein, Regina Feit, Helen Frieberg, Esther Ostroff, Frances Paolucci, Chaika and Max Susssman.

We hope to continue our association with the above organizations and indiviudals, and we are proud to add two more generous donors in 1983: Stanley Lynn of Cinema 5 and the Tarbuth Foundation.

Become Members of the Bialystoker Center and Home for The Aged

HAPPY EVENTS

MAZAL TOV

On Saturday, December 18, 1982, the marriage of Gail Chuden to Norman Klenicki took place at the Temple Gates of Zion in Valley Stream, New York. A large representation was present from the Bialystoker Center and Home for the Aged, as well as from the Pruziner Relief Society.

The bride is the daughter of Mr. Sam Chuden. Mr. Chuden is a director of the Bialystoker Center and Home for the Aged, and Chairman of the Bialystoker and Vicinity Club of Miami.

The groom is the son of Mr. and Mrs. Max Klenicki, who are members of the Pruziner Relief Society, which also supports the Bialystoker Center and Home for the Aged.

In behalf of the Officers and Directors of the Bialystoker Center and Home for the Aged, we extend a hearty Mazal Tov to the Chuden and Klenicki Families. We wish them lots of joy and happiness from their lovely children. May they continue to enjoy only happy occasions in their families.

CHANGE OF ADDRESS?

We ask all our friends and members to please notify us of any change of address. You will be saving us time and money.

Name.....

Old Address.....

New Address.....

Your attention to this matter will be greatly appreciated.

BIALYSTOKER HOME & INFIRMARY FOR THE AGED
228 East Broadway New York, N. Y. 10002

MAZAL TOV

The wedding of Orli Winkler to Philip Gryngauz, son of Eva Gryngauz and the late Israel Gryngauz, took place on September 30, 1982, at 7:00 P.M., at the Dan Accadia Hotel in Herzlia, Israel.

The maiden name of Eva was Silberblatt. Her parents, members of a very prominent family in Bialystok, were the owners of a large factory. Israel Gryngauz, too was well known in Bialystok.

Philip, having arrived in Israel from South Africa, is now enrolled as a student at the Bar Ilan University.

The Bialystoker Center and Home wishes to express its hearty congratulations and Mazal Tov to our long-time devoted friend and supporter, Mrs. Eva Gryngauz. We take great joy in her "Simcha" and wish her lots of *"nachas"* from her children for many years to come. May they all be blessed with much happiness and joy.

MAZAL TOV

On Sunday, December 5, 1982, Robyn Schlomovitz was married to Irwin Reiter, son of Mr. and Mrs. Sam Reiter, at the Fresh Meadow Jewish Center. The bride is the daughter of Mr. and Mrs. Joseph Schlomovitz, who have been loyal and devoted supporters of the Bialystoker Center and Home for the Aged for many years. They have stood ready on every occasion to participate in our work, and to cooperate with us in all of our projects. We take this opportunity to express or deepest appreciation.

The officers and directors of our institution congratulate the Scholomovitz Family, and extend to them best wishes for lots of happiness, and "nachas" from their lovely children.

KLUK-HURWITZ WEDDING

The wedding of Yvonne Rosalind, daughter of Ephraim and Miriam Kluk, to Dennis, son of Ruby and Salome Hurwitz, both of Cape Town, South Africa, was solemnized at the Great synagogue in Cape Town, on Sunday, June 13, 1981. The wedding was followed by

Ephraim and Miriam Kluk

a grand reception in the ballroom of the Mount Nelson Hotel, in Cape Town, which was attended by a large gathering of relatives and friends of both families.

Ephraim and Miriam Kluk are longtime friends and supporters of the Bialystoker Center and Home for the Aged. They have grasped at every opportunity to assist our great institution and to work towards its development to the utmost.

The Officers and Directors of our Center and Home offer their heartfelt Mazal Tov and congratulations to the entire Kluk Family on this happy occasion. All of us wish them lots of *nachas* and happiness for many years ahead.

BECOME MEMBERS OF THE BIALYSTOKER CENTER AND HOME FOR THE AGED

OUR INSTITUTION

MAOS CHITIM

The age-old tradition of "Maos Chitim" is observed at the Bialystoker Center and Home for the Aged with as much care as our other traditions. The contributions that are gathered from our warm-hearted members and friends make it possible for us to provide the necessary wine and foods for our elderly residents to celebrate Pesach as it should be.

In addition, we also do not forget the needy in our community. Ready assistance is given to all those who apply for help. And above all, we send money to our *landsleit,* who reside in Israel and Bialystok.

PASSOVER

Our Home for the Aged takes great pride in the traditional Sedorim that are conducted each year by a well known cantor. This year the Sedorim will be conducted on the nights of Monday, March 28, and Tuesday, March 29, 1983. In our elegantly decorated dining room, the elderly will gather round the festive tables, laden with wine, matzos, and the traditional Pesach foods. Everyone will be provided with an Haggadah, so that they could participate in the time-honored ritual which, undoubtedly will remind them of the wonderful Sedorim that they enjoyed in their own homes not so long ago.

For all this, we give thanks to our many generous friends and supporters, whose open-hearted contributions to our Passover Campaign help to make it possible.

ANNUAL MEMBERSHIP DUES

Our worthy famous institution is indeed very fortunate in having so many devoted and loyal supporters, who are mindful of their annual obligation to remit their membership dues on time. We respectfully ask all those, who have not as yet done so, to please send in their dues at their earliest convenience. We also wish to remind one and all of the great need to help enroll as many new members as possible. We are constantly in need of fresh blood to help us carry out the sacred work of our institution.

A WORTHY TRADITION

Our Trustee and Ladies Auxiliary President Rose Finkelstein is continuing the tradition of her late uncle, DAVID ROSENBLOOM, and her departed parents, YETTA and BENJAMIN FINKELSTEIN, of donating two cases of Passover wine to our Home. We warmly thank her for her thoughtfulness and generosity.

IN SEARCH OF MEMBERS OF THE ALEXANDER FAMILY

LYNN ALEXANDER, daughter of SASHA ALEXANDER — formerly Wasilkowski — and the late MARIA ARONWSKA, Flat 2, 320 Dandenong Road, Balaclava 3183, Victoria, Australia, is trying to trace the paternal and maternal lines of her parents STERNFIELD/BLOCH & ARONOWSKI/SHAPIRO. Awaiting information about the following:

FAMILY OF PHILLIP STERNFIELD, son of Hershel, brother of Joshe, Judl, and Lejbl — all deceased — settled with his family early this century in Kalamazaoo, Michigan; believed to have had at least six children. May have changed name to Starfield or Steinfeld; granddaughter Mrs. Leo Harris (Roshelle) of Chicago?

FAMILY OF FANIA-PHANY FRIEDMAN (deceased), daughter of Judl and Netti Sternfield; children known to live in Los Angeles: Robertina (Bobbie) Friedman, Lawrence Ana Doris Friedman, George Friedman & Family, Daniel Friedman & Family; in Florida: Leona & Jack Fisher; also the grandchildren Chuck & Nanette Steinhavser, children of Netta (deceased) and Si Steinhavser.

FAMILY OF SENDER AND MALKA REIZEL (ZABLUDOWSKI) BLOCH. I am a descendant of one of their sons, Fajwel Chomec — my great great grandfather; other descendants should be: Hinda Rubin (Block) and Enia London (Bloch), daughters of Fajewel Chomec; Moses Block, Jacob Block, Fania and Mola Kopelevicz, and Szloma Zalmen, children of Shaja Bloch — should be in Russia, if alive.

FAMILY OF ISAAC OCIA. 1) I am the descendant of one of his sons; 2) Solomon Aronowski & Ida (Percia); 3) Sabatay Aronowski & Dr. Lina (Shapiro); 4) Maria Aronowski & Sasha (Alexander). Are there any other descendants of Isaac Ocia?

BLUMA MARY SHAPIRO (RITTENBERG), my granmother, from Sokolko. Her husband was Shapiro. Wish to trace back members of both families.

My grandmother was known to be related to Felix Zamenhoff, brother of Ludwig and the Kohano Family of Warsaw. A grandson of Felix Zamenhoff lives in the U.S.A.

Any information on the above would be appreciated. Please write to:

FLAT 2
230 DANDENONG ROAD
BALACLAVA 3183
VICTORIA, AUSTRALIA

SPECIAL MEETING OF THE BOARD OF GOVERNORS

On Wednesday evening, November 3, 1982, a special meeting of the Board of Governors took place in the auditorium of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged. The meeting was conducted under the chairmanship of Mr. Charles Schwecher, Board Chairman.

Before the meeting started, photographs were taken in front of the new ambulance, which the Bialystoker Center and Grodner Friends Club have sent to Israel. A number of Grodner members also participated in the meeting.

Mr. Charles Schwecher greeted the audience, and mentioned some of the immediate projects before us. He then introduced Mr. David Sidman, National Director of the American Red Magen David for Israel, who presented a plaque to Mr. Izaak Rybal, with thanks from his organization. Mr. Rybal responded with a brief talk, in which he outlined the work that the Bialystoker Center is doing for Israel, and other worthy causes.

Mr. Sam Solasz, President of the institution, then rose to describe his experiences in Israel, when he was there as the hostilities between Israel and Lebanon began, and he emphasized the importance of supporting the State of Israel. Mr. Solasz expressed his special thanks to the members of the Bialystoker Center for their enthusiastic response to the special *"Emergency Campaign for Israel"* that was proclaimed in the early part of last June, upon his return from Israel, when he reported on the great need to help the Jewish state.

The next speaker at this meeting was Brig. Gen. Chaim Granit, of the Israeli Army, who is in America on a special mission. The general reported on the organization called, *"The Association for the Welfare of Soldiers in Israel"*, which is dedicated to the support of Israeli soldiers. He appealed to the Bialystoker Center to join in this important work. Following brief comments made by Messrs. Volikoff, Trachtenberg, Kremer, and Mintz, Mr. Rybal assured Gen. Granit that the Bialystoker Center will do all it can to participate in this vital project.

Mr. Fishke Wolkowitsky and his wife, who are prominent workers in Argentina in behalf of the the Bialystoker organization there, bid a fond farewell to everyone, prior to their departure to their home in Buenos Aires. Also warm greetings were extended to Mrs. Ryvka Rosenthal, owner of the well known Rosenthal Travel Bureau, which handles all travel arrangements and shipments to Israel for the Bialystoker Center.

Mr. Sam Solasz then rose to express special appreciation to Mr. I. Shmulewitz, the well known writer, who was present together with his wife, for his loyal and tireless work in connection with the publication of the monumental *"Bialystoker Memorial Book"*. Mr. Solasz then presented Mr. Shmulewitz with an appropriate gift, in recognition of the fine work, by the Bialystoker Center. Mr. I. Shmulewitz responded briefly, thanking everyone for the warm friendship that was shown to him. He made special reference to the great devotion and cooperation of Mr. Izaak Rybal in this project, as well as the support of all the members of the Bialystoker Center.

Pres. Sam Solasz sitting in the ambulance, and Izaak Rybal holding the presentation plaque.

In the course of the evening, also, warm words of gratitude were expressed to Mrs. Diana Medvedev, Treasurer of the Bialystoker Center and Home for the Aged, who devotes herself constantly to the task of sending out the *Memorial Book,* doing the related correspondence, etc. The audience also greeted Rabbi Charles J. Shoulson, the newly appointed Rabbi-Chaplain of the institution.

At the close of the meeting, Mr. Izaak Rybal rose once more to summarize all of the activities of the Bialystoker Center, and to point to some of the plans for further activities that lie ahead. The members of the Board of Governors also voted to purchase a $10,000.00 Israel Bond in honor of the 30th Anniversary of the Masada Branch 403, and to accept their invitation to attend their Dinner, which was held at the Hyatt Hotel in New York, on Sunday, November 21, 1982.

The audience then bid a very cordial bon voyage to Mr. Izaak Rybal and his wife, Molly, and to Mr. Sol Krim and his wife, Ethel, on the threshold of their leaving on an important mission to South America.

Bialystoker Memorial Book Is Warmly Received

The Bialystoker Center in New York continues to receive letters of warm praise from landsleit and friends concerning the monumental *Bialystoker Memorial Book.*

THE TRAGIC DEATH OF THE BIALYSTOKER CHILDREN

This forthcoming month of August, 1983, will mark 40 years since the liquidation of fthe Ghetto of Bialystok and the annihilation of tens of thousands of Jews, including many of our relatives, by the Hitler murderers. It is well known that at that time, the heroic revolt took place in the Bialystoker Ghetto, which wrote a memorable chapter of Jewish pride and bravery with tragic history of the Jewish destruction and uprising during the reign of the gruesome Hitlerism.

One of the most horrible chapters in the history of the annihilation of the Jews of Bialystok is the tragic murder of the children there. Much has already been written and told about that. But as much as it may be related about it, it is impossible to drain its gruesomeness.

For example, the great American-Jewish writer, *Meyer Levin,* had prepared a master-work concerning the tragic end of the Bialystoker children at the hands of the Nazis. Mr. Levin wrote this portrayal, titled *"Murder On Yom Kippur",* in the summer of 1981 when he was in Israel, together with thousands of Jews from various countries, for the *Gathering of the Holocaust Survivors.* It should also be remembered that prominent among those Jews was a large delegation of Bialystoker *Landsleit,* who came as representatives of the Bialystoker Center in New York.

Mr. Levin suddenly died, in the midst of writing this tragic chapter, in July of 1981. Since more details, with names, were necessary regarding the tragic loss of the Bialystoker children under the Nazis, a certain *Hannah Greenfeld* undertook the responsibility after the death of Levin. She is now living in Tel Aviv. Now, after the manuscript has been discovered, it has been printed in the well known Jewish newspaper, *The Jewish Week,* on Friday, September 24, 1982.

On the 24th of August, 1943, it is related in this mournful account, everyone in the Therienstadt ghetto expected something unusual to happen; something about which none of the imprisoned Jews had any inkling. Everyone had to remain in the large forlorn barracks. The Nazis kept the unexpected action a secret.

Suddenly, everything became clear. At dawn, when rain fell from a sad sky, hundreds of Jewish children marched into the Therienstadt ghetto, age 4 to 12, each holding the other by the hand. The older children shielded the younger ones with their bodies against the fierce rain. The children, who were wrapped in the wet clothing that stuck to their bodies, marched as ghosts, accompanied by a detachment of SS men.

The children, who were brought up to the Therienstadt ghetto, continues Meyer Levin in his tragic description were led into a large building, where they were supposedly to be "disinfected" and "deloused". Suddenly,the children started to cry, and to shout, "Gas! Gas! Gas!" They huddled to one another. They did not allow themselves to be washed, or to have their raggedy clothing to be taken from them, to be exchanged for dry clothing.

Who were these children? From where were they brought? Why were they so frightened? No one who observed them understood their behavior.

According to a witness, who worked in the "delousing" section at that time, the children, who looked like scarecrows, refused to allow themselves to be stripped; they held onto their dirty clothes, the older ones protecting the younger ones and shouting. The children, their clothes full of lice, and their bodies with open wounds, protested when they wanted to wash them.

At that time, we learn further from Levin's writing, the imprisoned Jews of the Therienstadt ghetto did not know what was happening in the outside world. They still did not know there about the gas chambers. In that ghetto there were also first class doctors and nurses, who were selected by the Nazis to be brought there together with the inmates. No one knew from where this large shipment of children came. Finally, the hundreds of children became used to the new place; they began to eat and change their clothing, and were even provided with medicine. Later they started to tell the Jewish doctors and nurses about their fright and their suffering. Afterwards all this reached the other inmates of the Therienstadt ghetto. Suddenly, the tragic truth was revealed.

The children came from Bialystok, Poland, and they spoke Polish and Yiddish. They were very frightened, and in a disturbed condition.

The children related about the suffering of the Jews of Bialystok, about the liquidation of the ghetto, and of the transporting of the Jews to their death. Finally, the children were also deported and were brought to Therienstadt. In this account, it is also related about the suffering of the Jews in Therienstadt, especially of the children.

On October 5, 1943, in the morning, we are told at the end of Levin's tragic description, the wooden barracks in the section "kreto" in Therienstadt were emptied of inmates. The remaining Jews in the ghetto then learned that the Jewish doctors and nurses were ordered to remove the yellow stars from their clothing. They were ordered to sign an agreement that they would never reveal, after they will have left the ghetto, all that they had seen and experienced there.

Very early that day, when the other Jewish inmates were still in their barracks, a transport of cattle cars left Therienstadt, carrying 1196 children and 53 dcotors and nurses, who were sent out in a mysterious way.

The above-mentioned Hannah Greenfeld, who attempted to find more details concerning this tragic chapter, and who testified to Meyer Levin's moving account of the annihilation of the Bialystoker children, writes at the conclusion:

Erev Yom Kippur, October 7, 1943, 1196 children of the Bialystoker ghetto in Poland, and 50 doctors and nurses of the ghetto in Therienstadt, who accompanied the children till the end, said their final "Shema" in the gas chambers of Auschwitz.

A DREAM OF TWO SISTERS: NETZER FOUNDATION FOR ISRAELI CHILDREN

Two sisters, Luba and Mira Krugman from Bialystok, survived the Holocaust in Poland and decided to settle in Palestine. They arrived there in 1946, hoping to make it their home. However, already in 1947, Luba was forced to leave, joining her husband, Jack Gurdus, in the United States. Mira stayed and participated with her husband, Gideon Ben-Aaron, in the War of Independence for the establishment of the State of Israel. The sisters were in close touch and in 1962 Mira came to the States to complete her education in clinical psychology.

Upon her return, she joined the Ministry of Health in Jerusalem and then assumed the position of director of the Child Development Clinic in Haifa. Her distinguished career is marked by a wide range of activities and manifold interest in the field of rehabilitation of children with emotional difficulties. Her meaningful contributions include extensive research in the field of therapeutic treatment of psychotic children, group therapy, therapeutic nursery and preventive consultation for the young.

In 1973, Mira came again to the States. Deeply involved in exploring improved methods of rehabilitation, she also visited Great Britain trying to acquaint herself with the innovative methods applied in both countries. During her stay with Luba she spoke extensively about her work and tried to impress upon her sister the urgent need for special funds for intensified research and experimentation, as well as for the expansion of the ongoing therapeutic programs for the staggering numbers of Israeli children with developmental disabilities.

Aware of the limited support from government agencies, Mira was determined to secure assistance from private sources. Her programs required substantial funding and she was eager to make them work. Mira's enthusiasm and perseverance convinced Luba that her project deserves serious consideration. She understood that the acute problem can best be solved by intensified therapeutic tutoring provided in special centers assisted by volunteers recruited from the ranks of parents of the children.

The Netzer Society of parents of children with emotional difficulties was established in Haifa through Mira's initiative. The Society was, however, badly in need of financial backing for supervisors. A complement of pedagogical assistants, instructors and therapists was essential for the implementation of the programs. Mira was desperate and to make her dream come true, Luba decided to assist her through the Netzer Foundation which was established in New York as a subsidiary of the Netzer Society, in Haifa.

The Netzer Foundation for Children with Emotional Difficulties is in existence since 1974 as a non-profit, tax deductible organization, headed by a team of

DR. LUBA KRUGMAN GURDUS

dedicated officers and trustees. Luba Krugman Gurdus acts as its president and is ably assisted by two vice presidents, a treasurer and secretary. Their combined efforts attracted many American members and made significant strides abroad, primarily among friends originating from Bialystok. On November 14, 1982, the Foundation celebrated its eighth anniversary.

The festivities started with a cocktail party in a warm atmosphere charged with emotion. The participants filled the spacious living room for a stimulating program highlighted by the address of an Israeli guest, Esther Wiseman, a clinical psychologist of the Child Development Clinic in Haifa. She stressed the difficulties of the developmentally disabled children and discussed the methods of intervention and rehabilitation. She also described the efforts of readying the children for future tasks and lending them a fair degree of independent functioning in daily life and work. Mrs. Wiseman emphasized Mira's inspiring leadership, largely instrumental in the implemenation of most therapeutic programs which led many Netzer children from the early nursery class through the school class to the vocational center now under construction. She also expressed deep gratitude for the financial assistance of the Netzer Foundation which helped to provide the means for many vital programs.

The gathering was concluded with the president's comments on the current situation in Israel. She stated that while the country is engaged in the valiant struggle for peace in the Middle East, its population is subjected to many hardships and deprivations. This includes serious curtailment of educational opportunities for the Netzer children. This situation, persisting for a long time, cannot be ignored and demands increased commitment from the Foundation. Its officers and friends are determined to alleviate the shortage and by assisting the Netzer children keep the dream of the two sisters alive and well.

THE BIALYSTOKER CENTER TO PARTICIPATE IN THE AMERICAN GATHERING OF JEWISH HOLOCAUST SURVIVORS

The Bialystoker Center of New York, its members and friends, will participate in the meeting of the *American Gathering of Jewish Holocaust Survivors,* which will be held in Washington, D.C., April 11-14, 1983. This important gathering of the Holocaust Survivors in America and Canada was organized by a special committee, consisting of various organizations of Holocaust survivors. The President of the *American Gathering of Jewish Holocaust Survivors* is the prominent community leader, *Benjamin Meed.* He is also the president of the great organization of *"Fighters of the Warsaw Ghetto-(WAGRO)."*

Thousands of refugees from the Nazis will participate, as well as former partisans and soldiers of various European armies against the Nazis, including former prisoners of Soviet Russia. The great gathering in Washington is being organized in connection with the 40th anniverasry of the heroic resistance in the Warsaw Ghetto. The occasion will also be dedicated to the general Jewish resistance that was organized against Hitler. The meeting is intended as a general demonstration to the world at large never to forget what the Nazis did to the Jewish people. The gathering is being called for the week of 27 Nisan, a day which was proclaimed by the Government of the State of Israel to honor all of our Kedoshim, heroes and martyrs of the gruesome Hitler era.

The Bialystoker Center in New York will participate in this important gathering in Washington as a unified group. The Bialystoker *landsleit* and friends will travel to Washington in a special bus. They will stay in Washington in the same hotel, and will participate as a unit in all activities in connection with this historic gathering. The Washington assembly will be organized and conducted in the same manner that the *Gathering of Jewish Holocaust Survivors* was organized in Israel in the summer of 1981.

During the period of April 11-14, the participants will have the opportunity to meet with important American figures at the White House, participate in special ceremonies at the National Cemetery in Arlington, watch special ceremonies at Convention Hall, and enjoy a cultural evening of special interest at Kennedy Center.

THE BIALYSTOKER CENTER IN NEW YORK SENDS HELP TO THE REMAINING JEWS IN BIALYSTOK AND TO ISRAEL

In keeping with our annual custom before Passover, when we prepare to celebrate this important holiday, we recall the small group of remaining Jews in our former city of Bialystok. Most of these — only about ten persons — are elderly and sick, who are in need of assistance.

The Bialystoker Center in New York sent out, before Pesach, proper help, in the form of money, through the P.K.O., to the remaining Jews in Bialystok. Similar assistance was also sent before Rosh Hashanah, as we have done in previous years.

At the same time, the Bialystoker Center in New York also sent assistance to needy *landsleit* who are living in Israel. Similar help was sent prior to Rosh Hashanah last year, and before Pesach this year as well.

The Center has received many letters filled with praise and thanks from the *landsleit* who are left in Bialystok, who always send their deep appreciation for the brotherly readiness to help shown by the Bialystoker Jews in New York, as well as in the entire country.

It should be remembered that the Bialystoker Center in New York helps the remaining Jews in Bialystok from a special fund that has been established by our worthy *landsman* Yechezkel Mink, who now resides in Israel. Chaver Mink is a good friend and an enthusiastic supporter of our Center, who also contributes regularly during the year, to help us support the Jews who have remained in Bialystok.

---

the funeral, a steamship ticket arrived. It was Yacov's long-awaited ticket to America.

Yacov's grieving mother was determined that Benny, her feisty grandson, be prevented from following Yacov's restless footsteps. Her solution: She used the dead son's ticket to sail to America. She sold needles and pencils in the streets of Chicago, and scraped together enough cash eventually to send for Benny.

And so it was that my father — not yet a teenager — left Bialystok on a night of the full moon, in a wagon, hidden under a pile of hay. Around his neck dangled a tag with his name and a Chicago address. A Russian-speaking gentile guided him — together with a small group of other Jews fleeing from pogroms — past the bribed border sentries. Then, the clandestine band crossed Poland, reached the port at Bremen, Germany, and boarded ship for New York. From there, father took a train to Chicago and began life in America — a life entirely different from the ways of the old country. There were few contacts with Bialystok over the next 26 years; a sporadic correspondence and that 1933 visit.

When the reunion was over, tearful farewells were exchanged. Father urged the family to move to the United States, but they never saw each other again. All who waved goodbye to Benny were murdered by Hitler's Nazis during the Holocaust. For my father, all that remained of his family was a picture which he framed, and memories which he locked up tight inside of him. Those memories probably became more tormenting as news from Eastern Europe revealed Hitler's plan for a Final Solution to the Jewish "Problem". All attempts to bring out relatives met with "complications", red tape, and inadequate immigration quotas.

Today, a copy of that photo — my father's last family reunion — is in my house in Oakland, California, on my fireplace mantel. Sometimes, I sit in a chair and gaze at the picture of that family I never knew. I think about my grandparents... and about Patsy McBride. When my children ask me about it, I tell them what I know.

A FAMILY PORTRAIT WITH A MEANING

by JUNE ELLIOT

(The following is an excerpt from an article that appeared in a California newspaper)

Every April I think of *Patsy McBride.* She was my best pal during grammar school years in Chicago. Who cared that she was Catholic and I was Jewish.

I could speak to her on any subject in the world, but there was one painful subject I could never talk about to Patsy: grandparents. She had two grandmas and to grandpas. I had none, and I was jealous.

I knew my mother's parents had died in Chicago years before I was born. But there was another set of grandparents, a man and a woman shrouded in mystery. A grandmother and a grandfather I saw every day in my father's old family portrait, resting on the fireplace mantel. Grandmother Ziva was a stern-faced, buxom, blond lady. Grandfather Chaim had a moustache and was surrounded by grown children: two daughters; three sons, and spouses; five grandchildren and my father, Benny, the oldest son.

All these relatives were dead, I had been told. When I attempted to ask questions, my mother appeared tense and on the verge of tears. My father, on rare occasions, offered reluctant bits of information, but usually my youthful curiosity caused him to frown and become tight-lipped. The photo provoked in me an uneasy feeling. I wished Father would remove it; hide it somewhere out of sight.

Later, gradually, I learned about the picture. It was taken in Bialystok, Poland, in 1933, the year of my father's first and only visit "back home". He had left Poland as a gangly tow-headed 12 year old in 1907. Poland was under Russian control until World War I, so when Benny returned at age 38 in 1933, he found the once-familiar Russian traces gone. The street signs were in Polish only, and he had trouble locating the family's house.

He passed an old streetsweeper and asked where Chaim Sutz — my grandfather — lived. The man stopped, eyed Benny (obviously a foreigner), hesitated, and turned away without answering. Father finally found the house, knocked and said to the young man who answered the door, "Are you... you must be Avram? I am Benny... your brother.. From America."

Avram, momentarily speechless, grabbed Benny's arm and together they ran off to find "Papa," the man cleaning the street. Benny learned the reason why Papa had not spoken before: He feared that if police saw him talking to a stranger, he might be fired again. He had already lost a better job (chimney sweep for the nearby Polish Army headquarters) as part of the anti-Semitic tide then swelling in Eastern Europe.

Grandfather Chaim rushed to the rag factory to tell grandma Ziva (she sorted cotton and linen scraps) that their son... Benny from America!... had come home. (To put off the suspicious, they claimed Benny was a suitor, betrothed to Sarah, an unmarried sister.)

To immortalize the historic reunion, the Sutz family dressed up in synagogue clothes and posed at the photographer's studio for a group portrait. My father was tall, still blond, and dapper. The women wore dark dresses and serious faces, but aunt Sarah had a string of beads and a flower at her bodice. Grandfather did not own a tie, so Benny loaned him one. My Bialystok cousins looked formal and uncomfortable in hand-me-down clothes, that were either too skimpy or too loose.

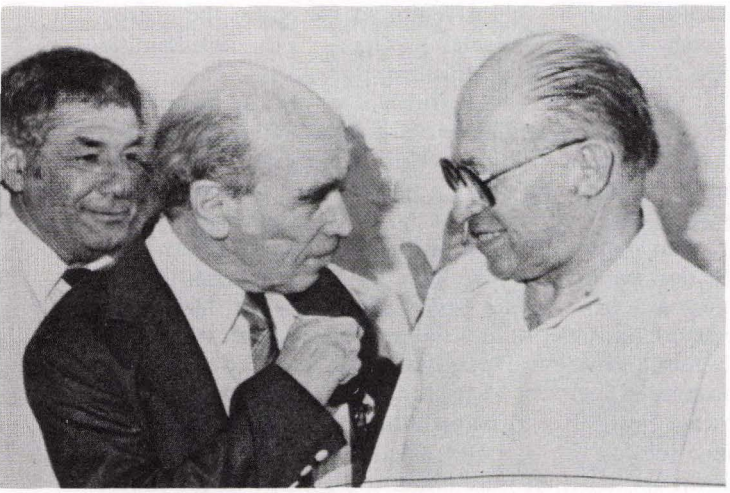
Benny revisited Bialystok's old town square, where, as a boy, he had been attracted to the protestors and soapbox orators who voiced dissent over Czarist policies. As an adult, the sight of that same square overwhelmed him. Here, many years before, he had watched — frozen — as his young uncle Yacov, 22, delivered a fiery speech and then was shot in the neck by Russian police. Two days later, he died. Shortly after

The portrait of the Chaim Sutz family, taken in Poland in 1933 on the occasion of a reunion with son Benny, far right, from America. Benny Sutz returned to Chicago; all the others perished in the Holocaust.

IMPORTANT TRIP OF MR. MAX RATNER TO ISRAEL

During Mr. Ratner's visit to Israel in November 1982, he held discussions with the ministers of Israel and also with Prime-Minister Menachem Begin on ways and means to increase the involvement of the American business community in the expansion of two-way trade between the United States and Israel, ways to increase Aliyah to Israel, and American investment in the expansion for production plants for export ventures. Much more can be done to show Israel's positive progress. It requires great effort, but it is worth expanding, because the results would be better understanding and

Max Ratner, National Chairman of the American-Israel Chamber of Commerce, with Prime-Minister Menachem Begin, discussing the need to increase trade and investments in Israel.

more active participation in bringing about an economically self-sustaining, and free Israel. Some of the items discussed are being presently followed up and we hope to have more tangible results to report in the near future.

We of the Bialystoker Center and Home for the Aged, have excellent reason to be particularly proud of our very close association with Mr. Max Ratner. For Mr. Ratner is not only among the foremost supporters of our great institution, but has also figured mightily in making possible the publication of our monumental Bialystoker Memorial Book. He was among the first to realize the great importance of perpetuating and publicizing the history of the city of Bialystok and the heartbreaking tragedy of its destruction at the hands of the Nazi murderers.

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

40 YEARS AFTER THE LIQUIDATION OF THE BIALYSTOKER GHETTO

These days, the Bialystoker Jews everywhere mark a tragic date, which all of us must remember. It is now 40 years since the Nazis liquidated the ghetto in Bialystok, together with the thousands of Jews there, which included many of our own dear ones.

The liquidation of the ghetto started in February 1943. The Nazis started, then, to evacuate the Jews — men, women, children, and the elderly — to their death. Ostensibly they were being taken to different locations for work assignments, but actually they were being led to annihilation.

These gruesome "actions" that the Nazis conducted on the Bialystoker Jews lasted all summer, which seemed as an eternity to the victims. It was an awesome summer for the Jews of our old hometown; a fearful summer marked by inhuman suffering and torture. At that time, at the end of the tragic summer of 1943, the wonderful Jewish community of Bialystok was destroyed.

The complete liquidation of the Bialystoker ghetto, including the small group of survivors, took place on August 16 1943, after the numberless slaughters which the Nazis and their cohorts carried out against the unfortunate Jews.

One day before the liquidation of the ghetto, on the 15th of August, the Jewish resistance group in Bialystok issued a call to the Jews. They were urged to flee to the woods and to join the partisan-fighters, to take revenge for the murders of the Jews by the Nazis.

A number of brave Bialystoker Jews, men and women alike, left at the time to join the partisans. Also, the Jews in the ghetto offered a brave struggle against the enemy. The courageous sons and daughters of the Jews of Bialystok wrote a magnificent heroic chapter in Jewish history.

Let us remember the heroes and martyrs of Bialystok Jewry, not only once a year, when we conduct the sad Yizkor gatherings. Let us remember them always, all year, and on all occasions. And let us also treasure with pride and loyalty the great spiritual heritage which those martyrs left us. Let us all continue the lineage and great descent of the former transcendent Jewish Bialystok, which was destroyed by the Nazi murderers in such a horrible fashion, together with six million women, children, men, and the elderly.

Make your reservations for your tickets and group benefits for the gala annual

BIALYSTOKER CONCERT AND THEATRE PRESENTATION

to be held on Sunday September 25, 1983, at 2:00 P.M. this extravaganza will take place at the spacious aristocratic Lincoln Center, on Broadway and 67th St. in New York City.

Please be sure to contact that office of the Bialystoker Center as soon as possible, at:

228 East Broadway, New York, N.Y.
Call: (212) 475-7755

LETTERS TO OUR EDITORS

BRANDIES UNIVERSITY

Waltham, Massachusetts 02254

October 12, 1982

Dear Mr. Solasz and Mr. Rybal:

I just received my copy of the *Bialystoker Memorial Book* which you sent to me at the request of Max Ratner. From a first reading of the book I must say that this is an amazingly impressive document. You, your colleagues, and Mr. Ratner are all to be commended for memorializing such a vibrant Jewish community which unfortunately, as with so much of Eastern European Jewish life, was destroyed.

After I finish reading this book I intend to make it available to the graduate students in the Program I direct — the Hornstein Program in Jewish Communal Service. The graduate students are preparing to become professional communal workers and Jewish educators. Obviously, they will benefit considerably from learning about the accomplishments of the Jewish community of Bialystok.

Thank you so much for your important work, and I hope you will keep up your good efforts.

Best wishes for a good year.

Sincerely yours,
Bernard Reisman, Director,
Hornstein Program in
Jewish Communal Service

RUDER FINN & ROTMAN

November 8, 1982

Dear Izaak & Rabbi Shoulson:

I just wanted to thank you both for your kind words about Jill Totenberg and myself. In addition, I wanted to express my appreciation for our copies of the *Bialystoker Memorial Book.* It is an outstanding piece of work and one that should bring both immense pride and a great sense of accomplishment to you.

It is always a pleasure to be of help, as we all feel so strongly here about the importance of your activities.

All the best,
Harriet Mouchly-Weiss

BOOK WAREHOUSE INC.

Twenty-Ten Ponce De Leon Blvd.
Coral Gables, Florida 33134

Dear Mr. Solasz & Mr. Rybal:

My deepest thanks for your letter of October 6 and for the *Bialystoker Memorial Book,* which came in last weekend. The *Book* is beautiful beyond belief, and although I am able to read only the English, it tells a story which not only must continue to be told, but must never be forgotten by our children and their children.

I wish that the *Book* would give me pleasure — it does give me great pride — but I find no pleasure in my remembrance of the Holocaust. My family suffered too many losses. This is a book that had to written, and I wish there were more like it. I am not only reading it, I shall read it many times.

Sincerely yours,
Arthur S. Rosichan

UNITED JEWISH COUNCIL OF THE EAST SIDE, INC.

Dear Mr. Rybal and Mr. Schachter:

On behalf of the United Jewish Council, I would like to take this opportunity to extend our thanks to you, the Board of Directors of Bialystoker Home, and your staff for your assistance and cooperation regarding the Crime Prevention seminar which took place at the Bialystoker Home Auditorium.

It is indeed a pleasure to know that member organizations such as Bialsytoker Home are active and concerned in strengthening the vibrancy of the Lower East Side.

Yours truly,
Jacob Lazar
Community Coordinator

Dear Mr. Rybal:

I wish to express my personal thanks and the thanks of the 70 people who accompanied me to the Avery Fisher Hall on September 12, 1982, to see the wonderful show you presented. The reaction I heard just sitting in the audience was tremendous and the comments I heard when I arrived at the Center the following Monday were just as great.

Again, please convey my appreciation to your staff for making that Sunday so memorable. We are all looking forward to next year.

Sincerely yours,
Phil Zwyer
Educational Alliance
197 East Broadway
New York, New York

Dear Mr. Rybal:

Enclosed please find my check in the sum of $34.00. Please send me another copy of the *Memorial Book.* This is the fourth *Book* that I am ordering.

In my opinion, this book is a masterpiece. I am from Bialystok myself, and I have presented these books to my children because I think it is important for them to know about Bialystok.

Sincerely yours,
Mrs. E. Kalifon
Montreal, Canada

May 31, 1982

Dear Max,

I brought the *Bialystoker Memorial Book* to show to my 97 year old father. He was very excited by it's publication and I am leaving it with him for a few weeks to read. And then I will gladly take it back, look at occasionally, always keep it, and never, never forget.

Many thanks to you for giving me this book and I congratulate you and the others who made this book possible, in what must have been an enormous and difficult project.

With warm, good wishes

Mr. and Mrs. David E. Davis

Become Members of the Bialystoker Center and Home for The Aged

KAHN, KLEINMAN, YANOWITZ & ARONSON COL, L.P.A.

Attorneys at Law

July 29, 1982

Dear Max:

I want to thank you personally for your kindness in sending me the Bialystoker Memorial Book.

Your sponsorship of this volume reflects your love for your people and for your roots, and I congratulate you on this accomplishment.

I have only flipped through the pages of the book at the moment, which by the way is elegantly done, but I am sure I will pick it up from time to time and read portions of it both in English and in Yiddish.

Again, congratulations and thanks.

Sincerely yours,
Bennet Kleinman

METROPLE COMMUNICATIONS

1273 Ohio Savings Plaza Cleveland, Ohio 44114

July 13, 1982

Dear Max,

I just want to repeat again how delighted I am that you sent me the book on Bialystok.

Over this past weekend I had a chance to leaf through it and to begin reading some of it. It's absolutely fascinating.

Memories of my father's stories of his childhood came flooding back to me.

I'll always cherish this book. Thank you, thank you.

Best wishes,
Norman Wain

CHARLOTTE KRAMER

18101 Shaker Boulevard Shaker Heights, Ohio 44120

June 21, 1982

Dear Max,

Thank you for the Bialystoker Memorial Book. It is a most handsome and very important volume.

The material in it is fascinating, and I am very pleased to have it.

I am continually amazed by the enormous variety of areas in which you involve yourself — just terrific!

Warm regards
Charlotte Kramer

BENESCH, FRIEDLANDER, COPLAN & ARONOFF

Attorneys at Law

July 13, 1982

Dear Mr. Ratner:

I recently received a most-beautifully inscribed copy of the book about Bialystok.

I have since learned that you were among those who moved this project forward, and I want to congratulate you on the success of your effort. In addition to being graphically pretty, the text of the book captures much of what was unique in European life and culture.

I intend to cherish the book, and use it as a vehicle to acquaint my children with their heritage.

Congratulations on your fine effort, and thank you for both the book and the warm inscription.

Very truly yours,
Harry M. Brown

R.D. DEITZ

Suite 202 1801 East Ninth Street Cleveland, Ohio 44114

June 29, 1982

Dear Max:

You were very kind to remember me with a copy of the Bialystoker Memorial Book.

This is, indeed, a most remarkable publication and I am looking forward to reading it most carefully.

Thank you again for sending it to me.

Cordially,
R.D. Deitz

EDWARD GINSBERG

Attorney at Law

The Terminal Building Cleveland, Ohio 44113

June 21, 1982

Dear Max:

Many thanks for sending me the Bialystoker Memorial Book. I am deeply grateful that you included me as a recipient and I look forward to reading it with great interest. Certainly, I know a number of the people involved and especially the Ratner family, and I imagine it will be quite fascinating because of that.

Again, many, many thanks and we appreciate it.

Sincerely,
Edward Ginsberg

ROBERT GOLDBERG

Ohio Savings Plaza Cleveland, Ohio 44114

July 8, 1982

Dear Max:

Thank you very much for the Bialystok Memorial Book. This is one book that I will read. Although my father was not from Bialystok, the book will still have a special meaning for me. I have a pictorial book that sits on my living room table entitled "The Holocaust", your book will be placed beside it.

Sincerely,
Robert Goldberg

MRS. ALEX MILLER

2958 Fontenay Road Shaker Heights, Ohio 44120

Dear Max,

We were delighted and so very pleased to receive your wonderful book "The Bialystoker Memorial Book."

It is extremely interesting and we feel so privileged to be the recipient of so fine and unusual a book.

We feel that we must salute you, Max, for all your endeavors. You are very special and we are proud to count you as our friend.

Al joins me in heartfelt thanks to you and Betty.

Fondly,
Anne Miller

LAWRENCE M. BELL

Citizens Buildings Cleveland, Ohio 44114

July 12, 1982

Dear Max:

Thank you so much for your kind and generous gift of the *Bialystoker Memorial Book.* It is truly a remarkable compendium. The story is so, so sad and yet the fact that the Bialystokers have been able to come together to celebrate their heritage is a tribute to the Jewish spirit of redemption.

Nancy and I will enjoy this treasure.

Kind regards.

Sincerely,
Lawrence M. Bell

LETTERS TO BOOK COMMITTEE CHAIRMAN, MAX RATNER

MORTON L. MANDEL

4415 Euclid Ave. Cleveland Ohio 44103

July 26, 1982

Dear Max:

First of all, I want to thank you for sending me a personally autographed copy of *The Bialystoker Memorial Book.* I appreciate that very much,

I've had the chance to review the book, and it is an absolutely stunning job. You are to be congratulated for giving leadership to the process that produced this important record of our history that will now insure that such information is preserved for all times.

My hat is off to you. You are a great leader, and do great work.

Warmest personal regards.

Sincerely,
Morton L. Mandel

OPPENHEIMER PROPERTIES, Inc.

One New York Plaza, New York City 10004

June 11, 1982

Dear Max:

I just received yesterday, my copy of the Bialystoker Book. Although I have not yet had the opportunity to read it completely, I did thumb through it last night and read a few selected portions. It really seems fascinating and, without question, was very important to have written. You and the others who have been involved in doing it certainly deserve congratulations.

Thank you for seeing that a copy was sent to me.

Best wishes.

Very truly yours
James H. Levi, President

KAHN, KLEINMAN, YANOWITZ & ARONSON CO. L.P.A.

Attorneys at Law

July 6, 1982

Dear Max:

When I first saw you carrying the "Bialystoker Memorial Book" at our small meeting at Federation several weeks ago, I was most intrigued. I was delighted to receive a copy from you, and both Donna and I have enjoyed reading it, reliving a part of a great past. I had no idea that Bialystok was so large, or so largely Jewish, though I should have surmised as much from all of you Bialystokers that Im constantly bumping into.

I can well understand your feelings that prompted the publication of the book, a desire to memorialize a part of your life and that of a great Jewish community.

Many thanks and congratulations.

Sincerely yours,
Bennett Yanowitz

SAUL S. BISKIND

2202 Acacia Park Drive, Apt. 2701
Lyndhurst, Ohio 44124

June 23, 1982

Bialystoker Center
228 East Broadway
New York, New York 10007

Gentlemen:

Please find enclosed a check for $100 which is being sent at the suggestion of Mr. Max Ratner. Mr. Ratner was kind enough to give me a copy of the Bialystoker Memorial Book which contains references to some members of our family.

Thank you very much for all the work and effort that your organization put into writing and publishing this book.

Sincerely yours,
Saul S. Biskind

MAX R. FRIEDMAN

6777 Mayfield Rd. Cleveland, Ohio 44124

June 22, 1982

Dear Max:

It was very kind and thoughtful of you to send me a copy of the Bialystoker Memorial book. I am very pleased to have the opportunity to learn more about Bialystok, since you, your brothers and sisters, whom I have known and admired for so many years, originated there. I remember your family excursions to Bialystok when we were with you in Warsaw in 1976.

It will be my pleasure, after I have read the book, to discuss many of the aspects with you and the Ratner, Miller and Shafron families.

I wish to thank you and want you to know that I am extremely happy and that I appreciate that you included me as one of your friends to receive this remembrance and history of your roots.

Sincerely,
Max R. Friedman

MORTON G. EPSTEIN

1240 East Fifty-fifth Street Cleveland, Ohio 44103

June 21, 1982

Dear Max:

I am flattered and pleased to have received a personally signed Bialystoker Memorial Book. We find ourselves in another period of significant concern for our people. It is appropriate that this book is published to again remind us of our heritage and past. The geographic area in this book has particular meaning to our family since my father emigrated through Russia to Palestine and then to the United States in 1914.

Your help in publication of this book together with the other continuing areas of leadership in both economic and humanitarian causes gives us all great strength and sets the example for others to follow.

Again, thank you for your thoughtfulness and good work.

Fondly,
Morton G. Epstein

THE FIRST BIALYSTOKER CHILD IN ISRAEL DIED RECENTLY IN TEL AVIV

by YEDIDIA LEIBER HAMBURG

Following is an account of the first Bialystoker child, who died recently — in August 1982, — in Tel Aviv, at the age of 72.

The child, who was born in Tel Aviv in 1910, was named *Aaron Danin.* His father was *Yechezkel Suchowolsky,* a Jew who came from Bialystok to Palestine in 1886. Yechezkel Suchowolsky-Danin contributed to the development of the textile industry in Palestine, and he was also very active in the development and dissemination of Hebrew education and culture in the early years

YEDIDIA HAMBURG

of the return to Palestine of a large number of Jews at the end of the 19th and beginning of the 20th century.

In 1906, the Bialsytoker Jew, Yechezkel Suchowolsky-Danin, joined the "Achuzat Bait" organization,which consisted of a group of Jews of the Yishuv in Palestine at that time, which was organized in Tel Aviv in 1909. Apparently, a Bialystoker Jew was among the founders of the first Jewish city in the world — Tel Aviv.

Yechezkel Suchowolsky-Danin's wife's name was *Rachel.* She was a daughter of *Yehoshua Yellin.* She was born in Israel in the year 1843, before there was any organized Yishuv in Palestine. Her mother's name was *Sarah,* who was a daughter of an important Jewish family in Iraq. They settled in Palestine in the middle of the 19th century, about 150 years ago. It is interesting to note that even then a Bialystoker Jew married into a Jewish family from Iraq.

Aaron Danin, with whom we are concerned, was a veteran worker with the *Jewish National Fund-Keren Ka'yemet.* He was, in his time, one of the originators of the idea of buying large tracts of land from the Arabs. It should be noted here that Aaron Danin was born in a house at Lillienblum and Herzl Streets, on February 10, 1910. His father, Yechezkel Suchowolsky-Danin, planted a large garden so that the trees should retain the soil against the stand storms that used to attack the new garden city of Tel Aviv. The young Aaron studied at, and was graduated from, the Herzliah Gymansium in Tel Aviv. He took examinations from Chaim Nachman Bialik, the foremost Jewish poet of our time, and Achad Ha'am, one of the greatest Hebrew writers and thinkers, a pillar of Hebrew culture.

After Aaron Danin was graduated from the Herzliah Gymnasium, he organized a tour to Petro, which is in trans-Jordan. It was dangerous at that time to approach the city. Emir Abdullah, the grandfather of the present King Hussein of Jordan, provided soldiers to accompany the Jewish students on their journey to Petro. Incidentally, Petro is an important old city, which is described in discovered documents as a Jewish settlement of the 1st century. At that time, the Romans ruled over all Palestine.

The Danin family was very friendly with Emir Abdullah. It is important to mention that when the pogroms took place in Palestine in the year 1929, the Arabs saved Yechezkel Suchowolsky-Danin's life. Aaron Danin's brother, Ezra, was an expert on Arabic affairs in the Haganah. He was also an intelligence expert. He accompanied Golda Meir in her two meetings with Emir Abdullah of trans-Jordan in 1948, when she made efforts to persuade him not to attack the Jewish state. As it is known, Emir Abdullah paid with his life at the hands of Arab extremists for his meetings with Golda Meir. Aaron Danin loved his native city and he took great pride in the development of Tel Aviv. He used to say that in Tel Aviv he could find everything he wanted.

Aaron Danin, the son of Yechezkel Suchowolsky, a Bialystoker Jew, left his wife, Miriam, a son, Yigal, who is an agricultural specialist, as well as a daughter, Alana, who is a teacher in the Real-Schule, in Haifa. He also left six grandchildren.

We Bialystoker Jews can take pride in the fact hat the wonderful Jewish community of Bialystok was able to produce sons and daughters who occupy a historic prominent place, not only in the Diaspora, but in our Jewish Homeland as well.

---

in the first concerts that were held in a giant wooden building at the end of Jaffa Street. Later she worked also in Wizo, and served as a volunteer in the Aliyah Center. Amnon, her son the pilot, fell in the War of Independence in a plane accident. The grieving mother was determined not to allow herself to become submerged in her grief, and she increased her activities. But she never worked among groups of bereaved families. Therefore, she writes in her book, "I stayed away as much as I could from becoming involved in the company of the bereaved, for I could not bear to think that I might benefit in any way whatsoever because of what Amnon was, or God forbid, because he is no longer with us."

Become Members of the Bialystoker Center and Home for The Aged

THE BOOK OF A BIALYSTOKER WOMAN IN JERUSALEM

In the Hebrew newspaper *"Yediot Achronot"* of the 20th of August, 1982, which is published in Tel-Aviv, there appeared an interesting article, by *Shulamit Tanna,* about an important former Bialystoker, *Zahava Berman.*
In the interview, Ms. Tanna describes Mrs. Berman's book, which appeared recently in Hebrew. Following is a translation of Ms. Tanna's article.
Editor

Zahava Berman, an 80 year old Jerusalemite, recently published her first book, which unfolds the story of her life (Elyashar Pub.). She titled the book, *"In My Way",* and on its cover she looks like a young maiden, clear eyed and delightful. When we came to visit the heroine of the book in her large home that is surrounded by a garden, the door was opened by an elderly lady in a white embroidered dress, red beads on her throat, and a brown ribbon in her hair.

"When I speak," she said, "I find that I must rewind the recording machine in order for me to remember what I wanted to say in the beginning." In this manner, actually, was the book created: on the recording machine. About two years ago, she started to record. This was after her husband, Baruch, passed away, who was owner and manager of the Berman Bakery, that was well known for over 50 years. He was 86 when he died. Before that, she did not concern herself with the baking business. For almost 60 years, all the years of her married life, she found her world inside her home. "My Baruch," she said, "was a gentleman of the 19th century style. He believed that a woman's place was in the home. In the home he relied upon me completely, and he gave me all the freedom in the world. He refused to speak to me about business. But he never expressed an opinion regarding house matters. He used to say to me, "Do as you understand." After his death, my grandaughters, Shai and Elah, who are now themselves mothers of children, placed the recording machine before "Mamele", (that's how they called me), and encouraged me to speak."

The story that Zahava Berman dictated into the recording machine begins in Bialystok at the beginning of the century, in a patriarchal home, "in which they spoke Yiddish and Russian, and understood the Hebrew of the "Shiloah" and the "Zefirah". Zahava was the oldest, and in the memoirs of her early childhood reverberates the clamor of the pogroms.

As a girl of 19, she left for Israel with a group of pioneers of "Ze'irai Zion". The first difficult year she spent in Jezreel Valley in Merchavya Kibbutz. And here begins the story of her 60 years in Jerusalem.

The book is full of the aromas and colors of Jerusalem, and of details of her life from the pioneering period in the new Yishuv of the city. And this is how Zahava portrays her initial encounter with Jerusalem: "We arrived by train during the night; the moon was full. A bright night over the city — a Jerusalem night — and the light of the very bright moon was pouring over the wall. I go out from the waiting room. A strong Arab put my luggage on his back. Thus, exactly so, have I pictured for myself Jerusalem. This is the place; this is exactly how it appeared to me in my dreams."

A short while after her arrival in Jerusalem, the young pioneer girl met Baruch Berman, her future husband, and she came to live with him in his family's home, a large affluent, patriarchal family, with ten children. The bake shop of the Berman family had been established in the Old City at the end of the last century, and in the beginning it supplied rye bread for the Christian pilgrims.

"This was at the time the gossip of the city," said Zahava. "Berman's son was engaged to a girl who didn't have a piastre."

Afterwards, she perceived "what it is to be such a young girl, from another world altogether, to enter into a large, well founded family, with an established lifestyle, with sons, daughters, sons-in-law, and grandchildren. Where was I going? By nature, I am not a person who stands on the side and allows others to rule over me. Actually, I am the sort of person who is alive and effervescent, who is visible, who is seen, heard and felt."

Several months after her marriage, she left her teaching position. In the Berman family, they used to say to her, "Is it nice for the only daughter-in-law in the family to go to work every day?" And they also intimated to her that it was not proper for her to participate in the discussion with the other men. After a while, Zahava and Baruch understood, "That to tarry in the midst of the Berman family disturbs their private life." And that's when the couple, together with the infant daughter, Aviva, began to wander in rented apartments in the Zichron Moshe section. The book is full of Jerusalem portraits of Arab homes, windows that face the garden, a fig tree rubbing against the window, a tiny cooking corner, a meter by a meter, patio, water being drawn from a well, and adult neighbors coming to gaze upon this young Zahava, who appeared as a Madonna, as she was hugging her child.

The family settled 40 years ago in their permanent home, at the end of Rahavia, overlooking the Valley of the Crusades. There she found — and created — an entire world — among the carpets, the flower pots, the carved furniture, the portraits of the family members that her painter-friends made.

The young pioneer became, according to her own words, "a volunteer society and culture-seeker." She used to exhibit the work of the artists from the Bezalel School. She was also among the first members of the "Chevra Le'Musika" in Jerusalem, and she participated

Picture taken following the Banquet. Standing, left to right: Zvi Feigen, Paula, Molly Rybal, Lisa Novarro, Stella Feigen, Lola Denbak, and Ethel Krim. Squatting: Sol Krim and Max Novarro

After Treasurer Joshua Grutsky and Isaac Czesler presented the guests with parchment scrolls of welcome, Mr. Sol Krim thanked everyone and remarked that he considers this to be an expression of true friendship, which is based upon Jewish ethics. In his opinion, all praise given to Izaak Rybal was well deserved, for he is, in fact, the backbone of the Bialystoker International.

Best wishes were then extended to Joshua and Rosita Grutsky on their Wedding Anniversary. They responded by announcing a very generous contribution for the *Memorial Book.*

Stella Feigen and Rosita Grutsky then presented a bouquet of flowers to the wives of the honored guests.

Mr. Izaak Rybal took the floor and said: We are constantly watchful over an institution for elderly residents, who are provided with all their needs. While we do receive help from the State of New York, we accept only enough to insure our independence, and to assure the elderly a Jewish life, as we knew it in Bialystok, with kashrut, a synagogue, and Jewish culture. Therefore it behooves all of our *landsleit* to help cover our deficit. We are also equipped with the most modern necessities and comforts for the elderly residents. And this entails large scale expenditures.

Our President, Sam Solasz, a survivor of Knishin, and Max Ratner of Cleveland, helped greatly with the publication of the great *Bialystoker Memorial Book.* Also all of you, the *landsleit* in Argentina, with your Honorary President Zvi Feigen, are well known to us for your readiness to help. Now your concern should be concentrated on the objective that the *Book* should be read by all Spanish speaking Bialystoker Jews. When this publication will appear, we will visit you once more.

In speaking about the great new *Memorial Book* published by the Bialystoker Center in New York, Izaak Rybal referred to the imporant contribution that was made by I. Shmulewitz, who acted as editor of the *Book.* Mr. Rybal said that a great deal of thanks was due Mr. I. Shmulewitz for his help in preparing and editing the *Book.*

In the entertainment part of the program, appropriate poems were read, written by Bialystoker authors. And Shlomo Grossman conducted a song fest.

Isaac Czesler, who conducted the entire affair in such an impressive manner, proudly emphasized that the celebration is not merely a welcome to the honored guests from America, but also an echo of the great celebration in honor of the *Memorial Book* that was held on May 16, 1982, at the aristocratic Waldorf Astoria Hotel in New York. This is also a well-deserved salute to the energetic Izaak Rybal, the well known Bialystoker worker, editor of the *Bialystoker Stimme,* and the one who is responsible for the publication of the *Memorial Book.*

Included in the grandiose yet initmate celebration held at the Bais Bialystok, were a number of representatives from local *landsmanshaften* of the Bialstyok vicinity, as well as from community-cultural organizations in Buenos Aires.

The impressive gathering was closed by Mr. Isaac Czesler, who called upon all the Jews of Bialystok and environs to make certain that the great *Memorial Book,* with its section translated into Spanish, would appear in August 1983, at the 40th Yahrzeit of the uprising in the Bialystoker ghetto.

SAM POGORELSKY

On Monday, November 15, 1982, Sam Pogorelsky passed away after a long illness, at age seventy-two.

Born in Bialystok, Sam was the eldest son of the late Max and Sarah Pogorelsky, devoted Bialystoker throughout their lifetime.

Sam is survived by his wife Rose, also a Bialystoker.

Also surviving are his son Benjamin, with wife Shelly and family, and his daughter Elinor, with husband Ed Stutz and family.

Sam also is survived by his brother, Dr. Hyman H. Parrell, and sister Evelyn Kanter.

Sam Pogorelsky was a loving, kind husband, father, grandfather and brother and is very much missed by all.

In behalf of the Officers and Dirctors of the Bialystoker Center and Home, we offer our heartfelt sympathy to the widow Rose, and the rest of the family. May they be blessed only with happiness and joy in the years ahead.

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE GREAT NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

IZAAK RYBAL AND SOL KRIM ARE WELCOMED WARMLY IN BUENOS AIRES

by ISAAC CZESLER, Buenos Aires

On Sunday morning, November 28, 1982, the farband of Bialystoker Jews in Buenos Aires conducted a warm welcome in their own "Bais Bialystok", in honor of Izaak Rybal, General Secretary of the Bialystoker Center in New York, and Sol Krim, Chairman of the Board of Directors, together with their wives, who came for a visit to Argentina. The hall was completely filled with people.

The great celebration was opened by President Zalman Yevreiski, who remarked: "Fifty years ago, when the Bialystoker Home for the Aged opened in New York, it was believed that the prayer, "Do not cast us into old age," would be fulfilled. Now the institution fulfills the command: "Remember what Amalek did unto You," because it reminds us of the rise and fall of our native city."

The same function is fulfilled by the Kiryat Bialystok in Israel, and the "Bais" Bialystok in Buenos Aires. May the hands be blessed of all those who are active in these living monuments to our destroyed community.

The meeting was then taken over by the Secretary Isaac Czesler, who dealt at length with the role of Izaak Rybal in publishing the *Bialystoker Memorial Book* in New York, which will be translated into Spanish. He also mentioned the contribution made by Sol Krim in this project.

Mr. Czesler believed that the visit of the honorable guests from New York will serve as a reminder to the *landsleit* in Argentina and in all the Latin American countries to help the local farband to realize their aim to publish the *Book* with a Spanish translation, in time for the 40th Anniversary of the uprising in the Bialystoker ghetto. He also revealed that a special committee has been appointed for this purpose, with Zvi Feigen acting as chairman of the Book Committee.

Sitting at the dais: Left to right: Molly and Izaak Rybal, Sol and Ethel Krim, Zalman Yevreski

Zvi Feigen took the floor, and declared that he considered it to be a rare experience for him to welcome such distinguished guests, who are so intimately known by him, and so close. He mentioned the *"Bialystoker Stimme"*, which is edited by Izaak Rybal, and serves as a bridge for all Bialystoker, as well as an important factor in keeping alive the memory of our native city.

The speaker related that Rybal is a distinguished worker in behalf of a number of Jewish institutions and causes in New York.

Following the expression of good wishes and prayers for the speedy recovery of our colleague Chaim Feilenbogen from his illness, Vice-President Wolf Chinsky emphasized the tremendous devotion of Mr. Rybal to the publication of the *Memorial Book* which has been read by many. And this *Book* is truly a remembrance of yesterday, and a warning for today.

Wolf Chinsky expressed acknowledgment to Secretary Isaac Czesler, for his concern regarding the publication of the Spanish translation, which is a great necessity for future generations.

Sarah Turek then related that she recalls the home of the Rybals in Bialystok. As a co-worker for the "Linas Hazedek," she had many occasions to visit that particular neighborhood. She then referred to the Bais Bialystok, and said that during this difficult period the institution serves as an oasis for one's body and soul.

Mrs. Turek expressed the thought that the *Book* in Spanish will surely have an influence on the younger generation to develop an interest in the place of origin of their parents, and that the time will come when everyone will seek his roots.

The Book Committee and Guests: Left to right: Seated: Wolf Chinsky, Zvi Feigen, (holding Memorial Book), Isaac Shturmak Standing: Sol Krim, Joshua Grutsky, Izaak Rybal, Isaac Czesler

WELL KNOWN BIALYSTOKER IRVING STONE IS HONORED BY LUBAVITCHER YESHIVOS

Our worthy *landsman* Irving Stone of Cleveland, Ohio, who is a well-known industrialist, philanthropist, and community activist, was recently honored as "Man of the Year" by the Lubavitcher Yeshivos in New York.

The big celebration took place in the Pierre Hotel in New York, on Sunday Dec. 19, 1982. The celebration, which was named as the 43rd Annual Dinner in which the foremost Jewish educators participated, was attended by over 1,000 people. At this gathering other philanthropists and community leaders were honored as well.

The impressive and distinguished celebration was conducted by the well known public figure and scholar Joseph Wassner. Irving Stone, who is also a well known

HELEN AND IRVING STONE

charitable figure, is the chief executive officer of American Greeting Card Corp. He is a great supporter of Jewish education here in the U.S.A., as well as in Israel. He is the founder of "Kiryat Telz — Stone" in Israel.

During the festivities Irving Stone was referred to as a loyal and devoted supporter of Torah-true education. Following the presentation to him of an appropriate citation by City Controller Harrison J. Goldin, Irving Stone delivered a brief talk, which made a very strong impression on the large gathering.

Mr. Stone stated that the real guests of that impressive celebration were the Lubavitcher Rebbe, who is the leader of the Lubavitcher movement, and his brother-in-law, Rabbi Shmarya Gur-Aryeh, the Chairman of the Executive Committee of the Lubavitcher Yeshivos. Irving Stone wished them both many more years of good health, to be able to continue with their sacred work.

Cantor Joseph Malavani, the well known cantorial artist, presented a program of appropriate song. Eli Lipsker and his excellent orchestra beautified the occasion by playing Chasidic melodies.

We, the Bialystoker Center and Home for the Aged, are very proud of our prominent *landsman* Irving Stone, who received such well-deserved honors at the above-mentioned affair sponsored by the Lubavitcher Yeshivos. Mr. Stone, who is the patron of countless other worthy institutions, is also a loyal supporter of our great institution. We consider him as a close friend of the Bialystoker Center and Home and Infirmary for the Aged. We take this opportunity to wish our friend Irving Stone and his dear wife and family many years of excellent health and happiness.

CHANUKAH PARTY

On Sunday, December 12, 1982, a traditional gala Chanukah Party was held in the Auditorium of the Bialystoker Center and Home for the Aged. In spite of the very inclement weather, a fairly good audience gathered to participate in the interesting program.

Mr. Sol Krim, who acted as Master of Ceremonies, opened the program by introducing Mr. Sam Solasz, President of the Bialystoker Center and Home for the Aged, who greeted everyone cordially, and thanked them for coming although the weather was bad.

Mr. Krim then presented Mr. Izaak Rybal, General Secretary of the Bialystoker Center and Home for the Aged, who also extended warm greetings and welcomed everyone heartily. He then introduced Rabbi Charles J. Shoulson, Chaplain of the institution, who spoke on "The Meaning of Chanukah Today". Mr. Rybal then sold the privilege of lighting candles on the beautiful Chanukah Menorahs that were displayed. Everyone responded very generously.

Mr. Rybal then introduced Cantor Marcos Salman, recently appointed Cantor of Temple Israel in Scranton, Pa. Cantor Salman is the son of Cantor Eliezer Salman, who stems from Bialystok. The Cantor, who was born in Buenos Aires, Argentina, chanted blessings over the Chanukah candles and sang appropriate Chanukah songs. Cantor Salman was acclaimed by everyone for his magnificent voice and very beautiful renditions.

A sumptuous meal followed, which included traditional Chanukah latkes. Everyone expressed great delight over the delicious food that was served.

Mr. Rybal then introduced the star entertainer of the afternoon, Miss Aida Weiss. Miss Weiss, who stems from Russia and came to this country recently, presented a program of songs in English, Yiddish, Hebrew, and Russian. Her highly enthusiastic presentation, which featured novel slides and interesting changes of custume, was greatly appreciated by everyone. She received a standing ovation.

This was truly a Chanukah Party that will long be remembered by all those who were present.

BIALYSTOKER LADIES AUXILIARY

by ROSE FINKELSTEIN, President

The Ladies Auxiliary started the season with its usual opening meeting Luncheon. Although this meeting did not take place until the end of October, due to the holidays, all of our faithful members and their friends were out in full force. The Luncheon was delicious and was enjoyed by everyone. For this, I must take this opportunity to thank Mrs. Bronia Skorka, Director of Food Services, and her every efficient staff. Of course, this appreciation is extended in behalf of all of our grateful members.

Since our regular meetings did not begin until October, and we planned to have our Bazaar at the beginning of November, all of our meetings were spent planning for the Bazaar. Our ladies devoted themselves completely to planning, securing merchandise, unpacking, setting up the room and selling the merchandise. It was due to this hard work that we were able to make a success of this project. After all the hard work, I was able to report, happily, that the gross proceeds were almost $4,000.00.

I feel that special thanks are due to the following: Hilda Sloyer, Mr. & Mrs. Ed Winston, Regina Feit, Dinah Farber, Betty Tobias, Helen Freiberg, Helen Nass, Florence Richman, Mrs. Modetsky, Mr. Zalewitz, Bertha Gitlin, Betty Zablowitz, Abe Wagman, Dinah Wagman, Dinah Medvedev, and Mr. Rybal. An additional word of thanks is due to the staffs of Mrs. Skorka and Mr. Cosimo Mastropierro (Director of Maintenance) for all their help.

There has been a change in our meeting routine. After the Bazaar, it was decided by the members that we will meet every other Monday, instead of every Monday. However, as in the past, if the weather is too inclement and conditions are too forbidding, I suggest that you call the Center to ascertain whether there will be a meeting.

At this time, I would like to take the opportunity to wish everyone a happy and Kosher Passover.

WE MOURN THE LOSS OF RABBI DR. I. USHER KIRSHBLUM

On Saturday February 5, 1983, Rabbi Dr. I. Usher Kirshblum, who was born in Bialystok, died at the age of 70. He is survived by his widow Helen, a son Cantor Eliezer Kirshblum of Toronto, Canada, a daughter Marsha, two sons Arthur and Michael Fried, a brother, Rabbi Mordecai Kirshblum, and three sisters, Rachel Hannah, and Marsha.

Rabbi Kirshblum was ordained by the late Dr. Stephen S. Wise, at the Jewish Institute of Religion, in 1944. He has been the spiritual leader of the Jewish Center of Kew Gardens Hills since 1946.

Rabbi Kirshblum was flown to Jerusalem for interment there. Further details about the beloved rabbi will appear in the next issue of the Stimme.

ISRAELI AIR FORCE COL. VISITS OUR HOME

Recently the Bialystoker Center and Home for the Aged was honored by a visit from Col. Shaul Cohen, who is a pilot in the Israeli Air Force. The Colonel, who is in this country for a short visit to speak in behalf of Israel Bonds, visited our Home together with Sally Delson, the Director of Division of Organizations.

Col. Cohen stated that he was particularly interested in visiting the Bialystoker Home, in view of our long history as a staunch supporter of the State of Israel. The Col. further explained that he was visiting the U.S.A. in connection with Operation Maccabee, in which many officers of the Israeli armed forces were here to meet with the rank-and-file people in order to get reactions from them regarding the Israeli incursion into Lebanon.

Left to right: Izaak Rybal, Col. Shaul Cohen, Sally Delson, and Yehoshua Schachter.

Col. Cohen told us that he was pleasantly suprised to hear from everyone that the American people were whole-heartedly in support of the Israel Government's actions. Unfortunately, due to the distorted media reports, he and his colleagues had been under the opposite impression.

Col. Cohen was born in Iraq in 1951, and was six years old when he went to Israel. He has had many responsible positions and duties. The most notable is when he was the pilot of the airplane upon which the Entebbe hostages were flown back to Israel. We were given a brief glimpse of some of the difficulties involved in flying the mission, which included extensive detours and adverse weather conditions. One of his recent responsibilities was as a base commander in the Sinai, prior to its return to Egypt.

Mr. Izaak Rybal and Mr. Schachter gave him an extensive tour of the Home, which followed an enjoyable lunch. Needless to say he was most impressed with our facility and services.

LIFE OF A BIALYSTOKER WOMAN IN MOSCOW

In the New York Times of Friday, September 10, 1982, an article appeared, by the Times Moscow correspondent John F. Burns, about a Jewish woman from Bialystok who found herself stranded in the distant Soviet Union during World War II. She lives there now together with her family, and still hopes one day to emigrate to Israel. This brave lady has remained in Soviet Russia since the war, after having escaped there from certain death at the hands of the Nazis.

In the article, we read about a woman by the name of Berta Shokhovsky — we are not told her maiden name — who suffered pain and torture at the hands of the Nazis in the concentration camps of Auschwitz, Maidenek, Bergen-Belsen, and others. Madame Shokhovsky, who is 60, is presently engaged in a struggle with the Soviet authorities, that they should permit her to emigrate to the state of Israel, together with her daughter Ala, and her son-in-law Leonid Preisman, and their child.

Madame Shokhovsky, according to the article, insists upon emigrating only to Israel, together with her family. She claims Israel is her home, and does not wish to hear about returning to Poland. The Bialystok of old, in Poland, has no more meaning to her. But the Russian authorities refuse to allow her to emigrate to Israel together with her daughter, her son-in-law and their child. The Russian refusal is based on their argument that she cannot be allowed to emigrate to Israel because she does not have close relatives there, which is required by Russian emigration law.

Madame Shokhovsky claims, however, that she does have a sister in Israel named Eva, who should be around 59 years of age now. Apparently she does not have any real proof of it.

About a year ago, when the family began to make inquiries about emigrating, Leonid Preisman, her son-in-law, lost his position as instructor in History. Now he earns very little, and the family depends on the small pension of 90 rubles a month — about $124.00 — that Madame Shokhovsky receives. Her son-in-law earns a bit from small jobs that he does.

In her interview with the Times correspondent, Madame Shokhovsky further revealed that she has had no contact at all with her sister, who now lives in Israel, since the time when the Nazis took them both to Maidenek in August 1943, after they liquidated the Ghetto of Bialystok. Their mother, together with her two brothers and a sister, were brought to the death camps. Her father, who owned a dye-making factory in Bialystok before the war, died when Madame Shokhovsky was still a child. When the Nazis entered Bialystok, in the summer of 1941, the young girl had just been graduated from the gymnasium. Later she was in the Ghetto together with her family. In August of 1943, when the Ghetto was liquidated, and the Jews of Bialystok were removed from there to be murdered, this family was

Berta Shokhovsky with her daughter, Alla, and son-in-law, Leonid Preisman and their 2-year-old son in the apartment they share in Moscow.

among them. During the next two years, Madame Shokhovsky suffered greatly at the hands of the Nazis. She relates how in the boxcar in which she was being transported to Maidenek, she tried to commit suicide by cutting her wrists, but she was saved. Now she is one of the 150 women and 700 men — out of 200,000 inmates — who have survived the ghastly death camp.

In April 1945, when she was freed from Bergen-Belsen by the British, she did not return to Bialystok, which was at the time a part of the Soviet Union. She was unable to return to Poland, also, because she was considered to be a Russian citizen. Following her release from the camp, she became very ill and the British brought her back to health in one of their hospitals. She wanted to remain in England, but her application was denied by the British due to a legal twist.

Under the Hitler-Stalin Pact, Bialystok had become part of the Soviet Union after Soviet troops occupied it in 1939. After the war, it was returned to Poland. But in 1945, it was still Soviet territory. Since Mrs. Shokhovsky was theoretically a Soviet citizen, she was sent to Russia.

Mrs. Shokhovsky's tortured road then led to Yalta in the Crimea, where she moved with her husband Grigori in 1955. A child was born to the couple in 1966, and two years later Mr. Shokhovsky, 20 years older than his wife, died. Mrs. Shokhovsky remained in Yalta, working as an accountant until she reached retirement age. She then returned to the capital with her daughter Alla.

Speaking in the French language that she learned as a schoolgirl, she concluded her interview in these words:

"I am a Jew," she said. "I am not a Russian or a Pole. I am a Jew, and all my life I have had to submit to other cultures. But after everything I have seen, how can I possibly feel like everybody else. How can I possibly forget what I am?"

BIALYSTOKER CENTER — "A HOME WITH A SPIRIT"

by Dr. Luba Krugman Gurdus

The motto of the Bialystoker Center is not only fully deserved but well earned. The Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged is truly "A Home with a Spirit." It provides long-term residence and all necessary support for the elderly and houses a clinic and hospital for the ill and infirm. During the fifty years of its existence it became known as one of the finest geriatric facilities in the city. The Center serves as international headquarters for people originating from Bialystok and presently scattered around the globe who bear a close affinity to the place which takes such exceptional pain to perpetuate the fine traditions of their native city, once widely recognized as an important center of East European Jewry.

On a brisk October morning we visited the Center for a Breakfast-Dedication of a Red Magen David Ambulance, sponsored by the members of the Bialystoker Home for Kfar Tabor in Israel. The occasion was meaningful and the speeches heartwarming. The spacious Reception Hall was solidly filled with participants eager to share the excitement and listen to Sam Solasz, president, Izaak Rybal, secretary general and Mike Kremer, chairman of the Israeli emergency campaign.

The ceremony was concluded with the acceptance speech of David Sidman, National director of the American Red Magen David for Israel who handed the appreciation certificates to Mrs. Solasz and Mrs. Rybal. Before leaving the Center we were treated by Mr. Rybal to a guided tour of the facility and left it with a deep feeling of indelible impression.

The Bialystoker Center was established in 1931 by David Sohn, assisted by friends and supporters. It is presently staffed by well trained and dedicated professionals in all relevant disciplines, medical, nursing, recreational, chaplaincy and rehabilitation. Of its eight floors, four are reserved for a regular hospital and one is fully equipped with diagnostic and treatment facilities for a physician, dentist and therapist. The Center is a beneficiary of New York State which covers most of its expenses but its staff is nearly double the number allowed by the state to assure greater efficiency and care. The Center houses 95 residents at any given time but the waiting list is long and plans for expansion are already in operation. Most residents function with only minimal assistance, others require medical care. For the chronically ill the Home provides full time nursing under the supervision of its medical staff and the facilities of its fully equipped clinics for dentistry, podiatry, ophthalmology and physiotherapy. The diagnostic and treatment equipment are being constantly checked and brought up to date. This requires large investment which can only be obtained through the generosity of the Home's members and friends.

The food is strictly kosher and diets are observed according to need. Some residents take meals in their floors' dining areas but the majority uses the spacious dining room on the ground floor which also houses an air-conditioned synagogue for daily prayers. The rabbi, serving as spiritual leader, is often assisted in his duties by a counselor and therapist. The Center provides social and cultural activities for all those able to participate. They are taken for walks, short trips and while indoors they follow a variety of programs carefully prepared by the skilled staff. Their entertainment includes amateur performances, musical programs and movies.

Each floor has a television set and phonograph, manned by an attendant. The residents are neatly dressed and seem happy in the congenial and relaxed atmosphere. The Home is a truly unique place which offers the elderly the well deserved care.

The Center's activities include many areas of relief primarily for Bialystok families, notably in Poland. The Home also publishes a bilingual periodical, "Bialystoker Stimme" read by members and friends throughout the world. It enhances their ties with the Center and kindles their spirit of belonging and continuity, recaptured in this "Home with a Spirit" which truly deserves all our appreciation and wholehearted support.

---

guided by Izaak Rybalowski and Yehoshua Schachter, the administrator of the institution.

The Home for Elderly Residents and the Center in general, are being maintained in the best fashion. Regardless of the fact that the building was built many years ago, everything is conducted in a very orderly manner. The rooms, hallways, auditoriums, activity rooms, and even the bathrooms, are kept very clean, and equipped with the very latest of hygienic and medical apparatus.

But most important of all in the institution is the *warmth* which is always so evident in the care and service that are provided by the staff to the elderly residents, regardless of their age or health condition. It is so heart-warming to hear the words of praise from the lips of the elderly residents, some of whom are in their nineties, for the excellent care and concern that is constantly shown to them. We were greatly moved when we listened to the conversation of the elderly among themselves, and between them and the staff members. Our visit to the grand auditorium, the meeting halls, and to the beautiful synagogue, on whose walls are installed the memorial plates in memory of deceased Bialystoker, many of whom I had known and who were near and dear to me, was for me an unforgettable experience.

The leadership of the Bialystoker Center, the General Secretary Izaak Rybalowski, and the entire staff of this worthy institution, deserve our undying appreciation and gratitude for maintaining and guarding the memory, and for continuing the heritage, both happy and sad, of our former beloved home-city. I wish you all many years of good health that you should be able to continue with this important work, which also reflects great pride and prestige upon all of our *landsleit.*

A VISIT COUPLED WITH LONGING!

by RALPH BELL, Chicago, Illinois

The writer of this article, our worthy *landsman,* Ralph Bell, was born in Bialystok, and stems from the well known family Bellock, which resided in Shvientego Street there. Both in his own home with his parents, as well as in the Hebrew Gymnasium where he studied, he absorbed a great love and devotion for Judaism and his roots, which he has maintained loyally throughout the years.

Ralph Bell, who was active, before the war, in the Zionist Youth Organization in Bialystok, was also a member of the Jewish Resistance Movement against the Nazis. Following the liquidation of the ghetto, in the summer of 1943, Mr. Bell experienced a great deal of suffering and pain in various Nazi concentration camps, including Auschwitz. After the war, he served with distinction in the American intelligence service, in Austria. He arrived in America in 1947, and shortly thereafter he married Miss Jeanette Unger. Mr. Bell was one of the founders, and served as president of the Trio Sporting Goods Mfg. Co., for over 34 yeras, until his retirement in 1981.

Mr. Ralph Bell is an active Zionist, and participates in many important projects. He was also president of the Zionist Organization in Chicago. He and his wife are both active in various Jewish community and philanthropic organizations in Chicago, as well as for the State of Israel. The couple has reared fine children and grandchildren from whom they derive a great deal of nachas.

Since Ralph Bell came to America in 1947, he has been in constant touch with the Bialystoker Center in New York. He and his dear wife are also devoted supporters of our institution. The beloved couple evoke a great deal of high regard from all who know them. We are happy to publish the following article, written by our worthy *landsman,* whom we wish lots of happiness and joy, together with his beloved wife, their children, grandchildren and their entire family...

(Editor's Note)

I was struck by mixed emotions when I decided to visit the Bialystoker Center and Home for the Aged in the old Jewish East Side in New York.

Ratner Garden, which is an important part of the holy city of Jerusalem, the heart of the Jewish people. And I am thinking simultaneously of the tireless and devoted son of the Jewish people, Max Ratner, the former immigrant-boy of Bialystok, who has reached the highest levels in the world of industry, business and culture. But he has still remained, and will always remain, true to his source, the great lineage of the old, wonderful Jewish city of Bialystok, which has been destroyed by the Nazi murderers.

Standing left to right: Ralph Bell, Grisha Beloch, and David Kremer

I am reminded that since my liberation from the Nazi concentratuon camps, in May 1945, I had a strong desire to meet with my Bialystoker *landsleit,* and to recall our home-city, to which we are bound with strong chains. In my many trips through America, Europe, Latin America, the near and far East, and other places, I never stinted in time to meet with *landsleit* whom I always considered near and dear.

Nevertheless, during my visits to New York, I unwittingly avoided visiting the Bialystoker Center and Home for the Aged. I have the feeling that this was due to the fact that I still felt obsessed by the specter of the devastation of the old Bialystok, especially the Kupietzko Street which I used to visit as a youngster, together with my father.

I became more interested in the Bialystoker Center when I contacted my good friend and neighbor of Bialystok, Izaak Rybalowski, the General Secretary of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged. I always knew him as an honorable, energetic, and conscientious individual, who is completely devoted to his work. He incorporates within himself, on the highest level, all the goodness of Bialystok. I have reached the conclusion that the Bialystoker Center is much more than simply a home for elderly residents, as important as that may be from a humanitarian standpoint.

The Bialystoker Center is a great and important institution, which represents the very heart and soul of Bialystok — the Bialystok that was! The activities of the Center, the semi-annual publication of the *"Bialystoker Stimme",* and the recently published *Bialystoker Memorial Book,* these comprise the wonderful, powerful sustenance, the food for the spirit, upon which we, the Bialystoker the world over, feed.

During my most recent visit in New York, I met with my cousin Grisha/Gregory Beloch, as well as David Kremer, both from Rio de Janeiro, and together we visited the old-new Bialystoker Center. We were very impressed by what we saw. We were escorted and

THE RATNER FAMILY GARDEN IN OLD JERUSALEM

by I. SHMULEWITZ

During my recent visit to the State of Israel, at the end of November and beginning of December, 1982, when I went as a delegate to the World Conference of Jewish Journalists, I visited several interesting places. The impressions one receives remain indelibly inscribed, as they do with everyone who visits the Jewish homeland. One such impression, which is related to the famous Cleveland philanthropist Max Ratner, remains with me constantly.

Since we stayed at the King David Hotel in Jerusalem, where the World Conference of Jewish Journalists took place, I took advantage of every opportunity to take a walk in the capital of the Jewish state, together with my dear wife, Miriam. It is unforgettable; one is actually mesmerized when walking through the streets and alleys of the holy city of Jerusalem. One continues to look all around him, and becomes enthralled by all the sights. This is particularly true when one walks in the vicinity of the Old City, leading to the mighty Western Wall.

My wife and I made a habit of gazing out of the window of our hotel room early in the morning, and watched in the still of the morning as a new day dawned over the eternally holy city of the Jewish state. What magic one beholds then; it is unforgettable.

Once, after my wife and I had watched a new day dawn over Jerusalem, we went out for our morning walk. How is it possible to portray such a marvelous sight? As we were walking, it seemed as if we were surrounded by some kind of magical spell. We continued to walk downhill, until suddenly, near the Herod Gate and the towers that surround the old section of the eternal Jewish capital, we came upon a very beautiful garden. It was a part of the newly developed and rebuilt Jerusalem National Park, which is continuously being improved and widened. Then I noticed the name RATNER, which was not unknown to me.

Before I left New York for Israel, I knew that the ever active and devoted Jew, Max Ratner, also does a great deal for the State of Israel. In addition to working tirelessly as leader of the American-Israel Trade Comm., he also helps Israel on various levels regarding industrial development and trade; he also helps Israel in many ways with his personal contributions

One of the contributions of Max Ratner consists of his great support of the beautification of the magnificent city of Jerusalem.

I telephoned the city management of Jerusalem in order to learn more details. Soon we met Mr. Alan Friedman, Public Relations Director of Mayor Teddy Kollek's office. He welcomed me and my wife in a very friendly manner. He even brought along with him Mr. Jacob Charlop, who took a number of photos while we were in the Ratner Garden.

In our discussion Mr. Alan Friedman told us that the name of Max Ratner — as that of the entire Ratner family — was well known in Jerusalem. They are known as wholehearted supporters and devoted friends of the State of Israel, as well as of the capital city of the Jewish state. This is also evident from the beautiful garden, not far from the Herod Gate, which has been enlarged and expanded, thanks to the generous help of Max Ratner and his wife, Betty.

Mr. I. Shmulewitz standing in the Max Ratner Family Garden

The "Ratner Family Garden" is a part of the Jerusalem National Park, which is constantly being enlarged in Israel's capital city. The Ratner Garden is across from Shadin Street, which is one of the liveliest streets in Jerusalem. Approaching the garden, one sees from afar a long new road, paved with pure white stones, and on both sides are young beautiful trees. On both sides, also, are new, clear stone benches for passersby.

On these benches one can meet sitting there, local residents, who come there to rest and to marvel at the new beautiful park, as well as tourists who come to stroll in the vincinity. In his comments, Mr. Alan Friedman told us exact details as to how the Ratner Family Garden is now being cleared and enlarged, and will occupy a large portion of that vicinity.

At the entrance to the new magnificent garden is a gigantic white stone in the form of a cut down tree. On it appears an inscription in Hebrew, English and Arabic, as follows: "The Ratner Family Garden — dedicated to Jerusalem by Max and Betty Ratner". On the other side of the street, across from the new magnificent garden, is the great, new famous Rockefeller Museum.

I can still see before my eyes the new magnificent

Upon looking around, I suddenly remembered that we once had a neighbor known as "Chaim the Tailor." I inquired about him of an old Christian woman, who showed me the place where Chaim the Tailor used to live. And in this fashion I was able to locate the house where I was born, and where I spent my childhood. It was a wooden structure, with several steps in front.

Simultaneously I recalled that my brother and I used to steal cherries from a cherry tree that stood in Chaim's garden. The kind-hearted Chaim would apprehend us in the act. But instead of beating us, he would scold us gently, and give us five kopecs, so that we could buy some cherries in a nearby shop instead of plucking them from the tree in his garden.

I was deeply moved when I saw before my eyes that very cherry tree. The tree was still standing in the same place, spread out and blossomed forth in full life, in spite of all the cataclysmic occurrences that took place all around it in that land. Yes, I remember the Choroszcz of old very well!

I can visualize in my mind's eye the scene, where I am in my mother's arms. I see also a pot of chocolate-cocoa, and a piece of bread and jam are in my hand. I can even hear my mother saying to our neighbor: "See how he likes it." I remember it all very well, though I was only two years old, and was as yet unable to talk.

When I was four years old, my family moved to Bialystok, where my father built a house for us, with a small textile factory attached to it. This was on Ksiazeca Street, near the Trilling factory, which led to Czenstochovska St., which led to Kipowa Street. When I visited Bialystok on that occasion, I was able to find Lipowa Street, as well as Czenstochovsak Street, where the street signs were still the same.

But when I walked a short distance, I found that the street was soon blocked by a stone wall. I turned in all directions. I looked here and there, but I was unable to find my former home. It was a strange feeling that I had. I felt as if I had wandered into the world of Kafka.

A few years later I returned once again to my former hometown of Bialystok. The wall that had previously blocked the Czenstochovska Street was no longer there. I saw before my eyes a vacant lot. I found it impossible to locate the place where my former home stood. Among the several structures that still remained standing in that area, I was able to recognize the Druskin Gymnasium, where I had studied together with others.

AMONG MY OWN

If I have considered it necessary to revive all of these reminiscences of my childhood and past youth, it is a direct consequence of my having met with the Bialystoker *landsleit,* all the workers and supporters of the Bialystoker Center and Home for the Aged. This is a necessary change, which is required for a return to our "roots" of yesteryear.

When I attended the wonderful celebration at the Waldorf-Astoria Hotel, I experienced a very satisfied feeling. In one of the speeches that I heard, a speaker referred to "Our beloved Bialystok." True. For each one of us bears in his heart an image of Bialystok as it looked prior to the Holocaust. And we see it clearly: That regardless of the destruction of the Jewish Bialystok, our dear Bialystok, the enemy was unsuccessful in destroying us.

The enemy — may he perish — has destroyed only the physical aspect of Bialystok. He was unable to kill its spirit, its traditions, and its faith. All of those precious and eternal attributes have found a fruitful soil in New York, where a new Bialystok has found roots and has prospered.

All those who gave their support and energy towards this rebuilding, deserve great praise and blessing. For they have contributed towards the future and the renaissance of the Jewish existence and survival. It is in this light that we must consider the publication of the moumental *"Bialystoker Memorial Book."* This represents a gargantuan achievement.

In closing, I wish to state that at the celebration at the Waldorf-Astoria Hotel, I experienced an extraordinary atmosphere among my own, including the wonderfully delicious foods, which reminded me of the meals we used to enjoy during the holidays of the Bialystok of yesterday.

GRAND ANNUAL BIALYSTOKER BENEFIT—CONCERT AT LINCOLN CENTER IS GREAT SUCCESS

As in recent years, the last annual *Bialystoker Concert* was conducted with great success. On Sunday, September 12, 1982, a great throng of Bialsytoker *Landsleit* and friends of New York and its environs gathered for this impressive event. The giant, elegant Avery Fisher Hall of the magnificent Lincoln Center in New York was the setting for the huge audience, consisting of almost 3000 *landsleit* and friends.

The program, in which a number of well known artists participated, consisted of a musical review in Yiddish, Hebrew, and English, titled "With Love To Jerusalem." On this occasion, a collection took place in connection with the *Bialystoker Emergency Campaign for Israel.* Men and women of the Bialystoker Center gathered contributions in large plastic bags in the aisles and in the lobby.

Prior to the musical program, the overflowing audience heard greetings from Mr. Sam Solasz, President of the Bialystoker Center, and Mr. Izaak Rybal, its General Secretary. Mr. Solasz appealed to the audience to contribute to the special Bialystoker Campaign. The people responded warmly. Mr. Rybal thanked the thousands of spectators for their wholehearted support, especially the representatives of the various organizations who were present. He also lauded the Bialystoker *landsleit* and friends for attending this traditional theater event every year.

The enthusiastic audience welcomed the artists with great zest, and responded with well deserved applause. In particular, the audience showed its great appreciation for the magnificent presentations given by *Mischa Raizen,* the world famous Metropolitan Opera star and Cantor, and the popular Israeli singer, *Geula Gill.* Both artists left a tremendous impression.

BIALYSTOK — THE DESTROYED HOME

by Arnold A. Bagon Brussels, Belgium

Our well known *landsman* Arnold A. Bagon, who resides in Belgium, is one of the most prominent industrialists in Europe. His name, as well as his important achievements, are also acknowledged in other parts of the world. Mr. Bagon, who is a very successful engineer and a world famous builder of tunnels and bridges on a grand scale, was born in the village of Choroszcz, not far from Bialystok. His parents were Bezalel and Shaine, of the household of Perlmutter/Bagon. When he was very young, his family moved to Bialystok. His father had a small factory on Tchenstochover Street, near the Trillings factory. The young Arnold later studied at Druskins Gymnasium, from which he was graduated in 1926. Shortly thereafter he left Bialystok and moved to Belgium, where his brother lived. There Arnold Bagon studied very diligently. Then he studied at the University of Lesz, from which he was graduated in 1932, with high honors.

Arnold A. Bagon never stinted in time, energy or hard work, until he reached a very prominent position in his chosen profession of engineering. Ultimately he became the owner of an important company that builds large tunnels, bridges, and also subways. Mr. Bagon's company built most of the subways in Brussels, as well as a number of the largest bridges, for which he received great recognition. Our worthy *landsman* also built a number of important bridges in the State of Israel, some of which are named "Bagon Bridge." Mr. Bagon helps the Jewish state in many other ways, thanks to his many talents. He is responsible for a number of important discoveries, for which he has received a great deal of recognition.

Our prominent *landsman,* Arnold A. Bagon, is one of five children, from his former hometown. His father died right before World War II. His mother, together with his sister, Esther, were murdered by the Nazis. Another sister, Dinah, now lives with her family in Tel Aviv. A brother, Jack, lives in Jerusalem. And another sister, Neche, lives in Moscow. Mr. Bagon has two gifted children, a son and a daughter. His son is a kidney specialist. Mr. Bagon is also the happy grandfather of several grandchildren. He lost his wife a short time ago.

Regardless of Arnold Bagon's great success on the highest level in the industrial world, in Belgium, as well as on the international scene, he has still remained a proud Jew, who prides himself constantly regarding his roots in Bialystok, where he received his early training, which led him into the world at large. He is also active in the Jewish community life in Belgium, particularly in the Zionist movement there. Mr. Bagon supports the Jewish state in many ways.

Arnold Bagon was one of the prominent guests among the Bialystoker *landsleit* from abroad, who participated in the great celebration in honor of the publication of the monumental *Bialystoker*

ARNOLD A. BAGON

***Memorial Book,* and the 50th Anniversary of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged, which took place in the Waldorf-Astoria Hotel in New York, on Sunday, May 16, 1982. (We print herewith a fascinating article, which was sent to us by our worthy and prominent *landsman* from Belgium: Editor.)**

REMINISCENCES FROM THE PAST AND PRESENT

All human beings are inextricably connected with their origins. Strong forces constantly propel them back to the place of their birth. No one is able to free himself from this phenomenon. It is obviously an ingrown congenital characteristic.

Though I lost my mother and sister with her two children in the terrible Holocaust, I was nevertheless unable to resist the impulse which prompted me to return to the place of my childhood.

I was born in Choroszcz, which is eight kilometers from Bialystok. This is a small village, consisting of wooden houses — somewhat resembling the fantasized Antenevka of "Fiddler on the Roof." Having arrived there after such a long absence, I had some difficulty in locating my childhood home, because no one in that neighborhood seemed to know anything about the Bagon Family.

INITIAL REFLECTIONS

by Rabbi CHARLES J. SHOULSON, Chaplain

My arrival at the Bialystoker Center in the role of Rabbi-Chaplain has served, among other things, to answer a question that has been troubling me for some time. What is happening to the Landsmanschaften, especially following the tragic Holocaust in Eastern Europe? Since there is practically no one left over there to concern us, what function would such a "Brotherhood" have in this country and the world over? What would be the cohesive force to keep such groups together?

Here, at the Bialystoker Center, one finds the perfect illustration of the social and cultural role that such a *Landsmanschaft* can play in the lives of its members. I have observed and studied other similar groups, but I am convinced that there is none to compare with the Bialystoker, either in numbers or in the scope of its objectives.

In the Jewish tradition the Mitzvah of "Bikur Cholim" signified a great deal more than simply visiting the sick. It implied also *caring* for the aged and the infirm in every way possible. If that is true, then our Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged represents the noblest expression of that ideal: Here, under the most sanitary, orderly, and most loving conditions, the elderly and the infirm are cared for. And, if they are not in need of physical attention, I marvel at the great concern that goes into the planning and execution of a well rounded program, with a full staff of doctors and nurses, that seeks to satisfy all the recreational, cultural and spiritual needs of our elderly residents.

Sixty one years of the *"Bialystoker Stimme"* bear witness to the exalted place that our world-famous institution has occupied in acting as the steward of the cultural-historical aspect of Bialystok before and after the Holocaust; about prominent personalities, who stem from Bialystok; informative articles describing their activities and achievements in the U.S.A. and in other countries, and stories and poems written by gifted authors and writers. The *Stimme* has served to retain and strengthen the strong chain that binds all Bialystoker to their homeland and its traditions. We are particularly concerned with the effect that this has upon our younger folks — the second and third generations — to insure that these precious memories and treasured relationships should not be forgotten or lost.

After the above has been said, however, if I were asked what impresses me most of all about the Bialystoker Center, I would have to reply that it is the charitable and humanitarian work that is done by its leadership. One would expect that in an institution which is non-profit, and sustained largely by voluntary contributions, the prevailing concern would be directed inward towards itself only. But that is not true here. To my great surprise and utter delight, I find that our leadership makes use of its powerful unified force to direct its attention towards other great causes, such as Israel,

CHARLES J SHOULSON
Chaplain of the Bialystoker Center and Home for the Aged.

and other worthy needs. Here I find real *Brotherhood* in action daily, and I am truly proud to be a part of it.

I feel that I am unable to conclude these observatoins without including a few words about the two men with whom I am called upon to work very closely every day. The first is Mr. Izaak Rybal, whom I consider to a be a coordinator par excellence, who is in constant touch with our *landsleit* throughout the world. I learn from him daily and, in addition, I am the happy recipient of his warm friendship and brotherly association. I actually look foward to my day's work with him. It is always a revelation and pleasure to be in his company. Whether it concerns my duty to supervise the kashrut in the kitchen, the daily Minyan, the Bible class on Friday mornings, or the memorial tablets, Kaddish and Yahrzeits, I can always depend upon Mr. Rybal's full support and cooperation.

I must hasten to add my great satisfaction at having to work with Mr. Yehoshua Schachter, our able Administrator of the Home. In him I observe a quiet efficiency that goes hand in hand with a friendly disposition.

It is my hope and prayer that I shall be privileged to spend many years in my position here at this world-famous institution, to give it the very best that I have to offer and, in turn, to bask in the comforting shade of its vast prestige and time-honored tradition.

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE GREAT NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

FROM THE DESK OF OUR ADMINISTRATOR

YEHOSHUA SCHACHTER

It is common knowledge that in recent years institutions such as ours have been subject to rigid scrutiny. Perhaps this has been due to the fact that some such homes for the elderly have been found to be negligent in their responsibilities. We, at the Bialystoker Center and Home, can justly be proud of the fact that we have always come through with flying colors, regardless of who conducted the inspection, or the surprise conditions.

* * *

UNITED WAY. As you know, our institution is the recipient of United Way funds. Consequently it has been customary for them to send groups, on occasion, to tour our premises, in order to witness with their own eyes exactly what it is that they are supporting, and to report back to the others.

* * *

Happily the reaction that we have found is that we are considered to be a model institution of its kind in this country. This past season I have personally conducted a half dozen such tours, and I can report that there have been times when some of the men and women started the tour with a negative attitude and have left with a positive and well disposed attitude.

* * *

REPAIR PROGRAM OF OUR EXTERNAL FACADE. The city of New York has a new law that requires all buildings over five stories high to be inspected periodically by a construction engineer and to recommend any changes that must be made in the interests of public safety. Since our edifice is not of the latest, it stands to reason that certain improvements would be inevitable. I am happy to report that all of the required renovations to our external structure have now been concluded. We are always most eager, in any case, to maintain our building in the best possible condition, to preserve its beauty and durability.

* * *

UNION NEGOTIATIONS. Following more than a year of tedious negotiations, we have finally concluded an agreement with Union Local 144. Since we are not a part of the Master Contract that they have with most of the other institutions of our kind, we are in a position to act more independently. So when you read in the newspapers that the Local is about to go on a strike, there is no cause for alarm, since we act independently in the matter. We appreciate your interest and concern, but we wish to reassure you in such an instance. Our interests are usually well in hand.

* * *

In concluding these remarks, I wish to make a final reference to a matter that I have treated in previous reports in this space. You will recall that I had recommended that we seek approval from the state to convert the fourth floor of our institution from a Health Related Facility (HRF) status to a Skilled Nursing Facility (SNF) status. (HRF refers to residents who simply are in need of supervision, while SNF refers to patients who require medical attention). Well, the fact that the State granted us permanent approval proves, upon hindsight, that the change was truly necessary and in the best interests of the elderly residents in our care.

* * *

As of last June, we have 71 SNF beds and 24 HRF beds. This arrangment is working out very well. Furthermore, we have decided to limit the 4th floor to those individuals who are able to dine in our residents' dining hall on the second floor.

WE ARE PROUD OF OUR STAFF PHYSICIAN DR. DAVID H. WOLDENBERG

We were very proud to learn of the distinguished honor that was recently conferred upon our prominent staff physician of the Bialystoker Home and Infirmary for the Aged, Dr. David Woldenberg. The announcement came from the American College of Physicians that Dr. David H. Woldenberg has been elected to Fellowship in the 54,000-member national medical specialty society. Dr. Woldenberg, a specialist in Internal Medicine and Cardiology, will be honored during the Convocation ceremony at the College's annual Session in San Francisco, CA, April 11-14, 1983.

Dr. David H. Woldenberg is one of 16,000 physicians honored with Fellowship in the College 642 have been elected this year.

Election to Fellowship in the College signifies that a physician has been recognized by his colleagues as having attained a level of medical scholarship and achievement in internal medicine. Usually, a Fellow has authored articles in medical journals, presented papers at medical meetings, is involved in the teaching of young doctors and medical students and has made other notable contributions to the advancement of medical science and practice.

The American College of Physicians, founded in 1915, represents doctors of internal medicine (internists) and related specialists. Through rigorous membership requirements, contact with health care officials in government and the private sector, and programs of continuing medical education, the College works to upgrade the quality of medical practice, education and research in the U.S.

The Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged wishes our good friend and honoree, Dr. Woldenberg, continued success in his chosen medical specialty. We hope and pray that the Almighty will grant the good doctor many more years of good health and happiness, so that he may continue in his sacred work of alleviating the pain and illness of the suffering.

Mrs. Sam Solasz, Mr. and Mrs. Izaak Rybal, Mr. and Mrs. Sol Krim, and Mr. and Mrs. Mike Kremer.

Mrs. Rose Solasz then gave a check to Mr. David Sidman in the sum of $8,000, as the final payment for the ambulance. She expressed great personal satisfaction in being involved in the work of the Bialystoker Center, in the interest of the institution itself, all Jewish causes, and for the State of Israel.

Mrs. Molly Rybal then spoke briefly. She accepted the plaque in behalf of the Bialystoker Center, and expressed a hope that the State of Israel will soon become financially and militarily independent, so that it should not be in need of external assistance. Mrs. Rybal concluded by saying that she was certain that she was expressing the hope of everyone present that the people of Israel will soon be able to live in happiness and in peace.

At the conclusion of this gala occasion, Mr. Abe Mintz spoke briefly. The Vice-President of the Bialystoker Center stressed his view that the differences among the various factions in Israel must be settled by themselves, without any outside interference. He called for unstinting support of the Jewish state, regardless of who may be in the leadership.

DR. JACOB SOKOL

Dr. Jacob Sokol, well known Jewish community leader and Hebraicist, died on Sept. 3, 1982, at the age of 73. He was active in many Jewish organizations.

Dr. Sokol, a physician, was born in Bialystok, Russia, and received his medical education in Switerzland.

DR. JACOB SOKOL

He interned at the Bialystoker Jewish Hospital in Bialystok, and at Beth Moses Hospital, in Brooklyn, N.Y.

Further post-graduate medical training was taken in Los Angeles, Calif. where Dr. Sokol practiced for 39 years. He was an attending physican and assistant Clinical Professor of Medicine at the University of Southern Calif., School of Medicine.

He is survived by his widow Shoshanah, his daughters Aviva and Rebecca, and five grandchildren.

The Officers and Directors of the Bialystoker Center and Home wish to extend their heartfelt sympathy and sincerest condolences to the entire Sokol Family, and we hope and pray that the Almighty will comfort them in their great loss.

SCRANTON CANTOR HAS BIALYSTOK FOREBEARS

Cantor Marcos Salman, who was recently named Cantor of Temple Israel in Scranton, Pa., is the son of Cantor Eliezer Salman, who stems from Bialystok. Born in Buenos Aires, Argentina, he began singing at the age of 6. By the time he reached age 10, he was already singing as a cantor, accompanied by a professional choir. Throughout his early career his voice teacher was the famous Argentinian opera singer, Antonio Carrion. After Carrion's death, his wife, the soprano Hilda Angelici, continued as the cantor's voice teacher. Professor Antonio D'Agostino was his teacher.

Cantor Salman is an accomplished lyric tenor, who has performed in several operas. He sang first tenor parts in "Rigoletto", "La Traviata", "L'Elisir D'Amor", and others. He has toured throughout the Republic of Argentina as an opera singer. In his role as Cantor, he has appeared in Brazil, Panama, Costa Rica, Venezuela, Uruguay, the U.S.A., and in the Temple Jerusalem in Buenos Aires.

On Sunday, November 7th, 1982, a concert took place at the Century Club in Scranton, presenting a program of selected operatic vignettes which served to provide a vehicle for the auspicious debut of a tenor recently arrived in these parts.

Cantor Marcos Salman is a native of Argentina and was brought to Temple Israel by Dr. Shoop in the spring of this year to serve as Cantor in that place of worship. He is the possessor of a lyric tenor voice as much at home in the Italian operatic milieu as it is in the sacred repertory of his calling, and with a vocal quality in the mold of Alfredo Kraus, Cesare Valletti and Luigi Alva.

The program consisted of a tenor aria, the "Brindisi," and the Act IV finale of "La Traviata," a love duet, and the quartet from "Rigoletto"; and the tenor-alto duet "Ai nostri monti" from "Il Trovatore" — all by Guiseppe Verdi; the canon quartet "Mir ist so Wunderbar" from Beethoven's only opera, "Fidelio"; and the finale from the first act of "La Boheme" by Giacomo Puccini.

Tenor Marcos Salman sang the roles of Alfredo.

Cantor Salman was educated at Olivos and Belgrano colleges, and the University of Buenos Aires. He is also an accountant, and holds a degree as Doctor of Economics.

SOLOMON CHABOTSKY

Solomon Chabotsky died on Thursday, February 17, 1983, at the age of 82.

Mr. Chabotsky was a member of the Bialystoker Young Men's Association most of his life. He was born in the city of Bialystok, and came to the USA in 1924. He is survived by his wife Mildred, a daughter Gertrude Bressler, a son-in-law, three grandchildren, a brother Morris, and nieces and nephews.

IMPRESSIVE CEREMONY AT PRESENTATION OF BIALYSTOKER AMBULANCE TO STATE OF ISRAEL

A large audience, including the leaders and workers of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged, participated in the special *Breakfast-Meeting* on Sunday morning, October 24, 1982. The meeting was dedicated to the presentation of an ambulance to the State of Israel, in the name of the Bialystoker Center. This represented a part of the help that our institution has given to the Jewish state, from the special *"Bialystoker Emergency Campaign for Israel"*, which began during the early part of June of last year.

Mr. Sol Krim, Chairman of the Board of Directors, conducted the meeting. He greeted the assembled and stated that the purpose of the gathering was "to show you what we have done with your contributions". Rabbi Charles J. Shoulson of the Bialystoker Center delivered the Invocation, offering a prayer that the ambulance of the Bialystoker Center for Israel may be used only under peaceful conditions.

The audience was then addressed by Mr. Sam Solasz, the President of the Bialystoker Center and Home for the Aged, who expressed his deep gratitude to the members and friends of the Bialystoker Center for their wonderful response to the special campaign. "We, at the Bialystoker Center, are proud", Mr. Solasz said, "to be an important part of American Jewry, which gives loyal assistance to Israel in this struggle with its enemies".

Sam Solasz also greeted Mr. Israel Becker, the Bialystoker *landsman* who is the renowned actor of the "Habima" in Israel. He was here in New York to arrange and produce the play "The Ketubah" for the theatre. Mr. Becker was later also greeted by Mr. Izaak Rybal, General Secretary of the Bialystoker Center, in his address.

CLUB OF GRODNER FRIENDS — Left to right: Leon Trachtenberg, Frank Kirsh, Mrs. Shirley Sulkies, Mr. and Mrs. Adam Ash, Jacob and Kay Beren, Dora Russek, Fanya Posniak, Mike Kremer, and Jack Wolikow.

Standing left to right: Ruth Winston, Harold Talin, Rose Finkelstein, Dina Medvedev, Hilda Sloyer, Rose and Rubin Bindler.

The next speaker was Mr. Mike Kremer, who served as the Chairman of the *"Bialystoker Emergency Campaign for Israel."* Mr. Kremer described exactly how the campaign was conducted, and how it brought good results. He expressed high praise for all the members and friends of the Bialystoker Center for their enthusiastic cooperation. He expressed great satisfaction over the fact that in addition to the name of "Bialystoker Center", the ambulance will also bear the name of "Club of Grodner Friends."

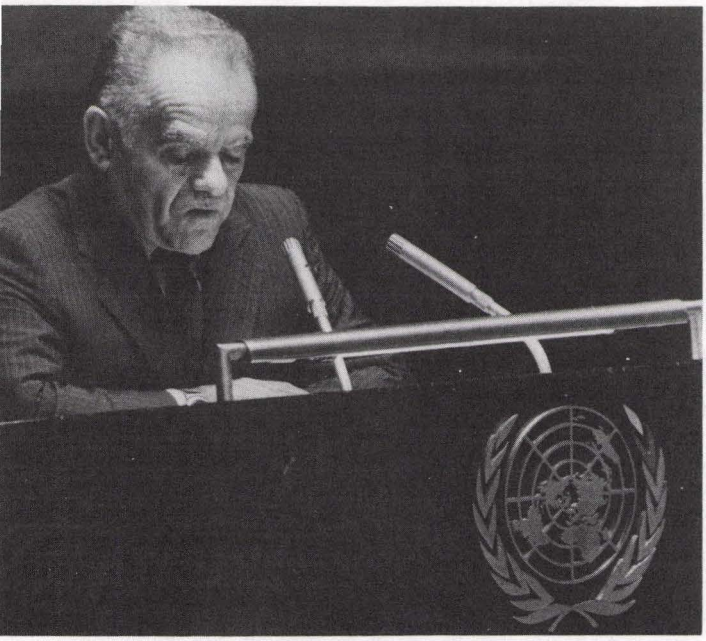
Mr. Izaak Rybal, General Secretary of the Bialystoker Center and Home for the Aged, then arose to greet the special guests who were present. He made special mention of the group of elderly residents, who were seated at a beautifully bedecked table for the occasion. He emphasized that they too participated in the campaign, and contributed a considerable sum.

Mr. Izaak Rybal praised Sam Solasz for providing the initiative and impetus which started the campaign, to which he and his wife, Rose, contributed almost a half of the sum raised. He greeted a group of business associates and friends of Sam Solasz, who were seated at a special table. Mr. Rybal spoke with great pride of the Bialystoker members and friends, who respond so beautifully to every campaign and to all activities of the Center. He ended with a further appeal, and many of those present responded spontaneously for the cause.

Then, those assembled were addressed by Mr. David Sidman, the National Direcor of the American Magen David for Israel. He thanked the Bialystoker Center for their fine support of Israel, and described the activities of the "Red Magen David" in Israel. He concluded by presenting a beautiful appropriate plaque to the Bialystoker Center, which was accepted by Mr. and

ITZCHAK SHAMIR, ISRAEL'S FOREIGN MINISTER AND PROMINENT BIALYSTOKER LANDSMAN, ON IMPORTANT VISIT IN AMERICA

Itzchak Shamir, the Foreign Minister of the State of Israel, and a prominent Bialystoker *landsman,* has been in America during the month of October on a very important mission for the Jewish State. During his visit to New York, the respected Israeli diplomat appeared before the delegates of the U.N. to explain Israel's position regarding its striving to attain peace in the Middle East, especially following the war in Lebanon. While in New York, Mr. Shamir also arranged important meetings and discussions with elders in local Jewish life.

ITZCHAK SHAMIR
Speaking at the United Nations

When Mr. Shamir was in Washington, he had important meetings with Secretary of State George Shultz, and other leaders in American government. Mr. Shamir explained in a courageous fashion the position of the Jewish State regarding the conflict that exists between Israel and the Arab countries. The great American press, radio, and television have reported in grand style on Shamir's visit here, his appearance before the General Assembly of the U.N., and his discussions with American government leaders.

We Bialystoker are proud of our prominent *landsman,* who brings great honor to the State of Israel and to the Jewish people in general. Itzchak Shamir is a lovable, warm person, who is always willing to meet with Bialystoker *landsleit,* with whom he speaks in an old-country Yiddish.

Itzchak Shamir was born in the year 1915, in the town of Rozinoi, near Bialystok. He received his Hebrew and general education in a Hebrew School, starting with the first grade. Later, until graduation, he studied at the Hebrew Gymnasium in Bialystok. He studied jurisprudence in Warsaw, and "made aliyah" to Israel in 1935. He also studied at the Hebrew University in Jerusalem.

In his youth, Shamir joined the youth group Betar. Later he was active in the Irgun and Lochai. He was arrested twice by the British, and escaped twice. For some time he was in France, where he received asylum as a political refugee.

In May 1948, when the State of Israel was established, he returned to Israel. Shamir, who occupies important positions in the Israeli government constantly, where he is an important member of the Knesset, was the Chairman of the Knesset before he became foreign minister.

RUBIN BINDLER, HONORARY PRESIDENT OF THE BIALYSTOKER CENTER CELEBRATES HIS BIRTHDAY BY RAISING FUNDS FOR THE CENTER AND HOME

Our worthy honorary president of the Bialystoker Center and Home for the Aged, Rubin Bindler, has initiated a fine tradition on the occasion of his birthday celebration. Since his birthday falls on Shabbat Ha'Gadol, the last Shabbat prior to Passover, he always presents a considerable sum to our institution to mark the occasion.

Mr. Bindler has remembered to do this for many years. Each year he takes up a collection from his friends, *landsleit,* and family members. This year, also, before Passover, Mr. Bindler observed this custom. And he has brought in a considerable sum.

We wish our good friend Bindler that he should continue to celebrate his birthday for many more years, and that he should continue to bring in his "Shabbat Ha'Gadol" gift to the Bialystoker Center and Home for the Aged, where he occupies a very respected place of honor.

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE GREAT NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

transmitted to computers and enlarged photographs. Consequently, this machine yields highly essential information regarding the physical condition of the particular wounded soldier. Of course, this information also serves to help in the determination of a general diagnosis of the condition of the said soldier.

These important parts for this cat-scan medical machine are manufactured near Haifa, in Israel. The company, however, has subsidiaries here in America, which carry out its necessary functions from this country. The entire matter was accomplished very quickly. No sooner did we contact the said office in Boston, and even before we sent them the required $25,000, we learned through a phone call from Prof. Shani, the following morning, that the needed discs had arrived. The Bialystoker Center paid the cost of $25,000.

Afterwards we received a very warm thank-you letter from Prof. Shani in behalf of the Tel Ha'Shomer Hospital, for the very useful gift that we had sent them. At the same time, Prof. Shani also invited the workers and members of the Bialystoker Center in New York, that when they will be in Israel, they should come to visit the Tel Ha'Shomer Hospital, to witness the great usefulness of the cat-scan machine and the necessary parts that were provided by our Bialystoker Center.

HELP FOR ISRAEL AT A DIFFICULT TIME

Even before we had raised the necessary $100,000 for the special *"Bialystoker Emergency Campaign for Israel"*, we decided to give further help to the Jewish state.

Sam Solasz had told us that when he was in Israel, he visited the Lebanon border. He saw there how ambulances were taking wounded soldiers constantly to hospitals. Mr. Solasz impressed us with the great importance of ambulances over there. We, therefore, decided to provide an ambulance from the funds that we had gathered.

The Bialystoker Center in New York immediately ordered an ambulance, together with all the necessary modern equipment, for the Jewish state. For this we paid the sum of $22,000. On Sunday morning, October 25, 1982, a very impressive ceremony took place in and in front of the Bialystoker Center, on 228 East Broadway, when the leaders of the our Center presented the ambulance to a representative of the *American Red Magen David.* He immediately arranged to send it to Israel. (A special report on this ceremony may be found in another section of this issue of the *Stimme*).

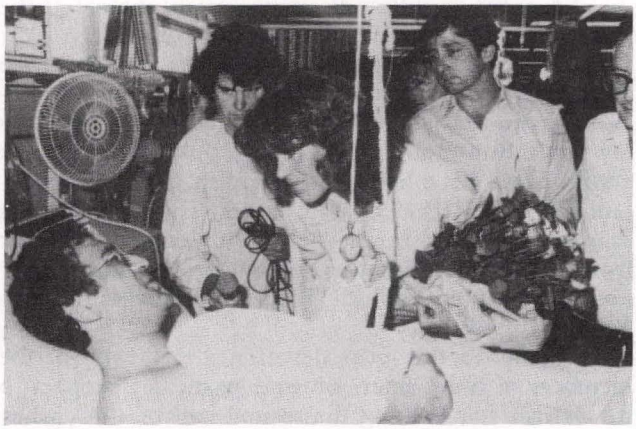
ACKNOWLEDGMENT AND THANKS...

We are happy and proud that the special emergency campaign of the Bialystoker Center has brought such good results. I wish to take this opportunity to express our sincere thanks to all our landsleit and friends, who have made their contributions to this worthy cause. Special thanks must be given to the Committee that conducted the entire campaign with great energy and loyalty. Without their efforts we would not have reached such good results. At the head of the campaign were Sam Solasz, President of the Bialystoker Center, Mike Kremer, Chairman of the Emergency Committee, Mrs. Molly Rybal, Financial Secretary, and my humble self, who acted as coordinator of all the work in connection with the *"Bialystoker Emergency Campaign for Israel"*.

It must be happily noted that our elderly residents were also among the devoted contributors to our special campaign. They contributed a "considerable sum."

All of us should be proud of these achievements, for this proves once again the importance of the Bialystoker Center for the State of Israel and for the people of Israel. Similar efforts on our part must continue in the future, which will bring benefits for the Jewish people and the Jewish state in the present critical period for the Jews.

JANE FONDA'S VISIT

An unexpected visitor who caused great excitement when she visited the war wounded at SMC was the actress Jane Fonda. The warmth of her concern was deeply felt by all who were privileged to meet her. "I have discovered that the most important thing in helping the severely wounded to rehabilitate themselves is keeping up their morale," said Miss Fonda. She was accompanied by her husband Tom Haydn (on her right).

She is seen chatting with Dr. Ido Katz, wounded SMC physician in the I.C.U. On the extreme right is Dr. M.S. Tirosh, Deputy Director, who accompanied them on their rounds of the wards.

During the time they spent at the hospital, they saw Israeli, Lebanese and Syrian wounded in different hospital wards.

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE GREAT NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & BIKUR CHOLIM, INC.

228 EAST BROADWAY • (212) 475-7755 • NEW YORK, N.Y. 10002

NEW YORK MARCH, 1983 No. 332

OUR SIGNIFICANT SUPPORT FOR THE STATE OF ISRAEL

By IZAAK RYBAL, General Secretary

From the very first day of the establishment of the State of Israel, about 35 years ago, our Bialystoker Center has stood prepared constantly to give assistance to the Jewish state. Both as an institution, and as individuals, the Bialystoker Center has helped by purchasing Israel Bonds and by heading U.J.A. campaigns. In addition, we have helped to establish our own important projects in the State of Israel. This may be said especially about "Kiryat Bialystok", a town not far from Tel Aviv, which was created by the great moral and financial help of the Bialystoker Center in New York, in 1949.

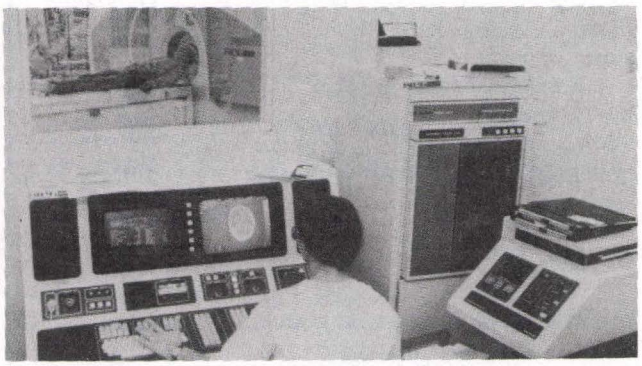
Thanks to the great devotion and loyalty of the members of our Center, we gave particular support to the Jewish state during the second half of 1982, when Israel conducted its war in Lebanon. Since this occurred in the summer time, and we had no meetings, we had to conduct our *"Israel Emergency Campaign"* privately, under very trying circumstances. This means that we had to phone our *landsleit,* others we met personally, wrote numberless letters, etc. And it must be said that the results were excellent.

It should be mentioned that our good friends, the *Grodner landsleit,* members of the "Club of Grodner Friends," participated actively in this important special campaign for the State of Israel. The well known worker of the Grodner landsleit, *Max Kremer,* Vice-President of the Bialystoker Center, was selected to act as Chairman of the special *Campaign Committee.* He carried out his responsibilities with great loyalty. The stated objective of raising $100,000 has practically been realized. We are continuing our efforts until our goal will be reached completely.

With Loyalty to the Brave Soldiers of the State of Israel

It should be recorded that the announcement of the creation of the *"Bialystoker Israel Emergency Campaign"* came on the heels of the return from Israel of our indefatiguable President of the Bialystoker Center and Home for the Aged — *Sam Solasz!* This was in the beginning of June 1982, when Israel started its war of "Peace of Galilee". The report that we received from our friend Sam Solasz, persuaded us at once to launch this campaign for the Jewish state. We set as our goal, as we have said, to raise the sum of $100,000. As stated above, we have now practically reached our objective. The sum raised will be distributed in the following manner:

At the very beginning, we immediately purchased a water cooler, which we sent to be installed at Kfar Tabor, in the Medical Center that has been established in the name of Sam and Rose Solasz. This came in response to a report that we heard from Mr. Solasz that

The C.A.T. Scanner

when he was on the Israel-Lebanon border, he saw tired Israeli soldiers passing by, who were in need of a cool drink of water. We paid over $1,000 for the water cooler.

At the same time, we decided to give $25,000 for a hospital in Israel, where wounded soldiers are treated. We were in close contact about this matter with Micha Goldman, the Mayor of Kfar Tabor. He, on his part, immediately contacted Prof. M. Shani, who is the Director of the well known military hospital in Tel Ha'Shomer, near Tel Aviv. Soon thereafter, we received a phone call from Prof. Shani that his hospital is in need of two special discs; essential parts for a "cat-scan" machine in the hospital.

This very important and expensive "cat-scan" machine also makes internal medical photos of the brain of wounded soldiers, which are immediately

BECOME AN OWNER OF THE BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

Bialystoker *landsleit* in America and in other countries, as well as our countless friends, are now able to acquire the new, great, monumental *Bialystoker Memorial Book,* at the Bialystoker Center in New York.

This important volume, which was published in a deluxe format, and comprises many appropriate photos, consists of over 600 pages in a giant edition. Of these, more than 400 pages are in Yiddish, and 200 pages are in English. The minimum cost of the book is $30.00, plus $4.00 for postage and handling. Send in your order at once for the *Book* is fast being sold out.

Please fill out the coupon below and send it to the Bialystoker Center in New York, together with your check, addressed to:

BIALYSTOKER CENTER Book-Committee
228 East Broadway, New York, N. Y. 10002

Gentlemen:
Please send me a copy of the *Bialystoker Memorial Book.*
*Enclosed is my check for $*_____

Name _____

Address: _____

City: _____

_____

ENGLISH SECTION

Our Significant Support of the State of Israel
Izaak Rybal 1

Itzchak Shamir, Israel's Foreign Minister and Prominent Landsman on Important Visit in America 3

Impressive Ceremony at Presentation of Bialystoker Ambulance to Israel 4

From the Desk of our Administrator
Yehoshua Schachter 6

Initial Reflections
Rabbi Charles J. Shoulson 7

Bialystok — the Destroyed Home
Arnold A. Bagon 8

The Ratner Family Garden in Old Jerusalem
I. Shmulewitz 10

A Visit Coupled With Longing
Ralph Bell 11

Bialystoker Center — "A Home With a Spirit"
Dr. Luba Krugman Gurdus 12

Irving Stone is Honored by Lubavitcher Yeshivos 15

Izaak Rybal and Sol Krim are Welcomed Warmly in Buenos Aires 16

The First Bialystoker Child in Israel Died Recently in Tel Aviv 19

Forty Years After the Liquidation of the Bialystoker Ghetto 23

A Family Portrait With a Meaning 24

A Dream of Two Sisters: Netzer Foundation for Israeli Children 26

The Tragic Death of the Bialystoker Children 27

Our Home and Its Activities for the Residents 31

BUY AND HELP US PUBLICIZE THE GREAT NEW BIALYSTOKER MEMORIAL BOOK

BIALYSTOKER CENTER FOR THE STATE OF ISRAEL

PASSOVER ISSUE

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & BIKUR CHOLIM, INC.

228 EAST BROADWAY • (212) 475-7755 • NEW YORK, N.Y. 10002

NEW YORK | MARCH, 1983 | No. 332

At the tribute given to the Committee of the special Bialystoker Emergency Campaign for the State of Israel. Left to right: Mike and Anna Kremer, Sam and Rose Solasz, David Sidman (Director of the Magen David Adom), Sol and Ethel Krim, Molly and Izaak Rybal.

ביים צוטיילן אַנערקענונג צום קאַמיטעט פון דעם ספעציעלן ביאַליסטאָקער עמוירדזשענסי קאַמפּיין פאַר מדינת ישראל. פון רעכטס צו לינקס: איסאַק און מאַלי ריבאַלאָווסקי, עטל און סאָל קרים, דוד סיידמאַן (פאָרשטייער פון מגן דוד אדום), ראָז און סעם סאָלאַזש, אַננאַ און משה׳ל קרעמער.

אַרויסגעגעבן פון ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק

דוד סאָהן ע״ה, גרינדער

רעדאַקציע־קאָלעגיום — איסאַק ריבאַלאָווסקי, רעדאַקטאָר

Published by the Bialystoker Center, 228 East Broadway, New York City

Editorial Committee — Izaak Rybal, Editor